

PROGRAM ROZVOJE ÚSTECKÉHO KRAJE 2014-2020

A.1 PROFIL KRAJE

Zpracovatel: SPF Group, v.o.s.

Masarykova 129/106

400 01 Ústí nad Labem

Datum: červenec 2012

OBSAH

Obsah.....	2
Seznam tabulek, obrázků, grafů a map	4
Seznam použitých zkratk	6
1 Základní údaje	7
2 Obyvatelstvo.....	9
2.1 Vývoj počtu obyvatel	10
2.2 Pohyb obyvatelstva	10
2.3 Složení obyvatel podle věku, vzdělání, příp. národnostního složení.....	13
2.4 Klíčové závěry kapitoly 2	16
3 Ekonomika	18
3.1 Výkonnost místní ekonomiky	18
3.2 Ekonomická struktura podle struktury zaměstnanosti	22
3.3 Pozice vybraných ekonomických odvětví.....	24
3.3.1 Palivoenergetický komplex.....	26
3.3.2 Chemický průmysl.....	28
3.3.3 Strojírenský průmysl	29
3.3.4 Průmysl skla, keramiky, porcelánu a stavebních hmot	29
3.3.5 Průmyslové zóny.....	30
3.3.6 Cestovní ruch	30
3.3.7 Zemědělství.....	32
3.4 Trh práce, vývoj a struktura nezaměstnanosti.....	34
3.5 Klíčové závěry kapitoly 3	39
4 Sociální infrastruktura	40
4.1 Školská zařízení a vzdělávání	41
4.2 Zdravotnictví.....	45
4.3 Sociální služby.....	50
4.4 Sociální struktury a sociální integrace	56
4.4.1 Cizinci	56
4.5 Klíčové závěry kapitoly 4	62
5 Doprava a dopravní infrastruktura	64
5.1 Silniční infrastruktura	64
5.2 Železniční infrastruktura.....	70
5.3 Vývoj intenzity silniční dopravy.....	78

5.4	Další dopravní infrastruktura.....	80
5.4.1	Infrastruktura vodní dopravy.....	80
5.4.2	Infrastruktura letecké dopravy.....	81
5.4.3	Cyklistická infrastruktura	81
5.4.4	Pěší dopravní infrastruktura	82
5.5	Veřejná doprava	83
5.6	Klíčové závěry kapitoly 5	88
6	Technická infrastruktura a životní prostředí	90
6.1	Technická infrastruktura	90
6.1.1	Energetika.....	90
6.1.2	Zásobování vodou a kanalizace	91
6.2	Stav jednotlivých složek životního prostředí.....	93
6.2.1	Ovzduší	93
6.2.2	Hluk.....	96
6.2.3	Voda.....	96
6.2.4	Půdy.....	97
6.3	Příroda a krajina	99
6.4	Využití ploch v území.....	101
6.5	Klíčové závěry kapitoly 6	103
7	Územní syntéza	104
7.1	Územní syntéza podle správních obvodů obcí s rozšířenou působností.....	104
7.2	Územní syntéza podle obcí.....	111
	Seznam použitých zdrojů.....	119
	Přílohy.....	128

SEZNAM TABULEK, OBRÁZKŮ, GRAFŮ A MAP

Tabulka 1: Mezikrajské srovnání pohybu obyvatelstva v roce 2010	9
Tabulka 2: Základní údaje o obyvatelstvu v krajích ČR v r. 2010	9
Tabulka 3: Vývoj počtu obyvatel podle správních obvodů ORP Ústeckého kraje 1970 – 2011	12
Tabulka 4: Věková struktura obyvatelstva v SO ORP Ústeckého kraje podle SLDB 2011	13
Tabulka 5: Vzdělanostní struktura obyvatelstva podle SLDB 2011 v krajích ČR	14
Tabulka 6: Vzdělanostní struktura obyvatelstva podle SLDB 2011 v SO ORP Ústeckého kraje	15
Tabulka 7: Obyvatelstvo SO ORP podle státní příslušnosti a počtu obyvatel narozených v obci trvalého pobytu	16
Tabulka 8: Srovnání krajů ČR podle výkonu ekonomiky v roce 2010	18
Tabulka 9: Vývoj HDP a trhu práce v Ústeckém kraji	19
Tabulka 10: Průměrná výše mezd v krajích ČR v roce 2009	20
Tabulka 11: Ekonomické subjekty v ORP Ústeckého kraje v r. 2010	21
Tabulka 12: Průměrný počet zaměstnanců podle sektorů a krajů v r. 2010 (předběžné údaje)	23
Tabulka 13: Zaměstnanost v sektorech národního hospodářství v ČR a Ústeckém kraji v r. 2010	24
Tabulka 14: Průměrný evidenční počet zaměstnanců v průmyslu v letech 2005-2010	25
Tabulka 15: Těžba hnědého uhlí v ČR	27
Tabulka 16: Zásoby hnědého uhlí v Ústeckém kraji	27
Tabulka 17: Statistiky cestovního ruchu podle krajů v r. 2010	31
Tabulka 18: Průměrná míra nezaměstnanosti v % v krajích ČR	34
Tabulka 19: Uchazeči o zaměstnání, volná pracovní místa a míra nezaměstnanosti v Ústeckém kraji	35
Tabulka 20: Nezaměstnanost podle SO ORP k 31.12.2010	37
Tabulka 21: Vývoj věkových skupin populace v Ústeckém kraji do r. 2020 podle projekce obyvatelstva	40
Tabulka 22: Vývoj počtu žáků a studentů škol v Ústeckém kraji	41
Tabulka 23: Nemocnice v krajích ČR v r. 2010	45
Tabulka 24: Základní statistiky lůžkové péče v Ústeckém kraji v r. 2010	46
Tabulka 25: Poskytovatelé lůžkové péče v Ústeckém kraji v roce 2010 - nemocnice	46
Tabulka 26: Poskytovatelé lůžkové péče v Ústeckém kraji v roce 2010 – odborné léčebné ústavy	47
Tabulka 27: Zdravotnická zařízení a lékaři v okresech Ústeckého kraje k 31.12.2010	48
Tabulka 28: Výkony zdravotní péče v okresech Ústeckého kraje v r. 2010	49
Tabulka 29: Zařízení pobytových služeb sociální péče v Ústeckém kraji k 22.3.2011	51
Tabulka 30: Zařízení pobytových služeb sociální prevence v Ústeckém kraji k 22.3.2012	52
Tabulka 31: Zařízení ambulantních a terénních sociálních služeb v Ústeckém kraji k 22.3.2011	55

Tabulka 32: Délka silniční sítě v krajích ČR k 1.1.2011	65
Tabulka 33: Porovnání krajů ČR podle délky železničních tratí.....	70
Tabulka 34: Výkony veřejné osobní dopravy v Ústeckém kraji.....	83
Tabulka 35: Emise znečišťujících látek na jednoho obyvatele podle krajů v roce 2009	93
Tabulka 36: Emise škodlivin největších znečišťovatelů v Ústeckém kraji v tunách v roce 2010.....	94
Tabulka 37: Emise základních znečišťujících látek ze stacionárních zdrojů v okresech Ústeckého kraje v r. 2009.....	95
Tabulka 38: Výsledky územní syntézy	105
Tabulka 39: Počet hromadných ubytovacích zařízení v roce 2010 podle kategorie a SO ORP	128
Tabulka 40: Počet lůžek podle SO ORP a kategorie HUZ v r. 2010.....	129
Tabulka 41: Počet příjezdů hostů podle SO ORP a kategorie HUZ v r. 2010	130
Tabulka 42: Počet přenocování podle SO ORP a kategorie HUZ v r. 2010	131
Tabulka 43: Bilance půdy v krajích v roce 2010.....	132
Obrázek 2: Lokalizace sociálně vyloučených lokalit v Ústeckém kraji na základě výzkumu z r. 2006... 59	
Obrázek 3: Počty traťových kolejí, systémy trakčních proudových soustav a označení podle knižního jízdního řádu.....	72
Obrázek 4: Nejvyšší traťové rychlosti na železnicích v oblasti Ústeckého kraje	74
Obrázek 5: Pentlogram intenzity silniční dopravy v roce 2000.....	78
Obrázek 6: Pentlogram intenzity silniční dopravy v roce 2010.....	79
Obrázek 7: Vytížení vlakových spojů objednávaných KÚÚK v pracovních dnech	84
Obrázek 8: Vytížení vlakových spojů objednávaných KÚÚK v pracovních dnech	85
Obrázek 9: Zákres územního rozložení autobusových dopravců v Ústeckém kraji	87
Graf 2: Vývoj počtu obyvatel Ústeckého kraje v letech 1960 - 2004	10
Graf 3: Vývoj návštěvnosti HUZ v Ústeckém kraji v letech 2000-2010	31
Graf 4: Míra registrované nezaměstnanosti v Ústeckém kraji v letech 2005 - 2011	34
Graf 5: Predikce vývoje věkových skupin dětí a adolescentů v Ústeckém kraji do r. 2020.....	41
Mapa 1: Mapa míry nezaměstnanosti podle okresů Ústeckého kraje k 31.12.2011	36
Mapa 2: Sociálně-ekonomická regionalizace Ústeckého kraje do 4 typů podle SO ORP.....	107
Mapa 3: Sociálně-ekonomická regionalizace Ústeckého kraje do 9 podoblastí podle obcí	112

SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK

APZ.....	aktivní politika zaměstnanosti
CZT.....	centrální zdroje tepla
ČR.....	Česká republika
ČSÚ.....	Český statistický úřad
GVD.....	grafikon veřejné dopravy (jízdní řád)
HUZ.....	hromadné ubytovací zařízení
IAD.....	individuální automobilová doprava
IDS.....	integrovaný dopravní systém
KÚÚK.....	Krajský úřad Ústeckého kraje
MÚK.....	mimoúrovňová křižovatka
NP.....	národní park
NPP.....	národní přírodní památka
NPR.....	národní přírodní rezervace
ORP.....	obec s rozšířenou působností
PRÚK.....	Program rozvoje Ústeckého kraje
PP.....	přírodní památka
PR.....	přírodní rezervace
ŘSD.....	Ředitelství silnic a dálnic
SHR.....	Severočeský hnědouhelný revír
SF EU.....	strukturální fondy Evropské unie
SS.....	stejnoseměrná napěťová soustava
SŽDC.....	Správa železniční dopravní cesty
TŽK.....	tranzitní železniční koridor
ÚAP ÚK....	Územně analytické podklady Ústeckého kraje
ÚP.....	územní plán
ZPF.....	zemědělský půdní fond
ZÚR ÚK....	Zásady územního rozvoje Ústeckého kraje

1 ZÁKLADNÍ ÚDAJE

Ústecký kraj se svou rozlohou 5 335 km² řadí mezi středně velké kraje České republiky, počtem obyvatel 836 045 (k 31.12.2010) je mezi ostatními kraji ČR nadprůměrně lidnatý.

Ústecký kraj je situován v severozápadní části ČR, hraničí se Středočeským, Karlovarským, Libereckým a v malé délce i Plzeňským krajem, nejdelší hranice má s německým Svobodným státem Sasko.

Těžištěm osídlení, hospodářství a rozvojových aktivit jsou dvě vzájemně kolmé rozvojové osy:

- „Labská“ tvořící historickou komunikační osu mezi jádrem Čech a Saskem, která je dnes identická s ramenem IV. transevropského multimodálního dopravního koridoru
- „pánevní“ procházející podkrušnohorskými pánevmi s koncentrací největších sídel a nejvýznamnějších hospodářských subjektů, jíž prochází důležitý tangenciální dopravní koridor

Méně exponovanou polohu má okres Louny (především jeho jižní a jihozápadní část), východní část okresu Litoměřice a především Šluknovský výběžek, který patří k typickým periferiím ČR.

VNĚJŠÍ IMAGE ÚSTECKÉHO KRAJE

Vnější image kraje byla posuzována v kontextu dlouhodobého sledování mediálního obrazu kraje a zkušeností zpracovatele, pro vyšší validitu byla uskutečněna malá anketa v širším kolektivu okolo subjektu zpracovatele dokumentu.

Vnější image kraje dlouhodobě ovlivňuje percepce místního těžkého průmyslu zatěžujícího životní prostředí. Tato percepce u velké části lidí odjinud (i obyvatel kraje) přetrvává navzdory výraznému útlumu průmyslu a zásadnímu omezení environmentální zátěže.

I v souvislosti s velkou medializací v posledních dvou dekadách je Ústecký kraj vnímán v kontextu místních sociálních problémů, obzvláště pak situace početné romské komunity a jejího soužití s majoritní populací. Nízký sociální kapitál kraje má dopady také na další medializované problémy kraje jako dlouhodobě neuspokojivé výsledky školství v kraji¹, mediálně vděčnější téma je však nízká politická kultura a úroveň místní elity projevující se četnými aférami a pochybami o regulérnosti jednání mnohých článků veřejné správy.

Na image kraje mají (nejen mezi odbornou veřejností) vliv dlouhodobě nepříznivé ekonomické charakteristiky kraje, především pak vysoká nezaměstnanost a úpadek řady místních tradičních odvětví. Kraj je vnímán v kontextu regionu postiženého strukturálními změnami ekonomiky.

Na vnější image kraje se projevuje také charakter místních měst a památek. Je zde evidentní rozpor ve vnímání měst s výrazným vlivem socialistických zásahů a měst s atraktivní historickou architekturou (např. Litoměřice).

V percepci Ústeckého kraje je patrný posun u velké části lidí, kteří kraj navštívili a měli možnost seznámení s místními přírodními atraktivitami. Ti pak vnímají kraj jako mnozí z místních – v kontrastu

¹ Žáci ZŠ v Ústeckém kraji patří ve srovnávacích testech dlouhodobě k nejhorším v ČR.

průmyslových, zaostalých a znečištěných měst (SHR) a okolní atraktivní přírody nabízející širokou škálu sportovního a rekreačního využití.

Právě atraktivní příroda je hlavní pozitivní složkou vnější image regionu.

Mezi oslovenými respondenty byla zhruba polovina těch, kteří by si dovedli představit stěhování do kraje (např. kvůli zaměstnání, s dojížděnou, na důchod, apod.). Preferovanými oblastmi pro přistěhování byly především oblasti s přírodními atraktivitami (Labské pískovce, České středohoří) či oblasti s obecně pozitivně vnímaným prostředím (Litoměřicko).

Pro lepší vnější image kraje je parně přínosná prezentace místních přírodních a kulturních atraktivit, zásadní posun by však přinesl průlom do zažitých stereotypů (zdevastované životní prostředí, sociální a ekonomické problémy, neatraktivní města v SHR), ke kterému by došlo při výrazných pozitivních změnách těchto tradičních negativ kraje (např. kompletní odstranění následků těžební činnosti v SHR, eliminace sociálně vyloučených lokalit, rozvoj znalostní ekonomiky, regenerace brownfieldů a rozvoj architektonické skladby měst). Zdá se tedy, že případné zásadní zlepšení image Ústeckého kraje je dlouhodobým úkolem, který časově výrazně překročí plánovací horizont tohoto dokumentu. Jak ale podotýkají někteří respondenti, i negativní image v sobě skrývá určitý potenciál, protože je snadnější „změnit negativní image, než budovat image z ničeho“.

2 OBYVATELSTVO

Tabulka 1: Mezikrajské srovnání pohybu obyvatelstva v roce 2010

Ukazatel / kraj	Počet obyvatel	Živě narození (‰)	Zemřelí (‰)	Přirozený přírůstek / úbytek (‰)	Migrační přírůstek / úbytek (‰)	Celkový přírůstek / úbytek (‰)
ČR	10 532 770	11,1	10,2	1	1,5	2,5
Praha	1 257 158	11,8	9,8	2	4,5	6,5
Středočeský	1 264 978	12,1	9,9	2,2	11,7	13,9
Jihočeský	638 706	10,9	10,1	0,8	0,9	1,7
Plzeňský	572 045	10,9	10,2	0,7	-0,4	0,3
Karlovarský	307 444	10,8	10,1	0,7	-1,3	-0,6
Ústecký	836 045	11,1	10,7	0,4	-0,6	-0,2
Liberecký kraj	439 942	11,7	9,7	2	0,1	2,1
Královéhradecký	554 803	10,9	10,0	0,8	-0,1	0,7
Pardubický	517 164	11,1	10,3	0,8	0,8	1,6
Vysočina	514 569	10,4	9,9	0,5	-1,3	-0,8
Jihomoravský	1 154 654	11,3	10,0	1,3	1,3	2,6
Olomoucký	641 681	10,8	10,5	0,3	-0,8	-0,6
Zlínský	590 361	10,3	10,3	0,1	-1,2	-1,2
Moravskoslezský	1 243 220	10,5	10,7	-0,2	-3,2	-3,3

Zdroj: ČSÚ (2011a, 2011b).

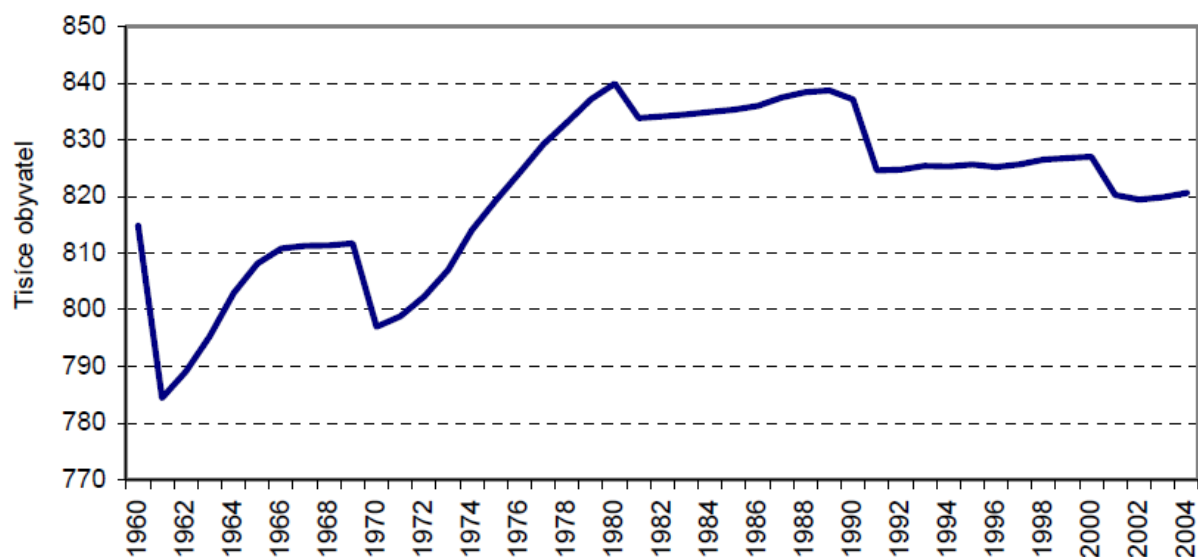
Tabulka 2: Základní údaje o obyvatelstvu v krajích ČR v r. 2010

Ukazatel / kraj	Rozloha (km ²)	Počet obyvatel	Hustota zalidnění (obyv./km ²)	Podíl cizinců na obyvatelstvu	Průměrný věk	Počet obcí	Průměrná velikost obcí (obyv.)
ČR	78 865,4	10 532 770	133,6	4,0	40,8	6 250	1685
Praha	496,1	1 257 158	2 533,9	11,8	41,6	1	1257158
Středočeský	11 015,3	1 264 978	114,8	4,6	40,1	1 145	1105
Jihočeský	10 056,9	638 706	63,5	2,4	40,9	623	1025
Plzeňský	7 560,9	572 045	75,7	4,4	41,2	501	1142
Karlovarský	3 314,4	307 444	92,8	6,4	40,4	132	2329
Ústecký	5 334,6	836 045	156,7	3,7	40,0	354	2362
Liberecký kraj	3 163,0	439 942	139,1	3,8	40,3	215	2046
Královéhradecký	4 758,6	554 803	116,6	2,7	41,3	448	1238
Pardubický	4 518,8	517 164	114,4	2,3	40,8	451	1147
Vysočina	6 795,5	514 569	75,7	1,6	40,8	704	731
Jihomoravský	7 194,6	1 154 654	160,5	3,1	41,1	673	1716
Olomoucký	5 266,6	641 681	121,8	1,5	40,9	399	1608
Zlínský	3 963,1	590 361	149,0	1,4	41,2	305	1936
Moravskoslezský	5 426,8	1 243 220	229,1	1,8	40,6	299	4158

Zdroj: ČSÚ (2011a).

2.1 VÝVOJ POČTU OBYVATEL

Graf 1: Vývoj počtu obyvatel Ústeckého kraje v letech 1960 - 2004

Zdroj: ČSÚ (2005)

Počet obyvatel Ústeckého kraje² v posledních 5 desetiletích osciloval v rozmezí od 785 000 do 840 000. Absolutní minimum bylo zaznamenáno k roku 1961³, absolutní maximum k roku 1980. Ve sledovaných letech bylo možné zaznamenat dvě období s rapidním přírůstkem obyvatel (1960 – 1966 a 1970 – 1981), související patrně s populační a hospodářskou politikou státu a jedno období se znatelným úbytkem obyvatelstva (1989 – 1991) v důsledku politického vývoje⁴.

Kromě období 1990 – 1991 a let 2001, 2010 a 2011 docházelo v posledních dvou dekádách k mírnému přírůstku celkového počtu obyvatel kraje, což bylo způsobeno především kladným migračním saldem.

2.2 POHYB OBYVATELSTVA

V průběhu let 1960 – 1993 docházelo v kraji k přírůstku obyvatelstva přirozenou měnou s absolutním maximem v roce 1974 (8061, viz ČSÚ 2005) kdy se narodilo přibližně 17 000 dětí (ČSÚ 2005). K obratu v přirozené měně došlo roku 1994, až do roku 2005 pak v kraji docházelo k úbytku obyvatelstva přirozenou měnou. V letech 2006 – 2010 byl vlivem reprodukce silných ročníků populace (tzv. „Husákových dětí“) opět zaznamenán přirozený přírůstek, v roce 2011 došlo k mírnému úbytku populace přirozenou měnou (ČSÚ 2012b).

² Střední stav obyvatelstva, viz ČSÚ 2005.

³ Patrně mj. v souvislosti s územními změnami.

⁴ Politické příčiny měl patrně i ojedinělý celkový úbytek obyvatelstva v r. 1968, kdy došlo mj. k emigrační vlně obyvatel v důsledku invaze vojsk Varšavské smlouvy.

Výrazně odlišný průběh měla migrační měna obyvatelstva kraje. Zatímco v letech 1960 – 1964 docházelo k mírnému přírůstku stěhování, v celém období 1965 – 1991 kraj migrační měnou ztrácel populaci s maximem v roce 1967, kdy se z kraje vystěhovalo o 4600 lidí více, než se do kraje přistěhovalo. Oproti tomu v období 1992 – 2008 docházelo s výjimkou let 1993 a 2006 ke každoročnímu přírůstku stěhování, kladné saldo migrace v tomto období vyvážilo přirozený úbytek obyvatelstva a přispělo k celkovému přírůstku obyvatel kraje. K obratu migrace dochází patrně v souvislosti s nástupem globální hospodářské recese opět roku 2009. Od té doby je v kraji zaznamenán úbytek obyvatel stěhování.

Populační růst Ústeckého kraje a převažující kladné migrační saldo v posledních dvou desetiletích se ve světle hospodářského vývoje v kraji jeví jako paradox. Realita kraje vážně postiženého strukturálními změnami ekonomiky – hlavně v podobě dlouhodobě vysoké nezaměstnanosti – vzbuzuje očekávání emigrace místní pracovní síly do regionů (či zemí) s vyšším potenciálem uplatnění na trhu práce, k čemuž zde však zjevně nedocházelo natolik, aby počet vystěhovaných převažoval počet přistěhovaných. Otázkou tak je struktura migrantů, kteří se v posledních dvou dekadách do kraje stěhovali, a jejich motivace k přistěhování.

Podle předběžných výsledků Sčítání lidu, domů a bytů 2011 má zásadní vliv na populační růst kraje a kladná migrační salda imigrace cizinců, jejichž počet dosáhl k roku 2011 27 680 osob a od SLDB 2001 se zvýšil téměř 2,5 krát (ČSÚ 2012a). Mezi zahraničními imigranty zde vyčnívá především vietnamská minorita, která se v kraji soustředila především z důvodu ekonomické aktivity⁵ (viz Čermák, Janská 2011), k jejímu pokračujícímu soustředění zde patrně navzdory určité saturaci přeshraničního maloobchodního trhu dochází mj. z důvodu určité etablovanosti této menšiny v kraji⁶ a její vysoké sociální koheze. V Ústeckém kraji v letech 2001-2011 dále došlo k výraznému početnímu nárůstu obyvatelstva ukrajinského, německého, slovenského a ruského státního občanství (ČSÚ 2012a).

Další významnou skupinou migrantů směřujících dlouhodobě do Ústeckého kraje je romské etnikum. K přesnějšímu vyjádření intenzity migrace Romů však scházejí relevantní data⁷. Faktorem přitahujícím romské imigranty je vysoké zastoupení této menšiny v kraji (a rodinné vazby vůči osobám v kraji již žijícím), faktorem přitahujícím i další sociálně slabé obyvatele jsou enormně nízké ceny nemovitostí v kraji. Podíl na imigraci sociálně slabých (převážně však Romů) má také spekulativní jednání realitních kancelářů⁸ a majitelů nemovitostí zneužívajících nesystémových sociálních příspěvků na bydlení⁹.

V posledních dvou desetiletích došlo i k obratu v populačním vývoji mnoha správních obvodů obcí s rozšířenou působností na území kraje. Největší celkový přírůstek obyvatelstva bylo možné zaznamenat v do té doby populačně strádajícím obvodu ORP Roudnice nad Labem (cca 7% přírůstek v

⁵ Maloobchod zaměřený na německou přeshraniční klientelu.

⁶ Ekonomická a sociální úroveň mnohých exponentů vietnamské menšiny pozvolna roste, vietnamští obchodníci a pracovníci mohou dále na trhu využívat své specifické konkurenční přednosti (např. mimořádnou pracovitost – produktivitu, dlouhou pracovní dobu; účast na šedé ekonomice).

⁷ V SLDB 2011 byla národnostní otázka pouze deklaratorní, k romskému etniku se v Ústeckém kraji přihlásilo naprosté minimum představitelů této menšiny. I tak se ale jednalo o nejvyšší číslo v rámci krajů ČR (1260, viz ČSÚ 2012a).

⁸ Realitní kanceláře často skupují nemovitosti obývané Romy v „lukrativních“ částech republiky, odkud nájemníky (hlavně za pomoci finanční motivace) přestěhují do oblastí s nízkými cenami nemovitostí. Na transakci realitní kanceláře tvoří velké zisky, protože cena nemovitostí v potenciálně lukrativních lokalitách po vystěhování Romů a případné rekonstrukci mnohonásobně vzroste.

⁹ Podle mnoha zpráv je vlastnictví nemovitostí se sociálně slabými mimořádně výnosná činnost. Majitelé od nájemníků, kteří mají na realitním trhu omezenou mobilitu, vybírají nepřiměřeně vysoké nájemné, ne které dostávají nájemníci příspěvky od státu. Na vysokých příspěvcích na bydlení mnohdy profitují i sami nájemníci, kteří se na předražení nájmu s majiteli nemovitostí domluví. Kromě pronájmu klasických nemovitostí sociálně slabým prodělala v uplynulé dekádě boom nabídka ubytování v jinak neperspektivních ubytovnách a hotelích nižší kategorie.

letech 1991 – 2011), a to nejspíše v souvislosti s přistěhováním pracovní síly dojíždějící za prací do Prahy¹⁰. K podobnému obratu došlo patrně z obdobných důvodů v obvodu ORP Litoměřice a Lovosice, kde v období 1991 – 2011 došlo k cca 4,1%, resp. 3,3% přírůstku populace. Populačně ziskový byl po éře předchozích ztrát i obvod ORP Rumburk, zde však zejména v průběhu 90. let (+3,4 % v období 1991-2001), zatímco v posledním desetiletí zde došlo ke stagnaci. Naopak relativně vysoký populační přírůstek přetrval z éry socialismu v obvodu ORP Chomutov (cca 3,1% v období 1991 – 2010). Přírůstek bylo možné dále zaznamenat v SO ORP Ústí nad Labem (2,2%), Teplice (1,5%) a Podbořany (1,1%). O stagnaci lze hovořit v SO ORP Louny (0,8%) a Kadaň (-0,8%). K úbytku obyvatelstva došlo v SO ORP Děčín (-1,3 %), Žatec (-1,7 %), Varnsdorf (-1,7 %), Bílina (-2,6 %), Most (-3,8 %) a Litvínov (-4,8 %). Úbytek populace v SO ORP Most a Litvínov souvisí především s dlouhodobě mimořádně vysokou nezaměstnaností na Mostecku.

Tabulka 3: Vývoj počtu obyvatel podle správních obvodů ORP Ústeckého kraje 1970 – 2011

SO ORP	Počet obcí	Výměra (ha)	Počet obyvatel				
			1970	1980	1991	2001	2011
Ústecký kraj	354	533 456	796 762	832 525	824 461	820 219	830 371
Bílina	8	12 358	23 334	24 432	21 448	20 622	20 898
Děčín	34	55 369	77 686	81 317	79 794	79 314	78 760
Chomutov	25	48 613	66 238	74 181	79 706	81 020	82 183
Kadaň	19	44 919	37 497	43 862	44 375	43 959	44 040
Litoměřice	40	47 049	54 554	57 812	57 117	57 645	59 469
Litvínov	11	23 597	47 935	46 562	41 568	40 169	39 573
Louny	41	47 262	42 324	43 651	43 280	42 850	43 605
Lovosice	32	26 160	29 962	29 361	26 638	26 569	27 515
Most	15	23 111	69 254	70 735	78 644	77 027	75 638
Podbořany	11	33 766	17 032	16 706	15 727	15 715	15 904
Roudnice nad Labem	33	30 010	31 474	32 448	30 128	30 045	32 324
Rumburk	12	26 616	34 166	34 848	32 764	33 866	33 824
Teplice	26	34 531	112 310	111 406	106 424	105 476	107 975
Ústí nad Labem	23	40 473	105 922	115 161	118 325	117 780	120 943
Varnsdorf	6	8 886	20 577	21 928	20 890	20 707	20 544
Žatec	18	30 735	26 497	28 115	27 633	27 455	27 176

Zdroj: ČSÚ (2012a), PRÚK 2008-2013.

Pozn.: Data o počtu obyvatel pocházejí ze SLDB, proto jsou mírně odlišná od dat z Evidence obyvatel Ministerstva vnitra České republiky.

¹⁰ K přírůstku obyvatelstva zde došlo až v posledním desetiletí, tedy po zprovoznění dálnice D8 mezi Prahou a Podřipskem a realizaci optimalizace železniční tratě č. 090 (součásti tzv. I. tranzitního železničního koridoru) procházející Roudnicí nad Labem.

2.3 SLOŽENÍ OBYVATEL PODLE VĚKU, VZDĚLÁNÍ, PŘÍP. NÁRODNOSTNÍHO SLOŽENÍ

Tabulka 4: Věková struktura obyvatelstva v SO ORP Ústeckého kraje podle SLDB 2011

SO ORP	Obyvatel stvo	v tom ve věku			Index stáří 2011	Index stáří 2001
		0-14	15-64	65+		
Ústecký kraj	830 371	127 079	582 885	120 407	94,7	72,1
Bílina	20 898	3 513	14 508	2 877	81,9	60,9
Děčín	78 760	12 075	54 865	11 820	97,9	76,4
Chomutov	82 183	12 477	58 868	10 838	86,9	61,9
Kadaň	44 040	6 702	31 579	5 759	85,9	54,8
Litoměřice	59 469	8 865	41 974	8 630	97,3	71,7
Litvínov	39 573	5 895	27 465	6 213	105,4	86,7
Louny	43 605	6 684	30 604	6 317	94,5	78,9
Lovosice	27 515	4 009	18 911	4 595	114,6	95,5
Most	75 638	11 365	53 910	10 363	91,2	58,9
Podbořany	15 904	2 439	11 078	2 387	97,9	75,2
Roudnice nad Labem	32 324	4 977	22 207	5 140	103,3	95,4
Rumburk	33 824	5 469	23 643	4 712	86,2	64,4
Teplice	107 975	16 150	75 426	16 399	101,5	80,2
Ústí nad Labem	120 943	18 922	84 364	17 657	93,3	72,9
Varnsdorf	20 544	3 261	14 364	2 919	89,5	70,9
Žatec	27 176	4 276	19 119	3 781	88,4	70,6

Zdroj: ČSÚ (2012a).

Pozn.: Index stáří udává počet obyvatel ve věku nad 65 let na 100 obyvatel ve věku 0-14 let.

V kraji byl v uplynulém desetiletí zaznamenán obecně rozšířený trend poklesu podílu osob v předproduktivním (0-14) a produktivním (15-64) věku na úkor rostoucího podílu osob v postproduktivním věku (65+). To je možné zaznamenat i ve výrazném nárůstu indexu stáří mezi lety 2001 a 2011. I tak ale obyvatelstvo Ústeckého kraje patří mezi nejmladší v ČR a index stáří je zde nejnižší mezi kraji ČR (jediné další kraje ČR, kde v okamžiku SLDB 2011 žilo více dětí, než osob v postproduktivním věku jsou Středočeský a Liberecký kraj). Nejvyšší index stáří byl zaznamenán v SO ORP Lovosice, index stáří vyšší než 100 byl zaznamenán také v SO ORP Litvínov, Roudnice nad Labem a Teplice. Naopak nejnižší index stáří měl SO ORP Bílina, dále Kadaň, Rumburk, Chomutov, Žatec a Varnsdorf. Nízký index stáří zde patrně souvisí mj. s vysokou koncentrací romského etnika, které je charakteristické vysokou natalitou a mírou plodnosti.

Ústecký kraj ve srovnání s jinými kraji ČR tradičně zaostává ve vzdělanostní struktuře obyvatelstva. Dlouhodobě se zde vyskytuje jeden z nejvyšších podílů osob s neukončeným či pouze základním vzděláním a osob bez vzdělání, naopak jeden z nejnižších podílů osob s vysokoškolským vzděláním. Obdobná situace je v Karlovarském kraji, zatímco zdaleka nejpříznivější vzdělanostní struktura je v hl. m. Praze, která těží ze své pozice hlavního města, lokalizace řady významných institucí či firem přitahujících vzdělanou populaci. Nepříznivá vzdělanostní struktura obyvatelstva v Ústeckém kraji je důsledkem přetrvávající struktury pracovních příležitostí a příčinou i důsledkem nízkého sociálního

kapitálu obyvatelstva kraje¹¹. Vysoký podíl osob bez vzdělání je zapříčiněn mj. lokalizací velkého množství kapacitních ústavů sociální péče v kraji.

Tabulka 5: Vzdělanostní struktura obyvatelstva podle SLDB 2011 v krajích ČR

Ukazatel / kraj	Obyvatelstvo ve věku 15 a více let	z toho nejvyšší ukončené vzdělání					bez vzdělání
		základní vč. neukončené ho	střední vč. vyučení (bez maturity)	úplné střední (s maturitou) a vyšší odborné	vysokoškolské		
ČR	9 034 544	17,4	32,8	30,9	12,4		0,5
Praha	1 110 428	10,3	20,5	34,4	22,5		0,3
Středočeský	1 075 773	16,9	33,6	32,2	11,2		0,5
Jihočeský	544 173	18,0	34,7	31,5	11,1		0,5
Plzeňský	493 343	18,0	34,5	30,8	10,4		0,5
Karlovarský	265 537	21,5	33,2	27,3	7,2		0,9
Ústecký	703 292	21,5	34,6	28,1	7,8		0,9
Liberecký kraj	372 757	18,5	35,7	29,7	9,8		0,6
Královéhradecký	474 739	17,4	35,2	31,6	10,4		0,5
Pardubický	441 842	17,6	36,3	31,1	10,2		0,5
Vysočina	437 721	18,2	37,1	31,2	10,0		0,5
Jihomoravský	1 003 708	17,6	32,3	30,7	14,3		0,4
Olomoucký	547 446	18,2	35,1	30,5	11,7		0,6
Zlínský	506 773	18,7	35,3	30,4	11,7		0,5
Moravskoslezský	1 057 012	19,3	34,7	29,3	11,4		0,6

Zdroj: ČSÚ (2012a).

Pozn.: Všechny hodnoty kromě počtu obyvatel nad 15 let jsou vyjádřeny v procentech.

Navzdory přetrvávající nepříznivé vzdělanostní struktuře obyvatelstva v kraji je nutné konstatovat, že v posledním desetiletí bylo možné zaznamenat trend rostoucí vzdělanosti obyvatelstva. Rostl především podíl osob s úplným středním vzděláním (s maturitou) nebo vyšším odborným vzděláním (+2,9 p.b. oproti SLDB 2001) a osob s vysokoškolským vzděláním (+2,4 p.b.). Naopak klesal podíl nejpočetnější skupiny – osob se středním vzděláním bez maturity (-4,7 p.b.). Nejrazantnější pokles byl zaznamenán u osob s neukončeným či základním vzděláním (-5,8 p.b.). Růst vzdělanosti byl mj. zapříčiněn rostoucí institucionální kapacitou vzdělávacích zařízení v poměru k počtům žáků a studentů¹². To bylo obzvláště patrné u vysokých škol, kde došlo k markantnímu růstu kapacit i nabídky studijních oborů i počtu soukromých vysokých škol v kraji i celé republice.

¹¹ Nízký sociální kapitál v kraji je mj. důsledkem dlouhodobé orientace na těžký průmysl s preferencí pracovní síly s nízkou kvalifikací (která sem byla v socialistické éře směřována), nízkou mobilitou pracovních sil (pracovníci s nízkou kvalifikací v kraji zůstávají navzdory potížím s uplatněním na trhu práce) a do určité míry i vysokou koncentrací romského etnika, které obecně rezignuje na aktivní účast na výchovně vzdělávacím procesu poskytovaném na školách. To všechno se také podepisuje na nízké vstupní úrovni dětí na počátku výchovně vzdělávacího procesu a na relativně nízkých ambicích velké části žáků, kteří nemají v rodině optimální zázemí pro motivaci k optimálním vzdělávacím výsledkům. Naopak absolventi s vyšším vzděláním v kraji často postrádají nabídku adekvátních pracovních příležitostí a dochází tak k jejich odlivu z kraje (odliv mozků).

¹² Nabídka vzdělávacích kapacit neklesala tak výrazně jako velikost populačních ročníků vstupujících do výchovně vzdělávacího procesu.

Tabulka 6: Vzdělanostní struktura obyvatelstva podle SLDB 2011 v SO ORP Ústeckého kraje

SO ORP	Obyvatelstvo ve věku 15 a více let	z toho nejvyšší ukončené vzdělání				
		základní vč. neukončeného	střední vč. vyučení (bez maturity)	úplné střední (s maturitou) a vyšší odborné	vysokoškolské	bez vzdělání
Ústecký kraj	703 292	21,5	34,6	28,1	7,8	0,9
Bílina	17 385	26,6	37,6	21,9	4,1	1,1
Děčín	66 685	20,6	36,1	28,9	7,1	0,9
Chomutov	69 706	21,8	34,1	27,7	7,3	0,8
Kadaň	37 338	24,3	35,6	26,3	5,9	1,4
Litoměřice	50 604	19,2	33,4	30,7	9,3	0,9
Litvínov	33 678	22,2	35,6	25,6	7,1	1,2
Louny	36 921	20,4	35,4	29,7	8,2	0,8
Lovosice	23 506	21,1	37,8	27,1	6,5	0,8
Most	64 273	23,1	33,5	27,0	8,1	0,7
Podbořany	13 465	24,8	38,5	24,3	5,5	0,8
Roudnice nad Labem	27 347	18,9	36,3	29,9	8,5	0,6
Rumburk	28 355	25,3	36,1	25,0	5,2	1,8
Teplice	91 825	21,4	34,3	28,0	8,0	0,8
Ústí nad Labem	102 021	19,3	31,5	30,5	10,1	0,8
Varnsdorf	17 283	23,3	36,9	27,9	5,4	0,7
Žatec	22 900	22,1	34,0	28,5	8,6	1,1

Zdroj: ČSÚ (2012a).

Pozn.: Všechny hodnoty kromě počtu obyvatel nad 15 let jsou vyjádřeny v procentech.

V krajském měřítku je v územním kontextu vzdělanostní struktury obyvatelstva možné vysledovat dva trendy. Prvním je vyšší vzdělanostní úroveň v SO ORP větších měst, která těží z lokalizace institucí a společností přitahujících vzdělané obyvatelstvo. Zde jednoznačně vyčnívá krajské město Ústí nad Labem, kde je relativně nejvyšší nabídka pracovních příležitostí pro vysokoškolsky vzdělané uchazeče (mj. Univerzita J.E. Purkyně, Krajský úřad, Masarykova nemocnice). V SO ORP Ústí nad Labem bylo možné v uplynulém desetiletí zaznamenat jeden z nejvyšších relativních přírůstků podílu vysokoškolsky vzdělaných obyvatel v kraji (+2,7 p.b. oproti SLDB 2001), což mj. souvisí s výrazným rozšiřováním místní univerzity (vyšší nabídka prac. příležitostí, výrazně vyšší počet absolventů), částečně také růstem počtu pracovních příležitostí pro vysokoškolsky vzdělané obyvatele (což však nestačí uspokojit poptávku). Druhým trendem je vyšší vzdělanostní úroveň v SO ORP s dobrou dostupností do hl. m. Prahy. Zde je možné zaznamenat nejvyšší relativní přírůstky podílu vysokoškolsky vzdělaných obyvatel od SLDB 2001 (+2,9 p.b. SO ORP Roudnice nad Labem; +2,8 p.b. SO ORP Litoměřice; +2,7 p.b. SO ORP Louny), což patrně souvisí se suburbanizací a dojížděkou do Prahy. Naopak nejnižší vzdělanostní úroveň z pohledu podílu osob se základním i vysokoškolským vzděláním byla zaznamenána v SO ORP menších měst s nepříznivou až periferní polohou (SO ORP Rumburk, Podbořany, Kadaň, Varnsdorf). Určitým překvapením je jednoznačně nejhorší vzdělanostní struktura v SO ORP Bílina, a to navzdory poměrně dobré dostupnosti do hlavních pracovních center v kraji. Zde je nepříznivá vzdělanostní struktura patrně způsobena jednak dlouhodobým charakterem pracovních příležitostí (zdaleka největším zaměstnavatelem jsou zde Severočeské doly, a. s. – Doly Bílina, které zaměstnávají především osoby vyučené, částečně i osoby se základním vzděláním), dále vysokou koncentrací romského etnika (neověřený odhad cca 2000 osob) s obecně nižší úrovní vzdělanosti a „odlivem mozků“.

Tabulka 7: Obyvatelstvo SO ORP podle státní příslušnosti a počtu obyvatel narozených v obci trvalého pobytu

SO ORP	Obyvatel stvo	Narození v obci	Cizinci 2011	% cizinců 2011	% cizinců 2001	Státní příslušníci Ukrajiny	Státní příslušníci Vietnamu
Ústecký kraj	830 371	365 276	27 680	3,3	1,4	5 855	7 096
Bílina	20 898	9 367	425	2,0	1,0	40	194
Děčín	78 760	38 122	2 054	2,6	1,5	300	812
Chomutov	82 183	33 531	3 554	4,3	1,4	524	943
Kadaň	44 040	18 405	1 264	2,9	1,2	320	333
Litoměřice	59 469	23 767	1 819	3,1	1,1	763	182
Litvínov	39 573	15 698	1 194	3,0	1,2	39	280
Louny	43 605	18 016	946	2,2	1,0	277	216
Lovosice	27 515	11 401	771	2,8	0,9	127	153
Most	75 638	36 762	2 283	3,0	1,3	274	594
Podbořany	15 904	6 221	386	2,4	1,0	56	31
Roudnice nad Labem	32 324	14 180	969	3,0	0,9	493	87
Rumburk	33 824	14 951	1 422	4,2	2,4	62	662
Teplice	107 975	44 797	4 483	4,2	1,8	639	1 317
Ústí nad Labem	120 943	57 812	5 078	4,2	1,5	1 822	1 017
Varnsdorf	20 544	10 607	520	2,5	2,2	55	183
Žatec	27 176	11 639	512	1,9	1,2	64	92

Zdroj: ČSÚ (2012a).

Pozn.: Údaj „narození v obci“ udává absolutní počet obyvatel obcí ve sledované oblasti, kteří se narodili v obci současného trvalého pobytu (tedy tzv. rodáků).

Při sledování vývoje rozmístění cizinců v ORP je velmi dobře patrná koncentrace vietnamského etnika v pohraničních ORP a v ORP velkých měst, kde je možné obecně očekávat vysokou poptávku po ekonomických aktivitách vietnamské minority. Oproti tomu relativně minimální je zastoupení této menšiny ve vnitrozemských ORP a v oblasti tzv. vnitřní periferie. V případě příslušníků druhého nejpočetnějšího zahraničního etnika v kraji – ukrajinského, u něhož obecně očekáváme uplatnění v dělnických profesích, je vysoká koncentrace kromě velkých měst, kde je větší nabídka zaměstnání v „montovnách“, naopak v oblastech nejlepší dostupnosti hl. m. Prahy (ORP Roudnice nad Labem, Litoměřice, Louny). V tomto případě se můžeme domnívat, že motivem stěhování do Ústeckého kraje je mj. nabídka cenově dostupného bydlení v přijatelné dojížděkové vzdálenosti od Prahy.

2.4 KLÍČOVÉ ZÁVĚRY KAPITOLY 2

V kraji došlo v posledních dvou desetiletích k obratu v hlavních trendech pohybu obyvatelstva. Díky obratu migrace a kladným migračním saldům ve většině let v období 1991-2011 začal kraj po období celkového úbytku obyvatelstva opět populačně růst.

Kladná migrační salda jsou částečně spojena se specifickými skupinami imigrantů. Velký vliv mají především cizinci (např. Vietnamci, Ukrajinci, Němci), dále Romové a lidé stěhující se do oblastí s dobrou dopravní dostupností do Prahy.

Mezi SO ORP došlo k největšímu růstu populace v SO OPR s dobrou dopravní dostupností Prahy (Roudnice nad Labem, Litoměřice, Lovosice) a u významných pracovních center v regionu (Chomutov,

Ústí nad Labem, Teplice). Z tohoto trendu se vymyká znatelný populační růst SO ORP Rumburk v 90. letech související mj. s výrazným imigračním proudem vietnamského etnika. Naopak k největšímu populačnímu úbytku došlo v SO ORP Litvínov, Most a Bílina, hlavně pak v souvislosti s nepříznivým vývojem na trhu práce.

V Ústeckém kraji dochází stejně jako ve zbytku ČR ke znatelnému stárnutí populace. Populace v Ústeckém kraji je však nejmladší, index stárí je zde nejnižší mezi kraji ČR.

V Ústeckém kraji je spolu s Karlovarským krajem dlouhodobě nejnižší úroveň vzdělanostní struktury obyvatelstva v ČR. To se projevuje vysokým podílem osob s neukončeným či pouze základním vzděláním (21,5 %), a nízkým podílem vysokoškolsky vzdělaných obyvatel (7,8 %). Úroveň vzdělanosti však v posledním desetiletí znatelně vzrostla. Vyšší úroveň vzdělanosti je v SO ORP velkých měst a oblastí s dobrou dopravní dostupností Prahy, naopak nižší úroveň je v periferních regionech.

V kraji roste podíl cizinců, v podmínkách ČR je však zatím průměrný. Nejvýraznějším etnikem zahraničního původu jsou Vietnamci, kteří se soustředí především v pohraničních regionech a oblastech velkých měst. Další nejpočetnější etnikum – ukrajinské – se soustředí ve velkých pracovních centrech a oblastech s dobrou dopravní dostupností do Prahy.

V kraji žije v celorepublikovém srovnání nejpočetnější romská komunita s výrazným vlivem na demografické charakteristiky obyvatelstva. Určitým nedostatkem je však absence relevantních dat o početnosti a rozmístění tohoto etnika.

3 EKONOMIKA

Ústecký kraj je všeobecně označován jako region postižený strukturálními změnami ekonomiky. V průběhu hospodářské transformace z plánovaného na tržní hospodářství zde došlo k rapidnímu útlumu tradičních odvětví (mj. těžební, textilní, potravinářský, chemický a hutnický průmysl) a změnám ve struktuře krajské ekonomiky. I tak si ale některá tradiční odvětví zachovala značný význam pro regionální makroekonomické ukazatele a zaměstnanost.

Důsledkem strukturálních změn ekonomiky byl především razantní nárůst nezaměstnanosti, která zde dlouhodobě dosahuje jedny z nejvyšších hodnot v rámci ČR. Na dlouhodobě vysoké hodnoty nezaměstnanosti zde má vliv také již zmíněný nízký sociální kapitál obyvatelstva kraje, vyznačující se mj. nepříznivou vzdělanostní strukturou a vysokým zastoupením osob obtížně uplatnitelných na trhu práce (např. dlouhodobě nezaměstnaní, kteří ztratili, případně nezískali základní pracovní návyky) a obecně nízká mobilita pracovních sil projevující se neochotou nezaměstnaných ke stěhování do regionů, kde jsou lepší předpoklady k uplatnění na trhu práce.

3.1 VÝKONNOST MÍSTNÍ EKONOMIKY

Tabulka 8: Srovnání krajů ČR podle výkonu ekonomiky v roce 2010

Ukazatel / kraj	HDP v b. c.	Podíl na HDP	HDP na 1 obyvatele	HDP na 1 obyvatele v PPS		Čistý dispon. důchod na 1 obyv.
Jednotka	Kč	ČR = 100	Kč	ČR = 100	EU 27 = 100	ČR = 100
ČR	3 775 237	100,0	358 957	100	79,6	100
Praha	972 551	25,8	776 968	216,5	172,3	131,1
Středočeský	405 837	10,7	322 811	89,9	71,6	105,8
Jihočeský	195 732	5,2	306 833	85,5	68	94,4
Plzeňský	175 398	4,6	306 628	85,4	68	98,7
Karlovarský	79 845	2,1	259 560	72,3	57,6	92,8
Ústecký	250 267	6,6	299 435	83,4	66,4	91
Liberecký kraj	117 992	3,1	268 480	74,8	59,5	95,1
Královéhradecký	171 247	4,5	308 946	86,1	68,5	96,5
Pardubický	146 614	3,9	283 710	79	62,9	92,5
Vysočina	150 666	4	292 669	81,5	64,9	95,2
Jihomoravský	387 309	10,3	335 983	93,6	74,5	98,8
Olomoucký	173 882	4,6	270 987	75,5	60,1	90,2
Zlínský	177 989	4,7	301 442	84	66,8	93,4
Moravskoslezský	369 908	9,8	297 177	82,8	65,9	91,8

Zdroj: ČSÚ (2012c)

Pozn.: Data jsou k roku 2010. HDP v b.c. = hrubý domácí produkt v běžných cenách. V posledním sloupci sledujeme čistý disponibilní důchod na 1 obyvatele.

Z hlediska makroekonomické výkonnosti patří Ústecký kraj mezi průměrné kraje ČR. HDP podle parity kupní síly v přepočtu na jednoho obyvatele byl v r. 2010 na úrovni 83,4 % průměru ČR, ten je však zkreslen mimořádně vysokým HDP Prahy. Žádný jiný kraj kromě Prahy tak z celorepublikového hlediska nemá nadprůměrný HDP na 1 obyvatele. Z hlediska EU je Ústecký kraj ve výkonu ekonomiky v přepočtu na obyvatele stejně jako většina ostatních krajů ČR výrazně podprůměrný. Vzhledem k relativně vysokému počtu obyvatel (ve srovnání s jinými kraji) má Ústecký kraj poměrně vysoký podíl na celkovém HDP ČR¹³, a to 6,6 %. Větší podíl na tvorbě HDP ČR má už jenom Praha, Středočeský, Jihomoravský a Moravskoslezský kraj. Naopak výrazně podprůměrný je Ústecký kraj z hlediska čistého disponibilního důchodu na jednoho obyvatele. Zde se projevuje mj. vysoká nezaměstnanost a vysoký podíl příjemců sociálních dávek.

Tabulka 9: Vývoj HDP a trhu práce v Ústeckém kraji

Ukazatel/rok	Jednotka	1993	1998	2003	2008	2010
HDP	mil. Kč	117 913	145 900	180 497	246 541	250 267
na 1 obyvatele	Kč	142 816	176 527	220 158	295 512	299 435
průměr ČR = 100	%	96,2	88,2	83,6	80,1	83,4
předchozí rok = 100 (srovnatelné ceny)			97,0	107,0	101,8	101,3
TRH PRÁCE						
Zaměstnaní celkem	tis. osob	399,6	369,7	353,1	372,0	361,9
zemědělství, lesnictví a rybářství	tis. osob	22,4	16,5	11,7	10,4	7,5
průmysl a stavebnictví	tis. osob	193,3	163,7	141,9	162,6	158,6
tržní a netržní služby	tis. osob	184,0	189,6	199,6	199,0	195,8
Míra ekonomické aktivity	%	63,7	61,7	59,1	57,2	57,5
Průměrný ev. počet zaměstnanců ¹⁾	osoby	269,4	255,2	281,7	272,7	258,4
Průměrná hrubá měsíční mzda ¹⁾	Kč	5 971	11 238	14 895	19 957	21 145
zemědělství, lesnictví a rybářství	Kč	5 566	8 615	11 575	16 959	17 265
průmysl	Kč	6 333	12 280	16 140	21 553	23 444
stavebnictví	Kč	6 238	11 672	13 768	19 348	21 080
Uchazeči o zaměstnání ²⁾	osoby	20 325	55 063	76 499	45 657	61 947
Volná pracovní místa ²⁾	místa	3 692	2 119	2 745	4 485	2 238
Míra reg. nezaměstnanosti ²⁾	%	5,23	13,18	17,94	10,26	13,90
Počet reg. subjektů (k 31. 12.)		98 088	122 600	163 393	175 521	176 422
živnostníci	osoby	85 194	92 335	119 813	122 547	128 151

Zdroj: ČSÚ (2012d)

Pozn.: 1) podle místa pracoviště, 2) k 31.12. Metodika výpočtu míry registrované nezaměstnanosti se změnila k roku 2004, v důsledku změny výsledná míra registrované nezaměstnanosti poklesla přibližně o 1 p. b.

Vývoj ekonomiky a trhu práce v Ústeckém kraji nám přibližují roky reprezentující význačné části ekonomického cyklu po roce 1989. Rok 1993 reprezentuje stav v průběhu počáteční ekonomické transformace, rok 1998 transformační krizi. Rok 2003 reprezentuje období hospodářské konjunktury, rok 2008 pak nástup globální hospodářské recese. Mnoho dat je aktuálně k dispozici pouze pro rok 2010.

¹³ V běžných cenách.

Na makroekonomických datech je dobře patrný postupný propad hospodářského výkonu kraje v porovnání se zbytkem ČR. Zatímco v roce 1993 dosahoval HDP na 1 obyvatele v paritě kupní síly téměř průměru celé ČR, v roce nastupující globální hospodářské recese byl již téměř 20 p. b. pod průměrem ČR. Ústecký kraj si však v průběhu globální hospodářské recese vedl z makroekonomického hlediska nejlépe mezi kraji ČR (v roce 2009 byl zaznamenán pokles o pouhé 0,2 p.b., zatímco v celé ČR došlo k propadu o 4,7 p.b.)¹⁴, což vedlo ke zvýšení HDP na 1 obyvatele na nejvyšší úroveň za poslední desetiletí (84 % celorepublikového průměru v r. 2009).

Průměrná měsíční mzda v kraji ve sledovaném období vzrostla téměř čtyřnásobně, údaj však není očištěn od inflace a proto nevypovídá o růstu reálných mezd. Růst mezd byl mezi sledovanými obory nejmarkantnější v průmyslu, naopak nejnižší v zemědělství.

Tabulka 10: Průměrná výše mezd v krajích ČR v roce 2009

Kraj / ukazatel	Průměrná hrubá měsíční mzda zaměstnance	zemědělství, lesnictví a rybníkářství	průmysl	stavebnictví
ČR	22 663	17 321	22 433	22 069
Praha	30 028	16 725	29 249	26 239
Středočeský	21 972	18 306	24 589	20 468
Jihočeský	20 319	17 437	21 473	20 836
Plzeňský	21 864	17 780	22 852	21 727
Karlovarský	19 450	16 647	20 572	19 248
Ústecký	20 850	16 683	22 695	21 806
Liberecký kraj	20 426	16 332	22 036	19 324
Královéhradecký	20 527	17 878	20 853	21 302
Pardubický	19 887	17 233	20 381	20 369
Vysočina	20 037	17 101	21 139	20 784
Jihomoravský	21 703	16 556	21 753	22 576
Olomoucký	19 926	17 412	20 099	22 496
Zlínský	19 478	17 462	20 035	20 805
Moravskoslezský	21 136	16 809	22 586	20 576

Zdroj: ČSÚ (2011a)

Z pohledu průměrné hrubé výše mezd patřil Ústecký kraj v roce 2009 mezi průměrné kraje ČR. Průměrné údaje za ČR jsou relativně vysoké vlivem výrazně vyšších mezd v hl. m. Praze, proto je relevantní spíše srovnání s ostatními kraji mimo hl. m. Prahu. Z krajů ČR byla kromě Prahy vyšší průměrná hrubá měsíční mzda zaměstnance pouze ve Středočeském, Plzeňském, Jihočeském a Moravskoslezském kraji. Naopak v sektoru zemědělství, lesnictví a rybníkářství byly mzdy v kraji podprůměrné, přičemž nižší byly zaznamenány už jen v Karlovarském, Jihomoravském a Moravskoslezském kraji. Nadprůměrné mzdy, a to dokonce i v celorepublikovém měřítku byly v sektoru průmyslu, kde jsou vyšší mzdy pouze v Praze, Středočeském a Plzeňském kraji. Průměr mezd v sektoru průmyslu v Ústeckém kraji zvedají především vysoká ohodnocení v oboru výroby elektřiny a tepla, v těžebním průmyslu, sklářském průmyslu (vůbec nejvyšší průměrné mzdy v průmyslu v roce 2010 byly ve sklářském podniku AGC v Teplicích, viz E15 2011) a v chemickém průmyslu. I ve stavebnictví byly po očištění od vlivu Prahy na poměry ČR nadprůměrné mzdy.

¹⁴ Vyjádřeno ve stálých cenách, předchozí rok = 100.

Tabulka 11: Ekonomické subjekty v ORP Ústeckého kraje v r. 2010

Kraj, správní obvody obcí s rozšířenou	Ekonomické subjekty	na 1000 obyvatel	fyzické osoby	v tom na 1000 obyvatel	právnícké osoby	na 1000 obyvatel
Ústecký kraj	176 422	212,5	136 151	164,0	40 271	48,5
Bílina	3 368	161,2	2 604	124,6	764	36,6
Děčín	18 992	241,1	15 092	191,6	3 900	49,5
Chomutov	16 238	197,6	12 212	148,6	4 026	49,0
Kadaň	7 952	180,6	6 132	139,2	1 820	41,3
Litoměřice	14 233	239,3	11 470	192,9	2 763	46,5
Litvínov	7 631	192,8	6 007	151,8	1 624	41,0
Louny	9 355	214,5	7 540	172,9	1 815	41,6
Lovosice	5 809	211,1	4 718	171,5	1 091	39,7
Most	14 806	195,7	11 566	152,9	3 240	42,8
Podbořany	2 835	178,3	2 306	145,0	529	33,3
Roudnice nad Labem	7 513	232,4	6 200	191,8	1 313	40,6
Rumburk	6 596	195,0	5 149	152,2	1 447	42,8
Teplice	23 538	218,0	17 266	159,9	6 272	58,1
Ústí nad Labem	28 323	234,2	20 510	169,6	7 813	64,6
Varnsdorf	3 729	181,5	2 999	146,0	730	35,5
Žatec	5 504	202,5	4 380	161,2	1 124	41,4

Zdroj: ČSÚ (2011a)

Jedny z mála ekonomických ukazatelů, které je možné pro úroveň ORP získat z krajských statistických ročenek, jsou ukazatele organizační statistiky, tedy ukazatele o počtu ekonomických subjektů v jednotlivých ORP. Tyto ukazatele nám poskytují představu o diverzifikaci místních ekonomik, ekonomickém kapitálu místního obyvatelstva i o otevřenosti místních trhů vůči drobným podnikatelům.

Vysoké počty ekonomických subjektů v poměru k počtu obyvatel jsou především v ORP větších měst a ORP v dobré dopravní poloze (vzhledem k hl. m. Praze). Nejvyšší počet ekonomických subjektů a v tom fyzických osob v přepočtu na 1000 obyvatel byl v r. 2010 zaznamenán v ORP Děčín, a to patrně mj. v souvislosti s místní nadstandardní nabídkou služeb v cestovním ruchu. Z hlediska počtu fyzických osob je vysoká koncentrace v ORP s dobrou dopravní dostupností do Prahy (Litoměřice, Roudnice nad Labem, Louny, Lovosice), to je nejspíše dané uplatněním místních ekonomických subjektů na lukrativním trhu v Praze a jejím okolí. Relativně vysoká koncentrace fyzických osob je také v ORP Ústí nad Labem, kde se uplatňuje obslužný význam města pro širší region. Vysoké, resp. nadprůměrné počty právníckých osob vzhledem k počtu obyvatel jsou především v krajské metropoli a dalších velkých městech a jsou důsledkem jednak tradiční lokalizace významných ekonomických subjektů ve velkých městech, jednak regionálním a nadregionálním významem těchto měst (koncentrace poptávky z širšího zázemí).

Naopak nízké zastoupení ekonomických subjektů je především v typických periferních regionech (místní ekonomické subjekty se hůře uplatňují na vzdálených perspektivních trzích, zároveň je zde nízká poptávka z důvodu malých spádových regionů místních služeb a často i nižší kupní síly) a regionech, které byly nejtěživěji zasaženy strukturálními změnami ekonomiky (a kde tudíž není tak vysoká kupní síla a tím pádem poptávka po zboží a službách). Na nízkém počtu ekonomických subjektů se zde podepisuje také nízký ekonomický a sociální kapitál místní populace, případně

přítomnost velkých subjektů soustředících rozhodující podíl ekonomické aktivity. Relativně nejnížší počet ekonomických subjektů je v ORP Bílina, kde z hlediska zaměstnanosti i ekonomického významu dominuje místní palivoenergetický komplex (doly Bílina, elektrárna Ledvice), zároveň je zde nízký sociální kapitál (nejhorší vzdělanostní struktura v kraji), vysoká nezaměstnanost a nízká kupní síla obyvatelstva (mj. i v důsledku vysoké koncentrace romské komunity). Velmi nízký relativní počet ekonomických subjektů je dále v ORP Podbořany, Kadaň, Varnsdorf a Rumburk, což jsou (resp. ORP Kadaň z části) typické periferní regiony. Navzdory velké lidnatosti jádrových měst je nízký relativní počet ekonomických subjektů i v ORP Most a Litvínov, což patrně souvisí s dlouhodobě vysokou nezaměstnaností a tím pádem nízkou kupní silou obyvatelstva na Mostecku. Nízký relativní počet právnických osob je především v ORP menších měst, kde nejsou tak příznivé podmínky pro velké ekonomické subjekty.

3.2 EKONOMICKÁ STRUKTURA PODLE STRUKTURY ZAMĚSTNANOSTI

Struktura zaměstnanosti Ústeckého kraje ve srovnání s celou ČR naznačuje přetrvávající průmyslový charakter kraje a vliv tradičních odvětví na zaměstnanost v kraji. V kraji je relativně nízká zaměstnanost v zemědělství a lesnictví, naopak nadprůměrně vysoká zaměstnanost v průmyslu. Vysokou zaměstnanost si zde navzdory razantnímu útlumu těžby hnědého uhlí drží palivoenergetický komplex (těžba a dobývání hnědého uhlí, výroba a rozvod elektřiny a tepla). I díky příchodu zahraničních investorů je zde také nadprůměrná zaměstnanost ve zpracovatelském průmyslu. Zajímavá je relativně vysoká zaměstnanost ve stavebnictví, která může být pozůstatkem éry socialismu, kdy stavebnictví v kraji dosahovalo na české poměry mimořádných výkonů¹⁵. Výrazně podprůměrná je zaměstnanost v sektoru velkoobchodu a maloobchodu, což patrně souvisí s nízkou kupní silou obyvatelstva kraje, částečně i nepříznivou polohou vzhledem k nadregionálním odbytištím. Naopak nadprůměrná je zaměstnanost v odvětví dopravy a skladování, a to mj. v souvislosti s výhodnou dopravní polohou kraje. Podprůměrná je zaměstnanost v sektoru ubytování, stravování a pohostinství, a to jednak vzhledem k tomu, že Ústecký kraj nepatří mezi hlavní turistické destinace v ČR, jednak i kvůli nízké kupní síle obyvatelstva kraje. Podprůměrná je zaměstnanost v odvětví informačních a komunikačních činností, a to především v důsledku nízkého sociálního kapitálu obyvatelstva kraje i charakteru odvětví, které je centralizované do Prahy, částečně i Brna. Podprůměrná zaměstnanost v peněžnictví a pojišťovnictví je důsledkem nízké kupní síly obyvatelstva kraje.

¹⁵ Zatímco v tržním prostředí stavební firmy z kraje expandují do zbytku republiky.

Tabulka 12: Průměrný počet zaměstnanců podle sektorů a krajů v r. 2010 (předběžné údaje)

Průměrný počet zaměstnanců v národním hospodářství podle ekonomické činnosti (sektory CZ-NACE) a krajů v roce 2010 (předběžné údaje)
 Average number of employees in the national economy by CZ-NACE Section and region, 2010 (preliminary data)

Ekonomická činnost podle CZ-NACE ¹⁾	ČR ²⁾	v tom kraj ³⁾ region ³⁾													
		Hl. m. Praha	Středo- český	Jiho- český	Píseňský	Karlo- varský	Ústecký	Liberecký	Králové - hradecký	Pardubický	Vysočina	Jihomoravský	Olomoucký	Zlínský	Moravsko- slezský
Úhrnem	3 916,4	775,0	373,5	225,0	207,3	97,9	258,4	143,5	194,9	179,4	171,6	450,0	213,3	196,4	428,9
v tom:															
A Zemědělství, lesnictví a rybníkářství	106,2	3,0	13,8	12,1	8,1	2,3	4,8	2,7	7,6	8,0	12,2	11,9	8,4	4,7	6,8
B-E Průmysl a stavební	1 174,2	75,0	131,4	72,4	72,9	33,7	89,9	58,5	71,3	67,7	71,5	120,4	72,2	80,3	156,7
B Těžba a dobývání	36,1	0,6	1,3	0,7	0,8	4,8	6,5	1,5	0,5	0,2	1,2	1,0	0,6	0,2	16,1
C Zpracovatelský průmysl	1 057,2	62,3	122,8	66,1	68,4	26,3	73,7	54,3	66,8	63,5	66,4	112,3	67,8	75,4	130,7
D Výroba a rozvod elektřiny, plynu, tepla a klimatizovaného vzduchu	30,2	5,7	2,0	2,8	1,0	0,8	4,7	0,6	0,8	1,5	1,6	1,9	1,2	1,4	4,3
E Zásobování vodou; činnosti související s odpadními vodami, odpady a sanacemi	50,7	6,4	5,3	2,8	2,6	1,7	5,0	2,1	3,2	2,5	2,3	5,2	2,7	3,2	5,5
F Stavebnictví	258,7	46,7	22,9	17,9	13,0	5,9	20,3	8,2	11,5	12,0	11,4	32,8	13,5	14,1	28,4
G Velkoobchod a maloobchod; opravy a údržba motorových vozidel	504,3	125,3	52,6	26,1	22,5	10,9	24,5	17,3	21,8	20,3	17,4	68,8	24,0	24,9	47,7
H Doprava a skladování	254,5	57,8	29,6	16,5	14,8	4,8	19,4	7,2	9,0	12,6	7,9	27,9	12,6	7,7	27,0
I Ubytování, stravování a pohostinství	123,8	36,8	11,2	6,7	4,9	5,7	6,6	4,0	5,8	4,3	3,8	12,6	5,1	5,5	10,8
J Informační a komunikační činnosti	96,7	51,6	3,4	2,0	2,5	0,4	2,8	1,3	2,5	2,9	1,3	13,9	2,6	2,1	7,1
K Peněžnictví a pojišťovnictví	71,8	40,1	2,5	2,5	2,2	0,8	2,1	1,8	2,2	2,6	1,1	6,4	2,1	1,4	3,9
L Činnosti v oblasti nemovitostí	47,7	18,8	3,2	1,9	1,9	1,1	2,7	1,4	1,6	1,3	0,9	5,2	1,8	1,7	4,8
M Profesní, vědecké a technické činnosti	154,4	66,2	10,1	6,0	6,1	2,0	7,0	3,3	4,7	4,5	3,2	19,6	5,1	5,5	11,3
N Administrativní a podpůrné činnosti	142,0	42,8	13,4	6,3	8,6	2,8	8,2	3,8	4,5	4,4	2,1	16,7	5,7	3,9	18,8
O Veřejná správa a obrana; povinné sociální zabezpečení	292,0	81,6	22,1	16,4	13,3	7,3	22,7	8,4	16,0	9,8	10,8	27,3	19,2	10,0	27,1
P Vzdělávání	204,8	50,6	25,8	17,2	15,5	6,8	19,3	11,5	15,4	13,9	13,1	38,0	18,5	16,2	33,2
Q Zdravotní a sociální péče	292,3	49,9	24,0	14,9	16,3	10,8	21,9	10,3	16,7	12,1	12,6	36,1	17,7	14,3	34,5
R Kulturní, zábavní a rekreační činnosti	51,7	14,1	3,5	3,0	2,8	1,7	3,3	2,3	2,3	1,4	1,2	6,1	2,1	2,2	5,7
S Ostatní činnosti	51,3	14,6	4,0	3,0	2,1	1,1	2,9	1,6	2,0	1,7	1,3	6,5	2,6	2,1	5,1

Zdroj: ČSÚ (2012e)

Tabulka 13: Zaměstnanost v sektorech národního hospodářství v ČR a Ústeckém kraji v r. 2010

Ekonomická činnost podle CZ-NACE		ČR		Ústecký kraj	
		počet	%	počet	%
Ú h r n e m		3 916,4	100,0	258,4	100,0
v tom:					
A	Zemědělství, lesnictví a rybářství	106,2	2,7	4,8	1,9
B-E Průmysl celkem		1 174,2	30,0	89,9	34,8
B	Těžba a dobývání	36,1	0,9	6,5	2,5
C	Zpracovatelský průmysl	1 057,2	27,0	73,7	28,5
D	Výroba a rozvod elektřiny, plynu, tepla a klimatizovaného vzduchu	30,2	0,8	4,7	1,8
E	Zásobování vodou; činnosti související s odpadními vodami, odpady a sanacemi	50,7	1,3	5,0	1,9
F	Stavebnictví	258,7	6,6	20,3	7,9
G	Velkoobchod a maloobchod; opravy a údržba motorových vozidel	504,3	12,9	24,5	9,5
H	Doprava a skladování	254,5	6,5	19,4	7,5
I	Ubytování, stravování a pohostinství	123,8	3,2	6,6	2,6
J	Informační a komunikační činnosti	96,7	2,5	2,8	1,1
K	Peněžnictví a pojišťovnictví	71,8	1,8	2,1	0,8
L	Činnosti v oblasti nemovitostí	47,7	1,2	2,7	1,0
M	Profesní, vědecké a technické činnosti	154,4	3,9	7,0	2,7
N	Administrativní a podpůrné činnosti	142,0	3,6	8,2	3,2
O	Veřejná správa a obrana; povinné sociální zabezpečení	292,0	7,5	22,7	8,8
P	Vzdělávání	294,8	7,5	19,3	7,5
Q	Zdravotní a sociální péče	292,3	7,5	21,9	8,5
R	Kulturní, zábavní a rekreační činnosti	51,7	1,3	3,3	1,3
S	Ostatní činnosti	51,3	1,3	2,9	1,1

Zdroj: ČSÚ (2012e)

Pozn.: Řádek „Průmysl celkem“ je úhrnem níže specifikovaných oborů B-E. Jedná se o předběžné údaje. Zkratka CZ-NACE značí Klasifikaci ekonomických činností používanou ČSÚ (více viz ČSÚ 2012f).

3.3 POZICE VYBRANÝCH EKONOMICKÝCH ODVĚTVÍ

Na vývoj zaměstnanosti v průmyslu měl zásadní vliv nástup globální hospodářské recese v roce 2008. Zatímco v letech před hospodářskou recesí se průmysl v kraji dle vývoje zaměstnanosti mírně zotavoval z důsledků transformace ekonomiky (především díky příchodu přímých zahraničních investic a rozvoji průmyslových zón v kraji se podařilo zastavit pokles zaměstnanosti v průmyslu a v posledních letech před krizí dokonce docházelo ke zvyšování zaměstnanosti v průmyslu), nástup hospodářské recese znamenal výrazný propad zaměstnanosti v průmyslu. Na něj měl zásadní vliv propad zaměstnanosti v zpracovatelském průmyslu, kde mezi lety 2008 a 2009 zaniklo více než 6000 pracovních míst. Pokles zaměstnanosti ve zmíněných letech se přitom týkal téměř všech sledovaných

odvětví zpracovatelského průmyslu s výjimkou výroby pryžových a plastových výrobků, výroby elektrických zařízení a odvětví oprav a instalace strojů a zařízení.

Tabulka 14: Průměrný evidenční počet zaměstnanců v průmyslu v letech 2005-2010

Odvětví	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Průmysl celkem	63 168	63 369	64 959	63 996	55 990	52 502
z toho						
Těžba nerostných surovin	9 256	8 832	8 616	-	-	-
Zpracovatelský průmysl	48 839	50 506	51 728	53 816	47 749	43 945
v tom:						
10 Výroba potravinářských výrobků				2 527	2 175	2 464
11 Výroba nápojů	4674	4331	3833	i.d.	i.d.	i.d.
12 Výroba tabákových výrobků				-	-	-
13 Výroba textilií				2 055	1 407	1 211
14 Výroba oděvů	3662	3209	2762	322	265	182
17 Výroba papíru a výrobků z papíru				2 269	1 883	1 698
18 Tisk a rozmnožování nahraných nosičů	2370	2469	2628	i.d.	349	461
20 Výroba chemických látek a chemických přípravků				5 327	5 239	5 075
21 Výroba základních farmaceutických výrobků a farmaceutických přípravků	6220	6322	5988	-	-	-
22 Výroba pryžových a plastových výrobků	1 085	1 349	1 494	1 470	1 526	1 640
23 Výroba ostatních nekovových minerálních výrobků	5 529	5 480	5 531	5 905	5 415	5 224
24 Výroba základních kovů, hutní zpracování kovů; slévárství				2 121	1 595	1 675
25 Výroba kovových konstrukcí a kovodělných výrobků, kromě strojů a zařízení	5618	6256	6517	4 800	3 503	3 209
26 Výroba počítačů, elektronických a optických přístrojů a zařízení	6259	6356	4049	3 404	1 985	1 279
27 Výroba elektrických zařízení				3 145	3 641	4 176
28 Výroba strojů a zařízení j. n.	5 351	6 516	8 439	5 147	4 839	4 764
29 Výroba motorových vozidel (kromě motocyklů), přívěsů a návěsů	6213	6196	8193	8 691	7 328	5 484
30 Výroba ostatních dopravních prostředků a zařízení				i.d.	i.d.	i.d.
31 Výroba nábytku	-	-	-	329	i.d.	i.d.
32 Ostatní zpracovatelský průmysl	1469	1648	1899	681	692	569
33 Opravy a instalace strojů a zařízení	-	-	-	3 333	3 589	3 446
Výroba a rozvod elektřiny, plynu a vody	5 073	4 030	4 613	-	-	-

Zdroj: Upraveno z ČSÚ (2011a, 2009)

Pozn.: Údaje se vztahují k podnikům se 100 a více zaměstnanci se sídlem v kraji dle klasifikace CZ-NACE. Ve sledovaném období došlo ke změnám kategorií sledovaných oborů, proto je mnoho dat nedostupných. Zkratka i.d. nahrazuje individuální údaj, který nelze zveřejnit.

Dle zaměstnanosti v jednotlivých odvětvích podle klasifikace CZ-NACE je vedle tradičně mimořádného významu těžebního a energetického průmyslu evidentní především zásadní význam strojírenského průmyslu pro zaměstnanost v kraji – hlavně pak elektrotechnického průmyslu, dopravního strojírenství a výroby strojů a zařízení. Další klíčová odvětví dle zaměstnanosti jsou: chemický průmysl, průmysl sklářský, keramický a průmysl stavebních hmot (23) a hutnictví včetně výroby kovových konstrukcí a kovodělných výrobků. Evidentní je také razantní útlum dalšího z tradičních odvětví průmyslu v kraji – průmyslu textilního.

V dlouhodobějším horizontu (cca od transformační krize v r. 1998)¹⁶ lze sledovat základní tendence v proměňující se struktuře průmyslu v kraji a významu jednotlivých odvětví pro zaměstnanost. Především je evidentní razantní pokles zaměstnanosti u tradičních odvětví související s útlumem výroby, uzavřením některých provozů či restrukturalizací zaměřenou na zvýšení produktivity. V absolutních číslech byl ve sledovaném období největší pokles zaměstnanosti v těžebním průmyslu (pokles o cca 8000, tedy téměř polovinu pracovních míst v letech 1998-2007), v relativních číslech v textilním průmyslu (o cca 4400 míst, resp. 75 % v letech 1998-2010). Velmi vysoký byl také pokles zaměstnanosti v chemickém průmyslu (cca 5000 míst, resp. 50 % v období 1998-2010), potravinářském průmyslu (cca 3100 míst, neboli 45 % v období 1998-2007), hutnictví a obrábění kovů (cca 3100 míst, resp. 39 % v letech 1998-2010), oboru výroby strojů a zařízení pro další výrobu (o 3300, neboli 41 % v letech 1998-2000), výrobě a rozvodu elektrické energie, plynu a vody (cca 2800 míst, resp. 38 % v letech 1998-2010) a papírenském a polygrafickém průmyslu (1275 míst, resp. 37 % v letech 1998-2010). Naopak mimořádný byl růst zaměstnanosti v dopravním strojírenství v letech 1998-2008 (z 1916 zaměstnanců v r. 1998 na 8691 – a to pouze ve výrobě motorových vozidel v r. 2008, v důsledku krize však následoval pokles na hodnotu 5484 zaměstnanců v r. 2010), výrazný nárůst byl zaznamenán také v elektrotechnickém průmyslu (+ cca 2000 pracovních míst, neboli 58 % v letech 1998-2010). Z pohledu zaměstnanosti je tedy možné konstatovat, že strukturální změny ekonomiky v kraji se projevily útlumem většiny tradičních průmyslových odvětví a vzrůstajícím významem strojírenského průmyslu, obzvláště pak dopravního strojírenství (hlavně výroby automobilových komponentů) a elektrotechnického průmyslu.

3.3.1 PALIVOENERGETICKÝ KOMPLEX

Z hlediska zaměstnanosti, ekonomického významu i celkových dopadů výrobní činnosti na region je stále nejvýznamnějším průmyslovým oborem v Ústeckém kraji těžba a zpracování hnědého uhlí, na který je zde úzce navázána výroba elektrické energie. Obě výrobní činnosti jsou v kontextu celé ČR mimořádné. V roce 2010 bylo v Ústeckém kraji vytěženo celkem 35,48 mil. t hnědého uhlí (tedy přibližně 80,1 % celkové těžby v ČR, viz Energostat 2012), v tepelných elektrárnách spalujících téměř výhradně hnědé uhlí bylo vyprodukováno celkem 23 239,9 GWh elektrické energie (tedy přibližně 27,1 % celkové produkce v ČR, viz ERÚ 2012). V žádném jiném kraji ČR přitom nebylo vyprodukováno více než 15 000 GWh elektrické energie (ERÚ 2012).

V Ústeckém kraji působí dvě společnosti zabývající se těžbou a zpracováním hnědého uhlí:

- Severočeské doly a. s. (součást skupiny ČEZ a. s.)

¹⁶ V porovnání s údaji ze Statistické ročenky Ústeckého kraje 2001 (viz ČSÚ 2001).

- Czech Coal a. s.

Tabulka 15: Těžba hnědého uhlí v ČR

Společnost	2011	2010		2009		Δ 2009/2010	2008	
	objem	objem	Podíl (*)	objem	Podíl (*)	%	objem	Podíl (*)
	mil. t	mil. t	%	mil. t	%		mil. t	%
Severočeské doly (Skupina ČEZ)	-	21,63	49,3	22,03	49,2	1,9	22,3	47,4
Czech Coal	-	13,85	31,6	14,2	31,8	2,5	15,02	32
Sokolovská uhelná	-	8,42	19,2	8,56	19,2	1,7	9,73	20,7
Celkem	46,6	43,9	100	45,2	100	2,9	47,5	100

Zdroj: Energostat 2012.

Tabulka 16: Zásoby hnědého uhlí v Ústeckém kraji

Společnost	Důl	Disponibilní zásoby k 1.1.2011 (mil. t)	Životnost při současné těžbě (rok)
Czech Coal	VU (Vršany, Šverma)	296,2	2044 (při těžbě 8 mil. t ročně) 2055 (při těžbě 7 mil. t ročně)
	LU (ČSA)	32,7	2017 (při těžbě 4,5 mil. t ročně) 2021 (při těžbě 3 mil. t ročně)
Celkem		328,9	
Severočeské doly	Bílina	186,7	2031 (při těžbě 9,5 mil. t ročně) 2036 (při těžbě 7 mil. t ročně)
	Tušimice	234,7	2030 (při těžbě 13 mil. t ročně) 2035 (při těžbě 10 mil. t ročně)
Celkem		421,4	

Zdroj: Energostat 2012.

Společnost Czech Coal provozuje velkolomy Tušimice a Bílina, společnost Severočeské doly provozuje velkolomy Vršany (a téměř vyuhlený velkolom Šverma) a ČSA. Momentálně nejdiskutovanějším tématem těžby hnědého uhlí je otázka prolomení či zachování územních ekologických limitů těžby uhlí, které legislativně chrání části stávajících ložisek před vytěžením. Největší tlak na prolomení limitů je v SV předpolí stávajícího lomu ČSA, kde se údajně nalézají 750 mil. t. uhlí a za limity dolu Bílina (dalších cca 104 mil. t uhlí, viz MPO 2010). Jak je vidno z předchozí tabulky, v případě zachování limitů dojde v nejbližších letech k útlumu těžby na dole ČSA a jeho vyuhlení a uzavření do počátku příštího desetiletí. Uhlenné společnosti a zastánci prolomení limitů mj. argumentují potřebou zajištění cenové

dostupného hnědého uhlí pro zásobení českého teplárenství, které je zatím orientované především na spalování hnědého uhlí a pozitivními ekonomickými dopady těžby za stávajícími limity. Prolomení limitů má však i řadu odpůrců a kromě další devastace krajiny v SHR a energetické exploatace suroviny, která má značný potenciál pro alternativní budoucí využití (např. jako surovina v chemickém průmyslu), jen oddaluje okamžik završení transformace místní ekonomiky, která se bude muset v budoucnosti vyrovnat s celkovým ukončením těžby hnědého uhlí a navazujících výrobních činností.

Nedílnou součástí těžebních aktivit jsou rekultivace území devastovaného těžbou, které mají a po samotném ukončení těžby ještě budou mít po řadu let (do ukončení rekultivačních aktivit) ekonomický význam, hlavně pak v oblasti zaměstnanosti a stimulaci alternativních hospodářských činností v území (např. vytvářením atrakcí a infrastruktury pro cestovní ruch).

V Ústeckém kraji fungují čtyři velké uhelné elektrárny, které provozuje firma ČEZ a. s.:

- Ledvice
- Počerady
- Prunéřov
- Tušimice

Společnost ČEZ zde dále buduje nový zdroj výroby elektrické energie z hnědého uhlí v lokalitě stávající elektrárny Ledvice a paroplynovou elektrárnu v sousedství stávající uhelné elektrárny Počerady. Společnost ČEZ zároveň připravuje a realizuje program obnovy uhelných zdrojů, který se týká všech elektráren na území Ústeckého kraje. V rámci tohoto programu se uvažuje o výměně technologií některých stávajících výrobních bloků (tzv. retrofitem), výstavbě nových bloků a ukončení provozu některých technicky a morálně zastaralých bloků. Vzhledem k nejisté budoucnosti dodávky hnědého uhlí se zatím prosazují hlavně záměry retrofitu stávajících bloků, v jehož rámci má dojít k prodloužení životnosti výrobních bloků o cca 25 let (zatímco při výstavbě nového zdroje je odhadovaná životnost cca 40-50 let)¹⁷. Plány programu obnovy uhelných zdrojů se však průběžně mění a zcela zásadní vliv na ně bude mít vyřešení sporů o budoucnosti těžby hnědého uhlí za územními ekologickými limity.

Kromě uhelných elektráren firmy ČEZ jsou důležitými energetickými zdroji spalujícími hnědé uhlí i místní teplárny. Výrobou elektrické energie je významná především Teplárna Komořany u Mostu (společnost United Energy a. s.) a Teplárna Trmice u Ústí nad Labem. (Teplárna Trmice a. s.).

3.3.2 CHEMICKÝ PRŮMYSL

Tradičním odvětvím, jehož koncentrací Ústecký kraj dlouhodobě vynikal, je průmysl chemický. Lokalizačními faktory zde je jednak řeka Labe poskytující nejen dostatek vody, ale i možnost levné dopravy vstupů i produktů chemického průmyslu, jednak těžba uhlí v SHR (produkce tekutých paliv z hnědého uhlí byla původním výrobním programem kombinátu v Záluží u Litvínova), dále blízká odbytiště produktů (hnojiva z Lovosické Lovochemie nalézají uplatnění mj. v přilehlých zemědělských oblastech), důležitým faktorem pro případný budoucí rozvoj je dostatek kvalifikované pracovní síly. Chemický průmysl v kraji prošel restrukturalizací, při níž došlo k rapidnímu poklesu zaměstnanosti a

¹⁷ Více viz ČEZ (2012).

uzavření některých výrobních (např. TONASO – Továrny NA výrobu SO₂ v Ústí nad Labem – Neštětích). Nejdůležitější podniky:

- Unipetrol RPA Záluží u Litvínova
 - rafinérie, petrochemie, agrochemie
- Spolchemie Ústí nad Labem
 - syntetické pryskyřice, další chemické látky
- Lovochemie Lovosice
 - hnojiva
- Lybar Rtně nad Bílinou
 - vlasová kosmetika

3.3.3 STROJÍRENSKÝ PRŮMYSL

V porovnání s jinými kraji ČR nedosahoval strojírenský průmysl v Ústeckém kraji takového významu i přesto zde však dlouhodobě existovala řada středisek strojírenského průmyslu a strojírenská výroba byla v kraji etablovaná. Význam strojírenského průmyslu v kraji však vzrostl v důsledku strukturálních změn ekonomiky a přílivu přímých zahraničních investic, jejichž lokalizace v kraji byla částečně odvislá od existence kvalifikované pracovní síly, která byla pozůstatkem tradice strojírenského průmyslu v kraji. Vedle klasických středisek strojírenského průmyslu v kraji (Děčín, Ústí nad Labem, Roudnice nad Labem, Louny, Klášterec nad Ohří, Varnsdorf) se strojírenské podniky usídlily prakticky v každé nové průmyslové zóně, což se projevilo markantním růstem zaměstnanosti v oboru. Dle vývoje zaměstnanosti bylo hlavní odvětví rozvoje průmyslu od počátku hospodářské transformace dopravní strojírenství (hlavně pak výroba komponentů pro automobilový průmysl) následované elektrotechnickým průmyslem.

3.3.4 PRŮMYSL SKLA, KERAMIKY, PORCELÁNU A STAVEBNÍCH HMOT

Průmysl skla, keramiky, porcelánu a stavebních hmot je tradičním odvětvím krajské ekonomiky s vysokým podílem na zaměstnanosti, které zasáhla transformace ekonomiky relativně méně, než ostatní tradiční odvětví. Ačkoli i zde došlo k propadu zaměstnanosti (cca o 25 % v období 1998-2010, z toho však cca 10 p.b. po r. 2008), podíl odvětví na celkové zaměstnanosti v průmyslu vzrostl. Podíl na zachování zaměstnanosti v odvětví měla nejen relativní prosperita tradičních podniků v oboru, ale i příchod nových investorů, kteří se usadili v řadě průmyslových zón v kraji.

3.3.5 PRŮMYSLOVÉ ZÓNY¹⁸

- Chomutovsko:
 - Jirkov-Otvice (40 ha), Jirkov-lokalita 115, 116 a 117 (15 ha), Chomutov-Nové Spořice (18 ha), Chomutov-Severní Pole (18 ha), Chomutov-Za Výtopnou (14 ha), Chomutov-Průmyslový a logistický park Málkov (25 ha)
- oblast Kadaň–Klášteřec nad Ohří:
 - Klášteřec nad Ohří-průmyslový park Verne (155 ha), Kadaň-Královský vrch (81 ha),
- Mostecko:
 - Most-Pod Lajsníkem (12 ha), Havraň-Joseph (190 ha), Litvínov-Louka (30 ha),
- Teplice – Krupka (77 ha)
- Ústí nad Labem a okolí:
 - Ústí nad Labem-Neštěmice (40 ha), Ústí nad Labem-Severní Předlice (61 ha), Ústí nad Labem-Jižní Předlice (32 ha), Ústí nad Labem-Trmice (11 ha), Ústí nad Labem-Všebořice (53 ha), Libouchec-Žďarek (70 ha),
- Žatecko a Lounsko:
 - Triangle (býv. vojenské letiště Žatec (363 ha), Podbořany-Alpka (80 ha), Louny-jihovýchod (26 ha), Louny-západ (13 ha), Peruc (16 ha), Domoušice (12 ha),
- Litoměřicko a Lovosicko:
 - Lovosice (120 ha), Třebenice (10 ha), Štětí (1 ha),
- Rumburk (70 ha)

3.3.6 CESTOVNÍ RUCH

Cestovní ruch je odvětví, od kterého se v mnoha regionech procházejících hospodářskou transformací očekává částečné nahrazení výpadku v ekonomické produkci, ke kterému došlo v důsledku útlumu původních ekonomických činností. Nejinak tomu je i v Ústeckém kraji, který je z hlediska cestovního ruchu vzhledem ke svému potenciálu podvyužitý.

Ústecký kraj je z hlediska statistik v cestovním ruchu jednoznačně na chvostu ČR. Prakticky ve všech ukazatelích se pohybuje na posledních příčkách, v počtu lůžek v HUZ a počtu příjezdů hostů je v ČR poslední. Na tuto situaci mají jednoznačně vliv domácí návštěvníci, jejichž příjezdy i počet přenocování v HUZ v kraji taktéž dosahují nejnižší úrovně v rámci ČR. Na tom se určitou měrou podílí přetrvávající negativní image kraje i fakt, že ani Ústecký kraj jako takový, ani jeho oblasti (s výjimkou oblasti Labských pískovců) nepatří mezi hlavní turistické destinace v ČR.

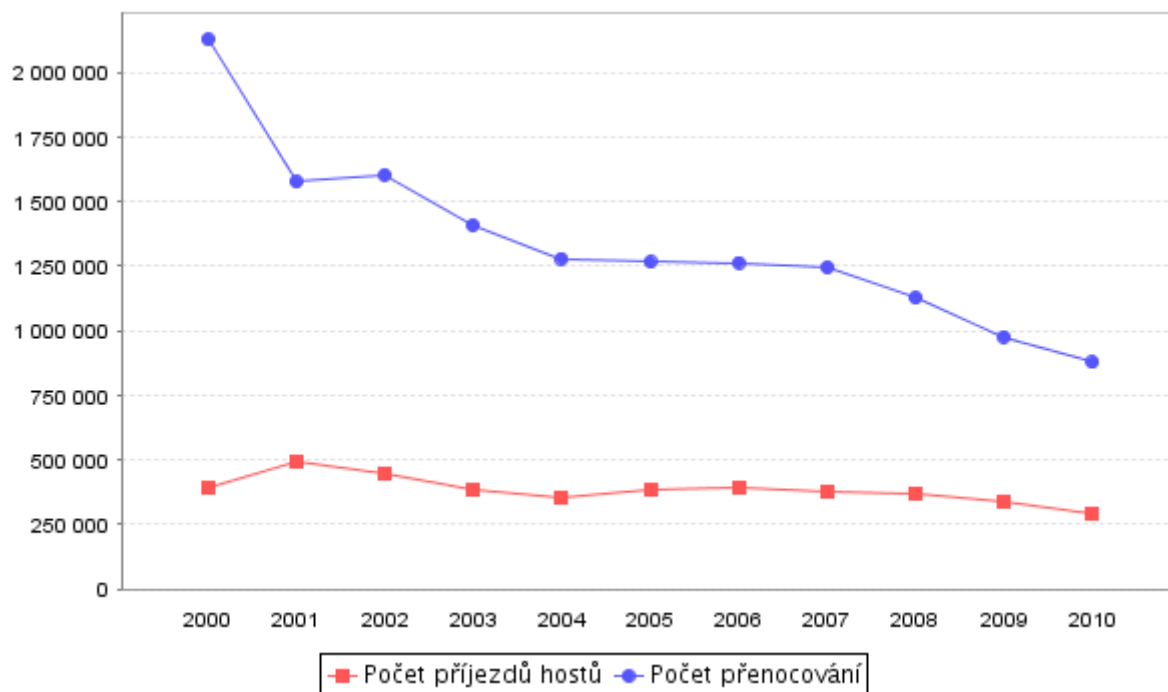
¹⁸ Upraveno z PRÚK 2008-2013, dále podle Regionální informační servis (2012).

Tabulka 17: Statistiky cestovního ruchu podle krajů v r. 2010

Kraj / ukazatel	Počet HUZ	Počet lůžek	Počet příjezdů hostů	Z toho hosté z ČR	Počet přenocování	Z toho hosté z ČR
Česká republika	7 235	449 068	12 211 878	5 877 882	36 908 811	18 542 864
Hlavní město Praha	630	82 559	4 743 373	626 506	12 121 133	1 173 255
Středočeský kraj	529	29 677	631 356	488 781	1 688 986	1 335 923
Jihočeský kraj	963	49 912	892 962	605 259	2 712 135	2 094 415
Plzeňský kraj	460	25 180	484 178	330 056	1 384 556	1 028 823
Karlovarský kraj	387	28 095	670 457	211 958	4 219 001	1 155 024
Ústecký kraj	327	17 140	289 528	191 527	876 807	625 286
Liberecký kraj	777	37 976	632 568	484 299	2 206 479	1 650 946
Královéhradecký kraj	912	44 271	804 270	596 278	3 133 903	2 385 683
Pardubický kraj	336	18 793	317 087	271 571	960 906	841 977
Vysočina	346	19 954	336 225	289 535	852 046	748 503
Jihomoravský kraj	490	31 690	1 042 070	662 396	2 034 734	1 393 354
Olomoucký kraj	325	19 152	377 748	288 931	1 416 140	1 232 672
Zlínský kraj	348	20 884	462 676	404 737	1 568 053	1 407 183
Moravskoslezský kraj	405	23 785	527 380	426 048	1 733 932	1 469 820

Zdroj: VDB ČSÚ (2012)

Pozn.: HUZ = hromadná ubytovací zařízení.

Graf 2: Vývoj návštěvnosti HUZ v Ústeckém kraji v letech 2000-2010

Zdroj: VDB ČSÚ (2012).

Ve vývoji návštěvnosti HUZ v Ústeckém kraji v posledním desetiletí je patrný prudký pokles počtu přenocování na začátku a na konci sledovaného období, stejně jako markantní pokles příjezdů hostů po r. 2001 a 2008. V posledních letech sledovaného období se na propadu návštěvnosti podepsala

globální hospodářská recese, která omezila celkovou poptávku i poptávku specifických skupin návštěvníků – hlavně pak méně majetných turistů (obzvláště Němců a tuzemských návštěvníků), kteří před krizí do kraje přijížděli především z důvodu nižších místních cen zboží a služeb či nižších cestovních nákladů.

Územní charakter nabídky a poptávky v cestovním ruchu je částečně patrný ze studia kapacit HUZ a jejich návštěvnosti¹⁹. Z nich vyplývá, že jak nabídka kapacit HUZ, tak návštěvnost se soustředí především v SO ORP Děčín, Teplice, Kadaň, Litoměřice, v menší míře pak také v SO ORP Ústí nad Labem. Zatímco nejvyšší počet HUZ i lůžek se nachází v SO ORP Děčín, kde se cestovní ruch váže především na oblast Českého Švýcarska, nejvyšší návštěvnost podle počtu příjezdů i přenocování je jednoznačně v SO ORP Teplice, především pak v návaznosti na místní lázeňství. Cestovní ruch v SO ORP Kadaň je orientován zejména na zimní sezonu a místní lyžařské areály (především Klínovec), na Litoměřicku je naopak orientován na místní kulturní a historické památky. Atypickou turistickou destinací je Ústí nad Labem, kde relativně vysoká návštěvnost HUZ souvisí mj. s pracovními cestami, případně kulturními aktivitami, místní HUZ také slouží jako základny pro výjezdy do širšího regionu.

Cestovní ruch v Ústeckém kraji je nedostatečně rozvinutý, je zde nízká úroveň nabídky HUZ i poptávky po ubytování, Ústecký kraj má charakter levné a krátkodobé destinace. Vyššímu využití turistického potenciálu kraje brání především přetrvávající negativní image regionu, omezená nabídka atrakcí a omezené využití oblastí kraje, které mají charakter druhořadé destinace, nedostatečně koordinovaný a cílený marketing a momentálně také nemalou měrou makroekonomická situace. Dominantní destinací v kraji je oblast Českého Švýcarska, i zde se však jedná zejména o krátkodobou turistiku s nedostatečně využitým potenciálem pro stimulaci ekonomiky širšího regionu.

Potenciál cestovního ruchu v kraji se KÚÚK i jiné subjekty snaží rozvinout destinačním managementem²⁰, investicemi do infrastruktury cestovního ruchu a nabídky atrakcí, vyššímu využití potenciálu cestovního ruchu však momentálně brání především nepříznivá makroekonomická situace limitující poptávku.

3.3.7 ZEMĚDĚLSTVÍ

V sektoru zemědělství bylo v Ústeckém kraji v roce 2010 zaměstnáno cca 2,1 % ekonomicky aktivních obyvatel. Zemědělství má význam především pro jižní, resp. jihovýchodní část kraje, kde jsou příznivé podmínky pro rostlinnou výrobu. Nejvyšší produkční schopnost mají půdy v okresech Louny, Litoměřice a v jižní části okresů Most a Chomutov. Naopak v okresech Ústí nad Labem a Děčín je velmi nízké zastoupení půd s vysokou produkční schopností, území Teplicka se v tomto hodnocení nachází zhruba uprostřed (ARR Euriregionu Labe 2005).

V Ústeckém kraji v posledních letech klesá výměra obhospodařované zemědělské i orné půdy. Výraznější pokles byl zaznamenán u podílu obhospodařované orné půdy na celkové výměře obhospodařované zemědělské půdy (tzv. procento zornění), a to o 2,8 p.b. ve druhé polovině minulého desetiletí (ČSÚ 2011c). Oproti tomu zde došlo k ustálení výměry osevů, což svědčí o jisté stabilitě zemědělství (KÚÚK 2011). V roce 2010 došlo u většiny pěstovaných plodin ke snížení produkce, jednak z důvodu snížení pěstebních ploch, zejména však nižších hektarových výnosů.

¹⁹ Viz tabulky č. 39-43 v přílohách.

²⁰ V jehož rámci postupně došlo či dochází k vytvoření destinačních agentur pro oblasti České středohoří, České Švýcarsko, Dolní Poohří a Krušné hory.

Naopak byl zaznamenán historicky nejvyšší hektarový výnos chmele, díky tomu došlo u chmele i navzdory snížení ploch k téměř čtvrtinovému nárůstu sklizně oproti roku 2009.

V Ústeckém kraji pokračuje stejně jako ve zbytku republiky trend poklesu stavů hospodářských zvířat. V porovnání s rokem 2005 se nejvýrazněji projevil u drůběže (téměř o $\frac{2}{3}$) stavy prasat se navzdory nárůstu mezi roky 2009 a 2010 snížily téměř o polovinu, nejnižší pokles byl zaznamenán u skotu (4,7%, viz ČSÚ 2011c). Produkce živočišné výroby měla až do roku 2008 rostoucí tendenci u masa i mléka, vlivem hospodářské recese však v posledních dvou letech došlo k poklesu produkce.

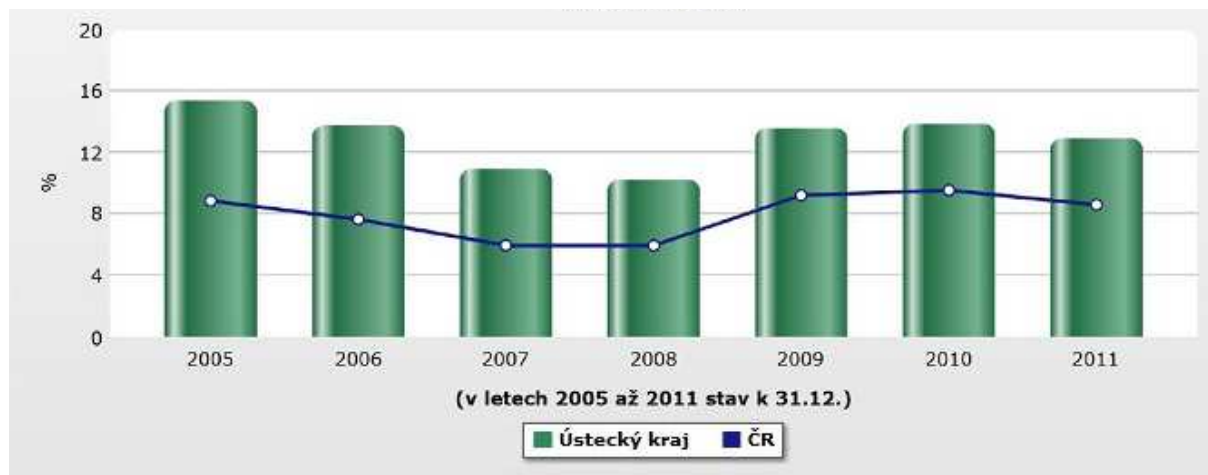
S poklesem zemědělské produkce a poklesem rozsahu obhospodařovaných zemědělských půd roste význam tzv. mimoprodukční funkce zemědělství. Neobhospodařované půdy zatěžují okolní hospodářské půdy zaplevelením a přemnožením škůdců, sukcesní procesy mění ráz kulturní krajiny, na neobhospodařovaných pastvinách dochází k redukci druhové rozmanitosti s negativními dopady na populace vzácných a ohrožených rostlinných i živočišných druhů. K redukci rozsahu obhospodařovaných zemědělských půd dochází zejména v oblastech s méně výnosnými zemědělskými půdami, např. v oblastech horského výrobního typu. Mimoprodukční funkce zemědělství spočívají v roli údržby krajiny v kulturním stavu a pečování o její ekologické, estetické, produkční, obytné a rekreační hodnoty. Význam má také vliv těchto činností na udržení zaměstnanosti ve venkovských oblastech. Mimoprodukční funkce zemědělství je podporována dotačními tituly Ministerstva zemědělství a ministerstva životního prostředí. Tyto dotační tituly jsou zaměřeny zejména na:

- zatravnění zemědělských pozemků s ornou půdou (s cílem redukce vodní eroze a zvýšení retenční schopnosti krajiny)
- údržbu travních porostů na zemědělských pozemcích pastevním chovem hospodářských zvířat (mj. s cílem udržování typického krajinného rázu krajiny)
- podporu ekologického zemědělství
- obnovu a ochranu druhové rozmanitosti

V souvislosti s dopady globální hospodářské recese a vládními úspornými opatřeními dochází v posledních letech ke snahám o zásadní redukci rozpočtu dotačních programů podporujících mimoprodukční funkci zemědělství. Redukce dotací může vést k zásadnímu omezení dotovaných činností i znehodnocení dlouhodobých výsledků těchto programů.

3.4 TRH PRÁCE, VÝVOJ A STRUKTURA NEZAMĚSTNANOSTI.

Graf 3: Míra registrované nezaměstnanosti v Ústeckém kraji v letech 2005 - 2011

Zdroj: upraveno z ČSÚ (2012e)

Tabulka 18: Průměrná míra nezaměstnanosti v % v krajích ČR

Kraje	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Praha	3,6	3,4	3,0	2,5	2,1	3,0	3,9	4,0
Středočeský kraj	6,6	6,3	5,7	4,6	4,0	5,8	7,1	7,1
Jihočeský kraj	6,1	6,3	6,0	4,8	4,0	6,5	7,4	7,3
Plzeňský kraj	6,7	6,4	5,9	4,9	4,2	7,0	7,8	7,1
Karlovarský kraj	10,2	10,2	9,5	8,0	6,9	9,9	10,8	10,2
Ústecký kraj	15,9	15,4	14,5	12,2	9,9	12,4	13,4	12,9
Liberecký kraj	8,4	7,8	7,4	6,5	6,0	10,0	10,6	9,6
Královéhradecký kraj	7,1	7,3	6,6	5,2	4,2	6,8	7,7	7,2
Pardubický kraj	8,3	8,3	7,3	5,8	5,0	8,0	9,1	8,3
Vysočina	8,3	8,2	7,4	6,1	5,2	8,7	9,6	9,1
Jihomoravský kraj	10,3	10,1	9,2	7,6	6,2	8,9	10,2	9,6
Olomoucký kraj	11,2	11,0	9,6	7,4	6,2	10,2	11,5	11,1
Zlínský kraj	9,4	9,2	8,4	6,6	5,5	9,1	10,4	9,4
Moravskoslezský kraj	15,4	14,7	13,4	11,0	8,4	11,1	11,9	11,3
Celkem ČR	9,2	9,0	8,1	6,6	5,4	8,0	9,0	8,6

Zdroj: Úřad práce ČR (2012)

Ve vývoji nezaměstnanosti v Ústeckém kraji v posledních cca 7 letech jsou patrné obecné tendence průběžného snižování míry nezaměstnanosti v letech konjunktury až do r. 2008, kdy vlivem nástupu globální hospodářské krize nastává obrat a opětovný nárůst nezaměstnanosti. K mírnému poklesu nezaměstnanosti došlo mezi lety 2010-11, kdy se ekonomika kraje i ČR evidentně zotavovala z přestálé krize. Vývoj v blízké budoucnosti je však i vzhledem k pesimistickým scénářům ohledně vývoje ekonomiky EU nejistý.

V Ústeckém kraji je dlouhodobě nejvyšší průměrná míra nezaměstnanosti mezi kraji ČR. Mírně lepší údaje vykazuje Moravskoslezský kraj, který byl stejně jako Ústecký kraj nejvíce postižen

strukturálními změnami ekonomiky. Vývoj nezaměstnanosti v Ústeckém kraji v relativních číslech přibližně kopíruje vývoj v celé ČR, jen s tím rozdílem, že je cca o 4-6 p.b. vyšší. Patrné je mírné přibližování krajských hodnot celorepublikovému průměru.

Tabulka 19: Uchazeči o zaměstnání, volná pracovní místa a míra nezaměstnanosti v Ústeckém kraji

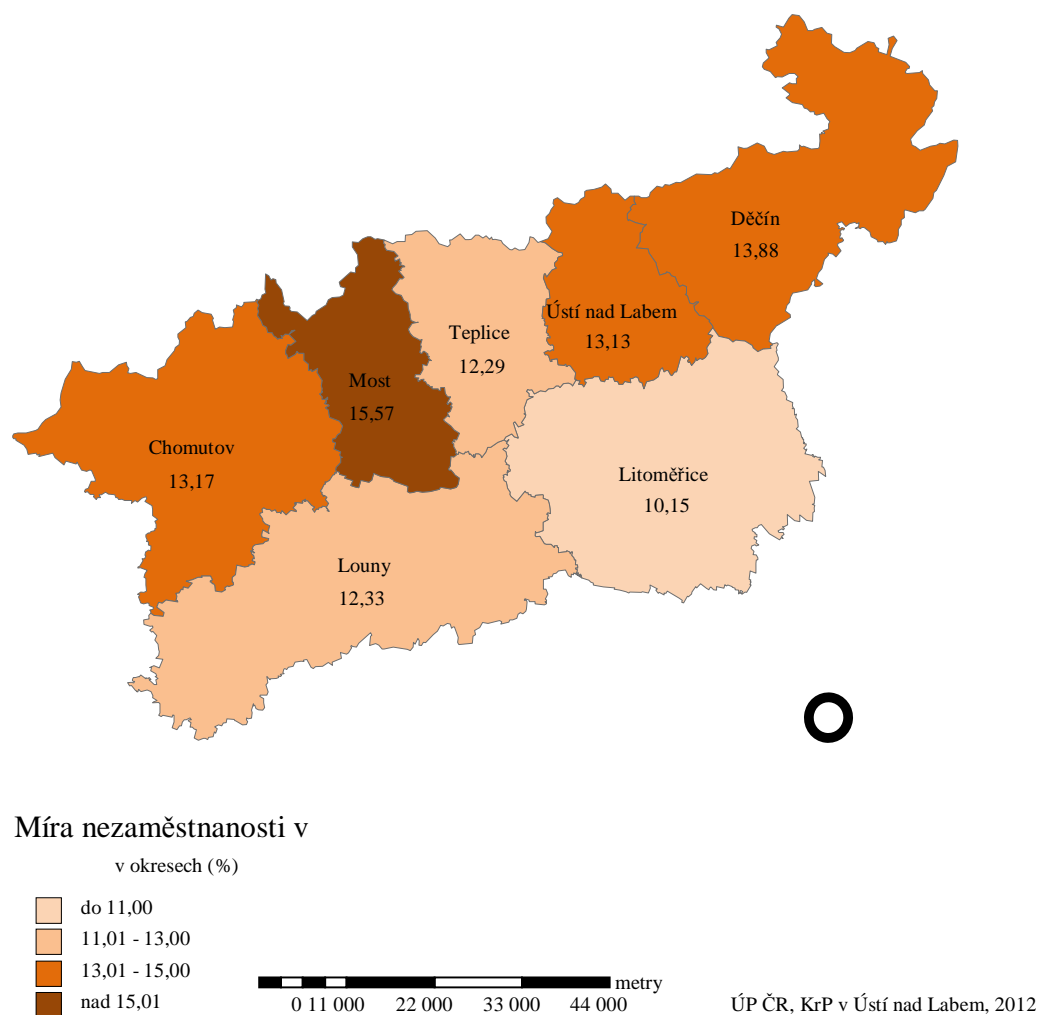
	celkem		ženy	
	31.12.2010	31.12.2011	31.12.2010	31.12.2011
evidovaní uchazeči o zaměstnání	61 947	58 087	30 349	28 965
z toho dosažitelní	60 502	56 550	29 509	28 090
volná pracovní místa	2 238	1 974	-	-
uchazeči připadající na 1 VPM	27,7	29,4	-	-
uchazeči pobírající podporu v nezam.	15 239	11 179	6 945	5 427
míra nezaměstnanosti (v %)	13,9	12,9	16,5	15,2

Zdroj: Úřad práce ČR – Krajská pobočka Ústí nad Labem (2012)

Počet uchazečů o zaměstnání evidovaných úřady práce v Ústeckém kraji se v posledních dvou letech pohybuje okolo 60 000, přičemž počet dosažitelných uchazečů o zaměstnání je přibližně o 1500 nižší. Na jedno volné pracovní místo ve sledovaných letech připadalo téměř 30 uchazečů. Míra nezaměstnanosti k 31.12. meziročně klesla o cca 1 p.b. Výrazně vyšší nezaměstnanost je mezi ženami.

Z územního hlediska je míra nezaměstnanosti v Ústeckém kraji poměrně diferencovaná. Nejnížší míra nezaměstnanosti je v okrese Litoměřice, a to mj. díky příznivé dopravní dostupnosti do hl. m. Prahy i skutečnosti, že okres Litoměřice tak citelně nezasáhl strukturální změny ekonomiky, protože se zde ve vyšší míře nevyskytovala odvětví, která prodělala největší útlum. Z podobných důvodů je relativně nižší nezaměstnanost také v okrese Louny. Z krajského hlediska je relativně nízká také nezaměstnanost v okrese Teplice, což je dáno poměrně pestrá strukturou hospodářské základny, existencí odvětví, která neprodělala tak zásadní propad zaměstnanosti (sklářský a keramický průmysl), vzrůstajícím významem lázeňství, poměrně úspěšným rozvojem průmyslové zóny Krupka zapříčiněným mj. příznivou polohou poblíž dálnice D8, částečně i blízkostí krajské metropole, která nabízí četné možnosti uplatnění. Naopak tradičně nejvyšší je nezaměstnanost v okrese Most, který byl strukturálními změnami ekonomiky zasažen nejvíce²¹. Relativně vysoká je nezaměstnanost v okresech Děčín, resp. Chomutov, které byly také výrazně zasaženy strukturálními změnami ekonomiky (pokles zaměstnanosti v oborech těžby uhlí, hutnictví a tepelné energetice na Chomutovsku, razantní útlum textilního průmyslu na Děčínsku), navíc do těchto okresů patří i periferní regiony s nízkým potenciálem hospodářského rozvoje (Šluknovsko, Vejprtsko).

²¹ Dominantními zaměstnavateli na Mostecku byly a stále jsou těžbařské společnosti, u kterých byl zaznamenán největší propad zaměstnanosti. Zaměstnanost v těchto společnostech bude klesat i nadále, s exploatací vyčerpávaných ložisek hnědého uhlí dojde postupně k úplnému konci zaměstnanosti v oboru.

Mapa 1: Mapa míry nezaměstnanosti podle okresů Ústeckého kraje k 31.12.2011

Zdroj: upraveno z Úřad práce ČR - Krajská pobočka Ústí nad Labem (2012)

Na úrovni SO ORP (zde však údaje ke konci r. 2010!) je dobře viditelná diverzita i uvnitř jednotlivých okresů. Nejvyšší nezaměstnanost byla koncem r. 2010 zaznamenána ve Šluknovském výběžku, zatímco v SO ORP Děčín byla nezaměstnanost o 3,1, resp. 2,6 p.b. nižší. Vysoká nezaměstnanost ve Šluknovském výběžku je jednak důsledkem strukturálních změn ekonomiky, v jejichž důsledku zde došlo k razantnímu útlumu tradičního odvětví – textilního průmyslu, jednak periferní polohy regionu, která je faktorem limitujícím hospodářský rozvoj regionu. Uplatnění místní pracovní síly je limitováno nízkým sociálním kapitálem (především pak nepříznivou vzdělanostní strukturou), vysokou koncentrací romského etnika, které má na trhu práce ztížené možnosti uplatnění, v neposlední řadě i nepříznivou ekonomickou situací v přeshraničních německých regionech, která omezuje potenciál zaměstnání českých pracovníků. Velmi vysoká nezaměstnanost byla zaznamenána ve všech ORP okresu Most, a to především z výše zmíněných důvodů. Vysoká nezaměstnanost je také na Podbořansku, které je typickou vnitřní periferií.

Tabulka 20: Nezaměstnanost podle SO ORP k 31.12.2010

Kraj, správní obvody obcí s rozšířenou působností	Uchazeči o zaměstnání celkem	z toho					Ekono- micky aktivní	Míra nezamě- st- nanosti (%)
		dosažite- lní	ženy	absolve- nti	ve věku 50 a více let	déle než 12 měsíců		
Ústecký kraj	61 947	60 502	30 349	2 750	15 653	24 117	426 599	14,2
Bílina	1 585	1 515	846	67	356	713	10 782	14,1
Děčín	5 893	5 799	2 957	270	1 530	2 174	41 594	13,9
Chomutov	6 385	6 280	3 159	234	1 650	2 459	42 063	14,9
Kadaň	2 861	2 825	1 407	124	761	1 088	23 461	12,0
Litoměřice	3 730	3 666	1 812	258	1 022	1 114	30 019	12,2
Litvínov	3 405	3 357	1 743	169	886	1 512	20 501	16,4
Louny	3 046	2 866	1 489	140	717	1 079	22 159	12,9
Lovosice	1 753	1 731	848	58	492	624	13 308	13,0
Most	6 466	6 345	3 376	284	1 470	2 708	40 830	15,5
Podbořany	1 254	1 215	537	73	368	393	7 999	15,2
Roudnice nad Labem	1 841	1 799	937	69	548	617	15 424	11,7
Rumburk	3 000	2 934	1 287	130	810	1 349	17 249	17,0
Teplice	7 586	7 336	3 854	315	1 675	2 845	53 852	13,6
Ústí nad Labem	9 110	8 979	4 214	390	2 248	3 794	62 124	14,5
Varnsdorf	1 837	1 800	882	86	517	825	10 878	16,5
Žatec	2 195	2 055	1 001	83	603	823	14 356	14,3

Zdroj: ČSÚ (2011a)

Tabulka 21: Nezaměstnanost osob se zdravotním postižením v prosinci 2011

	Celkem	Ženy	Děčín	Chomutov	Litoměřice	Louny	Most	Teplice	Ústí n. L.
Uchazeči o zaměstnání celkem	58087	28965	9486	9029	6523	6044	9402	8514	9089
z toho: osoby se zdravotním postižením	7188	3579	1262	1037	979	788	988	1179	955
podíl na celkovém počtu uchazečů (v %)	12,4	12,4	13,3	11,5	15,0	13,0	10,5	13,8	10,5
plně invalidní	3	0	1	0	1	0	0	0	1
částečně invalidní	542	260	35	200	115	62	80	17	33
osoby zdravotně znevýhodněné	1273	686	243	133	216	90	331	149	111
osoba invalidní - I. stupeň invalidity	3800	1906	824	457	466	457	372	695	529
osoba invalidní - II. stupeň invalidity	1539	715	154	244	173	177	204	312	275
osoba invalidní - III. stupeň invalidity	5	3	0	1	1	1	1	1	0
osoba invalidní - III. stupeň invalidity	26	9	5	2	7	1	0	5	6

Zdroj: Úřad práce ČR – Krajská pobočka Ústí nad Labem (2012a,b)

Pozn.: Osoby invalidní jsou kategorizovány podle § 39 Zákona č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění. Osoby I. stupně invalidity mají pracovní schopnost sniženou o 35-49 %, osoby II. stupně invalidity o 50-69 %, osoby III. stupně invalidity o 70 a více %. Poslední řádek indikuje ty osoby III. stupně invalidity, které jsou schopny výdělečné činnosti za zcela mimořádných podmínek (§ 39, odst. 4f).

V Ústeckém kraji bylo ke konci roku 2011 celkem 7188 uchazečů o zaměstnání se zdravotním znevýhodněním. Počet uchazečů se zdravotním postižením v posledních letech spíše klesá (po rapidním růstu v první polovině minulého desetiletí), avšak ze všech sledovaných skupin uchazečů o zaměstnání jsou osoby se zdravotním postižením nejvíce zasaženi dlouhodobou nezaměstnaností. Na zaměstnanosti osob se zdravotním postižením se pozitivně projevuje aktivní politika zaměstnanosti. Vedle dlouhodobě vysoké nezaměstnanosti je navzdory existujícímu legislativnímu rámci nedostatkem neřešená problematika pracovní rehabilitace osob se zdravotním postižením, zejména z důvodu nedostatku finančních prostředků a problematické spolupráce zainteresovaných aktérů. Mimo region Ústí nad Labem, kde funguje model spolupráce zainteresovaných subjektů (zdravotnická zařízení, úřad práce, organizace zajišťující návazné doprovodné aktivity jako je zprostředkování zaměstnání, pracovní asistence, realizace bilanční diagnostiky popř. realizace motivačně aktivizačních programů) je problematika řešena pouze částečně.

Závěrem lze konstatovat, že vysoká nezaměstnanost je nejpalčivějším ekonomickým problémem (resp. nejpalčivějším důsledkem ekonomických problémů a nízkého sociálního kapitálu) Ústeckého kraje, obzvláště pak některých oblastí, kde se dlouhodobě udržují nejvyšší míry nezaměstnanosti v ČR. Nezaměstnanost je úzce spojena také s některými dalšími zásadními problémy v kraji, např. s problematikou sociálního vyloučení romské populace, kriminalitou a fyzickým úpadkem některých částí měst a sídel.

Problém nezaměstnanosti, hlavně pak dlouhodobé nezaměstnanosti a nezaměstnanosti tzv. rizikových skupin (tedy osob znevýhodněných na trhu práce) se kromě všeobecné snahy o získání investorů, kteří by zde zvýšili zaměstnanost, snaží řešit aktivní politika zaměstnanosti (APZ). V jejím rámci jsou investovány nemalé prostředky (cca 623 mil. Kč v r. 2011, viz Úřad práce ČR – Krajská pobočka Ústí nad Labem 2012) na podporu vytváření nových pracovních míst, rekvalifikace a zvýšení pracovní motivace uchazečů o zaměstnání. Nejvyužívanějšími nástroji APZ jsou veřejně prospěšné práce a příspěvky na provoz chráněných pracovních dílen a chráněných pracovních míst. Podle zmíněného dokumentu jsou do budoucna žádoucí výrazně vyšší výdaje na APZ, než pasivní politiku zaměstnanosti (vyplácení podpory v nezaměstnanosti).

3.5 KLÍČOVÉ ZÁVĚRY KAPITOLY 3

Výkonnost ekonomiky Ústeckého kraje v kontextu ČR v posledních dvou dekádách klesala, a to především v důsledku strukturálních změn ekonomiky a útlumu tradičních odvětví. I navzdory tomu je však výkonnost zdejší ekonomiky v mezikrajském srovnání z makroekonomického hlediska průměrná.

V Ústeckém kraji došlo v posledních dvou dekádách k markantním změnám hospodářské struktury. Ty se projevily především v poklesu zaměstnanosti i produkce v tradičních průmyslových odvětvích (těžba a zpracování hnědého uhlí, textilní, chemický, potravinářský průmysl, hutnictví a obrábění kovů, aj.), zatímco hlavně díky přílivu přímých zahraničních investic do nově budovaných zón došlo k prudkému rozvoji dopravního strojírenství (téměř výhradně automobilového průmyslu) a elektrotechnického průmyslu. Razantní pokles zaměstnanosti byl zaznamenán také v zemědělství, a některých oborech v sektoru služeb.

Transformace krajské ekonomiky však vzhledem k blížící se exploataci vytěžitelných ložisek hnědého uhlí a očekávanému ukončení těžby hnědého uhlí i útlumu navazující tepelné energetiky stále není u konce. Zatím nedostatečně využitý je potenciál mnoha průmyslových zón v kraji. Růstový potenciál zde má především strojírenský průmysl, i vzhledem ke zkušenostem z důsledků globální hospodářské recese však bude v budoucnosti zapotřebí usilovat o diverzifikaci ekonomické struktury transformujícího se hospodářství. Velmi nedostatečně využitý je potenciál cestovního ruchu.

Nejzávažnějším důsledkem transformace krajské ekonomiky byl razantní růst nezaměstnanosti, a to na hodnoty, které jsou v rámci ČR dlouhodobě nejvyšší. K tomu došlo zejména v důsledku mimořádného propadu zaměstnanosti, v průmyslu, zemědělství i některých odvětví služeb. Nezaměstnanost se v souvislosti s hospodářskou konjunkturou a příchodem zahraničních investorů v minulém desetiletí průběžně snižovala, v důsledku nástupu globální hospodářské recese však po r. došlo k opětovnému skokovému nárůstu nezaměstnanosti. Velmi důležitým aspektem vyrovnání se s obrovským propadem zaměstnanosti v kraji v důsledku hospodářské transformace je vyjíždka za prací, hlavně pak do Prahy. To se projevuje i na lepších statistikách regionů s dobrou dopravní dostupností do hlavního města. Naopak velmi vážná je situace v periferních regionech (Šluknovsko, Podbořansko) a na Mostecku, které bylo strukturálními změnami ekonomiky zasaženo nejvíce.

4 SOCIÁLNÍ INFRASTRUKTURA

POPULAČNÍ PROGNÓZA A VLIV NA POPTÁVKU PO SOCIÁLNÍ INFRASTRUKTUŘE

Podle projekce obyvatelstva Ústeckého kraje do r. 2065 (viz ČSÚ 2012f) má postupně docházet přirozenou měnou²² k úbytku a stárnutí populace kraje. Příčinou má být snižující se porodnost, která má v dlouhodobém horizontu dramaticky klesnout (počet živě narozených má klesnout z cca 9,5 tis. na počátku projekčního období na cca 6 tis. k r. 2065), stejně jako celkový počet obyvatelstva kraje (pokles z cca 836 tis. v r. 2010 na 709 tis. v r. 2065).

Ve střednědobém výhledu (do r. 2020) má dojít k poklesu počtu živě narozených z 9,5 tis. v r. 2009 na cca 8,1 tis. r. 2020), zatímco počet zemřelých bude dle projekce stagnovat. Zatímco nemá dojít k výrazné změně celkové populace kraje přirozenou měnou, mělo by dojít ke znatelnému stárnutí obyvatelstva (průměrný věk by měl vzrůst z 39,5 let v r. 2009 na 42 let v r. 2020). Ve stejném období má dojít k razantnímu nárůstu počtu obyvatel v postproduktivním věku (65+), a to z cca 111. tis. v r. 2009 na cca 163 tis. v r. 2020.

Tabulka 22: Vývoj věkových skupin populace v Ústeckém kraji do r. 2020 podle projekce obyvatelstva

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
0-14	130626	132268	133645	135061	136001	136665	136961	136978	136626
15-64	585489	577812	570970	564517	558350	552515	547468	543124	539120
65+	122307	128981	134950	140339	145753	150944	155553	159573	163456
is (65+/0-14)	94	98	101	104	107	110	114	116	120
iez (0-19,65+/20-64)	55	57	58	60	62	64	65	67	69
průměrný věk	40,1	40,4	40,6	40,8	41,0	41,3	41,5	41,8	42,0

Zdroj: ČSÚ (2012g)

Pozn: V projekci obyvatelstva není uvažována migrace. is= index stáří, iez = index ekonomické závislosti.

Index stáří má k roku 2020 vzrůst na 120 (tedy v r. 2020 má žít v kraji o cca 20 % více obyvatel v postproduktivním věku, než dětí). Také podíl osob v produktivním věku má vzhledem k proporčnímu růstu skupiny obyvatel v postproduktivním věku zaznamenat znatelný pokles (index ekonomické závislosti²³ má vzrůst z hodnoty 53 v roce 2009 na 69 v roce 2020).

Trend stárnutí populace má dle projekce obyvatelstva pokračovat i v dalších dekádách, otázkou však je obtížně předvídatelný vliv migrace.

Proces stárnutí populace povede k větší poptávce po specifických zdravotních a sociálních službách, zároveň dojde ke zmenšování populačních ročníků absolvujících výchovně vzdělávací proces. Na jednu stranu bude tedy nutné podpořit rozšiřování kapacit zdravotních a sociálních služeb pro seniory, na stranu druhou zeštíhlit kapacity škol a školských zařízení.

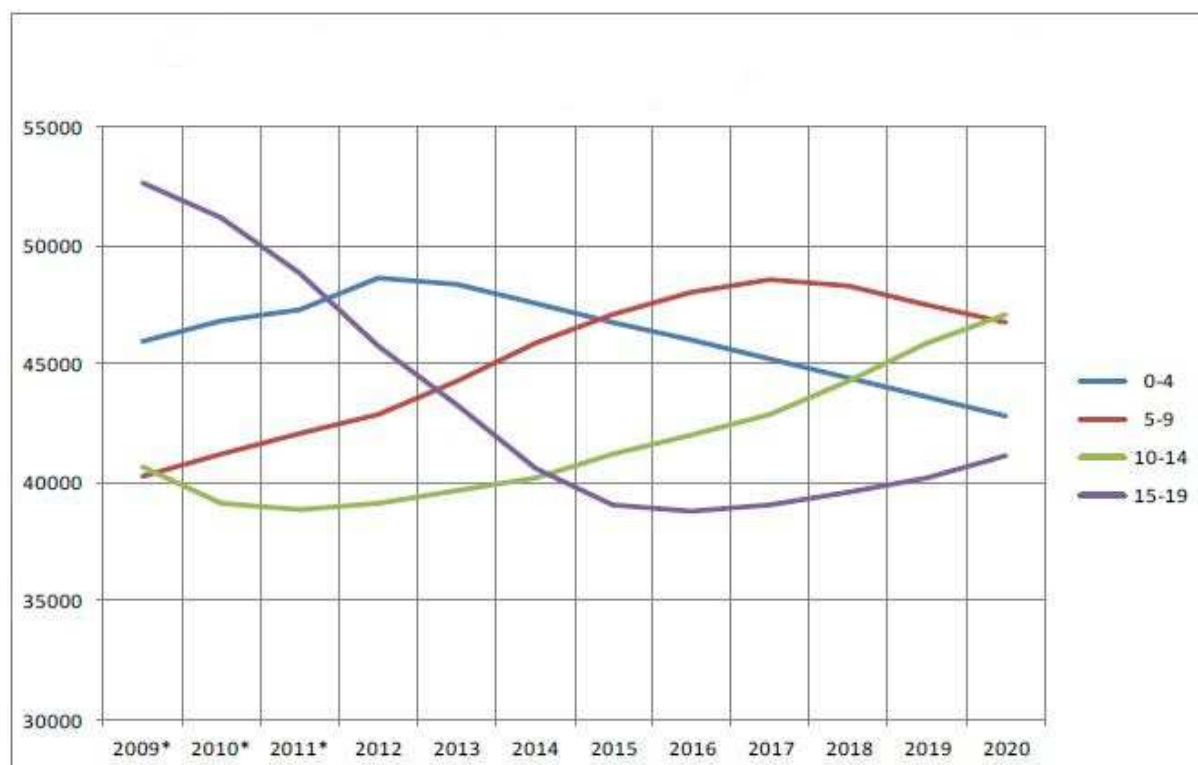
²² Tedy bez uvažování vlivu migrace.

²³ Poměr součtu počtu obyvatel v před a postproduktivním věku a počtu obyvatel v produktivním věku (0-19,65+/20-64).

4.1 ŠKOLSKÁ ZAŘÍZENÍ A VZDĚLÁVÁNÍ

Vztah kapacity školských zařízení a poptávky po vzdělávání bude v nejbližším desetiletí ovlivněn rozkolísaností velikosti populačních ročníků dětí a žáků. Zatímco momentálně dochází k vytrvalému poklesu počtu žáků základních a středních škol, v předškolním vzdělávání byl v posledních letech zaznamenán nárůst dětí v souvislosti s reprodukci silných populačních ročníků 70. let. Tato „populační vlna“ postupně povede k vyššímu naplnění základních a posléze i středních škol v kraji (pokud nedojde k výraznému ovlivnění stavů sledovaných populačních ročníků v kraji migrací). Celkově však dojde k výraznému poklesu počtu žáků, např. věková skupina žáků středních škol (15-19) se dle projekce obyvatelstva mezi lety 2009 a 2020 sníží o cca 11 000 jedinců.

Graf 4: Predikce vývoje věkových skupin dětí a adolescentů v Ústeckém kraji do r. 2020

Zdroj: KÚÚK (2012c)

Tabulka 23: Vývoj počtu žáků a studentů škol v Ústeckém kraji

	2005/06	2006/07	2007/08	2008/09	2009/10	2010/11
počet dětí navštěvujících MŠ	22 250	22 549	22 900	23 489	23 977	24 631
počet žáků navštěvujících ZŠ	78 438	75 438	73 111	70 500	68 547	67 975
počet žáků navštěvujících SŠ	42 109	41 966	41 451	41 197	40 799	39 456
počet žáků navštěvujících konzervatoř	183	174	168	149	150	139
počet studentů navštěvujících VOŠ	1 341	1 223	1 232	1 239	1 379	1 487
počet osob v systému celkem	144 321	141 350	138 862	136 574	134 852	133 688

Zdroj: KÚÚK (2012e)

Pozn.: V MŠ jsou započítány i MŠ pro děti se specifickými vzdělávacími potřebami včetně přípravného stupně ZŠ speciální. U ZŠ jsou započítány i ZŠ pro žáky se specifickými vzdělávacími potřebami. U SŠ

jsou počítáni žáci v denní formě studia včetně oborů nástaveb a zkráceného středního studia. U VOŠ jsou počítáni studenti v denní formě studia.

Ve druhé polovině minulého desetiletí docházelo k postupnému markantnímu poklesu počtu žáků základních a středních škol i konzervatoří, a to v souvislosti s vlnou populačně slabých ročníků. Oproti tomu po počátečním poklesu zapříčiněném převodem některých oborů vyšších odborných škol na bakalářské studijní programy došlo vlivem většího zájmu o studium k opětovnému nárůstu počtu studentů. Z demografických důvodů (nástup dětí populačně silných ročníků 70. let) také došlo k růstu počtu dětí navštěvujících mateřské školy (jejichž kapacity přitom byly nedlouho před tím v souvislosti s malou poptávkou redukovány). Jak bylo uvedeno výše, lze očekávat, že tyto populačně silnější ročníky postupně naplní i základní a střední školy v kraji, jejichž kapacity jsou momentálně také redukovány. V dlouhodobém horizontu však bude ve vzdělávacím systému čím dál méně žáků.

V Ústeckém kraji působilo ve školním roce 2010/11 podle KÚÚK (2012e) celkem 695 školských subjektů, z toho 125 bylo zřizováno KÚÚK, 522 obcemi, 4 církvemi a 44 jinými subjekty.

V kraji bylo ve školním roce 2010/11 celkem 328 mateřských škol, drtivou většinu z nich (317) zřizovaly obce. Celková kapacita MŠ činila 25 879 míst, naplněna byla z 95,2 %. Kapacita MŠ byla mírně překročena v okrese Děčín (naplněnost 100,5 %). Nejvíce MŠ bylo v okresech Litoměřice a Děčín, což bylo dáno jednak demografickou strukturou, jednak geograficko-správním členěním těchto okresů (KÚÚK 2012e, s. 20).

Ve stejném období bylo na Území Ústeckého kraje registrováno celkem 242 základních škol (z toho 234 zřizovaly obce), v 3 057 třídách se vzdělávalo celkem 62 947 žáků. Nejvyšší počet žáků byl v okresech Děčín a Chomutov, nejméně v okrese Louny. Průměrný počet žáků na třídu činil 20,6. Nejvyšší průměrný počet žáků na třídu byl v okrese Chomutov (21,1), naopak nejnižší v okrese Litoměřice (19,7, KÚÚK 2012e).

Středních škol bylo ve sledovaném období v Ústeckém kraji registrováno celkem 108, z toho 75 zřizoval KÚÚK. Celkem bylo na SŠ v kraji v denní formě studia provozováno 1 733 tříd, které navštěvovalo 39 456 žáků. V tom bylo 29 051 žáků na maturitních oborech, 10 208 na oborech zakončených výučním listem a 197 na oborech poskytujících střední vzdělání (bez maturity a výučního listu). Přitom zde byl zaznamenán markantní meziroční pokles (kromě oborů poskytujících střední vzdělání, kde došlo k navýšení o 27,1 %) – o 934 žáků méně v maturitních oborech a 451 žáků méně v oborech zakončených výučním listem. U ostatních forem studia (nedenních) bylo na SŠ celkem 155 tříd a 3 675 žáků, z toho drtivá většina – 3 533 na maturitních oborech.

Ve stejném školním roce v Ústeckém kraji působilo celkem 9 vyšších odborných škol, z toho 7 zřizoval KÚÚK a 2 jiné subjekty. V denní formě studia fungovalo 69 studijních skupin o 1 487 studentech, v ostatních formách studia studovalo 662 studentů.

V Teplicích působí jediná konzervatoř v kraji, která je zřizovaná KÚÚK. Ve školním roce 2010/11 měla 10 v denní formě 10 oddělení a 139 žáků, v ostatních formách studia měla 56 žáků.

V Ústeckém kraji působilo ve stejném období 53 škol (resp. součástí škol) poskytujících základní vzdělání pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami, z toho 34 ZŠ praktických a 19 ZŠ speciálních. Více než 2/3 z těchto škol zřizoval KÚÚK. V 549 třídách studovalo celkem 5 028 žáků, t.j. 9,2 žáků na jednu třídu. Dále v kraji fungovalo 31 základních uměleckých škol, které navštěvovalo celkem 14 229 žáků.

V Ústeckém kraji fungují také MŠ a ZŠ při zdravotnických zařízeních (pro zdravotně oslabené nebo hospitalizované děti), přípravné třídy (pro děti se sociálním znevýhodněním), jedna jazyková škola s právem státní jazykové zkoušky, 11 pedagogicko-psychologických poraden.

KÚÚK zřizoval ve školním roce 2010/11 celkem 17 dětských domovů, s celkovou kapacitou 782 míst (využití kapacit 96,2 %).

Největší vysokou školou Ústeckého kraje je Univerzita Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem. V akademickém roce 2011/12 měla univerzita celkem 8 fakult:

- Fakulta výrobních technologií a managementu
- Fakulta životního prostředí
- Fakulta umění a designu
- Filozofická fakulta
- Fakulta zdravotnických studií
- Přírodovědecká fakulta
- Pedagogická fakulta
- Fakulta sociálně ekonomická

Na území Ústeckého kraje se také nachází detašovaná pracoviště jiných veřejných vysokých škol. V Děčíně jsou pobočky Fakulty dopravní a Fakulty jaderné a fyzikálně inženýrské Českého vysokého učení technického, v Mostu jsou pobočky Fakulty chemické technologie Vysoké školy chemicko-technologické a Hornicko-geologické fakulty Vysoké školy báňské. Na území kraje je provozováno také větší množství soukromých vysokých škol (resp. jejich detašovaných pracovišť).

V rámci restrukturalizace sítě středních a vyšších odborných škol v Ústeckém kraji (mj. z důvodu poklesu počtu žáků ve středním školství v kraji a potřeb harmonizace provozních a mzdových nákladů) dochází v posledních letech ke slučování středních a vyšších škol a vytváření sítě **páteřních škol v kraji**. Páteřní školy mají díky širší nabídce vzdělávacích oborů a forem studia a vyšším celkovým kapacitám optimálně obsluhovat spádové oblasti při zefektivnění využití budov a zařízení, redukce provozních a zvýšení účelnosti investičních nákladů. Páteřní školy Ústeckého kraje jsou na základě splnění kritérií (viz KÚÚK 2012d) certifikovány KÚÚK.

Školy s certifikátem páteřní škola Ústeckého kraje²⁴ (stav k 6.2.2012, podle KÚÚK 2012d)

- Gymnázium, Teplice, Čs. dobrovolců 11
- Obchodní akademie, Střední odborná škola gastronomie a Střední odborné učiliště, Chomutov
- Podkrušnohorské gymnázium, Most
- Střední odborná škola a Střední odborné učiliště, Podbořany
- Střední škola energetická a stavební, Chomutov, Na Průhoně 4800
- Střední škola řemesel a služeb, Děčín IV, Ruská 147
- Střední škola stavební a technická, Ústí nad Labem, Čelakovského 5
- Střední škola stavební, Teplice, příspěvková organizace
- Střední škola technická, Most - Velebudice, Dělnická 21
- Vyšší odborná škola a Střední škola, Varnsdorf
- Vyšší odborná škola ekonomická, sociální a zdravotnická, Obchodní akademie, Střední pedagogická škola a Střední zdravotnická škola, Most
- Vyšší odborná škola zdravotnická a Střední škola zdravotnická, Ústí nad Labem, Palachova 35

²⁴ Všechny uvedené páteřní školy jsou příspěvkovými organizacemi KÚÚK.

- Gymnázium a Střední odborná škola dr. Václava Šmejkal, Ústí nad Labem
- Hotelová škola, Obchodní akademie a Střední průmyslová škola, Teplice, Benešovo náměstí 1

Restrukturalizace sítě středních a vyšších odborných škol v kraji má být ukončena do 31.8.2012. K 1.9.2012 má být KÚÚK zřizovatelem celkem 107 škol a školských zařízení (ze 189, které KÚÚK převzal v r. 2001), z toho 52 středních a vyšších odborných škol (z 95 v r. 2001). V rámci restrukturalizace dochází k výrazné redukci malých středních škol a růstu průměrné velikosti středních škol z cca 350 na cca 600 žáků (KÚÚK 2012c).

Mezi školami a školskými zařízeními zřizovanými krajem jsou kromě středních a vyšších škol základní školy praktické a speciální základní školy, speciální mateřské školy, dětské domovy a domy dětí a mládeže.

V poptávce po konkrétních učebních oborech se projevuje pokles zájmu o učňovské vzdělání, a to navzdory poptávce trhu práce po vyučených absolventech určitých oborů. Pokles počtu žáků v jednotlivých oborech jednak kopíruje demografický trend slabších populačních ročníků, v některých oborech ale odráží nezáměr žáků o daný obor. Tradičně stabilní je zájem o strojírenské obory.

Oproti učňovskému vzdělání byl u oborů zakončených maturitní zkouškou zaznamenán zvýšený zájem žáků v letech 2005-2009, ve školním roce 2010/11 zde došlo k poklesu patrně v souvislosti s demografickým vývojem.

Také u vyšších odborných škol byl v posledních letech zaznamenán zvýšený zájem o studium.

Školám se ne vždy daří získávat žáky do oborů, po kterých je na trhu práce poptávka. Souvisí to především s náročností těchto oborů na studium a praxi a jejich nízkou atraktivitou. To se týká např. oboru Aplikované chemie (KÚÚK 2012c).

Snižující se populační velikost jednotlivých ročníků vede k určitému uvolnění kapacit žádanějších škol, na které se tak dostávají méně nadaní žáci. To je také jeden z důvodů nižšího zájmu o učňovské obory. Nižší zájem o studium na učňovských oborech vedl až k existenčním potížím některých středních odborných učilišť a částí polyfunkčních škol zajišťujících učňovské vzdělání. Pro podporu zájmu o studium v nedostatkových učebních oborech Ústecký kraj v r. 2009 zavedl nabídku stipendií pro žáky zahajující studium na oborech: Čalouník, Instalatér, Klempíř – stavební výroba, Obkladač, Pokrývač, Tesař, Řezník – uzenář, Zámečník (strojní mechanik), Zedník, Aplikovaná chemie.

Ústecký kraj usiluje o vytváření tzv. polyfunkčních škol poskytujících obory vzdělání pro všechny skupiny zájemců (žáci se speciálními vzdělávacími potřebami, učební obory, maturitní obory ve všech formách studia). Od polyfunkčních škol se očekává lepší a efektivnější uspokojení vzdělávacích potřeb v konkrétních lokalitách.

Současná síť dětských domovů a jejich vybavení odpovídají potřebám kraje a jeho často sociálně a ekonomicky znevýhodněných obyvatel. Demografický vývoj a postupná změna politiky péče o děti, které z nedostatku péče vlastní rodiny potřebují náhradní péči, vedly k postupnému poklesu počtu obsazených lůžek. K 31.8.2011 bylo v dětských domovech celkem 723 dětí (KÚÚK 2012c, s. 39).

4.2 ZDRAVOTNICTVÍ

Tabulka 24: Nemocnice v krajích ČR v r. 2010

	Počet zařízení	Počet lůžek	Počet lékařů	Hospitalizovaní pacienti	Počet ošetřovacích dnů (tis.)
Česká republika	189	62 219	10 159,2	2 155 093	15 792
Hlavní město Praha	27	10 018	1 723,6	341 417	2 502
Středočeský kraj	25	5 908	899,8	203 679	1 499
Jihočeský kraj	9	3 538	572,7	126 279	880
Plzeňský kraj	11	3 508	571,8	111 624	863
Karlovarský kraj	5	1 613	202,5	54 646	372
Ústecký kraj	20	5 122	642,4	176 372	1 327
Liberecký kraj	8	2 674	398,7	88 376	689
Královéhradecký kraj	10	3 562	571,2	109 074	877
Pardubický kraj	9	2 641	459,3	88 001	670
Vysočina	6	2 790	393,4	101 120	673
Jihomoravský kraj	22	7 886	1 488,3	264 655	2 116
Olomoucký kraj	9	3 380	646,5	128 256	863
Zlínský kraj	10	3 051	479,0	114 666	780
Moravskoslezský kraj	18	6 528	1 110,0	246 928	1 679

Zdroj: VDB ČSÚ (2012)

I vzhledem k relativně velké lidnatosti je Ústecký kraj dle četnosti a kapacity a výkonů nemocnic v rámci ČR nadprůměrný. Na první pohled překvapí především vysoký celkový počet nemocnic, který je dán četností velkých a středně velkých měst v kraji.

Lůžková péče byla v Ústeckém kraji k 31.12. 2010 zajišťována 20 nemocnicemi (z toho 9 nemocnic následné péče) a ve 13 odborných léčebných ústavech (z toho 6 zařízení LDN). V kraji jsou dále i 3 lázeňské léčebny. K dispozici zde bylo 7 462 lůžek, z toho 5 122 (68,6 %) v nemocnicích, 1 249 (16,7 %) v odborných léčebných ústavech a 1 091 (14,6 %) v lázeňských léčebnách. 18 % lůžek v nemocnicích připadalo na nemocnice následné péče.

Tabulka 25: Základní statistiky lůžkové péče v Ústeckém kraji v r. 2010

	Počet		Prům. obsazená lůžka		Využití lůžek ve dnech	Průměrná ošetřovac í doba	Náklady na 1 ošetřovac í den
	lůžek k 31.12.	hospitaliz ovaných	lékaře/den	sestry u lůžka/den			
Nemocnice celkem	akutní péče						
	4 198	170 396	4,7	1,3	242,1	6	
	následná péče						
	924	6 328	15,1	3	328,4	47,9	
	péče celkem						
	5 122	176 372	5,6	1,5	257,6	7,5	3 865
OLÚ - celkem	1 249	5 196	17,4	3,2	333,3	80,1	1 516

Zdroj: Ústav zdravotnických informací a statistiky České republiky (2011a)

Tabulka 26: Poskytovatelé lůžkové péče v Ústeckém kraji v roce 2010 - nemocnice

Druh poskytované péče	Název zdravotnického zařízení, sídlo	Počet lůžek
Akutní	Krajská zdravotní, a.s. - Nemocnice Děčín, o.z.	329
	Lužická nemocnice a poliklinika, a.s., Rumburk	196
	Krajská zdravotní, a.s. - Nemocnice Chomutov, o.z.	429
	Nemocnice Kadaň, s.r.o.	200
	Městská nemocnice v Litoměřicích	430
	Podřipská NsP Roudnice nad Labem, s.r.o.	203
	Nemocnice Žatec, o.p.s.	191
	Krajská zdravotní, a.s. - Nemocnice Most, o.z.	684
	Krajská zdravotní, a.s. - Nemocnice Teplice, o.z.	469
	Vita, s.r.o. - Městská nemocnice, Duchcov	128
	Krajská zdravotní, a.s. - Masarykova nemocnice Ústí nad Labem, o.z.	1182
Následná	Nemocnice Varnsdorf	115
	Neurologie, s.r.o., Jiřetín pod Jedlovou	20
	Nemocnice Louny, a.s., Louny	-
	MEDICINA, spol. s.r.o., Podbořany	-
	Nemocnice následné péče Most, p.o.	113
	REMEDI Meziboří, s.r.o. - lůžková RHC	46
	Krušnohorská poliklinika, s.r.o. - NNP Litvínov	50
	Hornická nemocnice s poliklinikou, s.r.o., Bílina	75
	Nemocnice následné péče Ryjice, p.o., Ústí nad Labem-Neštětice	115

Zdroj: Ústav zdravotnických informací a statistiky České republiky (2011a), Krajská zdravotní a. s. (2011)

Nejvyšší využití lůžek je v odborných lékařských ústavech, následovaných nemocnicemi následné péče, a to především z důvodu výrazně delší průměrné ošetřovací doby a výrazně menšího obrátu pacientů, než v případě ambulantní péče (zde jsou lůžka v průměru využita o cca 80 dní v roce méně). U dlouhodobé lůžkové péče se v zásadě snáze předpovídá poptávka, a proto je možné dimenzovat kapacity na maximální efektivitu jejich využití.

Právě lůžkové kapacity v následné péči jsou dlouhodobě považovány za nedostačující, v rámci optimalizace lůžkové péče v kraji dochází k jejich navyšování na úkor nadbytečných lůžek akutní péče. Nemocnice jsou v Ústeckém kraji poměrně rovnoměrně rozmístěné, jedinou ORP bez nemocnice jsou Lovosice, jejichž SO má však dobrou dostupnost do nemocnice v Litoměřicích. Nemocniční akutní péče však není dále poskytována v SO ORP Bílina, Litvínov, Louny, Podbořany a Varnsdorf. Samostatně situované nemocnice následné péče jsou často pozůstatkem redukce ambulantní péče v dříve husté síti nemocnic, které měly menší spádová území. Oproti nemocnicím je rozmístění odborných léčebných ústavů v kraji méně rovnoměrné, a to mj. z důvodů specifické klientely a dlouhodobých pobytů jejich klientů (tudíž není taková poptávka po příznivém rozmístění vzhledem ke spádovosti těchto zařízení).

Tabulka 27: Poskytovatelé lůžkové péče v Ústeckém kraji v roce 2010 – odborné léčebné ústavy

Druh poskytované péče	Název zdravotnického zařízení, sídlo	Počet lůžek
Odborné léčebné ústavy	OLÚ - VIA, s.r.o. - LDN Česká Kamenice	-
	OLÚ - Krajská zdravotní, a.s. - Nemocnice Chomutov, o.z., LDN	81
	OLÚ - Nemocnice Kadaň, s.r.o. - LDN	30
	OLÚ - Psychiatrická léčebna, Horní Beřkovice	507
	OLÚ - Městská nemocnice v Litoměřicích - LDN	160
	OLÚ - Podřipská NsP Roudnice nad Labem, s.r.o. - LDN	43
	OLÚ - Hospic sv. Štěpána, Litoměřice	26
	OLÚ - Dětská psychiatrická léčebna, Louny	50
	OLÚ - Psychiatrická léčebna Petrohrad, p.o.	150
	OLÚ - HOSPIC v Mostě, o.p.s.	-
	OLÚ - Krajská zdravotní, a.s. - Nemocnice Teplice, o.z., LDN	51
	OLÚ - Klinika CLT, spol. s.r.o., Teplice	-
	OLÚ - SENIOR CZ, s.r.o., Ústí nad Labem	-

Zdroj: Ústav zdravotnických informací a statistiky České republiky (2011a), Krajská zdravotní a. s. (2011a).

V rozmístění lůžkových kapacit v akutní péči je dobře patrný gradient jádro – periferie, maximum kapacit je soustředěno především ve velkých městech a celkově v oblasti podkrušnohorské konurbace. Rozmístění nemocnic v Ústeckém kraji je poměrně rovnoměrné (hlavně v kontextu okresů), což však neplatí o kapacitách nemocnic a rozmístění dalších zdravotnických zařízení i zdravotnického personálu.

Největší nemocnicí v kraji je Masarykova nemocnice v Ústí nad Labem, která disponuje zdaleka nejvyšším počtem lůžek (1182 k 31.12.2010) i nejširší paletou specializovaných pracovišť. Mimořádný rozsah Masarykovy nemocnice v Ústí nad Labem vyniká v poměru s počtem obyvatel okresu Ústí nad Labem a je daný především jejím nadregionálním (celokrajským) významem, a to právě hlavně ve specializované péči. Největší nemocnice v kraji²⁵ (Ústí nad Labem, Most, Teplice, Chomutov, Děčín) jsou sdruženy do společnosti Krajská zdravotní, a. s., zřizované KÚÚK.

²⁵ S výjimkou litoměřické nemocnice.

Tabulka 28: Zdravotnická zařízení a lékaři v okresech Ústeckého kraje k 31.12.2010

	Ústecký kraj	Děčín	Chomutov	Litoměřice	Louny	Most	Teplice	Ústí nad Labem
Počet obyvatel k 31.12.2010	836 045	135 238	127 218	117 941	87 220	116 797	129 932	121 699
Nemocnice	20	4	2	2	3	4	3	2
počet lůžek	5 122	660	604	633	373	893	658	1 301
počet lékařů	1 131	121	141	147	47	155	170	350
z toho nem. následné péče	9	2	-	-	2	3	1	1
počet lůžek	716	135	-	-	182	209	75	115
Odborné léčebné ústavy	13	1	2	4	2	1	2	1
Samostatná ambulantní zařízení	1 666	264	263	241	196	209	208	285
počet lékařů	1 542	236	225	213	183	212	197	274
samost. ordinace primární péče	933	159	139	132	100	134	126	143
praktického lékaře pro dosp.	313	57	43	49	36	44	42	42
zubního lékaře	359	62	57	47	36	48	53	56
lékárny vč. OOVL	186	38	23	32	16	18	30	29
počet lékáren na 10000 obyv.	2,2	2,8	1,8	2,7	1,8	1,5	2,3	2,4
Počet lékařů celkem	2 845	365	372	403	243	371	394	696
počet lékařů na 10000 obyv.	34	27,0	29,2	34,2	27,9	31,8	30,3	57,2
Počet lůžek celkem	7 462	760	715	1 622	573	908	1 553	1 331
počet lůžek na 10000 obyv.	89,3	56,2	56,2	137,5	65,7	77,7	119,5	109,4

Zdroj: Ústav zdravotnických informací a statistiky České republiky (2011a,b)

Pozn.: Počet lékařů je přepočtený na standardní úvazky (zdravotnický personál obvykle pracuje dlouhé přesčasy).

V poměru k počtu obyvatel se nejvíce lůžek nacházelo v okrese Litoměřice, kde většina lůžek připadá na odborné léčebné ústavy. Podobná anomálie je patrná v okrese Teplice, kde většina lůžek připadá na Lázeňské léčebny, které mají nadregionální klientelu. Naopak v okrese Ústí nad Labem připadá drtivá většina lůžek na lůžka akutní péče Masarykovy nemocnice, výrazně nadprůměrný počet lůžek v přepočtu na obyvatele je zde dán výše zmíněným nadregionálním významem nemocnice.

Naopak nejméně lůžek se vzhledem k počtu obyvatel nacházelo v okresech Děčín a Chomutov, kde výrazně převažovala ambulantní lůžka.

Výrazně nejvyšší počet lékařů v přepočtu na obyvatele byl zaznamenán v okrese Ústí nad Labem, a to především díky vysoké zaměstnanosti v Masarykově nemocnici i významu Ústí nad Labem jako obslužného centra pro celý kraj. Nadprůměrné počty lékařů jsou v okrese Litoměřice, a to mj. v souvislosti s velkou zaměstnaností v litoměřické nemocnici a zaměstnaností v odborných léčebných ústavech. Naopak podprůměrné počty lékařů v poměru k obyvatelstvu jsou v okresech Děčín, Louny a Chomutov.

Největší počet lékáren v přepočtu na 10 000 obyvatel je navzdory jinak poměrně nízké koncentraci zdravotnických zařízení a lékařů v okrese Děčín. To je částečně dáno poptávkou německé klientely. Nadprůměrný počet lékáren v poměru k obyvatelstvu je také v okr. Litoměřice, Ústí nad Labem a Teplice. Naopak nejnižší počet lékáren v poměru k obyvatelstvu je v okr. Most, což patrně souvisí s nízkou kupní silou místního obyvatelstva.

Tabulka 29: Výkony zdravotní péče v okresech Ústeckého kraje v r. 2010

	Ústecký kraj	Děčín	Chomutov	Litoměřice	Louny	Most	Teplice	Ústí nad Labem
Hospitalizovaní v nemocnicích	202 969	32 731	28 644	30 398	21 780	26 152	33 150	30 114
prům. ošetrovací doba ve dnech	6,8	6,8	5,8	5,8	7,5	8,8	6,5	6,6
využití lůžek ve dnech	269,5	337,2	275,1	278,5	437,9	257,7	327,5	152,8
Ošetření (vyšetření) v ambulantní péči v tis.	9 933,8	1 594,6	1 471,7	1 421,4	1 095,1	1 244,0	1 378,6	1 728,5
na 1 obyvatele	11,9	11,8	11,6	12,1	12,5	10,6	10,6	14,2
počet lékařů v ambulantní péči	2 042	303	284	279	196	261	296	423
poč. ošetření na 1 lékaře v ambulantní péči	4 864,8	5 262,6	5 182,2	5 094,6	5 587,0	4 766,2	4 657,5	4 086,3

Zdroj: Ústav zdravotnických informací a statistiky České republiky (2011a,b)

Pozn.: Počet lékařů je přepočtený na standardní úvazky (zdravotnický personál obvykle pracuje dlouhé přesčasy). Počet hospitalizovaných v nemocnicích je uveden podle okresu bydliště, nikoliv podle okresu nemocnice. Využití lůžek bylo vypočítáno jako podíl počtu ošetrovacích dnů hospitalizovaných (hospitalizovaní * průměrná ošetrovací doba) a počtu lůžek. Vzhledem k tomu, že obyvatelé okresu mohli být hospitalizováni v jiných okresech, využití lůžek vychází i vyšší, než je reálně možné.

Výkony zdravotní péče nám přibližují poptávku po zdravotní péči v jednotlivých okresech. V tomto případě sledujeme především souvislost mezi poptávkou po zdravotní péči a nabídkou kapacit zdravotnických zařízení, resp. zdravotnického personálu.

K absolutně nejvyššímu využití lůžkových kapacit nemocnic by za předpokladu, že by pacienti využívali pouze místní nemocnice, došlo v okrese Louny, kde lůžková kapacita rapidně zaostává za místní poptávkou. Tento údaj ilustruje nedostatečnou vybavenost okresu Louny kapacitami nemocnic, kde k 31.12.2010 fungovala pouze jedna nemocnice s ambulantní lůžkovou péčí (Žatec) a její kapacity rozhodně neodpovídaly parametrům a potřebám spádového regionu. Právě v okrese Louny jsou dvě z pěti SO ORP bez akutní lůžkové péče – a to SO ORP Louny a So ORP Podbořany. Vysoký počet ošetrovacích dnů vzhledem k lůžkové kapacitě byl zaznamenán také u okresu Děčín. To je také dané vysokým počtem hospitalizací obyvatel okresu v nemocnicích mimo okres, zde patrně z důvodu omezené nabídky specializovaných nemocničních oddělení. Totéž nejspíše platí u okresu Teplice, kde mohou obyvatelé využívat blízkých a lépe vybavených nemocnic v Ústí nad Labem a v Mostu.

Naopak nejnižší využití lůžkových kapacit vzhledem k počtu dnů strávených obyvateli okresu v hospitalizaci je v okrese Ústí nad Labem, což je dáno výrazně nadregionálním významem Masarykovy nemocnice a dimenzováním lůžkových kapacit Masarykovy nemocnice pro potřeby širšího zázemí.

Počet ošetření (resp. vyšetření) v ambulantní péči v přepočtu na jednoho ambulantního lékaře je nejvyšší u okresů Louny, Děčín a Chomutov. To částečně souvisí s venkovským, resp. periferním charakterem velkých částí příslušných okresů, kde patrně z důvodu nedostatečné koncentrace poptávky není optimální vybavenost zařízeními ambulantní péče.

Naopak nejnižší počet ošetření v ambulantní péči v přepočtu na jednoho ambulantního lékaře je v okrese Ústí nad Labem – z důvodu nadregionálního významu krajského města a vysoké koncentrace lékařů, relativně nízké hodnoty jsou také u okresů Most a Teplice, kde je vzhledem k vysoké urbanizaci a koncentraci obyvatelstva více koncentrovaná poptávka po lékařské péči (čemuž se nabídka zdravotní péče do určité míry přizpůsobuje).

Vzhledem k určité rigiditě zdravotnictví v České republice omezující mobilitu zdravotnického personálu i nízké atraktivitě příslušných oblastí pro zdravotnický personál je problematická ambulantní zdravotní péče ve venkovských a periferních oblastech, kde je velmi vysoký průměrný věk zdravotnického personálu a mnozí lékaři zde dlouhodobě přesluhují. Vůli mladých lékařů ke stěhování do těchto oblastí a převzetí klientely kolegů v důchodovém věku limituje mj. stávající obvyklý odprodej lékařské praxe za horentní sumy²⁶.

Problémem periferních oblastí je zhoršená dopravní dostupnost akutní zdravotní péče, některé periferní oblasti nejsou optimálně pokryty zdravotnickou záchrannou službou. To je příklad Vejprtska, kde je dopravní dostupnost limitována horským charakterem reliéfu i stavem počasí (sjízdnost silnic je komplikována hlavně v zimní sezóně, často zde dochází k zavátí silnic sněhovými jazyky). Problémy dostupnosti lékařské péče v pohraničních periferních oblastech by vyřešila přeshraniční spolupráce, ta je však zatím limitována neochotou zdravotních pojišťoven k uzavírání smluv se zahraničními poskytovateli zdravotní péče.

Vzhledem k předpovědi stárnutí populace projevujícího se mj. zvyšujícím se podílem osob v postproduktivním věku a zvyšujícím se průměrným věkem populace lze do budoucna předpokládat zvýšenou poptávku po zdravotní péči o seniory a kapacitách zdravotní péče v oblasti onemocnění souvisejících s vyšším věkem. Vyšší počty seniorů se mj. projeví na zvýšené poptávce po lůžkových kapacitách následné ošetrovatelské péče, která je již delší dobu v kraji hodnocena jako deficitní.

4.3 SOCIÁLNÍ SLUŽBY

V Ústeckém kraji bylo k 22. březnu 2011 registrováno 619 sociálních služeb. Z tohoto počtu je 85 služeb odborného sociálního poradenství, 280 je služeb sociální péče a 254 služeb sociální prevence (KÚÚK 2012a, s. 10).

Sociální služby zde byly poskytovány 229 subjekty. Nejvíce poskytovatelů služeb bylo z řad sdružení (112 subjektů), dále příspěvkových organizací měst a Ústeckého kraje (56 subjektů) a veřejnoprávních korporací – obec či město (17 obcí či měst). Nejméně poskytovatelů sociálních služeb bylo z řad fyzických osob (6 osob) a obchodních společností (7 subjektů) včetně jednoho školského subjektu (KÚÚK 2012a).

Příspěvkové organizace Ústeckého kraje v oblasti sociální péče (podle KÚÚK 2012b):

- Ústavy sociální péče
 - Jiříkov
 - Lobendava
 - Nová Ves v Horách
 - Háj u Duchcova
- Domovy sociálních služeb:
 - Kadaň a Mašťov

²⁶ Lékařské praxe se dle nepotvrzených informací běžně prodávají za cenu okolo 2 mil. Kč.

- Litvínov
- Domovy pro osoby se zdravotním postižením
 - Brtníky
 - Oleška – Kamenice
 - Ústí nad Labem
- Domovy důchodců
 - Meziboří
 - Dubí
 - Teplice
- Ústav sociální péče pro tělesně postižené dospělé Snědovice
- Centrum sociální pomoci Litoměřice
- Domov „Bez zámků“ Tuchoměřice
- Domovy pro seniory Šluknov – Krásná Lípa

Tabulka 30: Zařízení pobytových služeb sociální péče v Ústeckém kraji k 22.3.2011

Okres / Druh sociální služby		Týdenní stacionář e	Domovy pro os. se zdrav. postiž.	Domovy pro seniory	Domovy se zvláštním režimem	Chráně né bydlení	Soc. služby poskyt. ve ZZÚP
Ústí nad Labem	poč. zařízení	2	6	9	3	2	-
	poč. lůžek	8	133	1070	110	22	-
Teplice	poč. zařízení	2	2	3	3	-	1
	poč. lůžek	24	76	459	141	-	5
Litoměřice	poč. zařízení	1	6	8	6	3	3
	poč. lůžek	9	470	597	427	31	17
Louny	poč. zařízení	1	2	3	2	-	3
	poč. lůžek	12	78	345	66	-	95
Chomutov	poč. zařízení	-	8	6	4	-	-
	poč. lůžek	-	480	585	154	-	-
Děčín	poč. zařízení	1	13	5	5	2	-
	poč. lůžek	4	575	420	401	28	-
Most	poč. zařízení	2	4	7	3	1	3
	poč. lůžek	12	182	744	82	54	51
Ústecký kraj celkem	poč. zařízení	9	41	41	26	8	10
	poč. lůžek	69	1994	4220	1381	135	168

Zdroj: KÚÚK (2012a)

Pozn.: Druh sociální služby je definovaný podle zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách. Soc. služby poskyt. ve ZZÚP = Sociální služby poskytované ve zdravotnických zařízeních ústavní péče.

V kraji je poměrně široká síť **sociálních služeb pro seniory**. Vzhledem k rostoucí poptávce po umístění v domovech pro seniory (z cca 3 300 zájemců v r. 2006 na 5 689 zájemců v r. 2009, viz. KÚÚK 2012a) i trendu stárnutí populace však bude zapotřebí rozšiřování kapacit **pobytových sociálních služeb pro seniory**. To platí obzvláště u zařízení sociální péče pro seniory se specifickými problémy (zejména s Alzheimerovou chorobou a závislé na návykových látkách – domovy se zvláštním režimem), které mají v kraji dlouhodobě nedostačující kapacity. V kraji není dostatečná kapacita **pobytové formy odlehčovací služeb pro seniory** (pobytové služby na přechodnou dobu, podpora rodinám pečujícím o seniory).

V kraji je nerovnoměrné pokrytí území pečovatelskou službou. Nejlépe jsou uspokojeny požadavky občanů větších obcí, v menších obcích je často **pečovatelská služba** obtížně dostupná, nebo zcela chybí (KÚÚK 2012a).

Na většině území Ústeckého kraje chybí **asistenční a odlehčovací služby**, v kraji je také nedostatek domácí hospicové péče. Není zde také dostatečná kapacita finančně dostupných ambulantních služeb pro seniory.

V kraji je nedostatečná dostupnost **poradenských služeb** pro rodiny, zejména poraden pro mezilidské vztahy. V některých lokalitách není dostatečná dostupnost sociálně-aktivizačních služeb pro rodiny s dětmi (nizkoprahových zařízení pro děti a mládež). Na Šluknovsku chybí azylový dům pro matky, resp. rodiče s dětmi. V kraji chybí systém práce s prvoroďčkami, obzvláště s velmi mladými matkami, přistěhovalkyněmi či mladými matkami ze sociálně málo podnětného prostředí (KÚÚK 2012a, s. 28).

Tabulka 31: Zařízení pobytových služeb sociální prevence v Ústeckém kraji k 22.3.2012

Okres / Druh sociální služby		Azylové domy	Domy na půl cesty	Terapeutické komunity
Ústí nad Labem	poč. zařízení	2	-	-
	poč. lůžek	59	-	-
Teplice	poč. zařízení	5	1	-
	poč. lůžek	98	4	-
Litoměřice	poč. zařízení	5	1	1
	poč. lůžek	106	11	15
Louny	poč. zařízení	4	-	-
	poč. lůžek	69	-	-
Chomutov	poč. zařízení	4	-	-
	poč. lůžek	88	-	-
Děčín	poč. zařízení	3	1	-
	poč. lůžek	110	6	-
Most	poč. zařízení	2	1	-
	poč. lůžek	52	8	-
Ústecký kraj celkem	poč. zařízení	25	4	1
	poč. lůžek	582	29	15

Zdroj: KÚÚK 2012a

V Ústeckém kraji jsou oblasti, kde je nedostatečná síť **služeb sociální prevence** (např. SO ORP Bílina, Podbořany, Varnsdorf), naopak jinde (např. Ústí nad Labem) jsou některé preventivní služby poskytovány, resp. registrovány duplicitně (KÚÚK 2012b, s. 32). Nedostatečná kapacita **azylových domů** v kraji je zejména ve Šluknovském výběžku, Bílině, Teplicích, Lovosicích a Litvínově, kde je

ubytování azylového charakteru nabízeno většinou v soukromých komerčních ubytovnách, nebo v obecních ubytovnách.

V některých lokalitách je nedostatečná kapacita **nízkoprahových zařízení** pro děti a mládež (např. Louny a Podbořany). Dále je žádoucí rozvoj sociálních programů zaměřených na (re)integraci osob ohrožených sociálním vyloučením, a podporovat aktivity navazující na sociální služby, jako např. institut prostupného bydlení (KÚÚK 2012b, s. 32).

V Ústeckém kraji jsou výrazně nadprůměrné stavy propuštěných vězňů (24,8 osob na 10 000 obyvatel v r. 2010 – v ČR cca 15 osob na 10 000 obyvatel), mladistvých pachatelů trestné činnosti (14,4 osob na 10 000 obyvatel – v ČR 8,8 osob na 10 000 obyvatel) i dětí umístěných v zařízeních ústavní a ochranné výchovy (17,2 dětí na 10 000 obyvatel – v ČR 7,8 dětí na 10 000 obyvatel).

V menších obcích Ústeckého kraje je problematická dostupnost **terénních sociálních služeb pro osoby se zdravotním postižením**. To souvisí jednak s nedostatečnými kapacitami terénních sociálních služeb v některých oblastech kraje, jednak s problematickou dopravní dostupností a bariérami. V kraji téměř chybí **služby chráněného bydlení** pro zdravotně postižené.

Do budoucna bude zapotřebí zajištění odpovídajícího rozsahu služeb pro osoby se zdravotním postižením ve všech lokalitách kraje, zajištění odborného poradenství a půjčování kompenzačních pomůcek i zajištění odpovídajícího způsobu dopravy klientů u ambulantních služeb (KÚÚK 2012a).

V některých částech kraje jsou dlouhodobě obtížně dostupné **ambulantní programy a služby následné péče pro drogově závislé**. Stávající služby nejsou dostupné pro některé skupiny klientů se specifickými potřebami (např. alkoholici, gambleři, uživatelé drog mladší 15 let). V některých oblastech kraje (Děčínsko, Šluknovský výběžek, Litoměřicko, Lounsko, Teplicko, atd.) je třeba rozšířit působnost **nízkoprahových programů** pro osoby ohrožené drogami.

Omezená územní dostupnost je také u služeb zaměřených na integraci příslušníků etnických menšin, zejména azylantů a migrantů.

V kraji je nedostatečná kapacita služeb **chráněného bydlení pro osoby s mentálním postižením**. Na Mostecku a Chomutovsku téměř chybí **ambulantní a terénní služby** zaměřené na podporu lidí s mentálním postižením, na Chomutovsku, Litvínovsku a Litoměřicku nejsou služby pro osoby s duševním onemocněním poskytovány v dostatečné míře.

Problematická je kvalita **pobytových služeb pro osoby s mentálním postižením a duševním onemocněním**, a to zejména kvůli lokalizaci v nevhodných objektech a místech s omezenou dostupností základních služeb. V těchto zařízeních nejsou podmínky pro naplňování základních lidských práv klientů (absence soukromí, minimální aktivita zaměřená na začleňování klientů do majoritní společnosti). Proto je v kraji poptávka po transformaci pobytových služeb tak, aby odpovídaly skutečným potřebám a schopnostem klientů a uskutečňovaly se v prostředí blížícím se životním podmínkám běžné populace (především pak poptávka po větší dostupnosti služeb chráněného bydlení, samostatného bydlení pro osoby s mentálním postižením a duševním onemocněním a terapeutických komunit pro osoby s duševním onemocněním).

V mnoha oblastech Ústeckého kraje je nedostatečná síť sociálních služeb pro cílovou skupinu lidí v psychosociální krizi. Služby krizové pomoci nejsou nabízeny na Lounsku, Žatecku, ve Šluknovském výběžku, v Teplicích a na Litoměřicku.

V Ústeckém kraji není dostatečně zajištěna koordinovaná pomoc obětem hromadných neštěstí, chybí i služby nabízející náhradní bydlení v případě neštěstí (KÚÚK 2012a, s. 61).

V kraji v posledních letech eskalují problémy se zajištěním přiměřeného bydlení a s rostoucí zadlužeností. Zásadní je nedostatek **sociálního bydlení** (sociálních a startovacích obecních bytů), otázka sociálního bydlení je dlouhodobě neřešená, přičemž mnoho měst a obcí na zajištění dostatečných kapacit sociálního bydlení rezignuje. To vede k prohlubování problému bezdomovectví a zvyšování rizika vzniku sociálně vyloučených lokalit.

V Ústeckém kraji je dlouhodobě neřešena situace týkající se krátkodobé a dlouhodobé pomoci dětem týraným a zneužívaným a dětem ohroženým sociálně nežádoucími jevy. V některých lokalitách chybí nízkoprahová zařízení pro děti a mládež, psychiatrická léčebna pro děti a mládež v Lounech nestačí kapacitně pokrýt potřeby kraje (KÚÚK 2012a, s. 59).

Vzhledem k demografickému vývoji je možné do budoucna předpokládat zvýšenou poptávku po sociálních službách pro seniory a etnické menšiny. Dá se předpokládat, že v důsledku úbytku populace přirozenou měnou bude v kraji růst počet přistěhovalců, kteří budou potřebovat zvýšenou asistenci sociálního systému pro podporu integrace do majoritní společnosti.

Vzhledem k vysoké natalitě romské populace a dlouhodobě problematickému procesu integrace romské populace do majoritní společnosti lze do budoucna předpokládat zvýšenou poptávku po sociálních službách zaměřených na sociální integraci a prevenci.

Obecným problémem sociálních služeb je nedostatek finančních prostředků k jejich zajištění. Problémem je také nedostatečná informovanost veřejnosti o nabídce sociálních služeb.

Tabulka 32: Zařízení ambulantních a terénních sociálních služeb v Ústeckém kraji k 22.3.2011

Zařízení ambulantních a terénních služeb sociální péče v Ústeckém kraji (z údajů o registracích k 22.3. 2011)																
okres	Ústí nad Labem		Teplice		Litoměřice		Louny		Chomutov		Děčín		Most		Ústecký kraj celkem	
druh sociální služby podle zákona 108/2006 Sb., o sociálních službách	počet zařízení	kapacita služby	počet zařízení	kapacita služby		počet zařízení	kapacita služby		počet zařízení	kapacita služby		počet zařízení	kapacita služby		počet zařízení	
		amb.		ter.	amb.		ter.	amb.		ter.	amb.		ter.	amb.		ter.
§ 39 Osobní asistence	2		27	3	49	1		5	2		35	3		104	3	17
§ 40 Pečovatelská služba	5		123	5	287	21	113	1119	11	70	781	6	200	472	13	66
§ 41 Tísňová péče	0			0		0			0			0			0	0
§ 42 Průvodcovské a předčitatelské služby	1	14	24	0		1	17	19	1	4	12	0			1	4
§ 43 Podpora samostatného bydlení	2		19	1	12	1		8	2		12	0			4	10
§ 44 Odlehčovací služby	3	53	58	1	3	3	2	4	6	1	5	0			1	9
§ 45 Centra denních služeb	1	8		0		2	30		1	5		1	20		0	6
§ 46 Denní stacionáře	3	57		4	53	3	34		3	39		4	35		3	22

Zdroj: KÚÚK 2012a

4.4 SOCIÁLNÍ STRUKTURY A SOCIÁLNÍ INTEGRACE

Území Ústeckého kraje obývá kromě majoritní populace poměrně velké množství cizinců, nejvíce rozšířenou a výraznou minoritou je však romské obyvatelstvo.

4.4.1 CIZINCI

Podle předběžných výsledků SLDB (viz kapitola „Obyvatelstvo“) počet zahraničních státních příslušníků pobývajících na území Ústeckého kraje v posledním desetiletí rapidně vzrostl²⁷. Mezi cizinci je v Ústeckém kraji nejpočetnější vietnamská komunita, následovaná občany Ukrajiny, Německa a Slovenska. Zvyšuje se i počet občanů Ruska žijících v kraji, z „exotičtějších“ minorit je zde přítomné také větší množství státních příslušníků Mongolska.

Právě vietnamská či mongolská minorita má vzhledem ke značným kulturním odlišnostem i výrazné jazykové bariéry ztíženou integraci do většinové společnosti. Minimálně u vietnamské komunity však efektivitu integrace snižuje i silná vnitřní sociální koheze a značná uzavřenost vůči ostatním etnikům včetně majoritní populace. Na druhou stranu je vietnamská minorita alespoň částečným příkladem úspěšné integrace do místní ekonomiky. Velká část vietnamských imigrantů, případně i jejich potomků dokázala poměrně obdivuhodného ekonomického vzestupu z činnosti prodejců na tržističích až po majitele a provozovatele kamenných obchodů, restaurací a večerek. Konkurenční výhoda vietnamských obchodníků a pracovní síly tkví především v enormní pracovitosti a vysoké produktivitě, na druhou stranu ale i ve schopnosti dlouhodobého a pružného působení v tzv. šedé ekonomice²⁸ či obchodování s padělaným zbožím. Zprávy z posledních let naznačují i rostoucí zapojení vietnamských obchodníků do procesu výroby a distribuce marihuany.

Zatímco první generace vietnamských imigrantů má zpravidla velmi omezené znalosti českého jazyka a tudíž i velmi ztížené možnosti integrace do majoritní populace, generace jejich dětí a vnuků již procházejí vzdělávací soustavou českého školství. Zde děti vietnamských imigrantů díky striktní rodinné výchově i pověstné „pracovitosti“ zpravidla dosahují nadstandardních výsledků²⁹, avšak vzhledem k uzavřenosti vietnamské komunity³⁰ není zcela naplňován integrační potenciál školního prostředí.

Pro usnadnění integrace příslušníků zahraničních etnik a jejich plnohodnotného zapojení do trhu práce jsou realizovány rozličné aktivity. Aktivity pro integraci cizinců a na podporu jejich rozličných potřeb realizují především neziskové organizace, organizace zaměřené na poskytování sociálních služeb či krajanské organizace. Níže uvedené pasáže poskytují dílčí přehled aktivit zaměřených na podporu integrace imigrantů jsou převzaty ze Střednědobého plánu rozvoje sociálních služeb v Ústeckém kraji na období 2012-2013 a z Dlouhodobého záměru vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy v Ústeckém kraji 2012-2016.

²⁷ Podle předběžných výsledků SLDB 2011 počet zahraničních státních příslušníků s trvalým nebo dlouhodobým pobytem v Ústeckém kraji od SLDB 2001 narostl téměř 2,5 krát (viz ČSÚ 2012a).

²⁸ Tedy vyhýbání se placení daní (daně z přidané hodnoty, spotřebních daní, apod.).

²⁹ Podle informací z Odboru Školství KÚÚK se však objevují náznaky snížené motivace a horších výsledků druhé generace potomků vietnamských imigrantů, která navštěvuje české školy (tedy vnuků vietnamských imigrantů). To může být signál proměny tradičních hodnot vietnamské společnosti, patrně v důsledku dlouhodobého působení prostředí nové vlasti a dovršeného procesu integrace do české společnosti.

³⁰ Která se projevuje mj. minimální sňatečností s příslušníky majoritní populace.

Neziskové organizace zajišťují především síť sociálních a právních poradenských služeb, které nabízejí pomoc při řešení vzniklých problémů. Je poskytováno zejména vzdělávání a poradenství v oblasti zaměstnávání, bydlení, zdravotní a sociální péče. Dále jsou poskytovány služby terénního sociálního poradenství a sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi, které jsou ohroženy dlouhodobě sociálně nepříznivou situací. Neziskové organizace dále působí na českou veřejnost směrem k otevřenosti a vstřícnosti vůči imigrantům (KÚÚK 2012a, s. 47).

Od roku 2009 bylo v kraji v souladu s vládní Koncepcí na podporu integrace cizinců zřízeno Centrum na podporu integrace cizinců. Realizátorem projektu Centra v Ústeckém kraji je občanské sdružení Poradna pro integraci. Centrum sídlí v Ústí nad Labem, ale jeho působnost je po celém Ústeckém kraji. V Litoměřicích, Chomutově, Teplicích a Žatci byla zřízena detašovaná pracoviště Centra, ve kterých je nabízeno sociálně-právní poradenství. Centrum na území kraje zajišťuje terénní sociální poradenství pro cizince. Dalšími službami Centra jsou sociálně-aktivizační služby pro rodiny s dětmi, volnočasové aktivity, kulturní akce, kurzy českého jazyka a orientace v sociokulturním prostředí (KÚÚK 2012a, s. 47).

Nejdůležitější prioritou pro integraci cizinců v ČR je jazyková gramotnost a znalost sociokulturního prostředí. Dospělí cizinci jsou z důvodu neznalosti jazyka znevýhodňováni při uplatnění na trhu práce a mají problémy s pochopením a uplatňováním svých práv a povinností. Finanční podpora kurzů českého jazyka a sociokulturní orientace je proto nedílnou součástí všech integračních politik. Ke vzdělávání se váže i celková informovanost cizinců, která musí být adresná, srozumitelná a poskytované informace musí být cizinci využitelné (KÚÚK 2012a, s. 48).

Aktuálně řešeným tématem je začlenění cizinců do místních komunit, aby se mohli stát jejich plnohodnotnými členy. Integrace je obousměrný proces, který vyžaduje aktivní přístup cizinců, obcí a krajů. Ze zkušenosti vyplývá, že obce často nerealizují činnosti podporující zapojení cizinců do komunity (KÚÚK 2012a, s. 48).

V Ústeckém kraji se již tradičně vzdělává vysoký počet dětí, žáků a studentů – cizinců. Ústecký kraj každoročně vyčleňuje ve školském rozpočtu finanční prostředky určené na podporu rozvoje multikulturní výchovy ve školách a školských zařízeních, zejména na vytváření nástrojů k zefektivnění vzdělávání dětí cizinců, kterých na území kraje žije nezanedbatelný počet a podporu procesu vzdělávání a inkluze skupin obyvatel se speciálními vzdělávacími potřebami (KÚÚK 2012c, s. 39).

4.4.2 ROMSKÁ KOMUNITA A SOCIÁLNÍ VYLOUČENÍ

Naprosto zásadním problémem z pohledu kraje i v celorepublikovém kontextu je problematika integrace romského obyvatelstva. Navzdory absenci relevantních tvrdých dat, např. ze SLDB 2011 (viz kapitola Obyvatelstvo) je možné konstatovat, že v Ústeckém kraji žije nejpočetnější romská komunita v České republice. V Analýze sociálně vyloučených romských lokalit z roku 2006 se odhaduje, že v Ústeckém kraji žije 20 000 Romů (GAC 2006, cit. v KÚÚK 2012a). Skutečný počet romských obyvatel kraje však může být i vyšší. V rámci Analýzy sociálně vyloučených lokalit (GAC 2006, cit. v KÚÚK 2012a) bylo zmapováno cca 63 sociálně vyloučených lokalit ve 30 obcích kraje, přičemž počet jejich obyvatel (včetně příslušníků majoritní populace) byl odhadován na 21-22 tisíc osob. Ústecký kraj v republikovém měřítku vyčnívá počtem romských obyvatel, sociálně vyloučených lokalit i existencí bezprecedentních ghatt s mimořádnou mírou sociální a fyzické deprivace, představované nejen všeobecně známým mosteckým sídlištěm Chánov, ale odborníky (viz. GAC 2009) problematičtěji vnímanou a na první pohled zanedbanější čtvrtí Předlice v Ústí nad Labem.

Koncentrace romské komunity v kraji započala krátce po konci 2. světové války v souvislosti s poptávkou po nekvalifikované pracovní síle uplatnitelné v místním těžkém průmyslu a stavebnictví. Ústecký kraj se tak stal cílovou destinací migrace Romů pocházejících z velké části z romských osad na

Slovensku. Vzhledem k silné sociální kohezi romské komunity následovaly pracovníky (muže) záhy jejich rodiny, pro něž však v kraji nebylo dostatečně kapacitní a adekvátní ubytování. Dá se říci, že neuspokojivá situace v bydlení romské komunity přetrvává od té doby. Koncentrace Romů v Ústeckém kraji pokračovala navzdory úsilí o její nezvyšování³¹ prakticky po celou éru socialismu, řada problémů v soužití s majoritní populací a sociálně vyloučených lokalit je dědictvím socialistické éry.

Velká část problémů v soužití romské komunity s majoritní společností i v ekonomické a sociální situaci příslušníků romské komunity vznikla až v postsocialistické éře. Jednak došlo v důsledku ekonomické transformace k mimořádnému nárůstu nezaměstnanosti mezi příslušníky romské komunity, s negativními ekonomickými důsledky na její příslušníky i soužití s většinovou společností. Romská nezaměstnanost se stala příčinou a částečně i důsledkem některých předsudků o Romech. Postsocialistická transformace měla dále důsledky na bydlení Romů. Tím, že došlo k zániku státního systému přidělování bytů, restitucím a privatizaci bytového fondu a gentifikaci lukrativních částí měst, se výrazně omezila mobilita Romů na trhu s bydlením, zhoršily podmínky bydlení poměrně velké části romské populace a vznikly četné sociálně vyloučené lokality (GAC 2006). Zásadním problémem se v mnoha případech stala rezignace veřejné sféry (obzvláště obcí) na zajištění kapacitního a dostupného sociálního bydlení. Romové se tak stali ve velké části případů závislími na soukromém trhu s bydlením, což vyvolalo řadu následných problémů (předlužení, vydírání osob a rodin s minimální mobilitou na trhu s bydlením majiteli bytů, nekontrolovaný vznik sociálně vyloučených lokalit, problémových ubytoven, apod.) a zásadní omezení možností veřejné sféry k ovlivnění lokalizace problémových osob a rodin (což vedlo v mnoha případech ke konfliktům s většinovou společností v důsledku ubytování problémových obyvatel v sousedství majoritní populace). Třetím zásadním problémem spojeným s mechanismem sociálního vyloučení Romů je dlouhodobě nízká vzdělanostní úroveň příslušníků romské komunity.

Stěhování romské komunity do Ústeckého kraje však pokračuje i v posledních dvou desetiletích, novým faktorem přitahujícím příslušníky romského etnika i dalších sociálně slabých obyvatel ze zbytku republiky jsou především mimořádně nízké ceny bydlení na většině území Ústeckého kraje. Na stěhování Romů se vydatně podílí i komerční sféra, především pak realitní kanceláře, které skupují nemovitosti s romskými obyvateli v lukrativních částech Česka a jejich nájemníky se ziskem stěhují do laciných a komerčně jinak neperspektivních bytů (případně ubytoven) v severních Čechách³². Na sestěhování Romů do konkrétních lokalit vydělávají i různí spekulanti a majitelé nemovitostí, kteří zneužívají neefektivního systému sociálních příspěvků na bydlení, přičemž nájemné doplácené z těchto příspěvků výrazně nadhodnotí.

Proces prakticky nekontrolované migrace romské komunity do Ústeckého kraje i v jeho rámci ještě více ztížil situaci v soužití Romů s majoritní populací a vedl k eskalaci konfliktů a šíření protiromských nálad, které vyvrcholily sérií protiromských demonstrací na Šluknovsku ve druhé polovině roku 2011. Pokud nedojde k systémovému a dlouhodobému řešení situace romské komunity v rámci Česka i samotného Ústeckého kraje, dojde k prohloubení problémů sociálního vyloučení romské komunity, přibývání konfliktů s majoritní populací i šíření xenofobních nálad a aktivizaci extrémistických politických subjektů a jejich podpory.

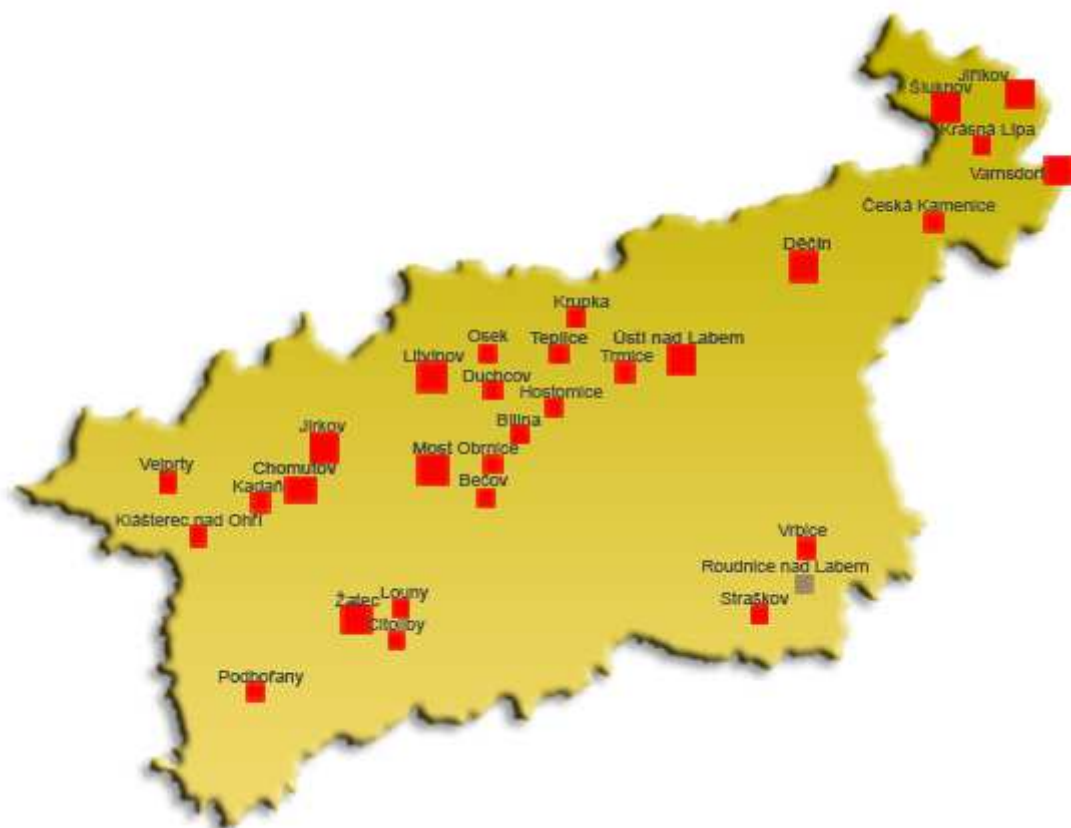
³¹ Např. jedním ze záměrů tzv. řízeného rozptylu obyvatelstva romských osad na Slovensku, realizovaného po r. 1959 bylo nezvyšování na poměry Česka již vysoké koncentrace Romů v Ústeckém kraji. Plán však ztroskotал vzhledem ke všeobecně chaotické mobilitě Romů a příbuzenským vazbám k příslušníkům menšiny již usazeným v Ústeckém kraji (viz. Pavelčíková 2004).

³² Byty a nemovitosti původně obývané romskými nájemníky po jejich vystěhování na realitním trhu zpravidla podrazí, realitním kancelářím se tyto „operace“ vyplatí i při vyplacení tučného odstupného či darování bytů v cílových lokalitách vystěhovaným nájemníkům.

Na podporu integrace romského etnika je různými aktéry a na různých úrovních realizována řada opatření, v mnoha lokalitách v Ústeckém kraji v tomto směru působí vládní Agentura pro sociální začleňování.

Agentura pro sociální začleňování působí v současné době ve 14 lokalitách na území Ústeckého kraje. Jedná se o obce: Ústí nad Labem, Most, Litvínov, Chomutov, Trmice, Roudnice nad Labem, Jirkov, Obrnice, Děčín, Duchcov, Kadaň, Krupka, Vejprty a region Šluknovského výběžku.

Obrázek 1: Lokalizace sociálně vyloučených lokalit v Ústeckém kraji na základě výzkumu z r. 2006

Zdroj: GAC 2006

Pozn.: Silnější čtverečky znázorňují města, ve kterých jsou 3 a více sociálně vyloučených lokalit.

V oblasti působí také řada neziskových organizací, problémem však je nerovnoměrné pokrytí dotčených území poskytovanými službami.

V sociálně vyloučených lokalitách je klíčové působení terénních sociálních služeb, zejména sociálně aktivizačních služeb pro rodiny s dětmi. Ty zajišťují zejména kontaktní práci v přirozeném prostředí uživatelů, jejich vyhledávání a zjišťování jejich potřeb. Na tyto služby navazují další, zejména nízkoprahová zařízení pro děti a mládež, zařízení pro předškolní děti, služby pracovního a protidluhového poradenství a kontaktní centra (KÚÚK 2012a, s. 47).

V oblasti vzdělávání jsou realizovány aktivity, které mají vést k inkluzi dětí se sociálním znevýhodněním do běžného vzdělávání. Mezi ně patří především funkce asistenta pedagoga pro děti, žáky a studenty se sociálním znevýhodněním, která umožňuje větší péči sociálně znevýhodněným žákům (především ze strany asistenta pedagoga), aniž by došlo k výraznému omezení vzdělávání lépe situovaných spolužáků. Funkce je financovaná z rozvojového programu MŠMT ČR vyhlášeného každý rok. V roce 2011 pracovalo v 51 základních školách všech zřizovatelů v Ústeckém kraji fyzicky

80 asistentů pedagoga pro děti, žáky a studenty se sociálním znevýhodněním (KÚÚK 2012c, s. 7). Dalším nástrojem podpory a zajištění rovného přístupu ke vzdělávání jsou tzv. přípravné třídy, které znevýhodněným žákům pomáhají překlenout mezery v připravenosti na povinnou školní docházku. Krajský úřad, odbor školství, mládeže a tělovýchovy, vydal na základě žádosti zřizovatelů souhlasné stanovisko k otevření 98 přípravných tříd. Počet skutečně otevřených přípravných tříd je závislý na konkrétním zájmu v daném školním roce a skutečném počtu dětí, které 1.9. do školy do přípravné třídy přijdou (KÚÚK 2012c, s. 7).

Relativně málo aktivit vyvíjí veřejná sféra v oblasti bydlení sociálně slabých a sociálně vyloučených obyvatel. Řada obcí privatizací podstatně zredukovala obecní bytový fond a alespoň částečně se tak zbavila odpovědnosti za zajištění bydlení pro sociálně slabé. I obce, které disponují relativně větším množstvím obecních bytů, často vstupu sociálně slabých do nájmu v obecním bydlení spíše předcházejí (např. podmínkou bezdlužnosti, zaplacení kaucí na byt, neprůhledným přidělováním bytů, apod.). Sociálně slabí jsou tak často odkázáni na komerční bydlení, v případě romských nájemníků se sníženou mobilitou na trhu s bydlením (např. v důsledku zadluženosti, neschopnosti složení kaucí na byt, apod.) pak často komerční nájmy výrazně převyšují částky odpovídající lokalitě i stavu pronajímané nemovitosti.

Osoby, které jsou na pomyslném dně trhu s bydlením, mohou s výjimkou nevýhodného komerčního bydlení využívat azylové domy a ubytovny zřizované obcemi či neziskovými organizacemi. V takových zařízeních jsou sice odpovídající finanční podmínky, zpravidla však nemají kapacity odpovídající potřebám lokality či širšího zázemí. Azylové domy určené pro krátkodobý pobyt osob a rodin v bytové nouzi (běžný je však dlouhodobý pobyt z důvodu absence alternativ) však v některých lokalitách zcela chybí (např. na Šluknovsku chybí azylový dům pro matky s dětmi – viz. KÚÚK 2012a). Zásadním problémem však je absence navazujícího bydlení, kam se mohou osoby využívající azylových domů, či ubytoven přemístit. V praxi je pro klienty azylových domů téměř nemožné získat obecní byt či standardní komerční bydlení, jsou tak odkázáni na úzký okruh pronajímatelů, kteří pronajmou vybrané byty komukoliv, ale za nepřiměřeně vysokou cenu (Novák, Temelová 2011). Umožnění přechodu klientů azylových domů a ubytoven do běžného bydlení by napomohly „startovací byty“ a asistence subjektů, které by plnily roli mediátora mezi nájemníky a pronajímateli, nájemníkům poskytovaly rady a rozvíjely jejich kompetence k bezproblémovému bydlení a pronajímatelům poskytovaly garance za nájemníky (viz Novák, Temelová 2011).

Řešení problematiky bydlení sociálně vyloučených obyvatel může přinést systém tzv. prostupného bydlení. V tomto systému jsou celkem tři úrovně: ubytovna, následné bydlení a běžné komerční bydlení. V systému prostupného bydlení jde o zajištění vzestupné mobility na realitním trhu u lidí, kteří se ocitli v bytové nouzi, hlavním záměrem je jejich postupná reintegrace zpět do běžného trhu s bydlením.

Zásadním předpokladem pro zlepšení bytové situace sociálně vyloučeného obyvatelstva je zavedení efektivního systému veřejného sociálního bydlení a zajištění dostupnosti sociálního bydlení. Důležitým prostředkem pro aktivní ovlivňování situace v oblasti bydlení, zajištění podmínek pro bydlení nízkopříjmových domácností a předcházení vzniku sociálně vyloučených lokalit je dostatečně rozsáhlý bytový fond ve vlastnictví místních samospráv (Novák, Temelová 2011, s. 23).

Dalším zmíněným zásadním problémem romské komunity v kraji je dlouhodobě vysoká nezaměstnanost. Ačkoliv nejsou na trhu práce v Ústeckém kraji podmínky pro razantní snížení dlouhodobě vysoké nezaměstnanosti s výraznějším pozitivním efektem na sociálně vyloučené obyvatelstvo, v rámci aktivní politiky zaměstnanosti dochází k realizaci opatření, která mohou alespoň částečně suplovat chybějící zaměstnání, zvyšovat pracovní návyky klientů a kompetence k jejich uplatnění na pracovním trhu (více v kapitole Trh práce, vývoj a struktura nezaměstnanosti).

Naprosto zásadní hrozbou, ohrožující potenciál sociálního začlenění romské komunity do majoritní společnosti v kraji, eliminaci sociálně vyloučených lokalit a celkové zlepšení situace romské komunity, je další masivní imigrace romského obyvatelstva do Ústeckého kraje. Dokud budou v kraji existovat tisíce disponibilních mimořádně laciných bytů a nedojde k systematickým změnám v sociální oblasti, budou tyto byty přitahovat sociálně slabé obyvatele, kteří zde najdou méně nákladné bydlení (případně dostanou odstupné od spekulantů, kteří je k přestěhování motivují), případně přesunem vyřeší (alespoň dočasně) svou tíživou situaci. Noví příchozí však přesunem zpravidla nezvýší pravděpodobnost svého úspěšného uplatnění na trhu práce, naopak zvýší nároky na místní sociální služby a soustředěním v lokalitách s dalšími podobně situovanými domácnostmi zvýší míru „ghettoizace“ obývaných lokalit. Navíc vyšší koncentrace sociálně slabých či sociálně vyloučených obyvatel snižuje potenciál budoucího řešení problémů obývaných lokalit.

Proto je žádoucí podniknout kroky k zamezení další koncentrace sociálně slabých a sociálně vyloučených v Ústeckém kraji, obzvláště pak v nejvíce problematických lokalitách. Jedním z předpokladů k tomu by byla zásadní redukce počtu disponibilních laciných bytů, které toto obyvatelstvo do Ústeckého kraje přitahují.

4.5 KLÍČOVÉ ZÁVĚRY KAPITOLY 4

Počet žáků navštěvujících základní a střední školy v Ústeckém kraji z demografických důvodů rapidně klesá, vlivem vyšší porodnosti ve druhé polovině minulého desetiletí však došlo k nárůstu počtu dětí v předškolním vzdělávání. Populačně silnější ročníky z minulého desetiletí posledně zaplní základní a střední školy, i tak ale dojde k rapidnímu úbytku žáků.

I vzhledem ke snižování počtu žáků KÚÚK redukuje počet škol a školských zařízení, které zřizuje. To se týká především středních škol, jež KÚÚK slučuje a vytváří z nich síť páteřních škol poskytujících pestřejší nabídku vzdělávacích oborů většímu počtu žáků a studentů.

Z porovnání kapacit a poptávky zdravotní péče je patrné horší vybavení zdravotnickými kapacitami vzhledem k poptávce v okresech s typickými periferními regiony (okr. Louny, Děčín, Chomutov).

Zdravotní péče v těchto regionech je i do budoucna limitovaná nízkou motivací mladého zdravotnického personálu k usazení v periferních regionech, a to mj. z důvodu nepružného trhu s lékařskými praxemi.

Dostupnost zdravotní péče podél státní hranice je zpravidla omezená, to se v budoucnu může zlepšit přeshraniční spoluprací, která je však ztížená neochotou zdravotních pojišťoven k podepsání smluv se zahraničními poskytovateli.

V nemocnicích v Ústeckém kraji je dlouhodobě nadbytek lůžek akutní péče, zatímco jsou zde nedostatečné kapacity lůžek následné péče.

Vzhledem k demografickému vývoji je možné očekávat rostoucí poptávku po sociálních službách pro seniory, zahraniční imigranty i romskou populaci. Kapacity pobytových zařízení pro seniory a odlehčovacích služeb jsou nedostačující. Problémem je dostupnost sociálních služeb (např. pečovatelské služby, nízkoprahových zařízení a programů, azylových domů, terénních sociálních služeb pro zdravotně postižené, apod.) mimo větší města a v některých oblastech kraje (obecně ve Šluknovském výběžku, na Lounsku, Litoměřicku, Chomutovsku, apod.).

Nedostačující jsou služby chráněného bydlení, terénní a ambulantní služby pro zdravotně a mentálně postižené a duševně nemocné. Stav většiny pobytových zařízení pro mentálně postižené a duševně nemocné je nevyhovující, navzdory poptávce po transformaci pobytových zařízení (s upřednostněním chráněného bydlení, bydlení v soukromí, terénních služeb) je tendence velká a nevyhovující pobytová zařízení lokalizovaná často v periferních oblastech zachovávat, a to mj. z důvodu udržení zaměstnanosti.

Zásadním problémem jsou nedostatečné kapacity a neřešená problematika sociálního bydlení. Sociální služby se dlouhodobě potýkají s nedostatkem finančních prostředků.

Navzdory poklesu počtu cizích státních příslušníků v kraji v důsledku globální hospodářské recese je do budoucna možné počítat s markantním růstem populace zahraničních imigrantů v kraji. Pro jejich potřeby jsou v současné době poskytovány (především neziskovými organizacemi) poradenské služby, jazykové kurzy, částečně i socializační aktivity. Pokrytí území kraje těmito službami je však nerovnoměrné.

V Ústeckém kraji je z celorepublikového hlediska nejvyšší koncentrace romského obyvatelstva, sociálně vyloučených lokalit a souvisejících problémů. Ačkoliv jsou zde realizovány dílčí aktivity na podporu sociálního začleňování (aktivní politika zaměstnanosti, prvky inkluzivního vzdělávání,

sociálně-aktivizační služby, dílčí revitalizace problémových lokalit, apod.), zásadní problémy (zajištění dostupného sociálního bydlení, prostupnosti bydlení, snížení dlouhodobé nezaměstnanosti, redukce sociálně vyloučených lokalit, zvýšení kompetencí na trhu práce a pro soužití s majoritní společností, zvýšení vzdělanosti) vyžadují dlouhodobé a systematické řešení. Zásadní budoucí rozvojovou výzvou je omezení další koncentrace sociálně slabých z jiných oblastí republiky v Ústeckém kraji.

5 DOPRAVA A DOPRAVNÍ INFRASTRUKTURA

Ústecký kraj má díky příznivé dopravní poloze značný dopravní význam pro tranzitní dopravu nejen mezi ČR a SRN, ale i ostatními evropskými státy. Z vnitrokrájského hlediska je pro dopravu zásadní především spojení velkých aglomerací SHR. Územím Ústeckého kraje prochází v severojižním směru IV. transevropský multimodální koridor vedený v ose Berlín - Praha - Budapest - Istanbul / Constanta. Koridor je na území kraje tvořen především dálnicí D8, I. tranzitním železničním koridorem (železniční tratě č. 090 a 098) a Labskou vodní cestou.

5.1 SILNIČNÍ INFRASTRUKTURA

Skelet silniční infrastruktury Ústeckého kraje³³ tvoří radiální tahy D8 (spojení Praha – Ústí nad Labem – SRN), R7 (Praha – Chomutov, a dále jako I/7 do SRN), okrajově R6 (Praha – Karlovy Vary – SRN), I/9 (Praha – Rumburk – SRN) a tangenciální tahy I/13 (Liberec – Děčín – Chomutov – Karlovy Vary, tzv. podkrušnohorská magistrála), I/15 (Most – Litoměřice – Zahradky u České Lípy), I/27 (Dubí – Litvínov – Most – Žatec – Plzeň) a propojení těchto tahů I/28 (Louny – Skršín), I/30 (Lovosice – Ústí nad Labem – Chlumec), I/62 (Ústí nad Labem – Děčín – SRN) a R63 Bystřany – Řehlovice.

V Ústeckém kraji se k 1.1.2011 nacházelo celkem 52,6 km dálnic (připadající na dálnici D8 ve směru od Středočeského kraje do Lovosic a z Řehlovic na státní hranici se SRN) a 12,3 km rychlostních silnic (rychlostní silnice R7 v oblasti Strategické průmyslové zóny TRIANGLE a R63 v úseku Řehlovice - Bystřany). Hustota dálnic a rychlostních silnic v kraji činila 12,2 km/1000 km², což je ve srovnání s ostatními kraji ČR průměrný údaj. Výrazně vyšší hustota dálnic a rychlostních silnic je v Praze a ve Středočeském kraji, a to především vzhledem k radiálnímu charakteru české dálniční sítě s centrem v hlavním městě a významu kapacitních komunikací v urbanizovaném území, vyšší hustotu má také Olomoucký a Jihomoravský kraj, tedy kraje, přes které vedou prioritně budované kapacitní komunikace propojující centrum ČR se sousedními kraji či státy.

Údaj o hustotě dálnic a rychlostních silnic však není zcela reprezentativní, protože nezahrnuje řadu kapacitních čtyřpruhových komunikací I. třídy, které především spojují aglomerace v Podkrušnohorské pánvi a mají podobné parametry jako rychlostní silnice (dva pruhy v každém jízdním směru, šířka vozovky, mimoúrovňové křižování s ostatními komunikacemi). To platí především o silnici I/13 v úsecích Teplice – Bílina, Bílina – Most – Chomutov a silnici I/7 v úseku Chomutov – Křimov.

V nejbližších letech by mělo dojít ke znatelnému prodloužení sítě dálnic a rychlostních silnic v kraji. Zásadní význam má dostavba dálnice D8 v úseku Lovosice – Řehlovice (délka 16,4 km), která byla dlouho blokována soudními spory, a kde se očekává po zahájení stavby chybějícího úseku v květnu 2012 dokončení do konce roku 2014. Po dokončení úseku bude k dispozici ucelené dálniční spojení Prahy, Ústí nad Labem (resp. Teplic) a SRN. V současné době jsou také rozestavěny dva navazující úseky rychlostní silnice R7 mezi Strategickou průmyslovou zónou TRIANGLE (MÚK Vysočany) a MÚK se silnicí I/13 v Chomutově (MÚK Nové Spořice). Úseky dlouhé celkem 15,8 km mají být dle stávajících plánů (www.ceskedalnice.cz, cit. 04-05-2012) zprovozněny v květnu, resp. červenci 2013.

³³ Pro popis silniční sítě bylo použito značení dle plánované sítě rychlostních silnic a dálnic. Zatím nedobudované úseky jsou v kategorii silnic I. třídy.

Tabulka 33: Délka silniční sítě v krajích ČR k 1.1.2011

Kraj	Dálnice	Rychl. silnice	I. třída	II. třída	III. třída	Celkem	Hustota dálnic a rychl. silnic
ČR	733,9	422,3	5832,3	14634,8	34128,6	55751,9	14,7
Praha	10,6	33,6	9,7	29,6	-	83,5	89,1
Středočeský	194,2	152,1	661,2	2373,2	6256,2	9637,0	31,4
Jihočeský	15,4	7,4	653,7	1643,8	3808,6	6128,8	2,3
Plzeňský	109,2	0,0	420,9	1500,0	3098,8	5129,0	14,4
Karlovarský	0,0	27,3	208,7	470,9	1346,9	2053,8	8,2
Ústecký	52,6	12,3	480,2	906,4	2751,8	4203,3	12,2
Liberecký kraj	0,0	22,2	310,2	486,6	1606,2	2425,3	7,0
Královéhradecký	16,8	0,0	444,3	892,9	2419,0	3772,9	3,5
Pardubický	8,8	3,1	456,5	912,4	2220,8	3601,7	2,6
Vysočina	92,5	0,0	427,4	1639,5	2940,2	5099,6	13,6
Jihomoravský	134,5	25,8	420,8	1474,0	2425,0	4480,1	22,3
Olomoucký	33,2	90,5	344,1	923,8	2174,3	3565,9	23,5
Zlínský	12,5	16,0	342,1	572,6	1196,7	2140,0	7,2
Moravskoslezský	53,5	32,0	652,5	809,0	1884,2	3431,2	15,8

Zdroj: ŘSD (2011a)

Pozn.: Délka silnic je uvedena v km. Hustota dálnic a rychlostních silnic je podílem délky dálnic a rychlostních silnic a rozlohy kraje v jednotkách tisíců km² (km/1000km²).

Délka sítě rychlostních komunikací dále postupně vzroste po dostavbě úseků rychlostních silnic R7 (úsek Panenský Týnec – MÚK Bítozeves, 25,2 km) a R6 (úsek Petrohrad – Bošov, délka přibližně 20,6 km) na území kraje (viz www.ceskedalnice.cz, měření v Geoportálu Inspire).

Po dokončení momentálně plánované sítě dálnic a rychlostních silnic tak bude na území kraje celkem 69 km dálnic a 73,9 km rychlostních silnic. Výsledná hustota dálnic a rychlostních silnic tak bude činit přibližně 26,8 km/1000km², tedy tolik, co v současné době nejlépe vybavených krajích.

Pro kraj má mimořádný význam především dálnice D8 spojující jádro kraje (hlavně pak ústecko-teplickou aglomeraci) s hl. městem Prahou a Drážďany. Právě na dálnici D8 byla při Sčítání dopravy v roce 2010 (ŘSD 2011b) zaznamenána největší intenzita dopravy na území kraje (25 590 vozidel/24 hodin), intenzita zde klesá od hranice se Středočeským krajem až po Lovosice. Pozitivní efekt mělo především zprovoznění úseku dálnice D8 mezi Trmicemi a hranicí se SRN (s pokračováním do Drážďan), což vedlo k razantnímu zlepšení přeshraničního silničního spojení přes Krušné hory a stimulaci rozvoje místních průmyslových zón³⁴.

Mimořádný význam má také komunikace I/13 propojující největší a nejdůležitější aglomerace kraje a tvořící hlavní spojení s Libereckým a Karlovarským krajem. Jejím významu odpovídají i parametry mezi Chomutovem a Teplicemi, kde je s výjimkou dvou úseků ve čtyřpruhovém uspořádání.

Důležitá je také silnice I/7 (resp. R7) spojující hl. m. Prahu s JZ a Z kraje, jejíž pokračování ve směru na Chemnitz vytváří (alespoň na české straně, kde má nově přebudovaná silnice optimální parametry) další kapacitní spojení se SRN.

Momentálně hlavní dopravní závadou na území Ústeckého kraje je absence dálničního spojení v úseku Lovosice – Řehlovice. Intenzivní tranzitní doprava se zde větví na 2 komunikace – stávající silnici I/8 vedoucí s nepříznivými výškovými i směrovými poměry a vyššími polohami Českého

³⁴ Jedná se především o PZ Krupka, Ústí nad Labem – Předlice, dále např. o PZ Lovosice, které jsou na krajské poměry nadprůměrně úspěšné v získávání investorů.

Středohoří skrze intravilány obcí a silnici I/30 vedoucí údolím řeky Labe a hustě obydlenými partiemi Lovosic a Ústí nad Labem – Vaňova. Transzitní doprava o objemu cca 8500 (I/8), resp. 10 000 (I/30) vozidel za 24 hodin³⁵ zde má značné negativní důsledky na životní prostředí a bezpečnost dopravy v postižených obcích.

Další nedostatky silniční sítě jsou patrné při porovnání map intenzity silniční dopravy³⁶ se stavem a kapacitou dopravní infrastruktury. Vedle dálnice D8 mezi Prahou a Lovosicemi je jednoznačně nejvytíženější komunikací silnice I/13 v úseku mezi Chlumcem a Kláštercem nad Ohří (tedy prakticky v celé délce SHR, intenzita dopravy zde v celé délce překročila hodnotu 10 000 vozidel/24 hodin). Zde se nachází několik úseků, jejichž parametry neodpovídají významu a zatížení komunikace.

Problematickým je úsek mezi Chlumcem (D8) a Teplicemi (I/8), který má v celé délce pouze dva jízdní pruhy (intenzita dopravy v oblasti Soběchlebs: 12 665 vozidel/24 hodin). Částečným řešením zde bude realizace tzv. Kladrubské spojky, po níž nově přeznačená silnice I/13 opustí stávající koridor. Na tu však zatím nebyly alokovány finanční prostředky a její realizace je tak v nejbližších letech nereálná. Určitý objem tranzitní dopravy však zde i po vybudování Kladrubské spojky zůstane, mj. z důvodu výrazně kratší vzdálenosti výchozího a cílového bodu trasy.

Úzkým hrdlem silnice je průtah Bílinou (16 470 vozidel/24 hodin), kde na rozdíl od úseků před i za městem vedou pouze dva jízdní pruhy. Zde je dlouhodobě plánována výstavba přeložky³⁷, avšak vzhledem k tomu, že stavba není ani v seznamu projektů připravovaných ŘSD, ani není zanesena v ZÚR ÚK 2010 a o jejím trasování se stále vedou spory, není možné v nejbližších letech očekávat její realizaci.

Dalším úzkým hrdlem je krátký dvoupruhový úsek v prostoru plánované mimoúrovňové křižovatky (dále MÚK) Třebušice (11 148 vozidel/24 hodin), k jehož odstranění má dojít ke konci roku 2014.

Kapacitně nevyhovující je dvoupruhový úsek silnice I/13 mezi Chomutovem a Kláštercem nad Ohří. Konfliktním místem silnice s negativními důsledky na obytné prostředí a organismus města je úsek vedoucí intravilánem Klášterce nad Ohří (12 387 vozidel/24 hodin). Zkapacitnění úseku Chomutov – Klášterec nad Ohří a výstavba obchvatu Klášterce nad Ohří je poptáváno v ZÚR ÚK 2010, termín realizace je však nejasný.

Méně dopravně zatížený je úsek silnice I/13 mezi Velkým Chvojnem (D8) a Děčínem - Podmokly (resp. silniční estakádou přes Labe), který slouží nejen tranzitní dopravě, ale i jako dálniční přívaděč pro Děčín (6 372 vozidel/24 hodin na hranici Děčína). Problematická je zde však situace komunikace, vedené v úseku Podmokly – Libouchec (v délce cca 14 km) v souvislé zástavbě, což vede jednak k zásadnímu omezení rychlosti a propustnosti, jednak negativním vlivům na životní a obytné prostředí relativně lidnatých sídel. V úseku je dlouhodobě plánována stavba přeložky, její trasování je však komplikované složitými prostorovými poměry i lokalizací na hranici CHKO České Středohoří. V současné době je rozpracována varianta s tunelem pod Pastýřskou stěnou v Děčíně a v souběhu s železniční tratí č. 132, její případná realizace však bude velmi nákladná a v každém případě k realizaci v nejbližších letech nedojde.

Posledním problematickým úsekem je trasa silnice I/13 mezi centrem Děčína a hranicí kraje. Zde je problematický výjezd z Děčína, kde vytížená komunikace vede hustě obydlenou městskou částí, v

³⁵ Viz. Sčítání dopravy 2010 (ŘSD 2011b).

³⁶ Resp. mapových výstupů ze Sčítání dopravy 2010.

³⁷ Východní obchvat Bíliny je zanesen v platném Územním plánu sídelního útvaru Bíliny z r. 1996. Navržená trasa je však kritizována z důvodu velké délky (8km oproti 3km u stávajícího průtahu), nákladů (odhadovány na cca 4 mld. Kč, viz. ČTK 2012) i dopadů na krajinný ráz a životní prostředí (trasováním na úpatí hory Bořeň dojde k degradaci výrazného krajinného útvaru v části extravilánu města s velkým rekreačním potenciálem) a obytné prostředí části města (obchvat má vést v blízkosti lidnatého sídliště Za Chlumcem).

celém úseku (intenzita dopravy více než 7400 vozidel/24 hodin) až po hranice kraje (a dále do Nového Boru) jsou nepříznivé směrové a sklonové poměry a trasa vede skrze intravilány mnoha sídel.

Další nejvytíženější komunikací je silnice I/7, obzvláště pak v úseku mezi hranicí Středočeského kraje, Louny a Postoloprty (12 040 vozidel/24 hodin na obchvatu Panenského týnce, intenzita směrem k Chomutovu klesá). S výjimkou krátkého čtyřpruhového úseku obchvatu Sulce je celý úsek ve dvoupruhovém uspořádání (místy se stoupacími pruhy), celý však vede mimo zástavbu a frekventovaná křižení jsou řešena mimoúrovňově. V celé délce je zde plánováno zkapacitnění stávající silnice I. třídy a její přeměna na rychlostní komunikaci, v současné době však na realizaci některých úseků nejsou přiděleny finanční prostředky. Vysoké dopravní zatížení je na stávající silnici I/7 také v úseku Nezamyslice – Chomutov, zde je stejně jako v navazujícím úseku od MÚK Vysočany (I/27) již rozestavěná novostavba rychlostní silnice, oba úseky by měly být zprovozněny v r. 2013.

Velmi vysoká dopravní zátěž je také na silnici I/27 mezi Mostem a Litvínovem (14 157 vozidel/24 hodin v oblasti areálu Unipetrolu). Většinou délky vede komunikace ve dvoupruhovém uspořádání, komplikací je průjezd areálem závodu Unipetrol v Záluží. V plánu je zkapacitnění komunikace, na realizaci však zatím nebyly přiděleny prostředky.

Velmi vysokou dopravní zátěž je možné zaznamenat na komunikacích největších měst kraje. Absolutně nejvyšší intenzita dopravy na městské komunikaci v kraji byla při sčítání dopravy v roce 2010 zaznamenána na průtahu silnice I/13 Chomutovem (23 770 vozidel/24 hodin). Průtah silnice I/13 Chomutovem je v celém úseku čtyřpruhový a kapacitně odpovídá dopravní zátěži.

Druhá nejvyšší intenzita dopravy byla zaznamenána v Přístavní ulici v Ústí nad Labem v úseku mezi městským centrem a Mariánským mostem (23 147 vozidel/24 hodin). Velmi vysoká zátěž byla kromě ulic vedoucích po obvodu centra zaznamenána také na průtahu silnice II/613 spojující centrum města s dálnicí D8 (a částečně suplující chybějící úsek dálnice D8) a úseku silnice I/30 v oblasti sídliště Severní Terasa a Masarykově ulici. V rámci úsilí o zmírnění dopravní zátěže na stávajícím komunikačním skeletu a odstranění přírodních i civilizačních bariér pro tangenciální dopravu byl rozpracován záměr výstavby polookružní komunikace propojující pomocí mnoha mostů a tunelů stávající významné komunikace a odvádějící tranzitní dopravu z některých hustě obydlených čtvrtí. Záměr je však kvůli mimořádné technické a finanční náročnosti i odporu velké části místní veřejnosti kontroverzní, otázkou je, zdali by případná realizace měla efekt i po zprovoznění chybějícího úseku dálnice D8 a přivaděče z Děčína na dálnici D8³⁸.

Velmi vysoká intenzita dopravy byla zaznamenána také na estakádě silnice I/13 (v souběhu s I/62) přes řeku Labe v Děčíně (22 242 vozidel/24 hodin). Zatímco samotná estakáda je ve čtyřpruhovém uspořádání, navazující komunikace ve směru Velké Chvojno, Ústí nad Labem a Česká Kamenice nevyhovují z hlediska průchodu intenzivně zatížených dopravních tahů hustě zastavěným územím a u všech jsou plánovány přeložky.

Vysoká zátěž byla zaznamenána také na průtazích silnice I/13 Teplicemi (18 597 vozidel/24 hodin, Masarykova Třída), resp. Mostem (17 044 vozidel/24 hodin). V Teplicích bude možné očekávat znatelné odlehčení po realizaci tzv. Kladrubské spojky a přesměrování silnice I/13, v Mostě se nejvytíženější úsek silnice I/13 nachází v extravilánu města (v sousedství Chánova) a průtah silnice I/13 městem je relativně bezkolizní.

Problematická je naopak situace na průjezdu silnice I/15 Litoměřicemi, hlavně pak na příjezdu od Terezína, Tyršově mostě (17 630 vozidel/24 hodin), ulici Mezibraní a Na Kocandě, které jsou zatíženy na hranici propustnosti a kde dochází k častým kongescím. K částečnému odlehčení zde již došlo v souvislosti s otevřením druhého mostu přes řeku Labe na západním přivaděči II/247 z dálnice D8,

³⁸ Což by mělo samo o sobě vést ke snížení intenzity tranzitní dopravy přes intravilán Ústí nad Labem.

rozhodující část dopravní zátěže však dále nese starý most a přilehlé partie silnice I/15. Kongescím na obvodu historického městského jádra by měl ulehčit plánovaný jižní a východní obchvat města.

Více než 10 000 vozidel projede denně také na průtahu silnice I/30 Lovosicemi (16 222 vozidel/24 hodin), zde se očekává výrazné snížení zátěže v souvislosti se zprovozněním chybějícího úseku dálnice D8. Kongescemi trpí také Roudnice nad Labem na průjezdu silnice II/240 městským centrem (12 594 vozidel/24 hodin, Jungmannova ulice). Ve stávajícím územním plánu se počítá s přeložkou silnice II/240 tvořenou západním obchvatem města a novým mostem přes řeku Labe, i jižním a východním obchvatem města (ÚP Roudnice nad Labem 2007).

Plánované silniční stavby podle ŘSD (2012a)³⁹

- I/13 Kladrubská spojka – propojení rychlostní silnice R/63 (budoucí MÚK Nechvalice) a I/13 (budoucí MÚK Kladruby). Kladrubská spojka má odlehčit Teplicím, Srbicím a Soběchlebským od tranzitní dopravy ve směru Bílina – Teplice – Ústí nad Labem a přispět ke zvýšení rychlosti a propustnosti v příslušném úseku silnice I/13 (která bude posléze převedena na trasu Libouchec - Řehlovice – Kladruby). Délka přeložky cca 5,1 km, na stavbu zatím nebyly přiděleny finanční prostředky.
- I/13 MÚK Třebušice (dopravní bodová záhada) – dobudování čtyřpruhové komunikace v úseku MÚK Třebušice (křižování I/13 v úseku Most – Chomutov a II/255 Záluží – Postoloprty, mimoúrovňové křižování se železniční tratí č. 130), kde současné dvoupruhové uspořádání limituje propustnost komunikace. Realizací projektu dojde k vytvoření uceleného čtyřpruhového úseku silnice I/13 mezi Bílinou a Chomutovem. Délka hlavní trasy cca 1,4 km, očekávané zprovoznění: 12/2014.
- I/27 Žiželice, obchvat a přemostění – přeložka na silnici mezi Žatcem, PZ Triangle a silnicí R7 v úseku s nepříznivými směrovými a sklonovými poměry (údolí potoka Hutná) a průjezdu obcí Žiželice. Délka přeložky cca 3 km, na stavbu zatím nebyly přiděleny finanční prostředky.
- I/27 Velmyšleves – obchvat a přemostění Chomutovky – přeložka na silnici mezi Mostem, silnicí R7 a PZ Triangle v úseku s nepříznivými směrovými a sklonovými poměry (údolí řeky Chomutovky) a průjezdu obcí Velmyšleves. Délka přeložky cca 2,6 km, očekávané zprovoznění: 07/2016.
- I/27 Most – Litvínov – rozšíření stávající kapacitně nevyhovující dvoupruhové komunikace na čtyřpruhovou. Délka zkapacitněného úseku cca 6,9 km, na stavbu zatím nebyly přiděleny finanční prostředky.
- I/62 Děčín – Vilsnice- přeložka nevyhovujícího průtahu silnice I/62 od estakády přes řeku Labe (souběh s I/13) po okraj hustě zastavěného území průmyslového okrsku v Rozbělesích, kde přeložka navazuje na stávající komunikaci I/62 vedoucí bez výrazných kolizí s místní dopravou po břehu řeky Labe ve směru na Ústí nad Labem. Délka přeložky cca 1,9 km, očekávané zprovoznění: 01/2016.

Další záměry rozvoje silniční infrastruktury je možné vyčíst ze ZÚR ÚK 2011. Zde jsou ve formě územní rezervy zaneseny následující záměry rozvoje silniční infrastruktury⁴⁰:

- I/13 zkapacitnění v úseku Chomutov – Klášterec nad Ohří včetně výstavby obchvatu Klášterce nad Ohří.

³⁹ Kromě výše zmíněných úseků rychlostních komunikací R6 a R7.

⁴⁰ Přehled neobsahuje některé méně významné záměry na silnicích II. třídy.

- I/13 Knínice (D8) – Martiněves – hranice města Děčín – přeložka kapacitní komunikace mimo souvisle zastavěné území - v koridoru železniční tratě č. 132.
- I/13 Děčín – Benešov nad Ploučnicí – hranice Libereckého kraje – přeložka stávající kapacitně a situačně nevyhovující silnice I/13 mezi Děčínem a Novým Borem.
- I/15 Bělušice – Libčeves – přeložka silnice.
- I/15 Litoměřice – východní obchvat.
- I/15 Litoměřice – jižní obchvat.
- I/15 Trnovany – severní obchvat.
- I/15 Odolice – Libčeves – rekonstrukce a přeložka.
- I/27 Havraň, západní obchvat.
- I/27 Radíčeves, západní obchvat.
- I/30 (stávající I/13) Teplice, severní obchvat.
- Teplice, východní obchvat.
- II/118 Budyně nad Ohří, východní obchvat.
- II/224 Kadaň, východní obchvat (propojení Kadaň – Prunéřov).
- II/246 Koštice – Budyně nad Ohří, přeložka s obchvaty sídel.
- II/254 Lom, jižní obchvat.
- II/240 Roudnice nad Labem, západní obchvat s mostem přes Labe.
- II/246 Roudnice nad Labem, východní obchvat.

5.2 ŽELEZNIČNÍ INFRASTRUKTURA

Provozní délka železničních tratí v Ústeckém kraji v roce 2010 činila 1020 km, z toho přibližně 378 km tratí (tedy 37 %) bylo elektrifikovaných (MDČR 2010)⁴¹. Hned po hl. m. Praze má Ústecký kraj nejhustější železniční síť (19,1 km železničních tratí/100 km² plochy kraje). Také poměr elektrifikovaných tratí v kraji je poměrně vysoký (v ČR bylo v roce 2010 elektrifikovaných 33,57 % železničních tratí). Vysoká hustota železničních tratí i podíl elektrifikovaných tratí dokládá mimořádný dopravní význam kraje. Vysoká hustota železničních tratí je dána mj. paralelním vedením více tratí v nejdůležitějších směrech (podél Labe a v SHR). K elektrizaci mnoha tratí bylo přistoupeno především z ekonomických důvodů. Při vysokých dopravních výkonech nákladní dopravy připadajících mj. na tranzitní dopravu a dopravu uhlí je provoz v elektrické trakci ekonomicky efektivnější.

Tabulka 34: Porovnání krajů ČR podle délky železničních tratí

Kraj/Ukazatel	Rozloha	Provozní délka železničních tratí	Hustota železnic
Jednotky	km ²	km	km/100km ²
Praha	496,1	247,9	50,0
Středočeský	11015,3	1227,8	11,1
Jihočeský	10056,9	981	9,8
Plzeňský	7560,9	709,9	9,4
Karlovarský	3314,4	493,3	14,9
Ústecký	5334,6	1019,8	19,1
Liberecký kraj	3163,0	553,4	17,5
Královéhradecký	4758,6	714,9	15,0
Pardubický	4518,8	541,5	12,0
Vysočina	6795,5	622,2	9,2
Jihomoravský	7194,6	783,7	10,9
Olomoucký	5266,6	601,2	11,4
Zlínský	3963,1	358,3	9,0
Moravskoslezský	5426,8	663,4	12,2
ČR	78865,4	9568,4	12,1

Zdroj dat: MDČR (2010)

Pozn.: Hustota železnic udává provozní délku železničních tratí v přepočtu na 100 km² rozlohy kraje, resp. ČR.

Krajem prochází v souběhu I. a IV. tranzitní železniční koridor⁴² na tratích 090 (Praha – Děčín) a 098 (Děčín – Dolní Žleb – hranice SRN). Téměř celý úsek mezi ŽST Praha – Bubeneč a hranicí se SRN prošel s výjimkou úseku ŽST Kralupy nad Vltavou (včetně) – zast. Nelahozeves Zámek (včetně)

⁴¹ Délka elektrifikovaných tratí byla vyčtena z knižního jízdního řádu, délka mezistaničních úseků na hranici kraje byla změřena v Národním geoportálu Inspire.

⁴² I. tranzitní železniční koridor (dále TŽK) vede v trase (Berlín – Drážďany) – Děčín – Praha – Česká Třebová – Brno – Břeclav – (Viedeň/Bratislava – Budapešť). IV. TŽK vede v trase (Stockholm – Drážďany) – Děčín – Praha – České Budějovice – Horní Dvořiště – (Linec – Salzburg – Lublaň – Rijeka – Záhřeb).

Nelahozeveských tunelů) a Děčínských tunelů v posledních cca 15 letech optimalizací⁴³. V rámci realizace I. TŽK došlo i k rekonstrukci dvou nejvýznamnějších železničních uzlů – ŽST Děčín a ŽST Ústí nad Labem⁴⁴. Nevýhodou realizované optimalizace je však i vzhledem k vynaloženým prostředkům nedostatečné využití potenciálu pro zvýšení traťových rychlostí a zkrácení cestovní doby. Při optimalizaci tratě nedošlo k podstatnému zlepšení směrových poměrů na trati, dopravu zde jednak zpomalují úseky vedené stísněným údolím řeky Labe (a Vltavy)⁴⁵, jednak množství oblouků s malým poloměrem, které musí vlakové soupravy projíždět pomaleji, než přilehlé traťové úseky. Ačkoliv došlo v dílčích úsecích mezi Mlčechvosty a Lovosicemi ke zvýšení povolené traťové rychlosti až na 160 km/h, množství zpomalujících oblouků neumožňuje vlakovým soupravám vzhledem k jejich dynamickým možnostem povolené rychlosti dosáhnout⁴⁶. Absence delších souvislých úseků s maximální povolenou rychlostí nejen neumožňuje využití parametrů tratě a minimalizaci jízdních dob, ale vede i k vyšším provozním nákladům (protože vlakové soupravy nemohou jet konstantní rychlostí a při zrychlování spotřebují více energie).

V důsledku optimalizace trati 090 došlo k dílčímu zkrácení doby jízdy mezi Prahou, Ústím nad Labem a Děčínem⁴⁷. Další markantní zkrácení jízdní doby při úpravách v koridoru stávající trati je nepravděpodobné, zásadní zkrácení jízdní doby je možné očekávat pouze při odstranění zá vleku mezi Kralupy nad Vltavou a Roudnicí nad Labem (kde se trať při kopírování říčních toků rapidně odklání od přímého směru) a opuštění stísněných údolí Labe, resp. Vltavy, k čemuž dojde nejspíše až v souvislosti s případnou realizací záměru výstavby vysokorychlostní tratě (VRT) mezi Prahou a Berlínem.

Zamýšlená VRT Praha – Berlín je součástí koncepce realizace vysokorychlostních tratí v ČR, která je rozpracována od 90. let, kdy byly mj. vytyčeny územně chráněné koridory VRT. Trať je zanesena v ZÚR ÚK 2011. Na území Ústeckého kraje koridor zamýšlené VRT ve směru od Prahy přibližně kopíruje trasu dálnice D8, v oblasti Nových Kopist z důvodu umožnění propojení s tratí 090 a případné etapizace výstavby přiléhá ke stávající železniční trati, před Lovosicemi se od trati 090 odklání a následně dlouhým tunelem překonává masiv Českého středohoří. V oblasti Chabařovic je plánováno kolejové křížení s odbočkou na stávající trať 130, umožňující napojení směrem na Teplice a Most (Hamplová 2004). Pod masivem Krušných hor je plánován dlouhý tunel do SRN. Při využití VRT a dojezdu po klasické trati (patrně po napojení na trať 090 v Nových Kopistech) se podle ČD (2011)

⁴³ Tzv. optimalizace představuje rekonstrukci železniční trati v původní stopě, zpravidla jen s minimálními směrovými úpravami (zvýšení poloměrů oblouků za účelem dílčího zvýšení traťové rychlosti). Optimalizace zpravidla zahrnuje výměnu železničního svršku a spodku, rekonstrukci či výměnu mostů a propustků, opěrných zdí, odvodnění, výměnu trakčního vedení včetně sloupů, instalaci nového traťového zabezpečovacího zařízení rekonstrukci přejezdů či výstavbu mimoúrovňových křížení s vybranými silničními komunikacemi. Optimalizace se týkala i téměř všech železničních stanic a zastávek na trati, kde kromě úprav samotného kolejiště vesměs došlo k přestavbě perónů, rekonstrukci podchodů či nadchodů, vybudování či rekonstrukci zastřešení perónů, vybudování bezbariérového přístupu k vlakům, instalaci či výměně sdělovacího zařízení, apod.

⁴⁴ V ŽST Děčín došlo v rámci rekonstrukce k peronizaci (tedy výstavbě krytých vyvýšených nástupišť propojených podchodem – do té doby se cestující pohybovali v kolejišti), v ŽST Ústí nad Labem pak k přestavbě původních nástupišť a podchodu pro cestující. Kromě komplexní rekonstrukce kolejiště, trakčního vedení a železničního spodku došlo k rekonstrukci výpravních budov. V ŽST Ústí nad Labem bylo vybudováno podzemní parkoviště pro cca 100 vozidel, směrem k řece Labe byla vybudována promenáda s obchodními prostory, přímo navazující na nový podchod s přístupem na nástupiště.

⁴⁵ Např. v úseku Lovosice – Ústí nad Labem hl.n. kolísá nejvyšší povolená rychlost pro klasické soupravy (soupravy s naklápací technikou mohou oblouky projíždět vyššími rychlostmi) mezi 80 a 110 km/h.

⁴⁶ Výjimkou jsou relativně delší souvislé úseky s povolenou rychlostí 160 km/h Mlčechvosty – Dolní Beřkovice (ve Středočeském kraji) a Hrdly – Lovosice.

⁴⁷ Jízdní doba mezi Prahou – Holešovicemi a Děčínem se oproti nejrychlejším spojům z období před optimalizací (1h 32m v GVD 1995/96, viz K-Report 2012) zkrátila o cca 12 minut (1h 20m v GVD 2011/12).

počítá se zkrácením jízdní doby z Prahy do Ústí nad Labem na pouhých 30 minut (oproti cca 1 hodině z Prahy Holešovic v GVD 2011/12). Podle ÚAP ÚK 2011 však koridor VRT zatím není zcela stabilizován, mj. z důvodu nových snah o větší provázanost s „klasickou“ železnicí.

Obrázek 2: Počty traťových kolejí, systémy trakčních proudových soustav a označení podle knižního jízdního řádu

Legenda:

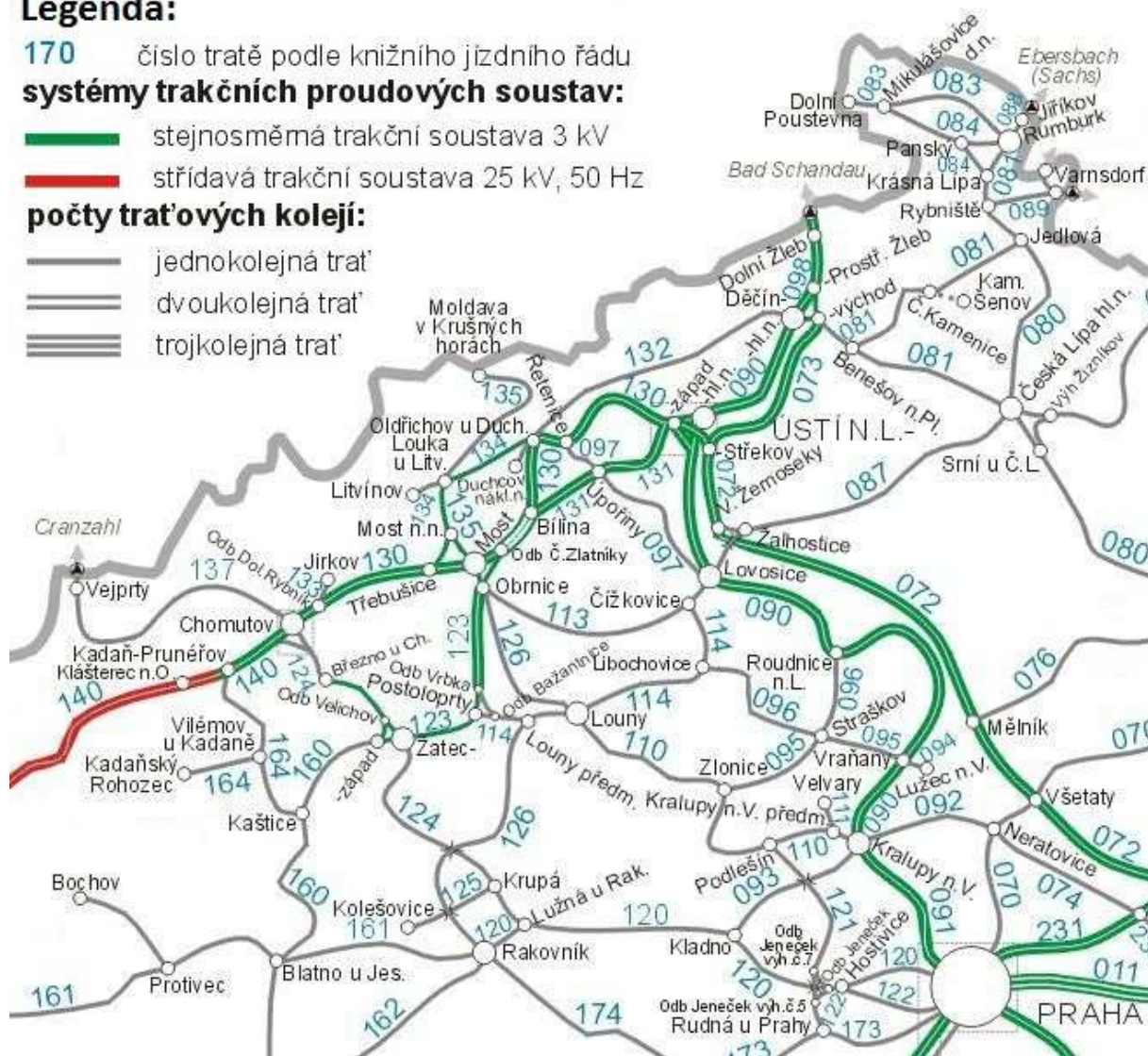
170 číslo tratě podle knižního jízdního řádu

systémy trakčních proudových soustav:

- stejnosměrná trakční soustava 3 kV
- střídavá trakční soustava 25 kV, 50 Hz

počty traťových kolejí:

- jednokolejná trať
- dvukolejná trať
- trojkolejná trať

Zdroj: Upraveno z SŽDC (2012).

Mimořádný význam pro spojení největších aglomerací v kraji a pro dálkovou osobní i nákladní dopravu má tzv. Podkrušnohorská magistrála tvořená tratěmi 130 (Ústí nad Labem – Chomutov, vedoucí mj. přes Teplice, Bílinu, Most a Jirkov) a 140 (Chomutov – Karlovy Vary – Cheb). Významu trati odpovídá i její zatížení. Cestující zde mezi Ústím nad Labem a Chomutovem v pracovním dnu mohou využít cca 29 párů vlaků denně (GVD 2011/12), další osobní vlaky a rychlíky využívají alespoň část trati. Trať je využívána také intenzivní nákladní dopravou, především pak k dopravě uhlí. V úseku Ústí nad Labem – Bílina odlehčuje zatížené trati 130 trať č. 131 (Ústí nad Labem západ – Úpořiny – Bílina), vedoucí údolím řeky Bíliny, která má význam především pro nákladní dopravu.

Na obě trati ve stanici Ústí nad Labem západ navazuje trať 072 Lysá nad Labem – Ústí nad Labem, která vede po pravém břehu řeky Labe a pro mimořádný význam v nákladní dopravě má přezdívku

„uhelná magistrála“ (zatímco trať č. 090 na levém břehu Labe je stěžejní pro dálkovou osobní dopravu). Nákladní magistrála na pravém břehu Labe pokračuje z ŽST Ústí nad Labem – Střekov po trati 073 do Děčína, kde se v Prostředním Žlebu připojuje na trať 098 (po které pokračují nákladní vlaky do SRN). Pro značný význam tratě a její špatný technický stav plánuje SŽDC rekonstrukci celé trati mezi Děčínem a Kolínem.

Značný význam pro dopravu uhlí mají také tratě 123 (Most – Žatec západ) a 124 (hlavně v úseku Žatec – Březno u Chomutova). Pro obsluhu rafinerie společnosti Unipetrol v Záluží u Litvínova je důležitá trať 135 (v úseku Most – Litvínov), perspektivu pro osobní dopravu má trať 134 (v Teplice – Litvínov).

Všechny výše zmíněné železniční tratě jsou elektrizovány ve stejnosměrné trakční soustavě 3 kV, výjimkou je úsek tratě 140 mezi ŽST Kadaň - Pruněřov (mimo) a Karlovarským krajem, který je elektrizován ve střídavé trakční soustavě 25 kV, 50 Hz (a krátký úsek Louka u Litvínova – Litvínov, který zatím není elektrizován). S výjimkou tratí 123, 124, 134 a 135 jsou všechny zmíněné tratě zařazeny do Transevropské dopravní sítě (TEN-T) a jsou (včetně trati 123 v úseku Most – Odbočka Vrbka) dvokolejné.

Dálková osobní doprava je realizována také na tratích č. 081 (v úsecích Děčín – Benešov nad Ploučnicí – Česká Lípa a Jedlová Rubmurk), 160 (Žatec – Plzeň) a částečně na trati 083 (v úseku Rumburk – Šluknov). Značný význam pro obsluhu východní části okresu Děčín a obsluhu Šluknovského výběžku má trať č. 081 (Děčín – Rumburk).

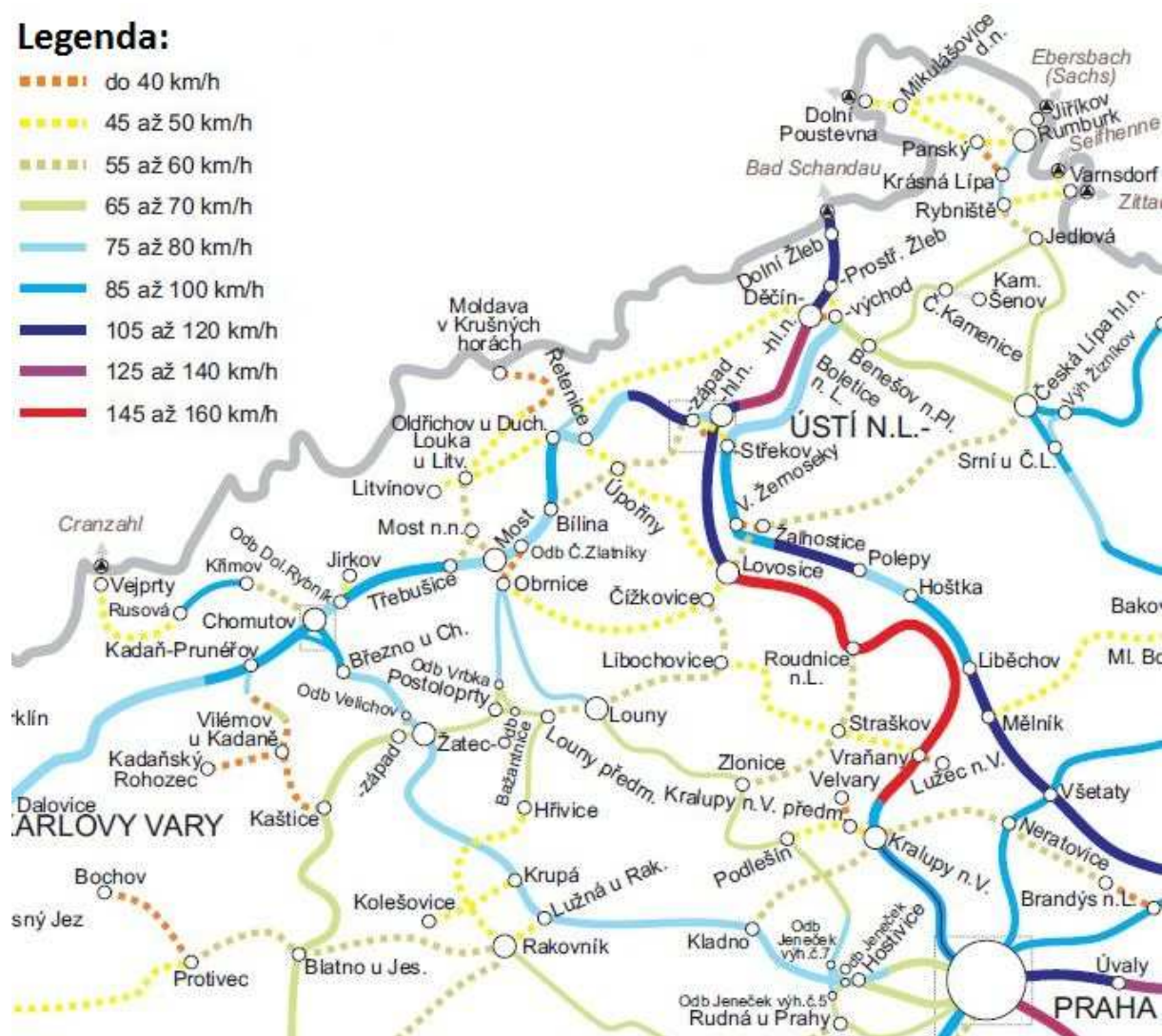
Výše zmíněné tratě jsou s výjimkou tratí č. 083, 134 a 135 definovány jako celostátní, tedy jako dráhy, „*kteří slouží mezinárodní a celostátní veřejné železniční dopravě*“ (§ 3, odst. 1, Zákona č. 266/1994 Sb., o dráhách). V železniční hierarchii mají tyto dráhy důležitou pozici, zpravidla na nich bývá provozována dálková osobní či nákladní doprava. V dlouhodobém výhledu lze počítat se zachováním provozu na těchto tratích a jejich patřičnou údržbou.

Mezi celostátní dráhy zasahující na území kraje patří také tratě č. 110 (Kralupy nad Vltavou – Louny), 124 (Lužná u Rakovníka – Chomutov) a 126 (Rakovník Most), obsluhující jižní část kraje. Tyto tratě však mají vzhledem k nepříznivým parametrům a poloze v dopravním systému (návaznost na podobně disponované tratě) minimální význam pro dálkovou osobní dopravu.

Stav výše zmíněných tratí a související infrastruktury je navzdory jejich dopravnímu významu často neuspokojivý. Dlouhodobé podfinancování obnovy a údržby tratí vede ke zhoršenému stavu železničního svršku a spodku, což vede ke snížení maximální povolené traťové rychlosti a propustnosti tratí. V důsledku snížených dopravních výkonů došlo ke snížení tržeb z provozování železniční dopravy, tím pádem i omezení investic do obnovy a údržby železničních tratí i objektů souvisejících se železničním provozem. Vlivem nižších výkonů nákladní dopravy se spousta zařízení sloužících k nakládce, vykládce a manipulaci s nákladem stala nadbytečnými, mementem propadu ve výkonech nákladní dopravy jsou zarůstající se kolejiště a chátrající skladové i provozní budovy železničních stanic. Snížený obrát cestujících a nedostatek finančních prostředků vedl k chátrání a minimalizaci využití výpravních budov, které často nevyhovují stávajícím potřebám železničního provozu i cestující veřejnosti. Snížený dopravní, společenský a ekonomický význam se podepsal i na stavu přednádražních prostor, v mnoha případech tvořících zanedbané enklávy městských intravilánů.

Obrázek 3: Nejvyšší traťové rychlosti na železnicích v oblasti Ústeckého kraje**Legenda:**

- do 40 km/h
- 45 až 50 km/h
- 55 až 60 km/h
- 65 až 70 km/h
- 75 až 80 km/h
- 85 až 100 km/h
- 105 až 120 km/h
- 125 až 140 km/h
- 145 až 160 km/h

Zdroj: Upraveno z SŽDC (2012).

Poz.: Rychlosti v obrázku je nutné chápat pouze jako orientační, zpravidla se jedná o horní hranice rychlostí bez zobrazení některých lokálních omezení. Např. na trati č. 090 v úseku Lovosice – Ústí nad Labem je nejnižší traťová rychlost 85 km/h v oblouku v ústecké části Vaňov u přírodní památky Vrkoč.

Stav železničního svršku a spodku limitující cestovní rychlost vlakové dopravy i stav nádraží a přilehlých prostor a zařízení omezují potenciál železniční dopravy (případně navazujících forem hromadné dopravy) k uspokojení potřeb dopravní obsluhy v území a spolu s dalšími faktory přispívají k maximalizaci výkonů IAD. Zvýšení konkurenceschopnosti železniční dopravy tak závisí nejen na zvýšení rychlosti a kultury cestování, ale i na uživatelské atraktivitě železničních stanic, zastávek a jejich blízkého okolí⁴⁸. Rychlost a efektivita železniční dopravy na mnoha tratích je limitována také

⁴⁸ Pro zvýšení atraktivity hromadné dopravy je (kromě integrace systémů autobusové i železniční dopravy) žádoucí podpora územního rozvoje vedoucího k lokalizaci služeb, pracovních míst i bydlení v docházkové vzdálenosti od zastávek a uzlů hromadné dopravy. Cestující veřejnost obzvláště ocení možnost uspokojení spotřebitelských potřeb v blízkosti uzlů a zastávek hromadné dopravy (tedy např. po cestě z/do zaměstnání). S tím však kolide stav mnoha nádraží a přednádražních prostor v kraji i lokalizace některých stanic a zastávek. Např. ŽST Most vévodí dnešnímu provozu naddimenzovaná výpravní budova, kde cestující, stejně jako v rozsáhlém a zanedbaném přednádražním prostranství s brownfieldem někdejšího autobusového nádraží

vysokou deviatilitou, tedy výrazně vyšší železniční, než vzdušnou vzdáleností obsluhovaných lokalit. To je zapříčiněno postupem výstavby drah respektujícím dopravní potřeby a sídelní systém ve druhé polovině 19. století, tvarem reliéfu, přizpůsobením trasování drah potřebám obsluhy mezilehlých sídel a podniků i přeložkami v oblastech zasažených povrchovou těžbou uhlí.

Vysoká deviatilita je však především doménou regionálních drah v kraji, které tvoří slepá ramena a propojení drah celostátních. Regionální dráhy zde především obsluhují periferní a venkovské oblasti a zpravidla procházejí velmi členitým reliéfem, což je příčinou vysoké deviatility, nepříznivých směrových i sklonových poměrů a celkově nízkých traťových rychlostí.

Níže přehled regionálních tratí, kde je KÚÚK objednávána denní osobní doprava:

- 083 Rumburk – Dolní Poustevna
- 087 Lovosice – Česká Lípa
- 089 Rybníště – Varnsdorf (-Liberec)
- 095 Vraňany – Zlonice
- 096 Roudnice nad Labem – Račíněves
- 097 Lovosice – Teplice v Čechách
- 114 Lovosice – Postoloprty
- 133 Chomutov – Jirkov
- 135 Most – Moldava v Krušných horách (pouze v úseku Most – Osek město)
- 143 Kadaň – Prunéřov – Kadaň předměstí
- 161 Rakovník – Bečov nad Teplou

Mezi těmito tratěmi jsou jak tratě s vysokým obslužným významem a dopravními výkony, tak tratě s nízkým obrátem cestujících a nízkým rozvojovým potenciálem. KÚÚK proto v rámci Dopravní politiky na období 2012-2016 prosazuje převedení některých železničních linek na autobusovou dopravu. To se týká tratí č. 095 (v úseku Straškov – Vraňany), 110 (v úseku Louny – Slaný) a 161 (Rakovník – Bečov nad Teplou).

I u některých celostátních drah, kde KÚÚK objednává základní dopravní obslužnost, existuje záměr převedení na autobusovou dopravu. KÚÚK tuto možnost prověřuje u tratí č. 123 Most – Žatec (vysoká deviatilita mezi výchozím a cílovým bodem) a 073 Děčín východ – Ústí nad Labem – Střekov (souběh s autobusovou linkou, nízký význam pro osobní dopravu).

naleznou jen minimum služeb. ŽST Chomutov se nachází v nevýhodné dopravní poloze na periférii městského intravilánu, čemuž odpovídá stav okolních prostor i prakticky nulová nabídka služeb v blízkém okolí. ŽST Ústí nad Labem hlavní nádraží sice v rámci projektu Rekonstrukce železničního uzlu Ústí nad Labem prochází rozsáhlou rekonstrukcí, v jejímž rámci byl vybudován široký podchod s prostory pro obchodní využití a promenáda s obchodními prostory a vyhlídkou na řeku Labe, kvůli saturaci místního maloobchodního trhu v důsledku absence regulace rozvoje maloobchodních prostor ve městě však o pronájem obchodních prostor na nádraží evidentně není zájem (jediným nájemníkem nových obchodních prostor je malá trafika Relay, vymístěná z právě rekonstruované výpravní budovy).

Přehled tratí, kde je KÚÚK objednávána pouze víkendová (turistická) osobní doprava:

- 084 Rumburk – Mikulášovice
- 135 Most – Moldava v Krušných horách (v úseku Osek město - Moldava v Krušných horách)
- 137 Chomutov – Vejprty (- Chemnitz)

Jedná se o tratě, které mají z hlediska základní dopravní obslužnosti malý význam, resp. nízkou vytíženost v pracovních dnech, zato však mají význam pro dopravu turistů o sobotách, nedělích, svátcích, případně i denně v hlavní (letní) sezóně. V případě trati č. 135 v úseku Osek město – Moldava v Krušných horách KÚÚK z důvodu silného turistického potenciálu prosazuje pokračování objednávky turistických spojů. U tratí č. 084 a 137 KÚÚK zamýšlí ukončení objednávky víkendových spojů z rozpočtové kapitoly dopravní obslužnosti a jejich převedení na ryze turistický provoz (jaký funguje u níže uvedených tratí). V kontextu dosavadního vývoje se tak lze domnívat, že s ukončením objednávky dopravní obslužnosti ze strany KÚÚK se tratě č. 084 a 137 dostanou do stejných existenciálních problémů jako níže uvedené a bude otevřena možnost jejich úplné likvidace.

Přehled tratí, kde není KÚÚK objednávána pravidelná osobní doprava:

- 113 Lovosice - Most
- 132 Děčín – Oldřichov u Duchcova
- 164 Kaštice – Kadaň předměstí

U všech těchto tratí je z důvodu údajné nerentabilnosti provozu a údržby prosazováno ze strany SŽDC jejich zrušení. Pravidelná osobní doprava zde není mj. z důvodu nízkých počtů přepravených cestujících a souběhu s autobusovými linkami KÚÚK objednávána od r. 2007 (viz Jeřábek, Šebek 2007). Na všech tratích se snaží zajistit provoz přilehlé obce, které se nechtějí smířit s jejich zrušením. Obce na tratích objednávaly turistickou dopravu, jejich dlouhodobým záměrem však bylo obnovení pravidelné osobní dopravy. Provoz na tratích č. 113, (tzv. Švestkové dráze) a 164 (tzv. Doupovské dráze) je díky dotacím přilehlých obcí a měst realizován formou turistické dopravy o víkendech v letní sezóně a ve vybraných dnech mimo sezónu. Provoz na trati č. 132 (tzv. Kozí dráha) je přerušen z důvodu dlouhodobé výluky způsobené krádežemi kolejí a neochotou SŽDC o provedení prací nezbytných ke znovuzprovoznění tratě (viz Česká televize 2012). Budoucí osud tratí je stále nejistý, mj. z důvodu absence konsenzu zainteresovaných aktérů⁴⁹.

Záměry rozvoje železniční infrastruktury na území kraje (dle KÚÚK 2008)

Novostavba trati:

⁴⁹ SŽDC podle ostatních aktérů vyvíjí maximální snahu o rušení vybraných železničních tratí. Na tratích, kde není objednávána základní dopravní obslužnost, ani realizována pravidelná nákladní doprava (ale kde je např. obcemi dotována turistická doprava) SŽDC opakovaně prosazuje jejich úřední zrušení, odmítá přistoupit k nezbytným opravám a zavádí dlouhodobé výluky. K 1.1.2012 byly na těchto tratích razantně zvýšeny poplatky za použití železniční dopravní cesty, SŽDC dále prosazuje odprodání těchto tratí subjektům, které nabídnou nejvyšší cenu (dotčené obce a další aktéři se obávají, že v takovém případě tratě koupí spekulanti za účelem zpeněžení kolejnic a lukrativních drážních pozemků). Více viz. Severočeské dráhy (2012), Želpage (2012), Sdružení železničních společností (2012).

- Vysokorychlostní trať Praha – Berlín (viz výše)

Rekonstrukce tratí:

- Trať č. 130 a 140 v úseku Ústí nad Labem – Klášterec nad Ohří: Zvýšení traťových rychlostí na 120-140 km/h (v obloucích min. 100 km/h)
- Trať č. 123 Most – Postoloprty – Žatec: Zvýšení traťové rychlosti na 100 km/h, prioritně v úseku Obrnice – Postoloprty⁵⁰
- Trať č. 114 Lovosice – Louny – Postoloprty: Zvýšení traťové rychlosti na 60-90 km/h (podle možností oblouků, prioritně zabezpečit přejezdy, výhledově dosáhnout jízdní doby 26 minut v úseku Libochovice – Louny, vybudování automatického hradla mezi ŽST Louny a ŽST Louny předměstí.
- Trať č. 126 Most – Rakovník: Zvýšení traťové rychlosti na 80 km/h (úsek Most – Louny), prověření možnosti zkrácení jízdní doby v úseku Louny – Domoušice na cca 27 minut.
- Trať č. 087 úsek Lovosice – Litoměřice: zvýšení rychlosti na 70-80 km/h, výhledová jízdní doba Lovosice – Litoměřice 11 min
- Trať č. 134 Oldřichov u Duchcova – Litvínov: Zvýšení traťové rychlosti na 80 – 100 km/h, elektrizace úseku Louka u Litvínova – Litvínov (v trakční soustavě 3kV SS)
- Trať č. 081 Děčín – Rumburk: Zvýšení traťové rychlosti na 80 km/h, zdvoukolejnění, případně vybudování dlouhé výhybny v úseku Děčín – Benešov nad Ploučnicí pro zvýšení kapacity tratě, modernizace zabezpečovacího zařízení v úseku Děčín hl. n. – Děčín východ, rekonstrukce mostu přes Labe.
- Trať č. 083 Rumburk – Dolní Poustevna: Zvýšení traťové rychlosti na 60 – 80 km/h, prioritou jízdní doba 27 minut v úseku Mikulášovice – Rumburk. Dále obnovení přeshraničního spojení ŽST Dolní Poustevna a Sebnitz s cílem zavedení nové železniční linky Děčín – Bad Schandau – Sebnitz – Dolní Poustevna – Šluknov – Rumburk⁵¹.
- Trať č. 089 v úseku Rybníště – Varnsdorf: Zvýšení traťové rychlosti na 60 – 80 km/h, odstranění lokálních omezení
- Trať č. 143 Kadaň – Pruněrov – Kadaň předměstí: elektrizace v trakční soustavě 3kV SS)
- Trať č. 072 a 073: záměr celkové rekonstrukce tratí (viz Idnes.cz 2012)

Peronizace, nebo poloperonizace ŽST a ŽŽ:

- Ústí nad Labem západ, Ústí nad Labem – Střekov, Žatec, Louny, Polepy, Hoštka, Štětí
- Bohosudov, Řetenice, Chomutov

Otevření nových ŽST a ŽŽ:

⁵⁰ Záměr rekonstrukce trati Most – Žatec koliduje s pozdějším záměrem potenciálního převedení osobní dopravy z trati na autobusovou dopravu (viz Dopravní plán Ústeckého kraje 2012-2016). Cestovní doby mezi Mostem a Žatcem jsou kvůli vysoké deviatilitě a omezeným traťovým rychlostem neatraktivní (cca 2 krát delší v porovnání s IAD). Dalším možným řešením byl záměr výstavby vlakovtramvajové trati z Mostu do Žatce, která by byla důležitá i pro obsluhu PZ Joseph a PZ Triangle. Tento záměr z doby před cca 10 lety však patrně nemá politickou podporu, ani se neobjevuje v rozvojové agendě kraje. Případné oživení projektu vlakovtramvajové trati je patrně odvislé od vyšší obsazenosti PZ Joseph a především PZ Triangle.

⁵¹ Která má být rychlejší alternativou stávajícího spojení na trati 081 a dramaticky zlepšit dopravní obslužnost západní a severní části Šluknovského výběžku ve vztahu k okresnímu městu Děčín. Obnovení přeshraničního spojení je však v poslední době komplikováno nezájmem saské strany o objednávku dopravní obslužnosti na trati Bad Schandau – Sebnitz – Neustadt in Sachsen (viz Želpage 2010).

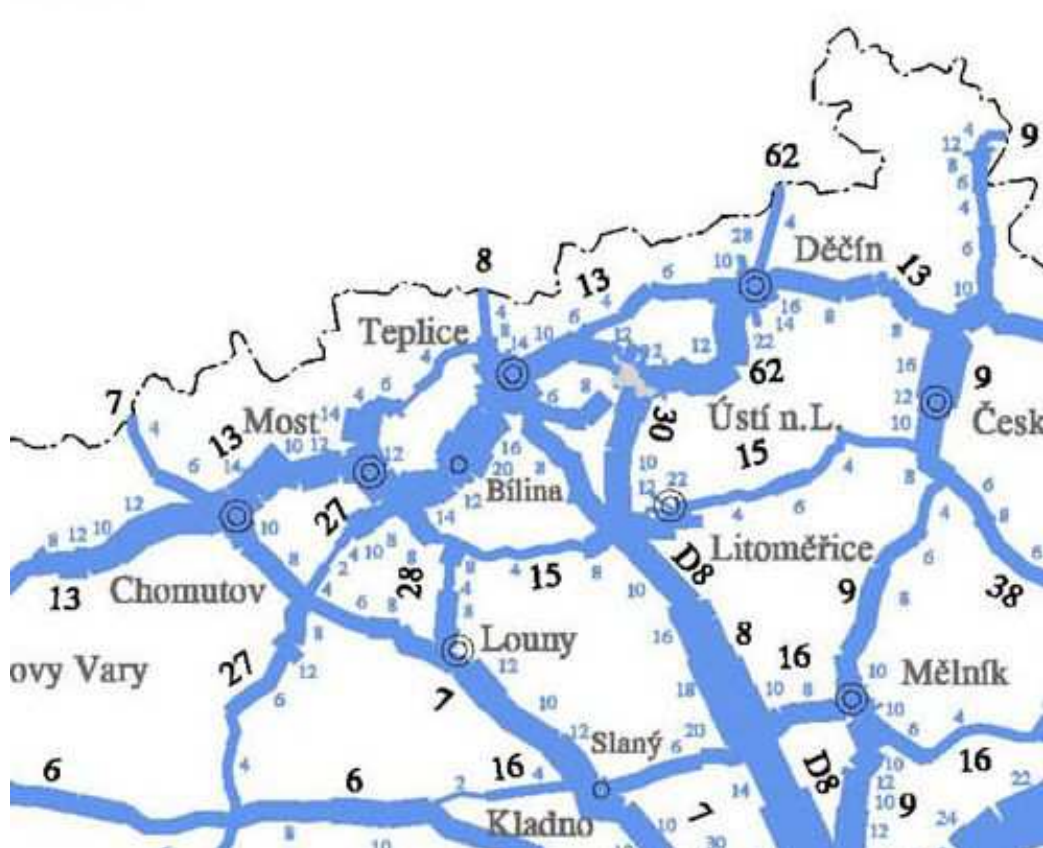
- Chomutov – Písečná
- Vrutice, Velké Žernoseky zastávka

Vytvoření ostrovního nástupiště v ŽST Litoměřice – horní nádraží

5.3 VÝVOJ INTENZITY SILNIČNÍ DOPRAVY

Z dostupných dat pocházejících z celostátních sčítání dopravy je možné porovnat vývoj intenzity silniční dopravy v letech 2000, 2005 a 2010. Pro náš účel však postačí porovnat vývoj v letech 2000 a 2010. Na těchto datech budeme moci mj. sledovat změny v rozmístění dopravních proudů související se změnami silniční infrastruktury.

Obrázek 4: Pentlogram intenzity silniční dopravy v roce 2000

Zdroj: ŘSD (2012b)

Pozn.: Pentlogram zobrazuje intenzitu dopravy na dálnicích, rychlostních silnicích a silnicích I. třídy, zjištěnou v rámci celostátního sčítání dopravy v roce 2000. Černá čísla značí číslo silniční komunikace, modrá čísla intenzitu dopravy v řádu tisíců vozidel/24 hodin, tloušťka „pentlí“ je grafickým znázorněním intenzity dopravy.

Z pentlogramů intenzity dopravy v letech 2000 a 2010 je dobře viditelný vliv zprovoznění úseků dálnice D8, obzvláště pak přeshraničního úseku do Německa na rozložení dopravních proudů v kraji. Po zprovoznění úseku dálnice D8 Nová Ves (Středočeský kraj) – Doksany došlo k markantnímu nárůstu intenzity dopravy na dálnici D8 mezi Prahou a Lovosicemi a výraznému propadu intenzity dopravy na silnici I/9 v úseku Mělník – Dubá, což se dá interpretovat přesměrováním dopravy obsluhující východní část okresu Litoměřice na dálnici D8. Zprovoznění dálnice D8 z Trmic do SRN mělo vliv na dramatický pokles přeshraniční dopravy na všech silnicích I. třídy (s výjimkou silnice I/7, kde došlo k relativně mírnějšímu poklesu intenzity dopravy – připadajícímu na osobní vozidla). Největší propad intenzity dopravy byl v této souvislosti zaznamenán na úseku silnice I/8 mezi Dubím a Cínovcem (který byl před tím nejdůležitějším hraničním přechodem se Saskem), velký propad intenzity dopravy byl zaznamenán i na silnicích I/62 mezi Ústím nad Labem, Děčínem a Hřenskem a na hraničním přechodu v Rumburku (I/9).

Obrázek 5: Pentlogram intenzity silniční dopravy v roce 2010

Zdroj: ŘSD (2012b)

Pozn.: Pentlogram zobrazuje intenzitu dopravy na dálnicích, rychlostních silnicích a silnicích I. třídy, zjištěnou v rámci celostátního sčítání dopravy v roce 2010. Černá čísla značí číslo silniční komunikace, modrá čísla intenzitu dopravy v řádu tisíců vozidel/24 hodin, tloušťka „pentlí“ je grafickým znázorněním intenzity dopravy.

5.4 DALŠÍ DOPRAVNÍ INFRASTRUKTURA

5.4.1 INFRASTRUKTURA VODNÍ DOPRAVY

Ústeckým krajem prochází klíčová vodní dopravní tepna – řeka Labe. Také Labská vodní cesta je zařazena do transevropské dopravní sítě TEN-T a je součástí IV. transevropského multimodálního koridoru. Doprava na řece je však limitována úzkým hrdlem mezi Ústím nad Labem a hranicí se SRN, kde jsou plavební podmínky závislé na průtoku, vlivem nízkých průtoků zde každoročně bývá zastavena plavba na 3 – 6 měsíců.

Pro zlepšení plavebních podmínek na Dolním Labi je připravován projekt výstavby Plavebního stupně Děčín v těsné návaznosti na přístav Děčín – Loubí, který má umožnit plavbu lodí s ponorem 1,4 m 345 dní v roce, pro lodě s ponorem 2,2 m pak nejméně 180 dní v roce. Plavební stupeň má vytvořit jezovou zdrž až do prostoru Boletic, plavební podmínky mimo zdrž má zabezpečit prohrábka dna a vytvoření balvanitých břehových výhonů. Od projektu kritizovaného odpůrci v souvislosti s očekávanými negativními vlivy na ekosystém řeky Labe a březního pásma a vlivu na krajinný ráz si ŘVC (2012) slibuje přechod značné části hromadné a kontejnerové silniční i železniční dopravy na dopravu lodní a příznivý vliv na ceny dováženého zboží. V současné době je projekt ve fázi posuzování vlivů na životní prostředí (EIA) a není zcela jisté, zdali bude nakonec schválen a realizován. Otázkou je také naplnění očekávaných přínosů projektu, hlavně pak míra využití plánované plavební kapacity.

Na Labské vodní cestě se v Ústeckém kraji nachází následující nákladní přístavy (podle LAVDIS 2012):

- Děčín Loubí
- Děčín Rozbělesy
- Ústí nad Labem Neštětice
- Ústí nad Labem Krásné Březno (Ústřední přístav, Západní přístav)
- Ústí nad Labem - Vaňov
- Lovosice - Prosmyky
- Štětí - překladiště

Přístavní infrastruktura je však v mnoha případech dimenzovaná na vyšší objem překládky, některé areály jsou dlouhodobě podvyužité a mají charakter brownfields. To je příklad přístavních areálů v Ústí nad Labem – Krásném Březně, kde město uvažuje o revitalizaci a změně využití areálu (viz Magistrát města Ústí nad Labem 2010).

Zatímco nákladní doprava na Labské vodní cestě zdaleka nedosahuje výkonů z vrcholné éry v minulém století, roste význam sportovní a turistické plavby. Pro její uspokojení jsou zřizována nová přístaviště sportovních lodí (tzv. mariny) i přístaviště pro výletní lodě.

5.4.2 INFRASTRUKTURA LETECKÉ DOPRAVY

Pro účely létání malých sportovních letadel v kraji slouží veřejná vnitrostátní letiště Chomutov, Most, Panenský Týnec, Raná a Roudnice nad Labem a další neveřejná letiště. Po přeměně nepoužívaného vojenského letiště v Žatci na průmyslovou zónu se v kraji nachází jediné letiště se zpevněnou vzletovou a přistávací dráhou – bývalé vojenské záložní letiště Panenský Týnec. Předpoklady pro vyšší využití na úrovni mezinárodního veřejného letiště mají letiště Roudnice nad Labem a Most (ÚAP ÚK 2011). Z většiny území kraje je však při využití automobilu poměrně dobře dostupné mezinárodní letiště Praha – Ruzyně, poměrně hojně využívaná jsou také letiště v Drážďanech a Lipsku.

5.4.3 CYKLISTICKÁ INFRASTRUKTURA

Cyklistická infrastruktura je tvořena jak komunikacemi pro cyklisty, tedy cyklotrasami (vyznačení cesty v terénu cyklistickými značkami) a cyklostezkami (samostatná komunikace pro cyklisty, může být i smíšený provoz s chodci), tak doplňkovou infrastrukturou (např. stojany na kola, lavičky, občerstvení, apod.).

Cyklistické trasy (cyklotrasy a cyklostezky) jsou podle územního významu rozděleny do čtyř tříd. Níže přehled cyklistických tras tří nejvyšších tříd na území Ústeckého kraje (podle Budinský 2010).

Cyklistická trasa I. třídy (mezinárodní dálková):

- č. 2 Labská cyklostezka; Dolní Žleb – Děčín Velké Březno – Ústí nad Labem – Libochovany – Litoměřice – Roudnice nad Labem – Štětí – Mělník – Praha

Cyklistické trasy II. třídy (dálkové):

- č. 21; Hřensko – Vysoká Lípa – Jetřichovice – Česká Kamenice – Kytlice – Nová huť
- č. 23 Krušnohorská magistrála; Děčín – Maxičky - Sněžník (st. hranice) – Petrovice – Nakléřov – Adolfov – Cínovec (st. hranice) – Nové město v Kr. Horách – Klíny- Hora Sv. Kateřiny – Kalk-Hora Sv. Šebestiána – Rusová – Měděnec - (trasa dále pokračuje pod č. 36)
- č. 25; Brandov (st. hranice) – Hora Sv. Kateřiny – Litvínov – Most – Měrunice – Vlastislav – Boreč – Malé Žernoseky – Velké Žernoseky - Křešice – Dražobuz – Sukohrady – Doksy
- č. 35; Měděnec – Klášterec nad Ohří – Kadaň – Radonice – Podbořanský – Rohozec – Valeč – Žlutice – Manětín – Plzeň
- č. 36; (trasa navazuje na trasu č. 23) - Měděnec – Klínovec – Boží Dar

Cyklistické trasy III. třídy (regionální):

- č. 202; Louny – Slavětín – Peruc – Lázně Mšené – Straškov – Bechlín – Dobřín
- č. 204 nová trasa; Cyklostezka Ohře: Cheb Boč – Lužný – Klášterec - Kadaň - Žatec – Postoloprty – Louny – Libochovice – Budyně – Brozany – Litoměřice
- č. 211; Rožany – Šluknov – Krásná Lípa – Rybníště - Kytlice – Kamenický Šenov
- č. 231; Nové Město – Dlouhá Louka – Osek - Duchcov – Zábrušany – Kostomlaty – Třebívlice – Trtěno – Nečichy
- č. 232; Měrunice – Libčeves - Louny
- č. 251 nová trasa; Cyklostezka Ploučnice: Děčín – Starý Šachov – Liberecký kraj
- č. 304; Ročov – Jimlín – Louny
- č. 353; Postoloprty – Louny

Dále větší počet cyklistických tras IV. třídy (místní).

Zásadním nedostatkem cyklistických tras je zpravidla jejich trasování po silničních komunikacích, tedy absence samostatných komunikací pro cyklisty (cyklostezek). Problémem je však nejen kolize se silniční dopravou, ale i s chodci, k čemuž dochází především v oblastech sídel, souběhů s turistickými trasami a turistických atrakcí a aktivit. Pro lepší rozvojové předpoklady cyklistické dopravy a cykloturistiky je nutné hledat řešení vedoucí k separaci cyklistické dopravy od pěší a silniční dopravy alespoň na nejperspektivnějších cyklistických trasách.

V posledních letech dochází s přispěním prostředků z fondů EU k úpravám páteřních cyklistických tras. Jedná se zejména o novostavby cyklostezek (v současné době úseky cyklostezek Labe a Ploučnice) a o úpravy odstraňující problematické souběhy se silničními komunikacemi (např. na Krušnohorské magistrále). Vzhledem k vysokým nákladům realizace úprav sítě páteřních cyklistických tras v kraji bude zapotřebí subvencí ze SF EU i v období 2014-2020.

Zatím nedostatečná je doplňková cyklistická a cykloturistická infrastruktura. V uplynulých dekáдах postupně vymizela dříve běžná hlídaná/zabezpečená stání pro kola u továren a nádraží, spolu s redukcí obsazených železničních stanic a změnami služeb na železničních stanicích mnohdy zanikla možnost úschovy kola v železničních úschovnách. Cykloturistům často schází místa vybavená pro odpočinek (stojany na kola, lavičky, piknikové stoly) či nabídka občerstvení. I s pomocí dotací ze SF EU se však postupně rozšiřuje nabídka služeb pro turisty v území, využitelných i pro cykloturisty (ubytovací a stravovací zařízení, atrakce, apod.), další růst nabídky služeb bude úměrný míře využití cyklistických tras.

5.4.4 PĚŠÍ DOPRAVNÍ INFRASTRUKTURA

Pěší doprava má význam především pro krátké cesty v intravilánech sídel a turistickou pěší dopravu.

Kraj je pokryt hustou sítí kvalitně značených turistických stezek. Problematické jsou exponované a intenzivně využívané stezky v některých přírodně atraktivních územích (např. turistická stezka mezi Třemi Prameny a Mezní Loukou v NP České Švýcarsko), kde je nezbytné provést úpravy pro minimalizaci vlivu intenzivního užívání na životní prostředí (např. minimalizaci eroze). Problémem je také kolize pěší a cyklistické dopravy na komunikacích, kde dochází k souběhu pěších a cyklistických značených tras. Kolize v nejkonfliktnějších lokalitách bude nutné odstranit separací pěší a cyklistické dopravy.

Atraktivita pěších stezek a cyklistických tras je limitována nedostatečnou údržbou (hlavně pak absencí úklidu odpadků) a následky lesnické produkce (destrukce tras při svozu dřeva).

5.5 VEŘEJNÁ DOPRAVA

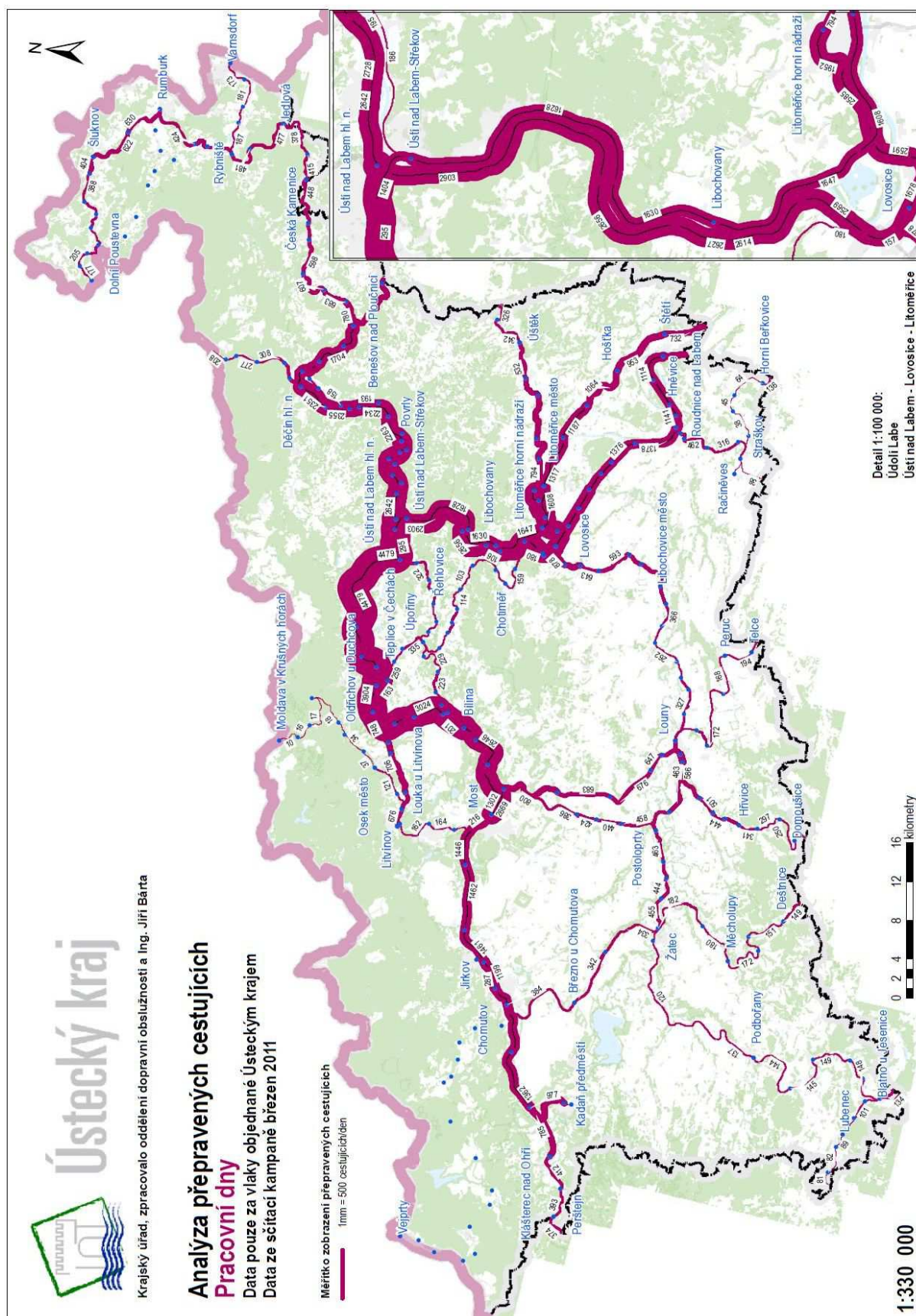
Veřejná doprava v kraji je zajišťována vlaky, autobusy, místy také rekreačními lodními linkami a přívozy na Labi. Veřejná dopravní obslužnost v kraji je objednáвана především Ministerstvem dopravy (dálková doprava), KÚÚK (regionální dopravní obslužnost) i městy (městská hromadná doprava). Od roku 2006 je veřejná doprava v kraji koordinována KÚÚK, který zde postupně zavádí prvky integrovaného dopravního systému. Postupně jsou také zaváděny přeshraniční linky dopravní obslužnosti.

Páteří veřejné dopravy v kraji je poměrně hustá síť železničních tratí, které uspokojují nejdůležitější dopravní proudy. Hlavním železničním uzlem je Ústí nad Labem, které má díky výhodné dopravní poloze přímé spojení s řadou významných měst a dopravních uzlů v ČR i zahraničí (Dražďany, Berlín, Hamburk, Vídeň, Budapešť, Bratislava, Košice, Štětín, Villach). I díky pozici pohraniční přechodové stanice má stejné železniční spojení se zahraničními destinacemi Děčín. Centrální část kraje má díky poloze na I. TŽK nadstandardní železniční spojení s hl. m. Prahou. Kraj má poměrně kvalitní železniční spojení s Karlovarským krajem a Českolipskem a přímé dálkové spojení s Libercem a Plzní, kde však cestovní doby kvůli nepříznivým parametrům tratí nejsou příliš atraktivní.

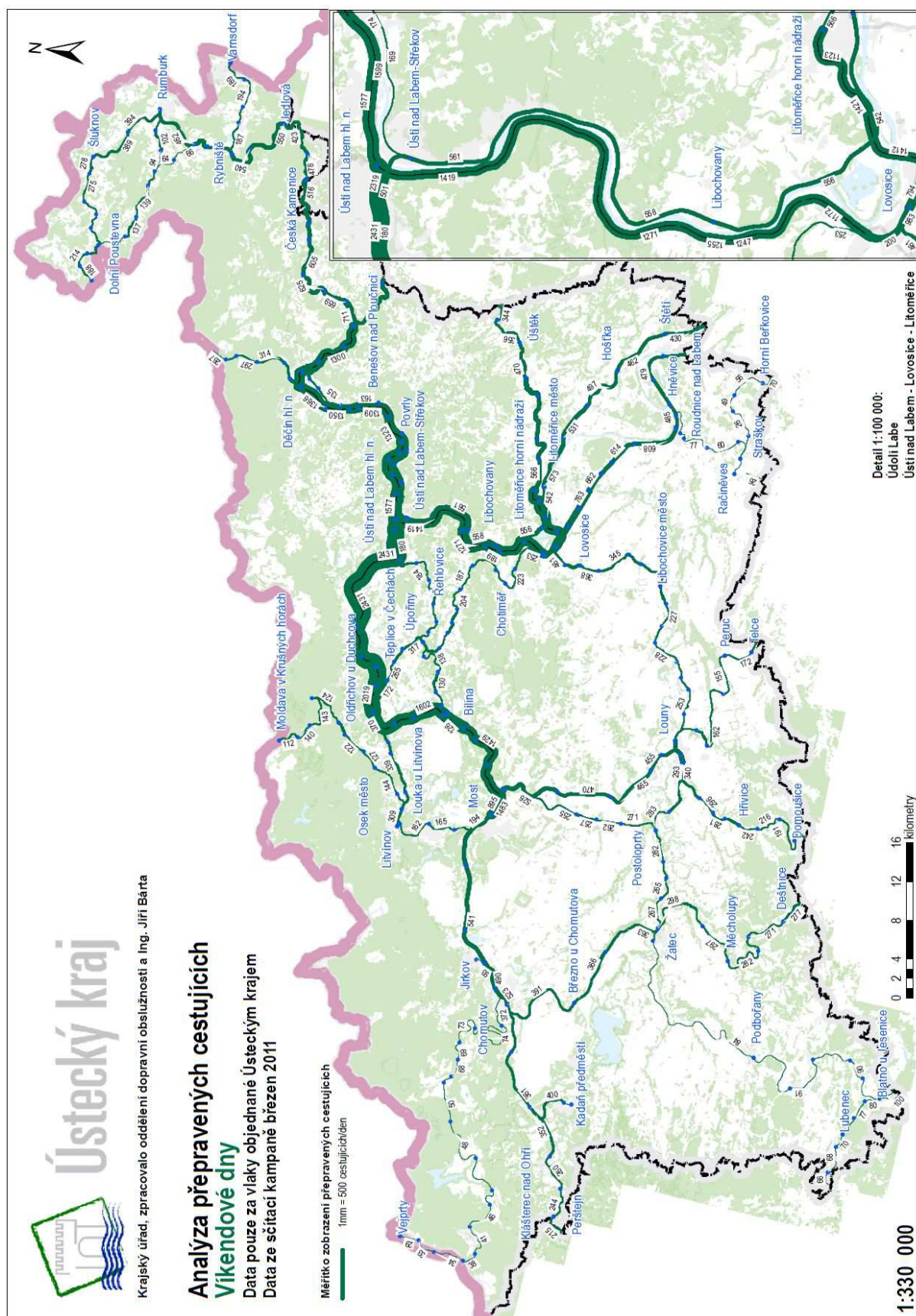
Tabulka 35: Výkony veřejné osobní dopravy v Ústeckém kraji

Ukazatel / rok	jednotka	2006	2007	2008	2009	2010
Počet vlakových spojů v pracovní den	spoje	5 642	5 594	6 400	6 451	6 281
Počet vlakových spojů v neděli a svátek	spoje	4 393	4 564	4 950	4 988	4 834
Počet autobusových spojů v pracovní den	spoje	17 502	16 118	30 962	29 613	27 787
Počet autobusových spojů v neděli a svátek	spoje	4 362	4 045	8 770	8 282	8 897
Cestující železniční dopravy v rámci kraje	tis. osob	10103,0	9527,0	8560,0	7986,0	8131,6
Cestující mezikrajské železniční dopravy	tis. osob	3204,4	3559,0	3807,0	4260,0	4667,0
výjezdy	tis. osob	1604,2	1770,0	1913,0	2005,0	2202,0
příjezdy	tis. osob	1600,2	1789,0	1894,0	2255,0	2465,0
Cestující železniční dopravy v kraji celkem	tis. osob	13307,4	13086,0	12367,0	12246,0	12798,6
Cestující autobusové dopravy v rámci kraje	tis. osob	19666,8	14723,3	13648,9	14964,1	16924,0
Přeprava cestujících MHD v kraji	mil. osob	110,1	113,6	110,8	98,9	99,4
tramvaje	mil. osob	11,8	12,3	12,4	9,8	10,9
trolejbusy	mil. osob	35	36,2	35,9	34,3	33
autobusy	mil. osob	63,3	65,1	62,5	54,8	55,5

Zdroj: Ročenka dopravy 2010

Obrázek 6: Vytížení vlakových spojů objednávaných KÚÚK v pracovních dnech

Zdroj: Dopravní plán Ústeckého kraje 2012-2016

Obrázek 7: Vytížení vlakových spojů objednávaných KÚÚK o víkendů

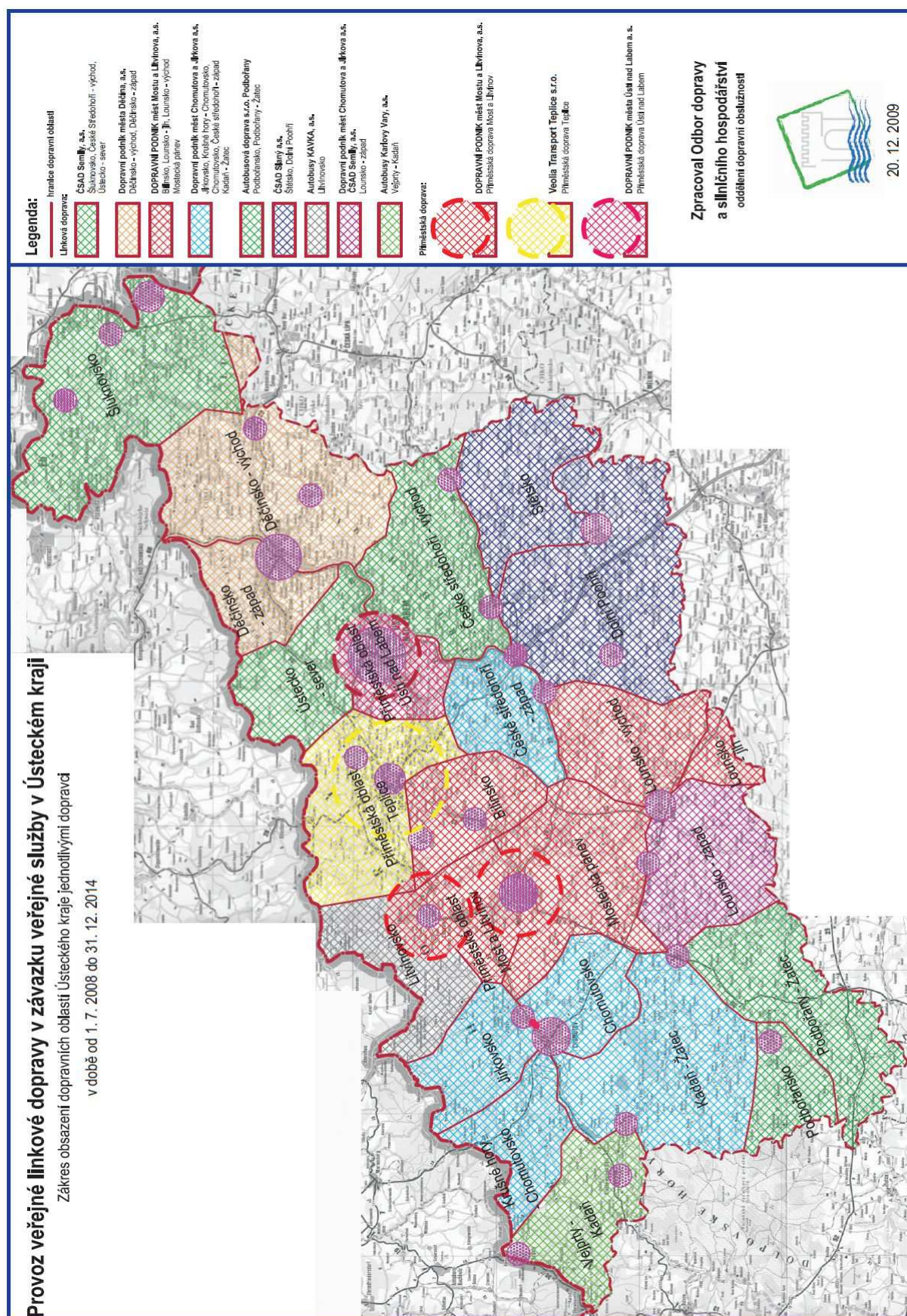
Zdroj: Dopravní plán Ústeckého kraje 2012-2016

Železniční doprava propojuje všechny ORP v kraji, kvalita tohoto spojení je však hlavně v periferních venkovských a horských oblastech limitována parametry železniční infrastruktury. Na mnoha místních drahách byla ze strany KÚÚK objednávka železniční dopravní obslužnosti v posledních cca 5 letech podstatně redukována, případně úplně zastavena. Problematické je napojení Šluknovského výběžku, který je poměrně izolovaný od zbytku kraje a přetrvává zde nepříznivá časová dostupnost okresního města⁵². Prakticky všechny železniční linky základní dopravní obslužnosti na území kraje provozuje společnost České dráhy a.s., výjimkou je spojení Rybníště/Seifhennersdorf – Varnsdorf – Liberec provozované společností Vogtlandbahn GmbH.

Kraj je pokrytý hustou sítí veřejné autobusové dopravy, vycházející z velkého množství středisek, mezi nimiž hrají důležitou roli zejména ORP. Pro potřeby organizace dopravy a realizaci veřejných soutěží na dopravce bylo území kraje rozděleno na cca 23 dopravních oblastí. Problematické spojení se zbytkem kraje má zejména Šluknovsko, relativně izolované jsou také některé části Krušných hor, Českého středohoří a některé odlehlé obce v periferních oblastech kraje. Obslužnost v jednotlivých dopravních oblastech zajišťují dopravci: Bus Line a. s., Dopravní podnik města Děčína a. s., Dopravní podnik měst Mostu a Litvínova a. s., Dopravní podnik měst Chomutova a Jirkova a. s., Autobusová doprava s. r. o. Podbořany, ČSAD Slaný, a. s., Autobusy Kavka a. s. a Autobusy Karlovy Vary a. s. Příměstskou dopravu v zázemí měst Most, Litvínov, Teplice a Ústí nad Labem realizují dopravci: Dopravní podnik měst Mostu a Litvínova a. s., Veolia Transport Teplice s. r. o. a Dopravní podnik města Ústí nad Labem a. s.

Městská hromadná doprava je provozována v Bílině, Děčíně, Duchcově, Chomutově, Jirkově, Kadani, Klášterci nad Ohří, Litoměřicích, Litvínově, Lounech, Lovosicích, Štětí, Teplicích, Ústí nad Labem a Žatci. V rámci integrace dopravních systémů se postupně řeší síťové vazby MHD a regionálních linek.

⁵² Zatímco některé části výběžku mají lepší spojení s Libereckem, Českolipskem a dálkovou dopravou solidní spojení i se Středočeským krajem a Prahou.

Obrázek 8: Zákres územního rozložení autobusových dopravců v Ústeckém kraji

Zdroj: KÚÚK (2012f)

5.6 KLÍČOVÉ ZÁVĚRY KAPITOLY 5

Ústecký kraj má vzhledem k nadřazeným sítím výbornou dopravní polohu (IV. Transevropský multimodální koridor).

Parametry mnoha silnic neodpovídají jejich dopravnímu významu a zatížení. Kromě plánovaných a nedokončených úseků dálnice D8 a rychlostních silnic R6 a R7 se to týká zejména silnic:

I/13 (potřeba obchvat Bíliny, Klášterce nad Ohří, Kladrubská spojka, dálniční přivaděč do Děčína, přeložka úseku Děčín – Nový Bor a zkapacitnění úseku Chomutov – Klášterec nad Ohří),

I/27 (zkapacitnění úseku Most – Litvínov, Žiželice – obchvat a přemostění, Velmyšleves – obchvat a přemostění)

průjezdů intravilány měst (I/15 v Litoměřicích – potřeba jižního a východního obchvatu; II/240 Roudnice nad Labem – potřeba západního obchvatu s novým mostem přes Labe).

Ačkoli je v kraji velmi hustá síť železnic a nadprůměrná míra elektrizace železnic, stav a parametry železniční infrastruktury zpravidla neodpovídá soudobým dopravním potřebám. Z hlediska časové dostupnosti je oproti IAD konkurenceschopný pouze I. TŽK. V oblasti železniční infrastruktury je potřeba zejména rekonstrukce páteřních tratí za účelem zvýšení traťových rychlostí (č. 130, 140, 081, 083, 114, 123, 134, aj.), elektrizace páteřních tratí (č. 134, 143), otevření nových ŽST a ŽŽ (Chomutov – Písečná, Vrutice, Velké Žernoseky) a peronizace či poloperonizace vybraných stanic a zastávek. Zásadní přínos pro spojení se Šluknovskem může mít znovuzprovození přeshraničního spojení Dolní Poustevna – Sebnitz a zavedení nové žel. linky Děčín – Bad Schandau – Dolní Poustevna – Rumburk. Rozvojovou výzvou je řešení dalšího osudu regionálních železničních tratí, kde došlo k ukončení nebo zásadní redukci objednávky dopravní obslužnosti. K zásadnímu zlepšení dostupnosti měst v centrální části kraje z Prahy a zahraničí dojde v případě realizace VRT Praha – Berlín.

Nejvyšší intenzita silniční dopravy mimo velká města je na dálnici D8, silnicích I/13, I/27 (Most – Litvínov), rychlostní komunikaci R7 a silnicích I/30 a I/8 suplujících zatím chybějící úsek dálnice D8 (Lovosice – Řehlovice). Vysoká intenzita dopravy je na páteřních tazích velkých měst, vzhledem k parametrům těchto tahů je kritická situace zejména v Bílině, Klášterci nad Ohří, Litoměřicích, Roudnici nad Labem a Děčíně.

Potenciál vodní dopravy je limitován propustností Labské vodní cesty mezi Ústím nad Labem – Střekovem a hranicí se SRN. Odstranění problémů špatných plavebních podmínek v obdobích sucha je cílem projektu výstavby Plavebního stupně Děčín, který je však kritizován v souvislosti s očekávanými negativními vlivy na životní prostředí.

V kraji je poměrně hustá síť značených cyklistických a turistických tras. Pro jejich větší využití je nezbytná separace pěších, cyklistů i silničního provozu v úsecích s nejvyšším potenciálem a zásadní prodloužení sítě cyklostezek (samostatných komunikací pro cyklisty) a zlepšení nabídky doplňkové infrastruktury.

V Ústeckém kraji dochází k postupnému zavádění prvků IDS. V jeho rámci dochází především k řešení vztahů regionální železniční a autobusové dopravy (redukci souběhů železničních a autobusových linek, řešení návaznosti), zavádění přeshraniční dopravní obslužnosti a vytváření jednotného tarifního systému. Pro další rozvoj veřejné dopravy v kraji je zapotřebí pokračování v tvorbě IDS, řešení

lokalizace, stavu uzlů a zastávek IDS a zpestření nabídky služeb v jejich blízkém okolí, z regionálního hlediska pak zlepšení dostupnosti Šluknovska veřejnou dopravou.

6 TECHNICKÁ INFRASTRUKTURA A ŽIVOTNÍ PROSTŘEDÍ

6.1 TECHNICKÁ INFRASTRUKTURA

6.1.1 ENERGETIKA

Elektroenergetika byla podrobněji diskutována v kapitole „Pozice vybraných energetických odvětví“. Elektroenergetika má mimořádný význam pro ekonomiku a zaměstnanost v Ústeckém kraji, dodávkou elektrické energie má však význam pro celé Česko.

Elektroenergetické zdroje jsou navázány na systém rozvodů a přenosové soustavy 400 a 220 kV (Výškov, Hradec) a propojovacích vedení s rozvodnami stejné napěťové hladiny ležících mimo území kraje. Přenosová soustava 400 kV je propojena se stejnou sítí SRN a připravuje se druhé propojení západním směrem přes rozvodnu Vítkov. Distribuční soustava o napěťové hladině 110 kV je plošně dostatečně rozvinutá a umožňuje další zahuštění rozvodnami 110 kV. Některé rozvodny bude nutné pro posílení přenosových schopností a zvýšení spolehlivosti dodávek elektřiny propojit (ÚAP ÚK 2011, s. 56).

ZÁSOBOVÁNÍ TEPEM

V Ústeckém kraji jsou díky lokalizaci uhelných elektráren a vysoké urbanizaci nadstandardně rozvinuté sítě centrálního zásobování teplem (CZT). Největší pokrytí CZT je v oblasti SHR. Teplo do nich dodávají jednak kogenerační jednotky tepelných elektráren Ledvice, Tušimice, Prunéřov a Komořany, jednak místní zdroje CZT (Teplárna Trmice – Ústí nad Labem, Děčín – kogenerace na bázi zemního plynu při využití geotermální energie, Litoměřice – výtopna, výhledově kogenerace na bázi geotermální energie, aj.).

Dodávaný tepelný výkon nedosahuje svého potenciálního maxima, existují předpoklady pro další rozšiřování CZT (ÚAP ÚK 2011):

- z hlediska výkonu je možné rozšiřovat CZT v Chomutově, Jirkově, Kadani, Klášterci n. O., Teplicích, Bílině, Duchcově, Mostu a Litvínově
- využití odpadního tepla z elektrárny Počeradý – může být využito k vytvoření nebo napojení soustav CZT v Lounech, Žatci, Postoloprtech, Mostě, Litvínově a Obrnicích

Soustavy CZT poskytují oproti lokálním zdrojům relativně „čistou“ energii, jejich rozšiřování a napojování stávajících domácností a objektů je však odvislé od výsledné ceny tepla. Rizikem pro budoucnost je absence smluv mnoha tepláren na dlouhodobé dodávky teplárenského uhlí, rozvojovou výzvou pak nahrazení uhlí, jehož těžba bude v následujících dekádách utlumována, jinými zdroji (ve střednědobém horizontu půjde především o zajištění pestřejšího energetického mixu – např. větším využitím plynu a biomasy). Nezanedbatelný je také potenciál geotermální energie pro zásobování teplem, ke kterému jsou podmínky na více lokalitách v Ústeckém kraji (např. v Ústí nad Labem a v Litoměřicích).

ZÁSOBOVÁNÍ ZEMNÍM PLYNEM

Ústeckým krajem prochází tranzitní plynovod umožňující dodávky zemního plynu z Ruska i Norska. Předávací stanice Bylany je hlavním zdrojem pro zásobování kraje, druhým zdrojem je regulační stanice z velmi vysokého na vysoký tlak v Dobříni u Roudnice n.L., která je rovněž napojena na tranzitní plynovod. Připravuje se výstavba dalšího tranzitního plynovodu „Gazela“ který umožní zvýšené dodávky plynu z Ruska do západní Evropy. Trasa bude zčásti kopírovat stávající tranzitní plynovod a nedaleko Chomutova se odkloní jižním směrem. Soustava vysokotlakých plynovodů plošně pokrývá kraj a jsou předpoklady pro její rozšíření, pokud vzniknou nová odběrová centra. Je možno konstatovat, že stupeň plynofikace obcí v kraji je na nadprůměrné úrovni v rámci ČR (ÚAP ÚK 2011, s. 57).

Podíl obyvatel napojených v r. 2010 na plynárenskou síť v Ústeckém kraji je odhadován na 63 %, tj. cca 527 tisíc obyvatel. V důsledku rostoucích cen plynu se tento podíl zvyšuje jen velmi pomalu (ÚAP ÚK 2011, s. 7).

OBNOVITELNÉ ZDROJE ENERGIE

V rámci Ústeckého kraje mají nejlepší podmínky pro rozvoj větrné energetiky Krušné hory. Roční využití zdrojů se zde pohybuje okolo 20 % (pro srovnání: u Baltského moře cca 80 %). Rozsáhlé planiny Krušných hor umožňují i výstavbu velkoplošných fotovoltaických elektráren (roční využití fotovoltaických zdrojů v ČR: cca 12 %, ve Španělsku cca 3 krát více). Potenciál vyššího zastoupení větrné a solární energetiky je však limitován negativním vlivem na krajinný ráz i nutností uzpůsobení přenosové soustavy těžko předvídatelným výkyvům v produkci elektřiny z těchto zdrojů. Optimálním zdrojem překlenutí energetického sedla jsou přečerpávací elektrárny, jejichž rozvoj je však také limitován dopady na krajinný ráz. Určitý potenciál má také větší využití výkonově stálé vodní energie místních toků, zejména na jezích a vodních stupních na Labi a Ohři a na dalších tocích, kde podmínky umožňují výstavbu malých vodních elektráren.

Specifickým tématem je potenciál produkce energetických zemědělských plodin na rekultivovaných plochách v SHR.

Na území Ústeckého kraje je realizována či připravována řada záměrů rozvoje⁵³ energetické infrastruktury. Jedná se zejména o výstavbu nových elektrárenských zdrojů (momentálně probíhá výstavba paroplynové elektrárny Počerady a uhelné elektrárny Ledvice, v přípravě jsou další záměry), výstavby elektroenergetických sítí (přenosová soustava 400 kV a distribuční soustava 110 kV), tranzitního plynovodu Gazela (Hora sv. Kateřiny – hranice Plzeňského kraje) a ropovodů Nelahozeves – Litvínov a Kralupy nad Vltavou – Litvínov.

6.1.2 ZÁSOBOVÁNÍ VODOU A KANALIZACE

Velká část území Ústeckého kraje je zásobována pitnou vodou prostřednictvím Vodárenské soustavy severní Čechy, i v místech, kam tato soustava nezasahuje (Děčínsko, Rumbursko, Šluknovsko) se nachází hustá síť skupinových vodovodů. Zásobování pitnou vodou v Ústeckém kraji je z hlediska ČR na vysoké úrovni, v kraji bylo v r. 2010 na veřejný vodovod napojeno celkem 95,6 % obyvatel (v ČR 93,1 % obyvatel), podíl obyvatel zásobovaných vodou z veřejného vodovodu v kraji roste (ÚAP ÚK 2011).

⁵³ Více viz ÚAP ÚK 2011, s. 58-59.

Území Ústeckého kraje vykazuje přebytky zdrojů pitné vody, a to jak podzemních zdrojů, tak i povrchových. Zdroje mají zpravidla dostatečnou vydatnost a s výjimkou povrchových zdrojů se zpravidla jedná o kvalitní zdroje pitné vody. Kvalitu povrchových zdrojů vody negativně ovlivnilo rozsáhlé odlesnění Krušných hor, které bylo způsobeno imisemi z tepelných elektráren. V poslední době se situace postupně zlepšuje, ale proces zlepšení kvality povrchových zdrojů bude dlouhodobý (ÚAP ÚK 2011, s. 61).

Na území Ústeckého kraje fungují podle ÚAP ÚK (2011) tři velké nezávislé systémy zásobování průmyslovou vodou:

- Přivaděč průmyslové vody Ohře-Bílina
 - zdroje: čerpací stanice Rašovice na Ohři a menší vodní toky pramenící v Krušných horách
 - funkce: ochrana hnědouhelných lomů před povodněmi z menších krušnohorských toků, zásobování průmyslu v oblasti Chomutova, celoroční přivádění dostatku vody do řeky Bíliny
- Průmyslový vodovod Nechranice
 - zdroj: čerpací stanice Stranná na Ohři
 - funkce: zásobování průmyslových areálů ve Velebudicích, na JV okraji Chomutova, v Komořanech a v Záluží
- Labský průmyslový vodovod
 - zdroj: čerpací stanice Dolní Zálezly na Labi
 - funkce: zejména zásobování elektrárny Ledvice

Systémy zásobování průmyslovou vodou mohou být v budoucnu využity pro hydrickou rekultivaci zbytkových jam po povrchové těžbě hnědého uhlí.

KANALIZACE

Rozvoj kanalizace probíhal na území Ústeckého kraje nerovnoměrně. První fungující systémy zakončené čistírnou odpadních vod byly realizovány zejména podél toku Ohře s ohledem na využívání vody z Ohře pro odběry vody. Postupně byly však realizovány kanalizační sítě a čistírny odpadních vod u všech větších měst. V současnosti probíhá postupná realizace čistíren odpadních vod u všech větších sídel nad 500 obyvatel, v delším horizontu je plánováno čištění odpadních vod u obcí nad 200 obyvatel. Ke stávajícím kanalizačním systémům jsou připojovány obce v jejich dosahu, čímž dochází ke vzniku tzv. nadobecních kanalizačních systémů (ÚAP ÚK 2011, s. 62).

Stávající velké kanalizační systémy jsou založeny převážně na principu jednotné kanalizační sítě, což vede ke znečišťování vodních toků při dešťových srážkách (srážková voda naředí splaškové vody a jejich část vyplaví do vodního recipientu).

6.2 STAV JEDNOTLIVÝCH SLOŽEK ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ

6.2.1 OVZDUŠÍ

Z mezikrajského hlediska je Ústecký kraj specifický vysokou koncentrací tepelných elektráren a obecně velkých znečišťovatelů ovzduší, s čímž souvisí nejvyšší absolutní produkce emisí NO_x a SO_2 v porovnání s jinými kraji (CENIA 2011). V emisích ostatních sledovaných látek (NH_3 , těkavé organické látky, CO, tuhé znečišťující látky v absolutních číslech) znečišťujících ovzduší patřil Ústecký kraj v roce 2009 spíše k republikovému průměru.

Tabulka 36: Emise znečišťujících látek na jednoho obyvatele podle krajů v roce 2009

Území	Emise tuhé	Oxid siřičitý (SO_2)	Oxidy dusíku (NO_x)	Oxid uhelnatý (CO)	Těkavé organické látky (VOC)
Česká republika	3,0	16,6	12,4	19,8	11,0
Hl. m. Praha	0,5	1,3	2,4	1,5	8,3
Středočeský	4,0	17,2	11,6	16,8	12,5
Jihočeský	4,5	15,4	5,4	13,6	11,3
Plzeňský	3,8	18,9	5,2	12,5	11,5
Karlovarský	4,2	29,7	26,0	11,5	12,3
Ústecký	3,7	74,5	66,3	15,5	14,1
Liberecký	2,7	6,4	2,8	11,7	10,8
Královéhradecký	3,8	10,7	3,4	12,8	11,4
Pardubický	3,5	22,6	18,6	13,0	12,1
Kraj Vysočina	4,7	5,2	3,8	13,8	12,2
Jihomoravský	1,5	3,4	3,6	5,7	9,3
Olomoucký	2,4	7,1	4,7	8,5	9,9
Zlínský	1,9	9,3	4,6	6,1	10,3
Moravskoslezský	3,6	17,6	14,9	89,1	10,4

Zdroj: VDB ČSÚ 2012

Pozn.: V tabulce jsou zahrnuty emise REZZO 1-3 (stacionární zdroje), chybí zde tedy mobilní zdroje znečištění ovzduší. Měrnou jednotkou je kg/1 obyvatele.

V přepočtu na 1 obyvatele je však v Ústeckém kraji také nejvyšší produkce těkavých organických látek, nadprůměrná (pokud zanedbáme Moravskoslezský kraj) je také produkce oxidu uhelnatého.

Celkové množství znečišťujících látek emitovaných do ovzduší umístěných a pozorovaných na území Ústeckého kraje vykazuje za období posledních 10 let klesající tendenci (KÚÚK 2011). Nejvýraznější pokles byl zaznamenán u emisí oxidu siřičitého, produkovaného téměř výhradně velkými stacionárními zdroji znečištění ovzduší (uhelnými elektrárnami a teplárnami). V roce 2010 došlo oproti roku 2009 k mírnému poklesu emisí SO_2 a CO v souvislosti s plněním plánů snižování emisí u velkých znečišťovatelů ovzduší (uhelné elektrárny a velké závodní teplárny). Emise tuhých znečišťujících látek (TZL) a CO zůstává v posledních letech na stejné úrovni (kolísající podle objemu výroby velkých znečišťovatelů), emise NH_3 se po vzrůstu v r. 2009 vrátily na úroveň roku 2008 (KÚÚK 2011).

Takřka dominantním zdrojem emisí SO_2 a NO_x jsou velké stacionární zdroje znečištění (REZZO1), tedy především zmíněné uhelné elektrárny a teplárny. Ty jsou zároveň hlavním zdrojem emisí TZL, výrazný podíl na celkových emisích TZL mají však také mobilní zdroje (tedy doprava – REZZO4) a malé zdroje (především lokální topeniště – REZZO3). Největším producentem emisí CO v kraji jsou automobily, výše emisí však postupně výrazně klesá a to v souvislosti s obměnou vozového parku, zatímco výše emisí CO u velkých stacionárních zdrojů kolísá podle objemu výroby a v dohledné době patrně produkci CO z mobilních zdrojů převyší. Hlavním producentem těkavých organických látek a NH_3 jsou malé stacionární zdroje znečištění.

Zatímco produkce emisí z velkých stacionárních zdrojů kolísá podle objemu produkce a v některých kategoriích v souvislosti s ekologickými opatřeními producentů klesá, v posledních letech se projevil trend zvýšeného znečišťování ovzduší malými stacionárními zdroji, a to především lokálními topeništi. Majitelé rodinných domů se podle KÚÚK (2011) z důvodu vyšších cen elektřiny a zemního plynu vrací k topení tuhými palivy, hlavně pak uhlím a někdy i domácím odpadem. Problematická regulace těchto zdrojů umožňuje spalování v nevhodných kotlích s nízkou účinností, spalování odpadků vede k produkci nebezpečných látek. Nízké komíny rodinných domů neumožňují optimální rozptyl zplodin, v době inverzních stavů dochází k prudkému zhoršení kvality ovzduší v lokalitě.

Tabulka 37: Emise škodlivin největších znečišťovatelů v Ústeckém kraji v tunách v roce 2010

	SO_2	NO_2	PM_{10}	CO
Elektrárna Ledvice	9851	3852	113	-
Elektrárna Počerady	7319	13650	391	1702
Elektrárny Prunéřov	17335	16793	635	1518
Elektrárny Tušimice	724	1148	63	-
Teplárna Komořany (United Energy a.s.)	4081	833	86	274
Teplárna Trmice (Dalkia a.s.)	1881	1372	14	373
Energy Ústí nad Labem a.s.	479	272	6	37
Teplárna Chomutov (ACTHERM, s.r.o.)	873	333	3	22
Unipetrol RPA, s.r.o. (Litvínov)	6053	5946	294	1006
Rafinérie Litvínov (Česká Rafinérská a.s.)	2922	448	146	4
Lovochemie a. s., Lovosice	1062	519	22	34
Mondi Štětí a.s.	699	1131	129	1313
AGC Flat Glass Czech a.s. Řetenice	453	2159	105	21
Lafarge Cement a.s., Čížkovice	147	485	10	908
Spalovna průmyslových odpadů Trmice	831	7654	250	1187

Zdroj: KÚÚK (2011), IRZ (2012)

Pozn.: PM_{10} = poléřavý prach.

Nejhůře jsou emisemi postiženy oblasti nejbližše hlavním zdrojům znečištění. V Ústeckém kraji se tyto zdroje soustředí především v okresech Chomutov, Most, Teplice a Louny, kde se nacházejí největší zpracovatelé vytěženého uhlí – především tepelné elektrárny, ale i chemické a hutní podniky. Okresem s nejnižší produkcí znečištění ovzduší je Děčín, který je z hlediska měrných emisí (t/km^2) jediným okresem srovnatelným s průměrem ČR. Druhé nejnižší hodnoty měrných emisí byly zaznamenány v okrese Litoměřice. Emise z automobilové dopravy vedou ke zhoršené kvalitě ovzduší ve všech velkých městech kraje (obzvláště v oblastech kongescí), a podél nejzatíženějších silničních tahů.

V důsledku meteorologické situace došlo v roce 2010 opakovaně k výraznému nárůstu plochy kraje se zhoršenou kvalitou ovzduší, což se projevvalo především nadlimitní koncentrací poléřavého prachu (PM_{10}). Denní imisní limit PM_{10} byl v roce 2010 překročen na více než polovině území kraje,

především pak v jeho jižní (Poohrří, Polabí) a centrální (SHR) části (viz DHV CR 2012). V letech 2001 až 2010 docházelo také ke dlouhodobému překračování cílových imisních limitů pro polycyklické aromatické uhlovodíky (benzo(a)pyren) a plošnému a dlouhodobému překračování cílových imisních limitů pro troposférický ozón.

Tabulka 38: Emise základních znečišťujících látek ze stacionárních zdrojů v okresech Ústeckého kraje v r. 2009

	tuhé	Emise (v tunách)			Měrné emise (v tunách/km ²)			
		Oxid siřičitý (SO ₂)	Oxidy dusíku (NO _x)	Oxid uhelnatý (CO)	tuhé	Oxid siřičitý (SO ₂)	Oxidy dusíku (NO _x)	Oxid uhelnatý (CO)
Ústecký kraj	2 995,9	62 322,3	55 421,1	12 924,1	0,6	11,7	10,4	2,4
Děčín	378,7	870,4	302,4	1 656,7	0,4	1,0	0,3	1,8
Chomutov	808,9	21 677,9	21 943,7	2 133,9	0,9	23,2	23,5	2,3
Litoměřice	411,6	2 699,5	2 436,8	3 156,9	0,4	2,6	2,4	3,1
Louny	567,7	7 208,8	14 549,0	2 487,3	0,5	6,5	13,0	2,2
Most	296,8	16 893,1	8 120,4	1 749,1	0,6	36,2	17,4	3,7
Teplice	373,8	10 622,1	6 311,6	851,9	0,8	22,7	13,5	1,8
Ústí nad Labem	158,4	2 350,5	1 757,2	888,3	0,4	5,8	4,3	2,2

Zdroj: VDB ČSÚ (2012)

Se záměrem redukce znečištění ovzduší a obzvláště zamezení překračování imisních limitů jsou KÚÚK připravovány a pravidelně aktualizovány příslušné rozvojové dokumenty. Aktuální Integrovaný krajský program ke zlepšení kvality ovzduší Ústeckého kraje (DHV CR 2012) navrhuje následující opatření ke zlepšení kvality ovzduší:

- Rozvoj environmentálně příznivého území
- Ekologizace konkrétních bodových zdrojů znečišťování ovzduší
- Ekologizace dopravy
- Omezení prašnosti z plošných a liniových zdrojů
- Zvýšení plynulosti silniční dopravy a budování obchvatů měst a obcí
- Čištění povrchu komunikací, vč. pořízení nesilniční techniky
- Omezení automobilové dopravy
- Snížení energetické náročnosti objektů
- Rozvoj environmentálně příznivé infrastruktury
- Podpora rozvoje veřejné dopravy
- Nahrazování (doplňování) bodových zdrojů znečišťování ovzduší alternativními zdroji energie
- Podpora výstavby infrastruktury pro cyklistickou a pěší dopravu, úprava stávající infrastruktury
- Informační opatření a technická pomoc

- Zavedení nízkoemisních zón

6.2.2 HLUK

Nejvýznamnějším zdrojem hluku je silniční doprava. Nejvyšší počet obyvatel kraje dotčených nadlimitním hlukem v nočních hodinách (60 a více dB) z dopravy na nejvíce frekventovaných silnicích žije v Děčíně (3 887 obyvatel), Teplicích (3 579 obyvatel) a Ústí nad Labem (2 401 obyvatel). Z hlediska celodenních limitů (70 a více dB) je nadlimitním hlukem dotčeno 1 902 obyvatel Děčína, 1 972 obyvatel Teplic a 1 368 obyvatel v Ústí nad Labem (ÚAP ÚK 2011, s. 34).

Při případné realizaci plánovaných silničních staveb (viz kapitola Doprava) je možné očekávat razantní pokles počtu nadlimitním hlukem dotčených obyvatel v Děčíně i Teplicích, a částečný pokles v Ústí nad Labem.

Dopravní hluk je pro většinu obyvatel dominantní složkou rušivých hluků. Negativní působení hluku je zvýšeno koncentrací obyvatel na poměrně malých plochách. Zatížení obyvatel vysokou hladinou hluku je největší v zástavbě podél hlavních dopravních tahů silnic I. třídy (ÚAP ÚK 2011, s. 35). Právě na silnicích první třídy je nejvíce problematických úseků vedoucích přes hustě zastavěné oblasti sídel v kraji, přičemž intenzita provozu na těchto úsecích je poměrně vysoká. Pro snížení nadlimitního působení hluku na okolní obytné prostředí a zároveň zlepšení dopravních parametrů příslušných silničních tahů tak bude nezbytné postupné přebudování sítě silnic I. třídy tak aby došlo k minimalizaci vlivu dopravy na těchto tazích na hustě zastavěné oblasti sídel. U velké části problematických úseků jsou již připravovány projekty přeložek stávajících komunikací (viz kapitola Doprava).

Výrazným zdrojem hluku je v oblasti SHR těžba hnědého uhlí (mj. hluk z pásových dopravníků).

6.2.3 VODA

Kvalita vody v tocích na území Ústeckého kraje se pozvolna zvyšuje, k místnímu zhoršování kvality dochází pod výpustmi čistíren odpadních vod velkých měst a průmyslových podniků. Se zdokonalováním technologie čištění je možné očekávat další zlepšování. Dlouhodobější bude pravidelné organické znečišťování odlehčováním jednotlivých kanalizací, jedná se však o relativně nejlépe odbouratelné znečištění přirozenou samočisticí schopností toků. Nejhorší je situace u řeky Bíliny, do níž jsou vpouštěny vody z čistíren chemických podniků pánevní oblasti a čerpané důlní vody (ÚAP ÚK 2011, s. 29). Řeka Bílina patří dlouhodobě mezi nejvíce znečištěné vodní toky v ČR, v letech 2008-09 byla v třídách jakosti vody klasifikována jako řeka s velmi silně znečištěnou vodou (tedy v nejhorší třídě jakosti, viz ČSÚ, CENIA, MŽP 2010). Silně znečištěnou řekou podle stejné klasifikace (ČSN 75 7221) byla ve stejném období Chomutovka, velmi znečištěný je také Teplický potok a Blšanka. Navzdory opakovanému překračování limitů pro různé znečišťující látky se koncentrace těchto látek ve vodě řeky Bíliny i jiných silně znečištěných tocích průběžně snižuje.

Drobnější vodní toky bývají velmi často výrazně ovlivňovány chybějícím čištěním odpadních vod u menších obcí. Postupnou dostavbou kanalizační sítě a čistíren odpadních vod u obcí nad 200 obyvatel dojde ke zlepšování kvality i u těchto menších vodních toků (ÚAP ÚK 2011, s. 30).

Východní část Ústeckého kraje byla v roce 2010 opakovaně zasažena vydatnou srážkovou činností působící povodňové situace. Obzvláště povodně v povodí řeky Kamenice z června 2010 a v povodí Ploučnice, Kamenice, Mandavy a jiných toků v srpnu 2010 vedly k velkým rozlivům a velkým škodám na majetku.

Výši povodňových škod ovlivnila nedůsledná protipovodňová ochrana (absence protipovodňových opatření schopných odolat často i relativně menším kulminačním průtokům, než jaké zasáhly příslušná povodí při výše zmíněných povodních) i vysoká koncentrace staveb a obydlí v oblastech rozlivu vodních toků, vznikajících zde od počátků industriální revoluce (kdy byly právě vodní toky osami rozvoje průmyslu a sídel). Za těchto podmínek je vysoká četnost extrémních srážkových úhrnů (považovaných některými klimatology za projev tzv. malého pluvialu⁵⁴) varováním před hrozbou budoucích škod, které nebudou výrazně nižší už jen proto, že drtivá většina povodněmi postižených majitelů nemovitostí z finančních důvodů nemovitosti v ohrožených územích raději opraví, než aby se přemístili mimo záplavová území⁵⁵.

Pro minimalizaci povodňových škod (mj. zamezení výstavby v lokalitách ohrožených záplavami) a realizaci protipovodňových opatření jsou stanovována záplavová území. Ta již byla stanovena (nebo probíhá proces jejich stanovování) u všech vodohospodářsky významných toků na území Ústeckého kraje ve správě podniků Povodí Ohře a Povodí Labe. Rozsáhlejší záplavová území se nacházejí především u Labe⁵⁶ a Ohře na Litoměřicku, u ostatních toků se jedná spíše o plochy dílčího významu (ÚAP ÚK 2011. s. 30).

Na ochranu před povodněmi byla navržena řada protipovodňových opatření, sestávajících mj. z kombinace úpravy břehů, protipovodňových zdí, hrází a případně mobilních hrazení. Návrhy protipovodňových opatření se týkají prakticky všech obcí podél řeky Labe, největší rozsah navrhovaných opatření je mezi Křešicemi a Lovosicemi⁵⁷ (ÚAP ÚK 2011. s. 30).

Výše zmíněná opatření jsou vesměs regulačního rázu. Otázkou je však realizace takových opatření, která zvýší retenční kapacitu krajiny a omezí tak okamžitý odtok srážkové vody a tím pádem rychlost a intenzitu povodňové vlny. K tomu je především zapotřebí zabránění dalšího masivního růstu zpevněných ploch, resp. jejich negativního vlivu na odtokové poměry (např. realizací zatravněných střech, jímek na srážkovou vodu, retenčních nádrží, kde se kupříkladu srážková voda zadržuje k následnému využití) a revitalizace vodních toků.

6.2.4 PŮDY

Plošně rozsáhlé jsou v Ústeckém kraji zemědělsky výnosné černozemě (Dolní poohří), a hnědé půdy, v horských pohraničních oblastech převládají podzoly.

Hlavní ohrožení půdy v posledních letech představuje kvantitativní úbytek ploch, tedy zábor zemědělských pozemků pro antropogenní činnost. V Ústeckém kraji se jedná zejména o rozšiřování zastavěných ploch měst a sídel do okolní krajiny (hlavně pak výstavbou areálů pro výrobu a skladování a rezidenční zástavbou) a zábor zemědělské půdy při rozšiřování území těžby (hlavně pak šterkopísků). V roce 2010 došlo v Ústeckém kraji také k významnému záboru rozsáhlých zemědělských ploch pro účely výstavby fotovoltaických elektráren. S plošným zábořem souvisí i umísťování deponií materiálů. Neudržováním zemědělských ploch dochází k zarůstání hlavně ploch

⁵⁴ Malým pluvialem je v klimatologii nazýváno klimatické období trvající zpravidla několik desítek let, v jehož průběhu je výrazně vystupňovaná srážková činnost způsobující zvýšenou četnost velkých vod (Vašků 1997).

⁵⁵ Mj. protože v inkriminovaných oblastech mají nemovitosti extrémně nízkou hodnotu a často jsou reálně neprodejné, oprava nemovitosti poškozené velkou vodou je také zpravidla lacinější, než koupě či stavba nové nemovitosti mimo záplavové území.

⁵⁶ Právě na Litoměřicku došlo při povodních v srpnu 2002 k největšímu rozlivu na území ČR, kdy povodňová vlna na Labi zaplavila téměř celou levobřežní oblast mezi Nučnicí, Lovosicemi a železniční tratí č. 090.

⁵⁷ Ty byly již z větší části realizovány.

trvalého travního porostu a postupné změně na zemědělsky neobhospodařovatelné plochy s vysokou zelení (především oblast Chomutovska, Teplicka a Ústecka). Ohrožení kvality půdy představuje znečištění půdy, úbytek organické hmoty, utužování půdy těžkou zemědělskou technikou, nevhodné zemědělské hospodaření či nevhodná a nefunkční protierozní opatření. Na rozsáhlých zemědělských celcích orné půdy je nedostatek liniové zeleně. Všechny tyto negativní jevy mají vliv na vodní režim v krajině a zasakovací schopnost srážkové či tavné vody, což může vést k maximalizaci odtoku a zvýšení rizik a škod povodní i změnám poměrů v území (hlavně právě při povodních) a vyššímu ohrožení půdy vodní a větrnou erozí (KÚÚK 2011).

Důležitým, i když ne zcela účinným nástrojem při ochraně ZPF jsou platby za zábor zemědělské půdy, stávající praxe však ukazuje, že tyto platby investory (obzvláště v lukrativních lokalitách v zázemí velkých, ekonomicky prosperujících měst) od záboru půdy zpravidla neodradí. Prostřednictvím dotací jsou podporovány aktivity na zakládání větrolamů a další doprovodné zeleně za účelem ochrany půdy proti vodní a větrné erozi (KÚÚK 2011)⁵⁸.

Díky dokončení rekultivací území devastovaných těžbou hnědého uhlí dochází průběžně (a v budoucnosti bude docházet) k navracení ploch dřívějšího záboru pro zemědělské a lesní hospodaření (a to především na Chomutovsku, Mostecku a Ústecku).

⁵⁸ Větrná eroze se týká zvláště rovinatých oblastí s relativně nízkými srážkovými úhrny – Žatecko, Roudnicko, Litoměřicko.

6.3 PŘÍRODA A KRAJINA

Krajina Ústeckého kraje je velmi rozmanitá. Z geomorfologického hlediska spadá území Ústeckého kraje především do dvou velkých, velmi odlišných celků – Krušnohorské soustavy a České tabule. Krušné hory dosahují na samé západní hranici kraje nejvyššího bodu v kraji (hranice s Karlovarským krajem vede těsně pod vrcholem hory Klínovec - 1244 m n. m.), z východu na ně navazuje Děčínská pahorkatina, která se rozkládá na obou březích Labe. Masiv Krušných hor odděluje od druhého nejvýraznějšího horstva v kraji – Českého středohoří rozsáhlá Mostecká pánev vyplněná terciárními a kvartérními sedimenty. Neovulkanický reliéf Českého středohoří s charakteristickými kuželovitými a kupovitými vrchy rozděluje na dvě části údolí řeky Labe, které má místy (Porta Bohemica) antecedentní ráz. Na reliéf Krušnohorské soustavy z J a JV navazuje Česká tabule zabírající Polabí a dolní Poohří. Na S a SV zasahuje na území kraje celek Západních Sudet tvořený zde Šluknovskou pahorkatinou a Lužickými horami. Na J a JZ území kraje zasahuje do celku Plzeňské pahorkatiny.

Velký je rozdíl mezi relativně chladným podnebím Krušných hor, jejichž vrcholové partie mají poměrně vysoké srážkové úhrny, a teplými a suchými oblastmi jižně od Českého středohoří (na Žatecku jsou nejnižší průměrné srážkové úhrny v ČR). Právě suché (ale s relativně rovnoměrným rozložením srážek v průběhu roku) a teplé podnebí dolního Poohří a Polabí vytváří velmi dobré podmínky pro zemědělskou výrobu, na pastvinách a jižním úpatí vrchů Českého středohoří nalezneme vzácnou teplomilnou květenu.

Nejvýznamnějšími řekami jsou Labe (do jehož povodí spadá s výjimkou Šluknovska celé území kraje) a Ohře (levostranný přítok Labe), mezi relativně větší přítoky Labe patří Bílina, Ploučnice a Kamenice, Šluknovský výběžek odvodňuje do povodí Odry řeka Mandava.

Na území Ústeckého kraje se nachází, resp. zasahuje do něj 5 velkoplošných zvláště chráněných území – NP České Švýcarsko, CHKO Labské pískovce, CHKO České středohoří, okrajově CHKO Lužické hory a CHKO Kokořínsko. Celková výměra velkoplošných chráněných území činí 140 871 ha, což představuje 25,4 % území kraje.

Národní park České Švýcarsko navazuje na německý NP Saské Švýcarsko a předmětem jeho ochrany je geomorfologicky nejpestřejší část České křídové tabule se skalními městy, bloky, věžemi a pilíři protkanými hlubokými roklemi a soutěskami. Unikátem je zde především skalní útvar Pravčické brány, cenná je flóra vyskytující se na dnech depresí, kde má své biotopy řada podhorských a horských druhů. NP je situován uprostřed původní CHKO Labské pískovce, která zaujímá téměř celou severní část okresu Děčín s výjimkou Šluknovského výběžku (do kterého zasahuje jen zčásti) a který v dnešní podobě plní funkci ochranného pásma národního parku.

Na CHKO Labské pískovce na jihu přímo navazuje CHKO České středohoří, které je s rozlohou 1063 km² největším velkoplošným chráněným územím v Ústeckém kraji (a druhou největší CHKO v ČR) a zasahuje do 6 okresů Ústeckého kraje (Most, Teplice, Louny, Ústí nad Labem, Litoměřice a Děčín). Kromě neovulkanického reliéfu s množstvím charismatických útvarů je území specifické pestrrou faunou a florou, v níž se střídají typická stepní a lesostepní společenstva nižších nadmořských výšek a jižních expozic se severskými a alpskými druhy, které jsou reliktem dob ledových.

Spolu s CHKO Labské pískovce, NP České Švýcarsko a na východně navazující CHKO Lužické hory tvoří CHKO České středohoří rozsáhlou spojitou oblast velkoplošně chráněných území vyplňujících přibližně polovinu z východní části Ústeckého kraje. CHKO Lužické hory zasahuje do východních partií okresu Děčín, kde tvoří na krajské poměry rozsáhlé souvislé zalesněné území s pestrým reliéfem a hojným zastoupením cenné lidové architektury.

CHKO Kokořínsko známé především pestrým pískovcovým reliéfem zasahuje na území kraje jen plošně nevýznamnou částí (okres Litoměřice).

V Ústeckém kraji bylo k 31.12.2010 vyhlášeno celkem 141 maloplošných zvláště chráněných území (MZCHÚ) o celkové výměře 3 929 ha. Z toho 12 MZCHÚ má statut NPR (celková rozloha 1 297 ha), 13 NPP (rozloha 110 ha), 53 PR (rozloha 1 755 ha) a 63 PP (rozloha 767 ha). Největší počet MZCHÚ byl vyhlášen v okrese Děčín (34), nejvyšší rozloha všech vyhlášených MZCHÚ byla rovněž dosažena v okrese Děčín (1 231 ha), který vlivem vyhlášení rozsáhlé NPR Kaňon Labe (443 ha) v roce 2010 předstihl okres Chomutov (ÚAP ÚK 2011, s. 37).

Na území Ústeckého kraje je vyhlášeno celkem 98 evropsky významných lokalit, skutečný počet lokalit je však vyšší vzhledem k tomu, že legislativně vyhlášené lokality se mnohdy skládají z více vzájemně nespojitéch částí.

Na území Ústeckého kraje je vyhlášeno 5 ptačích oblastí, z toho 3 (Východní Krušné hory, Labské pískovce, Nádrž vodního díla Nechanice) se zde nacházejí v celém rozsahu, 2 sem zasahují z území Karlovarského kraje (Novodomské rašeliniště – Kovářská, Doupovské hory).

Za účelem ochrany krajinného rázu je na území kraje vyhlášeno 7 přírodních parků – Doupovská pahorkatina, Údolí Pruněřovského potoka, Bezručovo údolí (vše okres Chomutov), Východní Krušné hory (okresy Teplice a Ústí nad Labem), Džbán (zčásti okr. Louny), Dolní Poohří (okr. Litoměřice) a Loučeňská hornatina (okr. Most a Teplice).

Na území Ústeckého kraje jsou mimořádně rozsáhlá území devastovaná antropogenní činností, především pak povrchovou těžbou hnědého uhlí v oblasti SHR (v menším rozsahu pak těžbou dalších surovin, především kaolinu, štěrkopísku a stavebního kamene). Povrchovou těžbou hnědého uhlí došlo k rozsáhlé přeměně původní krajiny a krajinného rázu, likvidaci původní sídelní struktury a řady přírodně a archeologicky cenných lokalit (např. Komořanského jezera). Pozůstatkem těžby zde bude celkem 6 rozsáhlých zbytkových jam a mnoho rozsáhlých výsypek. Se zvyšující se intenzitou těžby docházelo v minulosti i ke zvyšování intenzity rekultivace devastovaných území, za minulého režimu byla v rámci politiky striktní ochrany ZPF prováděna především zemědělská rekultivace, v posledních desetiletích dochází k nárůstu podílu lesnických rekultivací (mj. v souvislosti s mimoprodukční – hygienickou a rekreační funkcí lesa v devastované, ale hustě obydlené oblasti SHR). V rámci politiky útlumu těžby hnědého uhlí a souvisejících negativních vlivů na životní prostředí došlo na počátku 90. let k zavedení územních ekologických limitů těžby a rozhodnutí o ukončení těžby na některých ne zcela vyuhlených ložiscích (Chabařovice, Most), která od té doby prochází rekultivací. Zbytkové jámy mají po postupném ukončení těžby projít hydrickou rekultivací (zaplavení), výsledné vodní útvary mají s okolními plochami sloužit především rekreaci. Zatím bylo ukončeno napuštění velkolomu Chabařovice (jezero Milada), v pokročilé fázi napouštění je velkolom Most (jezero Most).

Otázkou je potenciálně větší uplatnění přírodě blízkých způsobů rekultivace (především sukcesní rekultivace), které jsou však realizovatelné spíše na menších plochách.

6.4 VYUŽITÍ PLOCH V ÚZEMÍ

V Ústeckém kraji je z celorepublikového hlediska navzdory zemědělskému charakteru jižní části kraje (obzvláště Polabí a Poohří) lehce podprůměrný podíl orné půdy na celkové rozloze (34,2% oproti 38,1% pro celou ČR)⁵⁹. To je zapříčiněno především záborem orné půdy pro těžbu hnědého uhlí v pánevních oblastech a poměrně velkou členitostí povrchu kraje a velkým sklonem svažitých partií místních pohoří (které tak nemohou být obhospodařovány těžkou technikou). Oproti tomu je zde tradičně velká rozloha sadů a chmelnic. Ovocné sady se nalézají především na jižně exponovaných svazích Českého Středohoří. Kraj je charakteristický mimořádně vysokým podílem chmelnic (především na Žatecku, Lounsku, Litoměřicku a Roudnicku), které prosperují vzhledem k místním klimatickým podmínkám, poptávce po místních kvalitních odrůdách a které jsou zdejší cenným historickým dědictvím. Zajímavý je také výskyt plošně nezanedbatelných vinic, které patří také ke specifickým (i když objemem produkce ne tak významným) místního zemědělství. Vinice se zde nalézají především na Žernosecku (Porta Bohemica), Litoměřicku a Mostecku⁶⁰ (podoblast Litoměřická) a na Roudnicku (podoblast Mělnická). Mírně nadprůměrný je podíl trvalých travních porostů v Ústeckém kraji (13,5 %). To je mj. pozůstatkem dříve rozšířeného pastevectví, důsledkem odlesnění vrcholových partií Krušných hor, zemědělských rekultivací krajiny devastované těžbou hnědého uhlí a zatravňování nevyužívané orné půdy.

Mírně podprůměrný je podíl lesních ploch v kraji (30,2 %). Relativně menší rozloha lesních ploch je důsledkem historicky rozvinutého zemědělství, které i vzhledem k příznivým klimatickým podmínkám zasahovalo i do místních pohoří (především pak Českého Středohoří). I když v některých částech pohoří v posledních desetiletích dochází k rapidnímu poklesu zemědělské výroby a zemědělského využití (rapidní útlum pastevectví, postupný zánik sadů), někdejší činnost se na krajinném pokryvu podepisuje určitou setrvačností. Při absenci údržby ploch nevyužívaných pastvin a sadů je možné očekávat budoucí nárůst lesních ploch v důsledku sukcese.

V kraji je relativně průměrný podíl vodních ploch, který zatím z velké části připadá na místní vodní nádrže (hlavně plošně rozsáhlou vodní nádrž Nechanice na Ohři, dále menší nádrže v Krušných horách – Přísečnice, Křimov, Kamenička, Jirkov a Fláje). Rostoucí je rozloha vodních ploch vzniklých hydrickou rekultivací či samovolným zatopením zbytkových jam po těžbě hnědého uhlí. Podle stávajících plánů rekultivace území devastovaných povrchovou těžbou hnědého uhlí má postupně dojít ke vzniku 6 mimořádně rozsáhlých umělých jezer⁶¹.

Relativně průměrný je podíl zastavěných ploch v kraji. Je možné předpokládat mírný nárůst rozlohy zastavěných ploch v budoucnosti (hlavně v souvislosti se suburbanizací a prostorovým růstem městské zástavby, případně i vznikem a rozvojem průmyslových zón), případně i přeměně dílčích zastavěných ploch na jiné druhy využití (zemědělské, lesní, aj. v souvislosti s likvidací některých brownfieldů).

Z republikového hlediska je velmi vysoký rozsah i poměr ostatních ploch, připadajících především na těžební plochy v oblasti SHR, dále na nezastavěné plochy sídel a průmyslových areálů.

⁵⁹ Data pocházejí z bilance půdy k roku 2010 (viz VDB ČSÚ 2012). Tabulka porovnávací bilanci půdy podle krajů v r. 2010 je v přílohách (Tabulka č. 43).

⁶⁰ Kde je zajímavostí pěstování vinné révy jako rekultivační plodiny na Čepirožské výsypce u Mostu.

⁶¹ V současné době je již ukončené napouštění jezera Milada vytvořeného ve zbytkové jámě někdejšího velkolomu Chabařovice u Ústí nad Labem, dokončuje se napouštění jezera Most vznikajícího ve stejnojmenném velkolomu.

V Ústeckém kraji dochází od konce 2. světové války k vytrvalému poklesu rozlohy orné půdy (viz LULC Czechia 2012). Pokles v posledních dvou desetiletích je zapříčiněn mj. majetkoprávními poměry⁶², změnou vládní zemědělské politiky⁶³ či ztrátou vnější konkurenceschopnosti⁶⁴. Naopak zde dochází k dlouhodobému nárůstu rozlohy lesních půd, a to především v důsledku redukce obhospodařování zemědělské půdy a její sukcesní přeměně na lesní plochy, částečně i v důsledku lesnické rekultivace ploch devastovaných těžbou hnědého uhlí. V souvislosti s rozšiřujícím se záborem zemědělských a jiných ploch v důsledku postupu povrchové těžby hnědého uhlí zde docházelo dlouhodobě k nárůstu rozlohy ostatních ploch. V posledních dvou desetiletích se však i díky zpomalení těžby z důvodu zavedení územních ekologických limitů těžby hnědého uhlí a exploataci některých ložisek a velké rozlohy rekultivovaných ploch trend nárůstu rozlohy ostatních ploch zastavil, mezi lety 2000 a 2010 byl dokonce zaznamenán mírný pokles rozlohy ostatních ploch v kraji (VDB ČSÚ 2012).

Z plošně méně rozsáhlých druhů využití půdy je v posledním desetiletí patrný výrazný úbytek rozlohy sadů (o cca 500 ha, neboli 8 %), mírný úbytek ploch chmelnic, naopak větší přírůstek trvalých travních porostů, přírůstek ploch zahrad a mírný přírůstek rozlohy vinic (viz VDB ČSÚ 2012). Poměrně velký byl v posledním desetiletí přírůstek vodních ploch a to především v souvislosti s hydrickou rekultivací zmíněných velkolomů Chabařovice a Most, naopak mírný úbytek (cca o 1 km²) bylo možné zaznamenat u rozlohy zastavěných ploch a nádvoří (navzdory suburbanizaci a výstavbě průmyslových zón se patrně projevil vliv likvidace brownfieldu někdejšího vojenského letiště Žatec a některých důlních objektů).

Podle bilance půdy v jednotlivých okresech je evidentní dominantně zemědělský charakter krajiny v okresech Litoměřice a Louny, podíl zemědělské půdy v ostatních okresech je o desítky procent nižší. Ještě výraznější rozdíl mezi zmíněnými okresy a zbytkem kraje je v podílu orné půdy na celkové rozloze okresu (okr. Litoměřice i Louny 58,2 % resp. 60,6 % v r. 2000, další okres s největším podílem orné půdy – Chomutov jen cca 25,3 %). Nejnižší podíl zemědělského půdního fondu na celkové rozloze měl vzhledem k záboru ZPF těžebními plochami okres Most (cca 29,8%). Naopak podíl rozlohy lesů byl v okresech Litoměřice a Louny výrazně podprůměrný (16,7%, resp. 15,6%), výrazně nadprůměrný byl v okrese Děčín (49,3 %). Mimořádný podíl ostatních ploch na celkové ploše okresu byl vzhledem k plochám těžby v okresech Most (cca 33%), Teplice (cca 25%) a Chomutov (17%).

⁶² Restituenti často nemají zájem o obhospodařování pozemků, skutečný stav zemědělské půdy (přeměněné kolektivizací) neodpovídá právnímu stavu (např. restituenti získali původní pole, které je jen částí rozsáhlé celiny vzniklé kolektivizací, bez možnosti přístupu).

⁶³ A zánikem subvencí, které dříve umožňovaly i ekonomicky ztrátové obhospodařování méně výnosných půd.

⁶⁴ Hlavně v důsledku liberalizace zahraničního obchodu, vstupu na jednotný trh EU kde ale nejsou vyvážené podmínky mezi subvenčními a regulačními režimy jednotlivých členských států a konkurence dovozu ze třetích zemí, jejichž producenti nejsou zatíženi regulacemi EU.

6.5 KLÍČOVÉ ZÁVĚRY KAPITOLY 6

Ústecký kraj má z hlediska ČR nadstandardně rozvinutou technickou infrastrukturu. Rozvojovými výzvami do budoucna je vytvoření „energetického mixu“ v elektrárněnictví a teplárenství včetně většího využití obnovitelných zdrojů energie, postupné vypořádání s důsledky útlumu těžby hnědého uhlí na výrobu elektrické energie a tepla, větší využití soustav centrálního zásobování teplem, rozvoj přenosové a distribuční soustavy el. energie pro zajištění větší stability dodávek el. energie, připojení vznikajících zdrojů i nových významných odběratelů elektrické energie, zvýšení kvality povrchových zdrojů vody a odkanalizování a výstavba čistíček odpadních vod v menších sídlech.

Vzhledem ke koncentraci velkých znečišťovatelů ovzduší je v Ústeckém kraji mimořádně vysoká produkce některých škodlivin, především SO_2 a NO_x , velmi vysoká je také produkce CO a těkavých organických látek. Emise škodlivin u velkých stacionárních znečišťovatelů v souvislosti s technologickými opatřeními průběžně klesají, rostoucí jsou z důvodu částečného návratu spalování tuhých paliv a velmi omezených možností regulace emise škodlivin z lokálních topenišť (obzvláště kotlů rodinných domů).

Kvalita vody ve vodních tocích v kraji se pozvolna zvyšuje, problematická je u výpustí odpadních vod z průmyslových podniků, velkých aglomerací a důlních vod (hlavně pak v řece Bílině). Na menších tocích lze očekávat zvýšení kvality vody v souvislosti s odkanalizováním sídel a budováním ČOV v menších sídlech.

Opatření protipovodňové ochrany jsou realizována pomalu, chybí větší uplatnění zadržovacího potenciálu krajiny.

Problematický je zábor zemědělské půdy především plochami sídel, stávající nástroje ochrany kvalitní zemědělské půdy před tlakem developmentu na její zastavění jsou neúčinné.

V Ústeckém kraji je velmi pestrá krajina a poměrně velkou rozlohu zde zaujímají velkoplošně (ve východní polovině kraje) a maloplošně zvláště chráněná území. Velkou rozvojovou výzvou je rekultivace území devastovaných těžbou hnědého uhlí a větší využití turistického potenciálu zdejší krajiny.

V rozložení typů krajiny Ústeckého kraje je patrný přechod od dominantně zemědělské krajiny na jihu kraje (okr. Litoměřice a Louny) po lesnatou krajinu na severu (především Děčínsko). Anomálií je pánevní oblast s mimořádně rozsáhlými plochami krajiny devastované povrchovou těžbou hnědého uhlí.

7 ÚZEMNÍ SYNTÉZA

Územní syntéza byla provedena na základě dostupných údajů za obce a za správní obvody obcí s rozšířenou působností. Podle správních obvodů obcí s rozšířenou působností byl kraj rozdělen do 4 oblastí (typů území), podle obcí pak do 9 podoblastí. Metodika územní syntézy je popsána níže. Jednotlivé oblasti a podoblasti jsou popsány slovně a znázorněny v mapách. Souhrnná mapa znázorňující územní syntézu kraje jak podle oblastí (v hranicích správních obvodů ORP), tak podle podoblastí (v hranicích obcí) je obsažena v příloze.

7.1 ÚZEMNÍ SYNTÉZA PODLE SPRÁVNÍCH OBVODŮ OBCÍ S ROZŠÍŘENOU PŮSOBNOSTÍ

Územní syntéza Ústeckého kraje podle SO ORP byla realizována na základě 8 sociálně-ekonomických indikátorů dostupných pro úroveň hodnocených územních celků:

- Index změny počtu obyvatel v letech 1991-2011 (2011/1991)
- Podíl vysokoškolsky vzdělaného obyvatelstva (v %)
- Počet ekonomických subjektů na 1000 obyvatel
- Míra nezaměstnanosti k 31.12.2010
- Kvalita silniční dopravní infrastruktury
- Kvalita železniční dopravní infrastruktury
- Dostupnost nemocnic s akutní a následnou lůžkovou péčí
- Četnost sociálně vyloučených lokalit

Index změny počtu obyvatel v letech 1991-2011 naznačuje rozvoj populačního potenciálu sledovaných oblastí. Jeden bod byl udělen SO ORP, kde byl index změny 2011/1991 101 a vyšší (tedy populační přírůstek 1 % a více), nula bodů v případě nepatrných změn (index změny 99-101), mínus jeden bod v případě hodnot indexu změny 99 a nižších. V extrémních případech byly uděleny dva záporné (Most – index změny 96,2), resp. kladné body (Roudnice nad Labem – index změny 107,3).

Podíl vysokoškolsky vzdělaného obyvatelstva do značné míry odpovídá vzdělanostní úrovni příslušných území, navíc ovlivňuje potenciál rozvoje vzdělanostní ekonomiky (a přibližuje charakter pracovních míst) v oblasti. Podíl vysokoškolsky vzdělaného obyvatelstva v celém Ústeckém kraji byl podle SLDB 2011 7,8 %, nula bodů bylo udělováno SO ORP s podílem rozdílným od celokrajské hodnoty do jednoho procentního bodu, plus jeden bod při hodnotě vyšší než jeden procentní bod (8,8 % a více), záporný bod při hodnotě nižší než jeden procentní bod (6,8 % a méně). Dva kladné body obdržel SO ORP Ústí nad Labem (podíl vysokoškolsky vzdělaného obyvatelstva 10,1 %), dva záporné SO ORP Bílina (podíl vysokoškolsky vzdělaného obyvatelstva 4,1 %).

Počet ekonomických subjektů na 1000 obyvatel dává částečný přehled o diverzitě ekonomiky. Počet ekonomických subjektů na 1000 obyvatel Ústeckého kraje činil k 31.12.2010 přibližně 212,5. SO ORP v rozmezí 202,5 – 222,5 obdržely nula bodů, SO ORP s počtem subjektů nižším obdržely jeden záporný bod, SO ORP s vyšším počtem subjektů jeden kladný bod. Dva záporné body obdržela SO ORP Bílina (počet subjektů na 1000 obyvatel: 161,2), dva kladné body SO ORP Děčín (počet subjektů na 1000 obyvatel: 241,1).

Míra nezaměstnanosti v celém Ústeckém kraji činila k 31.12.2010 14,2 %. SO ORP s mírou nezaměstnanosti v rozmezí 1 p.b. od celokrajské míry obdržely nula bodů, SO ORP s mírou nezaměstnanosti 13,2 % a nižší jeden kladný bod, SO ORP s mírou nezaměstnanosti 15,2 % a vyšší jeden záporný bod. Dva kladné body získala SO ORP Roudnice nad Labem (míra nezaměstnanosti 11,7 %), dva záporné body SO ORP Rumburk (míra nezaměstnanosti 17 %).

Kvalita silniční infrastruktury byla hodnocena podle parametrů silnic I. třídy, rychlostních komunikací a dálnic, které danou SO ORP spojují s nadřazenými centry a mají význam především pro meziměstskou a dálkovou dopravu. SO ORP s centrem napojeným (či pokročilou fází přípravy výstavby napojení) kapacitní silniční infrastrukturou (dálnice, rychlostní silnice) bez výrazných dopravních závad obdržela 1 bod (jednalo se o SO ORP podél dálnice D8 a silnice R7 (resp. I/7), jejichž centra mají přímé napojení či přivaděč). SO ORP napojené kapacitními silnicemi I. třídy s dílčími dopravními závadami a nižší cestovní rychlostí (hlavně na silnici I/13) obdržely 0 bodů. SO ORP ve šluknovském výběžku obdržely jeden záporný bod a to především z důvodu nevyhovujícího napojení silniční infrastrukturou na zbytek Ústeckého kraje a horších parametrů silnice I/9 spojující region Šluknovska s hl.m. Prahou.

SO ORP obsluhované tratěmi I. tranzitního železničního koridoru (č. 090 a 098) obdržely vzhledem k poměrně nadstandardním parametrům jeden kladný bod. SO ORP obsluhované tratěmi s poměrně příznivou cestovní dobou (zpravidla elektrizované tratě, hlavně tratě č. 130 a 072) obdržely 0 bodů, SO ORP obsluhované tratěmi s horšími parametry a poměrně nepříznivou cestovní dobou obdržely -1 bod.

Tabulka 39: Výsledky územní syntézy

	Změna poč. obyvatel	Podíl vysokoš koláků	Ekono mické subjek ty	Míra nezamě stnanos ti	Doprav. infrastr uktura - silniční	Doprav. infrastr uktura - železni ční	Nemoc nice	Soc. vylouče né lokality	Suma
Bílina	-1	-2	-2	0	0	0	0	-1	-6
Děčín	-1	0	2	0	0	1	1	-1	2
Chomutov	1	0	-1	0	1	0	1	-1	1
Kadaň	0	-1	-1	1	0	0	1	-1	-1
Litoměřice	1	1	1	1	1	0	1	1	7
Litvínov	-2	0	-1	-1	0	0	0	-1	-5
Louny	0	0	0	1	1	-1	0	-1	0
Lovosice	1	-1	0	1	1	1	-1	1	3
Most	-1	0	-1	-1	0	0	1	-1	-3
Podbořany	1	-1	-1	-1	0	0	0	0	-2
Roudnice n. L.	2	0	1	2	1	1	1	-1	7
Rumburk	1	-1	-1	-2	-1	-1	1	-1	-5
Teplice	1	0	0	0	1	0	1	-1	2
Ústí nad Labem	1	2	1	0	1	1	1	-1	6
Varnsdorf	-1	-1	-1	-1	-1	-1	0	-1	-7
Žatec	-1	0	0	0	0	-1	1	-1	-2

Zdroj: vlastní výpočet

Pozn.: Změna počtu obyvatel je sledována v období 1991-2011, ekonomické subjekty jsou sledovány v přepočtu na 1000 obyvatel.

V případě nemocnic byla hodnocena vybavenost SO ORP nemocnicemi s akutní či následnou lůžkovou péčí. SO ORP, kde nemocnice poskytovaly oba druhy péče obdržely 1 bod, SO ORP, kde byl v nemocnicích nabízen pouze jeden z druhů lůžkové péče obdržely 0 bodů, pouze v SO ORP Lovosice nebyla lokalizována žádná nemocnice, a tak tato oblast navzdory poměrně příznivé dostupnosti nemocnice Litoměřice obdržela -1 bod.

Dále byl hodnocen výskyt sociálně vyloučených lokalit (podle GAC 2006) v SO ORP. SO ORP, kde se podle mapování GAC (2006) nenachází žádná sociálně vyloučená lokalita (Litoměřice, Lovosice) obdržely 1 bod. SO ORP, kde se nacházely méně jak 3 sociálně vyloučené lokality (Podbořany) obdržela 0 bodů. SO ORP se třemi a více sociálně vyloučenými lokalitami obdržely -1 bod.

První čtyři indikátory jsou statistického charakteru, poměrně objektivně vypovídají o vybraných charakteristikách obyvatelstva, resp. ekonomiky. Oproti tomu následující indikátory mají spíše charakter „měkkých dat“ – jedná se o poměrně subjektivní indikátory charakterizující stav dopravní a částečně i sociální infrastruktury, resp. specifický problém Ústeckého kraje – koncentraci sociálně vyloučených lokalit. Pro zvýšení váhy statistických indikátorů byly v extrémních případech udělovány 2 kladné, resp. záporné body.

Na základě bodovací metody došlo k ohodnocení sociálně-ekonomických charakteristik jednotlivých SO ORP. Z tohoto hodnocení je možné částečně rozlišit skupiny SO ORP s podobnými sociálně-ekonomickými charakteristikami.

Škála sledovaných indikátorů je však poměrně úzká a ne zcela pokrývá např. rozvojové předpoklady i výzvy, kterým budou sledované oblasti v budoucnosti čelit. Proto došlo při sociálně-ekonomické regionalizaci k přihlédnutí k dalším aspektům, jako je např. poloha oblastí vůči nadřazeným centrům (hlavně Praha a Ústí nad Labem) a významným rozvojovým oblastem a osám, struktuře ekonomiky, vnitřní diferenciaci jednotlivých SO ORP, dalším použitelným indikátorům a expertnímu úsudku zpracovatelského kolektivu. Posouzení území z hlediska dalších indikátorů i vnitřní diferenciaci proběhlo na základě studia Atlasu sociálně prostorové diferenciaci České republiky (Ouředníček, Temelová, Pospíšilová 2011).

V rámci sociálně-ekonomické regionalizace území kraje podle SO ORP byly vymezeny celkem 4 typové oblasti:

- Oblast rostoucího vlivu Prahy
 - SO ORP Litoměřice, Louny, Lovosice, Roudnice nad Labem (variantně také Žatec)
- Jádrová oblast
 - SO ORP Děčín, Ústí nad Labem (variantně také Teplice)
- Oblast SHR
 - SO ORP Bílina, Chomutov, Kadaň, Litvínov, Most, Teplice, Žatec (variantně bez Teplic a Žatce)
- Periferní oblasti
 - SO ORP Podbořany, Rumburk, Varnsdorf (variantně také Žatec)

Z hlediska velké vnitřní diferenciaci jednotlivých SO ORP je však nutné brát výše uvedené vymezení pouze jako orientační, některé SO ORP mají charakteristiky více typových oblastí a jejich zařazení je tak nejednoznačné. K odstranění zkreslení daného velkou vnitřní diferenciací SO ORP bylo provedeno doplňující šetření založené na statistikách jednotlivých obcí. Na základě tohoto šetření bylo

vymezeno 5 typových i geografických podoblastí, které se svými charakteristikami od příslušných SO ORP odlišují. Tyto podoblasti jsou rozloženy napříč výše vymezenými oblastmi i jednotlivými SO ORP. Vymezené podoblasti jsou diskutovány v následující kapitole.

Mapa 2: Sociálně-ekonomická regionalizace Ústeckého kraje do 4 typů podle SO ORP

OBLAST ROSTOUĆÍHO VLIVU PRAHY

Nejvyšší bodové hodnocení získaly SO ORP Roudnice nad Labem a SO ORP Litoměřice, které dosáhly ve sledovaných kategoriích podobných výsledků. Byl zde zaznamenán markantní přírůstek počtu obyvatel v letech 1991-2011, z krajského hlediska nadprůměrný počet ekonomických subjektů na 1000 obyvatel a poměrně nízká míra nezaměstnanosti. I v souvislosti s polohou na důležité rozvojové ose (a Transevropském multimodálním koridoru) je zde nadstandardní dopravní infrastruktura (dálnice D8), umožňující velmi dobrou dostupnost hl. m. Prahy, což je výrazným rozvojovým faktorem v oblasti. Obě města mají nemocnice s akutní i následnou lůžkovou péčí.

Uvedené SO ORP se liší v podílu vysokoškolsky vzdělaných obyvatel na celkové populaci, kvalitě železniční infrastruktury a výskytu sociálně vyloučených lokalit. Celkově však obě SO ORP vykazují nadprůměrné výsledky ve většině ze sledovaných indikátorů.

Do této oblasti je možné na základě shodných znaků zařadit i SO ORP Lovosice (růst populace, podprůměrná míra nezaměstnanosti, vysoká kvalita silniční i železniční infrastruktury, stejně jako v SO ORP Litoměřice zde nebyly identifikovány sociálně vyloučené lokality). Navzdory relativně horšímu výsledku zde hovoří pro zařazení do oblasti rostoucího vlivu Prahy právě velmi dobrá akcesibilita hlavního města.

Navzdory celkové průměrnému výsledku je možné hlavně z hlediska rozvojového potenciálu do typové oblasti rostoucího vlivu Prahy zařadit také SO ORP Louny. Ta sice dosáhla ve sledovaných indikátorech především průměrných výsledků, má však i díky kvalitnímu silničnímu spojení velmi dobrou dostupnost do hl. m. Prahy, která se bude navíc se zkapacitněním silnice I/7 zlepšovat. Je zde také relativně nízká nezaměstnanost, což patrně souvisí i s dojížděnou pracovních sil do hlavního města.

Oblast rostoucího vlivu Prahy je tedy charakteristická dobrou dopravní dostupností hlavního města umožněnou kvalitním silničním (a v případě Roudnice nad Labem a Lovosic i železničním spojením).

Okrajově (hlavně v SO ORP Roudnice nad Labem) je zde možné sledovat mírný vliv suburbanizace kdy z hlediska ceny bydlení či vazeb k danému území dochází ke stěhování obyvatel do obcí s dobrou dopravní dostupností do Prahy. Dobrá dopravní dostupnost hl. města zvyšuje potenciál dojížděky do zaměstnání v hlavním městě, tím má pozitivní vliv na statistiku nezaměstnanosti, i míru podnikatelské aktivity. Do budoucna je zde možné mj. v souvislosti s rozvojem dopravní infrastruktury a denní mobility obyvatelstva očekávat posilování vazeb na hlavní město.

V rámci této oblasti byly vymezeny 4 podoblasti: Dolnooharsko (SO ORP Roudnice nad Labem, JZ SO ORP Litoměřice, J SO ORP Lovosice a jádro SO ORP Louny), Vnitřní periferie (JV SO ORP Louny, V SO ORP Litoměřice), České středohoří (S SO ORP Lovosice a Litoměřice) a Pás deprivace (S SO ORP Louny).

JÁDROVÁ OBLAST

Velmi vysoké bodové skóre obdržela také SO ORP Ústí nad Labem. Výsledek je zde ovlivněn především koncentrací služeb významově přesahujících samotnou SO ORP. Důsledkem koncentrace služeb je mj. nejvyšší podíl vysokoškolsky vzdělaných obyvatel vázaných na místní univerzitu, nemocnici, krajský úřad a další instituce a ekonomické subjekty krajského významu. S obsluhou širšího regionu souvisí i vysoký podíl ekonomických subjektů. Velmi dobrá je zde (resp. po dokončení dálnice D8 bude) dopravní infrastruktura umožňující kvalitní spojení do hl.m. Prahy, zahraničí, i jiných částí kraje. Naopak problémem je relativně vysoká nezaměstnanost a koncentrace sociálně vyloučených lokalit.

Nadprůměrný výsledek byl zaznamenán v SO ORP Děčín. Mezi sledovanými indikátory zde byl zaznamenán nejlepší výsledek u počtu ekonomických subjektů na 1000 obyvatel, a to mj. v souvislosti s vysokým počtem subjektů v sektoru cestovního ruchu, který zde má v rámci kraje nejvyšší význam. Nadstandardní je zde díky železničnímu koridoru železniční infrastruktura a železniční spojení do krajského města, Prahy i zahraničí, velikosti města a spádového území odpovídá nemocnice vybavená akutní i následnou lůžkovou péčí. Naopak zde byla zaznamenána záporná změna populace a je zde i větší množství sociálně vyloučených lokalit.

SO ORP Ústí nad Labem a Děčín však mají řadu společných charakteristik – jako polohu na Transevropském multimodálním koridoru, poměrně diverzifikovanou ekonomickou základnu i turisticky atraktivní okolí. Ačkoli je zde v republikovém měřítku poměrně vysoká nezaměstnanost, kvalitní dopravní napojení na nadřazená centra (které se zlepší po dobudování dálnice D8 a dálničního přivaděče do Děčína) a pestrá ekonomická základna (i absence větší koncentrace útlumových odvětví) zde vytvářejí poměrně solidní předpoklady pro budoucí rozvoj.

Relativně nejbližší z ostatních částí Ústeckého kraje má k „jádrové oblasti“ SO ORP Teplice. Podle jiných ukazatelů však vykazuje podobnost také s oblastí Severočeského hnědouhelného revíru (SHR), kam byl proto zařazen i v této územní syntéze.

Rozvojovými výzvami jádrové oblasti je posílení místní ekonomiky prostřednictvím příchodu nových investorů, v případě krajského města pak i rozvoj znalostní ekonomiky (navzdory lokalizaci univerzity je zde velmi omezené uplatnění pro absolventy). Určitou roli zde může hrát také rozvoj cestovního ruchu, který je zde navzdory plošnému potenciálu rozmístěn velmi nerovnoměrně (dominuje NP České Švýcarsko). Zásadní bude řešení problematiky sociálně vyloučených lokalit a integrace zdejších početné romské komunity, v Ústí nad Labem také revitalizace zdejších mimořádně rozsáhlých brownfieldů.

V rámci jádrové oblasti byly vymezeny podoblasti: České středohoří (J SO ORP Ústí nad Labem), České Švýcarsko (SV SO ORP Děčín), Krušnohoří (S SO ORP Ústí nad Labem) a Vnitřní periferie (V SO ORP Děčín a Ústí nad Labem).

OBLAST SEVEROČESKÉHO HNĚDOUHELNÉHO REVÍRU (SHR)

SO ORP nalézající se v oblasti Severočeského hnědouhelného revíru vykazují ve sledovaných indikátorech velmi špatné až průměrné výsledky. Nejhorší je SO ORP Bílina, kde došlo k úbytku populace, je zde nejnižší podíl vysokoškolsky vzdělaných obyvatel v kraji, nejnižší počet ekonomických subjektů na 1000 obyvatel, a vysoká koncentrace sociálně vyloučených lokalit, v ostatních indikátorech pak jsou zde průměrné výsledky. Podobná je situace v SO ORP Litvínov a Most, záporný celkový bodový výsledek byl zaznamenán v SO ORP Žatec a Kadaň, naopak kladný v SO ORP Chomutov a Teplice.

Typickým znakem oblasti je vysoká zaměstnanost v sektoru těžby hnědého uhlí a navazujících oborech (tepelných elektrárnách), ta však mezi jednotlivými správními obvody kolísá. Dědictvím orientace na těžební průmysl je zde vysoká koncentrace pracovní síly s nízkou kvalifikací a tím pádem poměrně nízká vzdělanostní struktura, která v krajském měřítku dosahuje průměrných hodnot v obvodech velkých měst, v republikovém měřítku je však výrazně podprůměrná. Důsledkem strukturálních změn ekonomiky spojených s útlumem zaměstnanosti v místních tradičních odvětvích je zde dlouhodobě vysoká nezaměstnanost, která je v krajském měřítku nadprůměrná v SO ORP Litvínov a především SO ORP Most. Celý okres Most dlouhodobě zaujímal pozici okresu s nejvyšší nezaměstnaností v ČR. Dominantní pozice velkých tradičních zaměstnavatelů na trhu práce se projevuje i ve struktuře ekonomiky, kde je v celém regionu SHR s výjimkou SO ORP Teplice a Žatec možné zaznamenat podprůměrný počet ekonomických subjektů na 1000 obyvatel. Dlouhodobě vysoká nezaměstnanost a nízká kvalita života (související kromě ekonomické situace především s poškozeným životním prostředím) je příčinou úbytku obyvatel ve většině SO ORP v oblasti (výjimkou jsou populačně rostoucí SO ORP Chomutov, Teplice a stagnující SO ORP Kadaň). Koncentrace těžkého průmyslu a velkých měst však vedly k rozvoji nadstandardní dopravní a technické infrastruktury, kvalita dopravní infrastruktury je však limitována úzkými hrdly (obzvláště u silnic I. třídy), železniční infrastruktura zde navzdory vysoké míře elektrizace není v nejlepším technickém stavu, vyšší využití jejího potenciálu obzvláště v osobní dopravě se neobejde bez nákladných investic. Díky velké lidnatosti zdejších měst jsou SO ORP zpravidla nadstandardně vybaveny lůžkovou zdravotní péčí, typickým znakem oblasti je však vysoká koncentrace sociálně vyloučených lokalit.

Oblast SHR je však také charakteristická velkou vnitřní diverzitou zdejších SO ORP. Zatímco Kadaňsko a Klášterecko je hustě osídlené a infrastrukturou poměrně dobře vybavené území na republikové rozvojové ose, Vejprtsko je typickým periferním regionem s nedostatečnou vybaveností infrastrukturou a veřejnými službami, problematickou dopravní dostupností a relativně vysokou nezaměstnaností. Severní část SO ORP Žatec, kde je poměrně kvalitní infrastruktura je postižena velmi vysokou nezaměstnaností, související mj. se snižováním zaměstnanosti v blízkých dolech, jižní část správního obvodu je také zatížená vysokou nezaměstnaností, ale jedná se o typickou vnitřní periferii se zaostalou infrastrukturou. Velké rozdíly jsou také v SO ORP Teplice, kde jsou v západní části dominantním činitelem ekonomiky a životního prostředí Doly Bílina s navazující Elektrárnou Ledvice, východní část i samotné město Teplice jsou však charakteristické diverzifikovanou ekonomickou strukturou (včetně z krajského hlediska unikátního teplického lázeňství). Spolu se zmíněným Vejprtskem se od zbytku oblasti výrazně liší celé Krušné hory, které mají na jednu stranu zaostalou infrastrukturu a další nedostatky související s jejich periferním charakterem, na druhou

stranu nezanedbatelný turistický potenciál. Zatímco SO ORP Teplice by bylo možné zařadit do jádrové oblasti⁶⁵, zařazení SO ORP Žatec do jakékoliv z oblastí je nejednoznačné⁶⁶.

Zásadní budoucí rozvojovou výzvou celé oblasti SHR je diverzifikace místní ekonomiky a nalezení náhrady za utlumující se těžební průmysl. Ve světle dosavadního vývoje se zdá, že pokud má dojít ke konsolidaci situace na trhu práce a snížení nezaměstnanosti na úroveň průměru ČR, bude nezbytné přesunout část nadbytečných pracovních sil do perspektivnějších částí republiky. Velký význam pro snížení nezaměstnanosti zde však má také příchod investorů do místních průmyslových zón. Právě úspěšnost některých průmyslových zón v získávání investorů zde v nedávné minulosti dopomohla k diverzifikaci místní ekonomiky a snížení závislosti na tradičních, útlumem postižených odvětvích a snížení nezaměstnanosti na úroveň krajského průměru či dokonce podprůměru (to platí především o SO ORP Kadaň, kde je míra nezaměstnanosti pod krajským průměrem, průměrná je v SO ORP Teplice a Chomutov). V tomto ohledu je budoucími důsledky útlumu těžby ohrožená především SO ORP Bílina, kde si udržují dominanci v místní ekonomice zdejší doly a elektrárna.

Neméně zásadní rozvojovou výzvou je rekultivace a resocializace území devastovaných těžbou hnědého uhlí a řešení problematiky sociálně vyloučených lokalit a integrace zdejší početné romské komunity.

V rámci oblasti SHR byly vymezeny podoblasti: České středohoří (V SO ORP Bílina, JV SO ORP Teplice), Krušnohoří (S SO ORP Chomutov, Kadaň, Litvínov a Teplice), Pás Deprivace (JV SO ORP Chomutov, J SO ORP Most, S SO ORP Žatec), Vnitřní periferie (J SO ORP Kadaň, J SO ORP Žatec) a Dolnooharsko (jádro Žatecka).

PERIFERNÍ OBLASTI

Mezi periferní oblasti byly zařazeny SO ORP Rumburk a Varnsdorf reprezentující vnější periferii i SO ORP Podbořany reprezentující vnitřní periferii. Tyto správní obvody mají dle sledovaných indikátorů řadu společných znaků. Je zde nepříznivá vzdělanostní struktura obyvatelstva (resp. podprůměrný podíl vysokoškolsky vzdělaných obyvatel, podprůměrný počet ekonomických subjektů na 1000 obyvatel (související mj. s relativně malým trhem, poptávkou limitovanou nízkou kupní silou obyvatelstva i výraznou spádovostí do větších obslužných center) a nadprůměrně vysoká nezaměstnanost (v SO ORP Rumburk je nejvyšší míra nezaměstnanosti v kraji). Vysoká nezaměstnanost je zde důsledkem strukturálních změn ekonomiky (propad zaměstnanosti v zemědělství, rapidní útlum textilního průmyslu na Šluknovsku) a potenciálu limitovaného nepříznivou polohou oblastí. Rozvoj těchto oblastí limituje nekvalitní dopravní infrastruktura, odlehlost od nadřazených center i v kontextu sídelního systému ČR, sociální situaci na Šluknovsku komplikují četné sociálně vyloučené lokality a konflikty v soužití romské komunity s majoritní populací.

V regionu Šluknovska je patrný východo-západní gradient struktury sídelní soustavy. Západní část výběžku se tak vzhledem ke své menší lidnatosti, odlehlosti a stavu dopravní infrastruktury potýká se zhoršenou dostupností některých služeb. Oblast Dolní Poustevny je vedle Vejprtska jednou z oblastí s

⁶⁵ mj. z důvodu silných vazeb ke krajské metropoli, nadstandardní dopravní dostupnosti (D8) a diverzifikované ekonomiky, k zařazení do SHR došlo především z důvodu budoucí nutnosti vypořádat se s následky ukončení těžby ve velkolomu Bílina.

⁶⁶ K zařazení do oblasti SHR zde došlo nejen vzhledem ke geologickým podmínkám a okrajovému sociálně-ekonomickému vlivu blízkých dolů, ale i vyloučení možnosti zařazení mezi periferní oblasti (kam svým charakterem patří jižní část SO ORP) z mj. z důvodu příznivé dopravní polohy většiny SO ORP a polohy v kontextu sídelního systému.

nejhorší časovou dostupností mikroregionálního centra (Rumburk) a při použití veřejné dopravy pak bezkonkurenčně nejhorší dostupností bývalého okresního města (Děčín).

Rozvojovými výzvami do budoucna je zde zlepšení dopravní dostupnosti blízkých nadřazených center (Šluknovsko projevuje spádovost do hl. m. Prahy, a to mj. z důvodu problematické dostupnosti okresního a krajského města) a získání investorů, kteří by přispěli ke zlepšení situace na trhu práce. Stejně jako v případě SHR je zde však pravděpodobnost poklesu nezaměstnanosti na republikový průměr nízká a razantní zlepšení situace na trhu práce se neobejde bez migrace pracovních sil do perspektivních regionů (nebo např. vyššího uplatnění nedenní formy dojížděky). Rozvojovou výzvou Šluknovska je řešení problematiky sociálně vyloučených lokalit a integrace zdejší početné romské komunity.

V rámci doplňujícího šetření byla celá SO ORP Podbořany zařazena do podoblasti Vnější periferie a jedna (SO ORP Varnsdorf), resp. čtyři obce (SO ORP Rumburk) zařazeny do podoblasti České Švýcarsko, zbytek SO ORP Rumburk a Varnsdorf byl zařazen do podoblasti Šluknovsko a Podluží.

7.2 ÚZEMNÍ SYNTÉZA PODLE OBCÍ

I při regionalizaci území podle obcí je problémem administrativní vymezení, které neodpovídá charakteru území. Příkladem je přesah území obcí z pánevní oblasti do Krušných hor (např. na Teplicku). Dalším problémem jsou často velmi odlišné statistiky obcí v na první pohled homogenních regionech, které jsou mj. zapříčiněné malou lidnatostí příslušných obcí (rozdíl několika jednotek v absolutních číslech zde může způsobit velký rozdíl v relativních údajích, např. v míře nezaměstnanosti). Právě i vzhledem k mnohdy nemalým odchylkám ve statistikách mezi sousedními obcemi je nutné brát vymezení oblastí jako orientační (a vymezená území chápat spíše jako modely určité rozvojové problematiky, než přesně ohraničené regiony).

Při regionalizaci jsme vycházeli z údajů Veřejné databáze ČSÚ (2012)⁶⁷, Atlasu sociálně prostorové diferenciacie České republiky (Ouředníček, Temelová, Pospíšilová 2011), předběžných výsledků SLDB 2011 i vlastní expertízy.

Regionalizace území podle obcí slouží ke zpřesnění regionalizace podle SO ORP, která je problematická z hlediska velké vnitřní diferenciacie jednotlivých spádových oblastí. Při regionalizaci podle obcí byly vymezeny podoblasti, které svými charakteristikami vybočují z vlastností výše vymezených oblastí.

Celkem bylo v rámci doplňující regionalizace vymezeno 9 podoblastí:

- Jádrová oblast
- Pánevní oblast
- Zemědělská oblast s vlivem Prahy
- Krušnohorská
- Vnitřní periferie
- České středohoří
- České Švýcarsko
- Pás deprivace

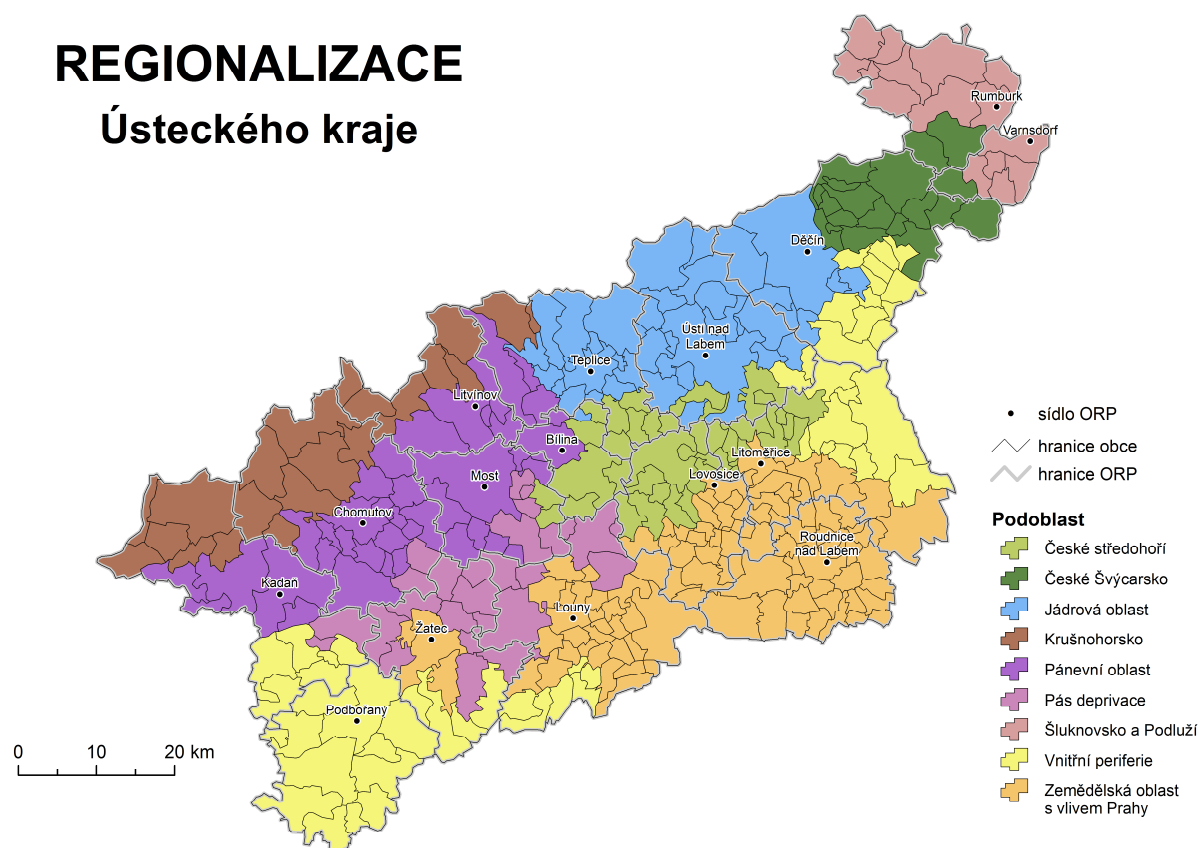
⁶⁷ Data z VDB ČSÚ (2011) jsou většinou platná k 31.12.2011 (včetně míry nezaměstnanosti).

▪ Šluknovsko a Podluží

Jádrová oblast, Pánevni oblast, Dolnooharsko i Šluknovsko a Podluží jsou v rámci regionalizace podle obcí Ústeckého kraje vymezeny v menším, resp. odlišném územním rozsahu, než v případě regionalizace podle SO ORP, charakterem jsou však identické s příslušnými oblastmi v předchozí kapitole⁶⁸. Podoblasti Krušnohorská, Vnitřní periferie i Českého středohoří se zpravidla v mnoha ohledech odlišují od převažujícího charakteru SO ORP, pod něž spadají. V případě podoblastí České Švýcarsko a Pás deprivace bylo k vymezení přistoupeno s ohledem na zdůraznění významu, který může mít oblast Českého Švýcarska jako hlavní turistické destinace pro širší okolí, resp. míry zaostalosti Pásu deprivace, která se vymyká i strukturálně postižené pánevni oblasti.

Mapa 3: Sociálně-ekonomická regionalizace Ústeckého kraje do 9 podoblastí podle obcí

REGIONALIZACE Ústeckého kraje

JÁDROVÁ OBLAST

SO ORP Bílina: Hostomice

SO ORP Děčín: Benešov nad Ploučnicí, Děčín, Dobkovice, Jílové, Malá Veleň, Malšovice, Těchlovice

⁶⁸ Pánevni oblast odpovídá oblasti SHR, odlišné pojmenování zde vzniklo z důvodu menšího územního rozsahu. Podoblast Dolnooharsko odpovídá Oblasti rostoucího vlivu hl. m. Prahy z předchozí kapitoly, název vznikl s ohledem na identickou polohu s geomorfologickým celkem Dolnooharská tabule. Šluknovsko a Podluží je podoblastí Periferních oblastí.

SO ORP Teplice: Bystřany, Dubí, Hrob, Jeníkov, Kladruby, Košťany, Krupka, Lahošť, Modlany, Novosedlice, Proboštov, Srbsice, Teplice, Újezdeček, Zabuřany

SO ORP Ústí nad Labem: Chabařovice, Chlumec, Chuderov, Libouchec, Malé Březno, Petrovice, Povrly, Přestanov, Řehlovice, Ryjice, Telnice, Tisá, Trmice, Ústí nad Labem, Velké Březno, Velké Chvojno

Jádrová oblast ve vymezení podle obcí charakterem odpovídá Jádrové oblasti v předchozí kapitole. Změnou je zde však přiřazení jádrové části SO ORP Teplice k Jádrové oblasti (které svým charakterem odpovídá více, zatímco ostatní části SO ORP Teplice byly přiřazeny k Pánevni oblasti, Českému středohoří a Krušnohorsku).

PÁNEVNÍ OBLAST

SO ORP Bílina: Bílina, Ledvice

SO ORP Chomutov: Březno, Černovice, Droužkovice, Chomutov, Jirkov, Málkov, Nezabylice, Otvice, Pesvice, Spořice, Strupčice, Údlice, Vrskaň, Všehrady, Všestudy, Vysoká Pec

SO ORP Kadaň: Kadaň, Klášterec nad Ohří, Okounov, Perštejn, Rokle

SO ORP Litvínov: Horní Jiřetín, Litvínov, Lom, Louka u Litvínova, Mariánské Radčice

SO ORP Most: Braňany, Havraň, Lišnice, Malé Březno, Most, Polerady, Volevčice, Želenice

SO ORP Teplice: Duchcov, Háj u Duchcova, Osek

Pánevni oblast ve vymezení podle obcí charakterem odpovídá Oblasti SHR v předchozí kapitole.

ZEMĚDĚLSKÁ OBLAST S VLIVEM PRAHY

SO ORP Litoměřice: Brozany nad Ohří, Brňany, Bohušovice nad Ohří, Dolánky nad Ohří, Hošťka, Křešice, Litoměřice, Mlékojedy, Oleško, Polepy, Račice, Rochov, Štětí, Terezín, Travčice, Trnovany, Vrutice

SO ORP Louny: Blšany u Loun, Cítoliby, Černčice, Dobroměřice, Hříškov, Hřivice, Chlumčany, Chraberce, Jimlín, Koštice, Lenešice, Líšťany, Louny, Obora, Panenský Týnec, Peruc, Počedělice, Raná, Slavětín, Smolnice, Toužetín, Úherce, Veltěže, Vrbno nad Lesy, Vršovice, Zbrašín, Žerotín

SO ORP Lovosice: Černiv, Čížkovice, Děčany, Dlažkovice, Evaň, Chodovlice, Chotěšov, Keblice, Klapý, Křesín, Libochovice, Lkáň, Lovosice, Lukavec, Radovesice, Sedlec, Sirejovice, Slatina, Sulejovice, Úpohlavy, Vrbičany

SO ORP Roudnice nad Labem: Celá SO ORP

SO ORP Žatec: Holedeč, Libočany, Žatec

Zemědělská oblast s vlivem Prahy ve vymezení podle obcí charakterem odpovídá Oblasti rostoucího vlivu hl. m. Prahy v předchozí kapitole. Specifikem jsou velmi příznivé podmínky pro rostlinnou výrobu, které předurčují zemědělský charakter regionu.

KRUŠNOHORSKO

SO ORP Chomutov: Blatno, Bolehoř, Hora Svatého Šebestiána, Kalek, Křimov, Místo, Výsluní

SO ORP Kadaň: Domašín, Kovářská, Kryštofovy Hamry, Loučná pod Klínovcem, Měděnec, Vejprty

SO ORP Litvínov: Brandov, Český Jiřetín, Hora Svaté Kateřiny, Klíny, Meziboří, Nová Ves v Horách

SO ORP Teplice: Mikulov, Moldava

Život a rozvoj obcí v Krušných horách je výrazně determinován především charakterem reliéfu a polohou na státních hranicích. Poloha ve vrcholových partiích hor oddělených od pánevní oblasti prudkým úpatím komplikuje dopravní dostupnost území (lepší dopravní dostupnost mají sídla při dálnici D8 a silnici I/7) a zvyšuje dopravní i provozní náklady rezidentů i podnikatelů. Poloha na státní hranici předurčuje periferní charakter oblasti ve vztahu k lokalizaci veřejných služeb. Nabídka služeb je limitována i relativně malou lidnatostí místních sídel, z nichž mnohá jsou téměř zcela závislá na nadřazených centrech lokalizovaných v pánevní oblasti.

Oblast má vzhledem k přírodním podmínkám minimální potenciál pro rostlinnou výrobu, živočišná výroba dosahuje navzdory rozsáhlým pastvinám nízkých výkonů. V oblasti převládá velmi vysoký podíl lesů, lesní hospodářství se však musí stále vyrovnávat s důsledky znečištění ovzduší i půdy i následky dřívějších kalamit.

Krušné hory mají nezanedbatelný turistický potenciál, jeho vyššímu využití však brání místy nedostatečně rozvinutá turistická infrastruktura (např. absence cyklostezek), nízká kvalita služeb i image poznamenaná přilehlou pánevní oblastí. Značný je také potenciál služeb pro přeshraniční klientelu (maloobchod, stravování, apod.), který však není dostatečně využit místním obyvatelstvem (z důvodu jazykové bariéry i konkurence flexibilnějších vietnamských podnikatelů).

Značný potenciál pro zlepšení dostupnosti veřejných služeb (např. zdravotní péče) má přeshraniční spolupráce, která je však limitována jazykovou bariérou i institucionálními překážkami (např. neochotou zdravotních pojišťoven k uzavření smluv se zahraničními poskytovateli).

Specifikem oblasti je velké množství pobytových zařízení sociálních služeb, které jsou zásadní pro zaměstnanost v některých obcích. Rizikem je možná redukce těchto zařízení v souvislosti s preferencí terénních sociálních služeb.

Z hlediska sociálně ekonomických indikátorů je oblast poměrně rozrůzněná. Nalezneme zde obce s výraznými projevy stárnutí obyvatelstva i populačního úbytku (Vejprtsko), naopak většina obcí v území dlouhodobě populačně roste (mj. v důsledku suburbanizace, hlavně pak na Chomutovsku). Existují zde obce s velmi vysokou nezaměstnaností (Křimov, Klíny) i nízkou nezaměstnaností (Český Jiřetín, Kalek). Společnými znaky jsou zde především již zmíněná omezená dopravní dostupnost (mj. z hlediska četnosti spojů hromadné dopravy) a snížená dostupnost veřejných služeb (např. téměř ve všech obcích chybí škola). Relativně největší intenzita bytové výstavby i investiční aktivita obcí je v turisticky atraktivních obcích, především pak ve střediscích zimních sportů (Loučná pod Klínovcem, Moldava).

VNITŘNÍ PERIFERIE

SO ORP Děčín: Dobrná, Dolní Habartice, Františkov nad Ploučnicí, Heřmanov, Horní Habartice, Markvartice, Merboltice, Starý Šachov, Valkeřice, Velká Bukovina, Verneřice, Veselé

SO ORP Kadaň: Libědice, Maštov, Račetice, Radonice, Veliká Ves, Vilémov

SO ORP Litoměřice: Býčkovice, Drahobuz, Horní Řepčice, Chotiněves, Levín, Liběšice, Lovečkovice, Snědovice, Úštěk

SO ORP Louny: Brodec, Domušice, Nová Ves, Pnětluky, Ročov, Vinařice

SO ORP Podbořany: Celá SO ORP

SO ORP Ústí nad Labem: Homole u Panny, Zubrnice

SO ORP Žatec: Deštnice, Libořice, Měcholupy, Tuchořice

Vnitřní periferii⁶⁹ lze ztotožnit s hranicemi Ústeckého kraje s ostatními kraji ČR mimo nejvýznamnější rozvojové osy (Praha – Lovosice, Chomutov – Karlovy Vary, Praha – Louny), resp. oblasti rostoucího vlivu pražské aglomerace. Z fyzicko-geografického hlediska vnitřní periferie spadá do pohoří, která s výjimkou Českého středohoří zasahují na území kraje jen okrajově (Doupovské hory, Rakovnická pahorkatina, Džbán, Ralská pahorkatina) a mají tak odlišné přírodní podmínky od sousedících částí kraje (pánevská oblast, Poohří, Polabí). S tím souvisí i jejich zpravidla nižší potenciál pro intenzivní zemědělskou výrobu (členitý reliéf, vyšší lesnatost, méně příznivé klimatické podmínky, méně kvalitní zemědělské půdy).

U vnitřní periferie je problematická poloha na hranicích kraje i relativní odlehlost v kontextu sídelní soustavy⁷⁰. To způsobuje horší dostupnost veřejných služeb i hlavních pracovních center. Nepříznivé podmínky zde umocňuje existence obdobných oblastí v sousedních krajích, specifikem je sousedství Kadaňska a Podbořanska s neprostupným a neobydleným Vojenským výcvikovým prostorem Hradiště.

Vnitřní periferie se vyznačuje stagnací (Lounsko, Ústecko, Děčínsko) až úbytkem (Kadaňsko, Podbořansko, Žatecko) populace (výjimkou je Litoměřicko, kde v posledním desetiletí počet obyvatel periferních obcí spíše narůstal), s čímž souvisí poměrně nízká intenzita bytové výstavby. Nachází se zde oblasti s poměrně vysokým stářím obyvatelstva, resp. vysokým indexem stáří a průměrným věkem obyvatelstva (Lounsko, Podbořansko) i vysokou dynamikou stárnutí obyvatelstva (Podbořansko). Je zde zpravidla nepříznivá vzdělanostní struktura obyvatelstva (vysoký podíl osob se základním vzděláním, nízký podíl osob s vysokoškolským vzděláním, obzvláště na Kadaňsku, Podbořansku, Žatecku, Litoměřicku a Děčínsku) a ve většině obcí se zde projevuje odliv mozků (emigrace vysokoškolsky vzdělané populace – hlavně pak na Kadaňsku, Podbořansku, Děčínsku). S nízkým sociálním kapitálem místního obyvatelstva částečně souvisí nízká míra podnikatelské aktivity a nadprůměrně vysoká míra nezaměstnanosti (obzvláště vysoká je na Kadaňsku, Žatecku, Litoměřicku a Děčínsku).

⁶⁹ Pojem „vnitřní periferie“ je v geografickém smyslu používán pro označení území se zhoršenými sociálně-ekonomickými charakteristikami, nacházející se ve vnitrozemí Česka mimo hlavní rozvojové oblasti a v nepříznivé poloze vůči významným regionálním i nadregionálním centrům. Jako „vnější periferie“ je pak v užším slova smyslu označováno zaostalé území podél státní hranice.

⁷⁰ Oblasti vnitřní periferie tvoří zpravidla poměrně široké pásy mezilehlých sídel mezi býv. okresními městy, kde chybí města menší velikostní kategorie (ale dostatečně velká na funkci obslužného centra). Prakticky se zde nevyskytují obslužná centra s koncentrací maloobchodu (hlavně pak supermarketů). Výjimkou jsou v tomto ohledu např. Podbořany (které navíc představují důležité pracovní centrum) či Česká Kamenice.

ČESKÉ ŠVÝCARSKO

SO ORP Děčín: Arnoltice, Bynovec, Česká Kamenice, Hřensko, Huntířov, Janov, Janská, Jetřichovice, Kámen, Kytlice, Kunratice, Labská Stráň, Ludvíkovice, Růžová, Srbská Kamenice

SO ORP Rumburk: Doubice, Krásná Lípá

SO ORP Varnsdorf: Chřibská

České Švýcarsko je turisticky nejatraktivnější oblastí Ústeckého kraje a zároveň se zde nachází jediný národní park na území kraje. Dlouhodobě zde dochází ke koncentraci návštěvnosti, a to především v oblasti největších turistických atraktivit (Hřensko, Jetřichovice).

Oblast Českého Švýcarska se vyznačuje markantním migračním přírůstkem počtu obyvatel v posledních dvou desetiletích. Tento přírůstek souvisí především s růstem podnikatelské aktivity (především v oblasti poskytování služeb v cestovním ruchu) i suburbanizací (stěhování z Děčína), či kontraurbanizací (stěhování obyvatel z jiných měst do oblasti) lidí, které přitahuje místní atraktivní přírodní prostředí. Nová výstavba je zde však regulována v souladu s pravidly velkoplošně chráněných území. Oblast se vyznačuje poměrně příznivou věkovou strukturou s převahou počtu dětí nad počtem osob v postproduktivním věku. Specifikem oblasti je mimořádně vysoká míra podnikatelské aktivity, která souvisí především s aktivitou v oblasti služeb v cestovním ruchu (vysoký počet podnikatelských subjektů je dán také relativně malou velikostí subjektů v tomto segmentu). V oblasti je nadprůměrně vysoká míra nezaměstnanosti, zaměstnanost zde má výrazný sezónní charakter (letní turistická sezóna). Oblast se však vyznačuje velkou vnitřní diverzitou, přičemž výrazně lepší statistiky mají obce nacházející se nejbližší hlavními atraktivitami (Hřensko, Jetřichovice). Na ekonomické situaci oblasti se negativně projevil pokles návštěvnosti v souvislosti se silným kurzem koruny vůči euru i globální hospodářskou recesí (místní služby byly využívány hlavně návštěvníky z nižších příjmových skupin obyvatelstva).

Vzhledem k malé lidnatosti i charakteru oblasti je zde problematická dopravní dostupnost (parametry silnic, velmi omezená obslužnost spoji hromadné dopravy), i dostupnost veřejných služeb (téměř zde chybí zdravotnická zařízení, ve většině obcí nejsou školy).

ČESKÉ STŘEDOHOŘÍ

SO ORP Bílina: Hrobčice, Lukov, Měrunice, Ohníč, Světec

SO ORP Litoměřice: Hlinná, Chudoslavice, Kamýk, Libochovany, Malíč, Michalovice, Miřejovice, Pišťany, Ploskovice, Staňkovice, Třebušín, Velké Žernoseky, Žalhostice, Žitenice

SO ORP Lovosice: Chotiměř, Jenčice, Lhotka nad Labem, Malé Žernoseky, Podsedice, Prackovice, Velemín, Vchynice, Vlastislav, Třebenice, Třebívlice

SO ORP Teplice: Bořislav, Bžany, Kostomlaty pod Milešovkou, Rtně nad Bílinou, Žalany, Žim

SO ORP Ústí nad Labem: Dolní Zálezly, Habrovany, Malečov, Stebno, Tašov

Oblast Českého středohoří je ze sociálně-ekonomického hlediska charakteristická soustředěním mnoha pozitivních trendů. Tyto trendy se přitom projevují v území, které se do značné míry překrývá s významnou rozvojovou osou (Praha – Ústí nad Labem). Naopak východní i západní okraje Českého středohoří patří mezi nejvíce zaostávající oblasti kraje (vnitřní periferie i pásu deprivace). V uplynulém desetiletí zde byl zaznamenán nárůst počtu obyvatel, související mj. se suburbanizací (především přistěhování obyvatel z Ústí nad Labem, Teplic a Litoměřic). Také sem přistěhovalce přitahuje atraktivní krajina a kvalitnější životní prostředí v porovnání se zdrojovými městy. Se

suburbanizací zde patrně souvisí poměrně příznivá vzdělanostní struktura obyvatelstva (hlavně v území mezi Ústím nad Labem a Litoměřicemi, kde je na poměry kraje vysoké zastoupení vysokoškolsky vzdělaného obyvatelstva). V oblasti je relativně nižší nezaměstnanost a vyšší míra podnikatelské aktivity, než ve zbytku kraje. Vedle Českého Švýcarska a Krušných hor je České středohoří turisticky atraktivní oblastí s potenciálem pro letní turistiku. Na druhou stranu jsou zde horší předpoklady pro rostlinnou výrobu (specifikem je zde však vysoké zastoupení sadů, ovocnářství zde však v posledních dvou desetiletích prodělalo rapidní útlum). Oblast má poměrně příznivou polohu vzhledem k hlavním pracovním centrům v kraji a nachází se na významné rozvojové ose (zosobněné především dálnicí D8). Na druhou stranu je zde na většině území i vzhledem k malé lidnatosti horší obslužnost veřejnou dopravou. Hlavně ve východní části území je vzhledem ke členitému reliéfu a parametrům silnic horší dopravní dostupnost. V mnoha obcích zde chybí školy a zdravotnická zařízení (především ve východní části území). Rozvojovým impulzem pro západní část území bude zprovoznění dálnice D8 v úseku Lovosice – Řehlovice předpokládáné v roce 2014, na druhou stranu zde bude existence dálnice pravděpodobně znamenat dílčí omezení pro turistický potenciál (vliv na krajinný ráz, hluk).

PÁS DEPRIVACE

SO ORP Kadaň: Chbany, Pětipsy

SO ORP Louny: Břvany, Chožov, Kozly, Libčeves, Opočno, Postoloprty, Výškov, Želkovice

SO ORP Most: Bečov, Bělušice, Korozluky, Obrnice, Patokryje

SO ORP Žatec: Blažim, Bitozeves, Čeradice, Liběšice, Lipno, Lišany, Nové Sedlo, Staňkovice, Velemyšleves, Zálužice, Žiželice,

SO ORP Chomutov: Bílenice, Hrušovany

Území na pomezí čtyř SO ORP (Louny, Žatec, Most, Chomutov) tvoří ostrov koncentrace velmi nepříznivých sociálně-ekonomických ukazatelů. Při pohledu na kartogramy zobrazující územní rozložení některých sociálně-ekonomických ukazatelů (např. obyvatelstvo podle vzdělání) tvoří území viditelný pás v západo-východním směru (proto jsme pro území zvolili pracovní název „pás deprivace“). Hlavním specifikem této oblasti je mimořádně vysoká míra nezaměstnanosti (ve čtyřech obcích zde k 31.12.2011 míra nezaměstnanosti překračovala 30 %). Paradoxem je, že právě v této oblasti (resp. v bezprostředním okolí) existují dvě rozsáhlé průmyslové zóny (Triangle a Joseph) a prochází tudy rychlostní silnice R7, která zajišťuje dobrou dopravní dostupnost pražské aglomerace. Oblast se nachází v dobré dopravní poloze mezi významnými regionálními centry (Most, Chomutov, Žatec, Louny), vysoká nezaměstnanost je zde pravděpodobně způsobena útlumem zaměstnanosti v blízkých dolech i nepříznivými poměry na trhu práce ve zmíněných regionálních centrech i jejich širším zázemí. Oblast je také charakteristická nepříznivou vzdělanostní strukturou (hlavně pak vysokým podílem osob se základním vzděláním), relativně nízkou mírou podnikatelské aktivity, sníženou dostupností veřejných služeb (v mnoha obcích chybí školy a zdravotnická zařízení), na druhou stranu je zde relativně mladá populace, a oblast populačně roste.

ŠLUKNOVSKO A PODLUŽÍ

SO ORP Rumburk: Dolní Poustevna, Jiříkov, Lipová, Lobendava, Mikulášovice, Rumburk, Staré Křečany, Šluknov, Velký Šenov, Vilémov

SO ORP Varnsdorf: Dolní Podluží, Horní Podluží, Jiřetín pod Jedlovou, Rybníště, Varnsdorf

Podoblast Šluknovsko a Podluží ve vymezení podle obcí charakterem odpovídá Periferním oblastem v předchozí kapitole. Odlišností od podoblasti Vnitřní periferie přitom je poloha na státní hranici i výrazně větší lidnatost obcí a existence měst v podoblasti, což oproti Vnitřní periferii znamená lepší vybavenost infrastrukturou a službami.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Analýza potřeb revitalizace území Ústeckého kraje.

Dostupné z: <http://www.kr-ustecky.cz/vismo/dokumenty2.asp?id_org=450018&id=1666986>

ARR Euroregionu Labe (2005): Koncepce směrů rozvoje zemědělství a venkovských oblastí Ústeckého kraje.

Dostupné z: <http://www.kr-ustecky.cz/VismoOnline_ActionScripts/File.aspx?id_org=450018&id_dokumenty=1666833>

Budinský, V. (2010): Aktualizace sítě cyklistických tras v Ústeckém kraji, revize a doplnění tras k roku 2010.

Dostupné z: <http://www.kr-ustecky.cz/VismoOnline_ActionScripts/File.aspx?id_org=450018&id_dokumenty=1666010>

CENIA (2011): Stav životního prostředí v jednotlivých krajích České republiky 2009. Porovnání krajů.

Dostupné z: <[http://www.cenia.cz/web/www/web-pub2.nsf/\\$pid/CENAXG4NILTD/\\$FILE/Porovn%C3%A1n%C3%AD%20kraj%C5%AF.pdf](http://www.cenia.cz/web/www/web-pub2.nsf/$pid/CENAXG4NILTD/$FILE/Porovn%C3%A1n%C3%AD%20kraj%C5%AF.pdf)>

ČEZ (2012): Strategie a aktivity ČEZ v oblasti uhelné energetiky

Dostupné z: <<http://www.cez.cz/cs/vyroba-elektriny/uhelne-elektrarny/strategie-a-aktivity-cez-v-oblasti-ue.html>>

Čermák, Z., Janská, E. (2011): Rozmístění a migrace cizinců jako součást sociálněgeografické diferenciace Česka. Geografie, 116, č. 4, s. 422-439.

Česká televize 2012: Obce chtějí zprovoznit Kozí dráhu, SŽDC ji ale nechává chátrat [online]. cit. 2012-05-13.

Dostupné z: <<http://www.ceskatelevize.cz/ct24/regiony/170988-obce-chteji-zprovoznit-kozi-drahu-szdc-ji-ale-nechava-chatrat/>>

ČSÚ (2001): Statistická ročenka Ústeckého kraje 2001.

Dostupné z: <<http://www.czso.cz/xu/edicniplan.nsf/publ/13-4201-01-2001>>

ČSÚ (2005): Demografický vývoj Ústeckého kraje v letech 1960 – 2004

Dostupné z: <[www.czso.cz/xu/edicniplan.nsf/t/010050B3AC/\\$File/422805t.pdf](http://www.czso.cz/xu/edicniplan.nsf/t/010050B3AC/$File/422805t.pdf)>

ČSÚ (2008): Statistická ročenka Ústeckého kraje 2008

Dostupné z: <<http://www.czso.cz/xu/edicniplan.nsf/p/13-4201-08>>

ČSÚ (2011a): Statistická ročenka Ústeckého kraje 2010.

Dostupné z: <[http://www.ustinadlabem.czso.cz/xu/edicniplan.nsf/t/D800298648/\\$File/42101109.pdf](http://www.ustinadlabem.czso.cz/xu/edicniplan.nsf/t/D800298648/$File/42101109.pdf)>

ČSÚ (2011b): Vývoj obyvatelstva České republiky v roce 2010

Dostupné z: <[http://www.jihlava.czso.cz/csu/2011edicniplan.nsf/t/F7003184CB/\\$File/400711.pdf](http://www.jihlava.czso.cz/csu/2011edicniplan.nsf/t/F7003184CB/$File/400711.pdf)>

ČSÚ (2011c): Základní tendence demografického, sociálního a ekonomického vývoje Ústeckého kraje v roce 2010.

Dostupné z: <[http://www.czso.cz/xu/redakce.nsf/i/analyza:_ustecky_kraj_v_roce_2010/\\$File/A2010.pdf](http://www.czso.cz/xu/redakce.nsf/i/analyza:_ustecky_kraj_v_roce_2010/$File/A2010.pdf)>

ČSÚ (2012a): Předběžné výsledky Sčítání lidu, domů a bytů 2011 Ústecký kraj.

Dostupné z: <http://www.czso.cz/csu/2012edicniplan.nsf/kapitola/03000-12-n_2012-42>

ČSÚ (2012b): Obyvatelstvo v Ústeckém kraji k 31.12.2011 - předběžné výsledky.

Dostupné z: <http://www.czso.cz/xu/redakce.nsf/i/obyvatelstvo_v_usteckem_kraji_k_31_12_2011_%28predbezne_vysledky%29>

ČSÚ (2012c): Databáze regionálních účtů.

Dostupné z: <http://apl.czso.cz/pll/rocenka/rocenka.indexnu_reg>

ČSÚ (2012d): Krajská správa ČSÚ v Ústí nad Labem. Časové řady region.

Dostupné z: <http://www.czso.cz/xu/redakce.nsf/i/casove_rady_region>

ČSÚ (2012e): Časové řady základních údajů statistiky práce leden 2012.

Dostupné z: <<http://www.czso.cz/csu/2012edicniplan.nsf/p/3107-12>>

ČSÚ (2012f): Klasifikace ekonomických činností (CZ-NACE)

Dostupné z: <http://www.czso.cz/csu/klasifik.nsf/i/klasifikace_ekonomickych_cinnosti_%28cz_nace%29>

ČSÚ (2012g): Projekce obyvatelstva Ústeckého kraje do roku 2065.

Dostupné z: <<http://www.ustinadlabem.czso.cz/csu/2010edicniplan.nsf/p/4021-10>>

ČSÚ, CENIA, MŽP (2010): Statistická ročenka životního prostředí České republiky 2010

Dostupné z: <[http://www.cenia.cz/web/www/web-pub2.nsf/\\$pid/CENMJG45KYBJ](http://www.cenia.cz/web/www/web-pub2.nsf/$pid/CENMJG45KYBJ)>

ČTK (2012): V Bílině se do hry dostává i kratší a levnější obchvat [online]. c2012, vydáno: 27.3.2012 (cit. 05-05-2012).

Dostupné z: <http://www.ceskenoviny.cz/tema/zpravy/v-biline-se-do-hry-dostava-i-kratsi-a-levnejsi-obchvat/774410&id_seznam=634>

DHV CR (2012): Integrovaný krajský program ke zlepšení kvality ovzduší Ústeckého kraje.

Dostupné z: <http://www.kr-ustecky.cz/VismoOnline_ActionScripts/File.aspx?id_org=450018&id_dokumenty=1667540>

Dopravní plán Ústeckého kraje 2012-2016

Dostupné z: <http://www.kr-ustecky.cz/vismo/dokumenty2.asp?id_org=450018&id=1663417&p1=190205>

E15 (2011): Recese zmrazila mzdy ve velkých firmách, odešli zaměstnanci.

Dostupné z: <<http://zpravy.e15.cz/domaci/ekonomika/recese-zmrazila-mzdy-ve-velkych-firmach-odesli-zamestnanci>>

Energostat (2012): Hnědé uhlí [online]. cit. 2012-05-21.

Dostupné z: <<http://energostat.cz/uhli.html>>

ERÚ (2012): Roční zpráva o provozu ES ČR 2010 – Energetický regulační úřad.

Dostupné z: <http://www.eru.cz/user_data/files/statistika_elektro/rocni_zprava/2010/pdf/index.htm>

GAC (2009): DLOUHODOBÝ MONITORING SITUACE ROMSKÝCH LOKALIT — ČESKÉ LOKALITY. Souhrnná zpráva. Úřad vlády, Praha, 58 s.

GVD 2011/12. Traťové jízdní řády 2011/12 [online]. cit. 2012-05-11.

Dostupné z: <<http://www.cd.cz/vnitrostatni-cestovani/jizdni-rad/tratove-jizdni-rady/-3546/>>

Hamplová, M. (2004): Koordinační studie VRT 2003.

Dostupné z: <http://www.mdcr.cz/NR/ronlyres/9032A2C5-C9BC-45B9-827F-B25F97C29F83/0/a_prz.pdf>

Idnes.cz (2012): Uhelnou magistrálu čeká oprava [online]. cit. 2012-05-12.

Dostupné z: <http://ekonomika.idnes.cz/uhelnou-magistralu-ceka-oprava-dm5-/eko-doprava.aspx?c=A120402_160553_eko-doprava_neh>

Jeřábek, J., Šebek, D. (2007): Zpráva o současném stavu v drážní dopravě.

Dostupné z: <http://www.kr-ustecky.cz/vismo/dokumenty2.asp?id_org=450018&id=1654055&p1=183328>

Krajská zdravotní (2011): Výroční zpráva 2010

Dostupné z: <http://www.kzcr.eu/FileHandler.ashx?file=d4068e4e-c7dc-423f-84f4-f5a485eee6a1vz_2010_18.pdf>

K-Report (2012): Železniční koridory ČR. Historie [online]. cit. 2012-05-12.

Dostupné z: <<http://www.k-report.net/koridory/histori4.htm>>

KÚÚK (2008): Priority Ústeckého kraje – železniční infrastruktura. Vhodné úpravy železniční infrastruktury v ÚK.

Dostupné z: <http://www.kr-ustecky.cz/VismoOnline_ActionScripts/File.aspx?id_org=450018&id_dokumenty=1654068>

KÚÚK (2011): Ročenka životního prostředí Ústeckého kraje 2010.

Dostupné z: <http://www.kr-ustecky.cz/VismoOnline_ActionScripts/File.aspx?id_org=450018&id_dokumenty=1663370>

KÚÚK (2012a): Střednědobý plán rozvoje sociálních služeb v Ústeckém kraji na období 2012-2013.

Dostupné z: <http://www.kr-ustecky.cz/vismo/dokumenty2.asp?id_org=450018&id=1665743&p1=13936>

KÚÚK (2012b): Zařízení v oblasti sociální, výroční zprávy.

Dostupné z: <http://www.kr-ustecky.cz/vismo/zobraz_dok.asp?id_org=450018&id_ktg=64811&p1=14016>

KÚÚK (2012c): Dlouhodobý záměr vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy v Ústeckém kraji 2012-2016.

Dostupné z: <http://www.kr-ustecky.cz/VismoOnline_ActionScripts/File.aspx?id_org=450018&id_dokumenty=1665773>

KÚÚK (2012d): Páteřní školy.

Dostupné z: <http://www.kr-ustecky.cz/vismo/zobraz_dok.asp?id_org=450018&id_ktg=98848&p1=85958>

KÚÚK (2012e): Výroční zpráva o stavu a rozvoji vzdělávací soustavy v Ústeckém kraji ve školním roce 2010/2011.

Dostupné z: <http://www.kr-ustecky.cz/VismoOnline_ActionScripts/File.aspx?id_org=450018&id_dokumenty=1666232>

KÚÚK (2012f): Mapa územního rozložení autobusových dopravců v Ústeckém kraji

Dostupné z: <http://www.kr-ustecky.cz/VismoOnline_ActionScripts/File.aspx?id_org=450018&id_dokumenty=1654438>

LAVDIS (2012): Labsko-Vltavský dopravní informační systém. Dolní Labe [online]. cit. 2012-05-12.

Dostupné z: <<http://www.lavdis.cz/index.php?pg=264&ln=cz>>

LUCC Czechia (2012): Databáze dlouhodobých změn využití ploch Česka.

Dostupné z: <http://lucc.ic.cz/lucc_data/>

Magistrát města Ústí nad Labem (2010): Revitalizace Krásného Března a Neštěmic [online]. cit. 2012-05-17.

Dostupné z: <<http://www.krasnebrezno.cz/index.html>>

MDČR (2010): Ročenka dopravy České republiky 2010. Ministerstvo dopravy, Praha, 167 s.

Dostupné z: <https://www.sydos.cz/cs/rocenka_pdf/Rocenka_dopravy_2010.pdf>

MPO (2010): Aktualizace státní energetické koncepce České republiky.

Dostupné z: <<http://download.mpo.cz/get/26650/46323/556505/priloha001.pdf>>

Novák, J., Temelová, J. (2011): Studie dostupnosti krizového a nájemního bydlení pro nízkopříjmové skupiny obyvatel v obcích Šluknov, Rumburk, Varnsdorf a Krásná Lípa. 35 s.

Ouředníček, M., Temelová, J., Pospíšilová, L. (eds.) (2011): Atlas sociálně prostorové diferenciacie České republiky. Univerzita Karlova, Praha, 137 s.

Pavelčíková, N. (2004): Romové v českých zemích v letech 1945 – 1989. Sešity Úřadu pro vyšetřování zločinů komunismu, č. 12, 187 s.

Regionální informační servis (2012): Průmyslové zóny.

Dostupné z: <<http://www.risy.cz/cs/krajske-ris/ustecky-kraj/regionalni-informace/prumyslove-zony/>>

ŘSD (2011a): Silnice a dálnice v České republice 2011. Ředitelství silnic a dálnic, Praha, 20 s. Dostupné z: <[http://www.rsd.cz/rsd/rsd.nsf/0/633E2FAF9F4A1078C12578F80033A11E/\\$file/RSD2011cz.pdf](http://www.rsd.cz/rsd/rsd.nsf/0/633E2FAF9F4A1078C12578F80033A11E/$file/RSD2011cz.pdf)>

ŘSD (2011b): Sčítání dopravy 2010.

Dostupné z: <<http://scitani2010.rsd.cz/pages/informations/default.aspx>>

ŘSD (2012a): Přehled plánovaných staveb [online]. cit. 2012-05-03.

Dostupné z: <<http://www.rsd.cz/catalog/Stavime-pro-vas/Prehled-staveb>>

ŘSD (2012b): Intenzita dopravy [online]. cit. 2012-05-04.

Dostupné z: <<http://www.rsd.cz/Silnicni-a-dalnicni-sit/Intenzita-dopravy>>

ŘVC (2012): Plavební stupeň Děčín [online]. cit. 2012-05-12.

Dostupné z: <<http://www.rvccr.cz/strategicke-zamery-a-stavby/zlepseni-splavnosti-labe/plavebni-stupen-decin>>

Severočeské dráhy (2012): Pro novináře [online]. cit. 2012-05-11.

Dostupné z: <<http://www.severoceskedrahy.cz/media>>

Sdružení železničních společností (2012): Správa železniční dopravní cesty usiluje o zrušení lokálek. Za každou cenu [online]. cit. 2012-05-07.

Dostupné z: <<http://www.rail.cz/zpravy-ze-SZS-120220.php>>

SŽDC (2012): Portál provozování dráhy [online]. cit. 2012-05-11.

Dostupné z: <<http://provoz.szdc.cz/PORTAL/ViewArticle.aspx?oid=594598>>

ÚAP ÚK (2011): Územně analytické podklady Ústeckého kraje 2011 - 1. aktualizace.

Dostupné z: <http://www.kr-ustecky.cz/vismo/dokumenty2.asp?id_org=450018&id=1662940&p1=166596>

ÚPD Roudnice nad Labem 2007

Úřad práce ČR – Krajská pobočka Ústí nad Labem (2012a): Analýza vývoje trhu práce v Ústeckém kraji za rok 2011.

Dostupné z: <http://portal.mpsv.cz/upcr/kp/ulk/informace/atp_up>

Úřad práce ČR – Krajská pobočka Ústí nad Labem (2012b): Statistické bulletiny trhu práce v Ústeckém kraji.

Dostupné z: <<http://portal.mpsv.cz/upcr/kp/ulk/informace/bulletiny>>

Úřad práce ČR (2012): Výkazy a rozborů zaměstnanosti v České republice

Dostupné z: <<http://portal.mpsv.cz/sz/stat>>

Ústav zdravotnických informací a statistiky České republiky (2011a): Zdravotnictví Ústeckého kraje 2010.

Dostupné z: <<http://www.uzis.cz/katalog/kardexy/zdravotnictvi-usteckeho-kraje>>

Ústav zdravotnických informací a statistiky České republiky (2011b): Zdravotnická ročenka Ústeckého kraje 2010.

Dostupné z: <<http://www.uzis.cz/system/files/rocut2010.pdf>>

Vašků, Z. (1997): Naše malé pluvíály. Vesmír, 76, 512, 1997/9.

Dostupné z: <<http://www.vesmir.cz/clanek/nase-male-pluvialy-%282%29>>

VDB ČSÚ (2012): Veřejná databáze.

Dostupné z: <<http://vdb.czso.cz/vdbvo/uvod.jsp?vo=tabulka>>

Zásady územního rozvoje Ústeckého kraje 2011.

Dostupné z: <http://www.kr-ustecky.cz/vismo/zobraz_dok.asp?id_org=450018&id_ktg=99030&archiv=0&p1=166596>

Želpage (2010): Saské vedlejší tratě v příhraničí ohroženy [online]. cit. 2012-05-07.

Dostupné z: <<http://www.zelpage.cz/zpravy/7810>>

Želpage (2012): SŽDC po roce opravila švestkovou dráhu [online]. cit. 2012-05-07.

Dostupné z: <<http://www.zelpage.cz/zpravy/8450>>

Zákon č. 266/1994 Sb., o dráhách.

Zákon č. 289/1995 Sb., o lesích a o změně a doplnění některých zákonů (lesní zákon)

PŘÍLOHY

Tabulka 40: Počet hromadných ubytovacích zařízení v roce 2010 podle kategorie a SO ORP

	Hromadná ubytovací zařízení celkem	Hotel, motel, botel ****	Hotel, motel, botel ***	Hotel, motel, botel **	Hotel, motel, botel *	Hotel garni ****,***,* *,*	Penzion	Kemp	Chatová osada	Turistická ubytovna	Ostatní hromadná ubytovací zařízení
Česká republika	7 235	442	1 110	227	134	108	2 232	480	292	551	1 612
Ústecký kraj	327	16	55	18	6	2	112	27	8	29	54
Bílina	2	.	1	.	.	.	.	1	.	.	.
Děčín	56	1	8	5	1	.	27	6	1	2	5
Chomutov	25	1	8	2	.	1	7	1	.	.	5
Kadaň	47	2	4	3	2	.	17	7	1	7	4
Litoměřice	40	3	10	2	1	1	4	6	3	5	5
Litvínov	9	.	2	.	.	.	3	.	.	1	3
Louny	5	.	1	.	.	.	2	.	1	.	1
Lovosice	10	.	1	.	.	.	4	.	.	3	2
Most	7	.	4	1	.	.	2	.	.	.	.
Podbořany	4	.	.	.	.	.	.	1	.	1	2
Roudnice nad Labem	7	1	1	.	.	.	1	1	1	1	1
Rumburk	23	.	2	.	.	.	10	1	.	3	7
Teplice	46	4	10	2	.	.	18	.	.	.	12
Ústí nad Labem	24	3	2	1	2	.	9	3	.	.	4
Varnsdorf	18	.	.	2	.	.	7	.	1	5	3
Žatec	4	1	1	.	.	.	1	.	.	1	.

Zdroj: VDB ČSÚ (2012)

Pozn.: V Ústeckém kraji se v r. 2010 nenacházel žádný ***** hotel.

Tabulka 41: Počet lůžek podle SO ORP a kategorie HUZ v r. 2010

	Hromadná ubytovací zařízení celkem	Hotel, motel, botel ****	Hotel, motel, botel ***	Hotel, motel, botel **	Hotel, motel, botel *	Hotel garni ****,***,* *,*	Penzion	Kemp	Chatová osada	Turistická ubytovna	Ostatní hromadná ubytovací zařízení
Česká republika	449 068	60 462	90 740	14 864	7 882	6 429	63 152	29 020	25 210	25 462	113 494
Ústecký kraj	17 140	936	3 212	1 003	i.d.	i.d.	2 913	2 360	i.d.	1 885	3 772
Bílina	i.d.	.	i.d.	.	.	.	.	i.d.	.	.	.
Děčín	2 819	i.d.	502	258	i.d.	.	776	678	i.d.	i.d.	325
Chomutov	1 109	i.d.	319	i.d.	.	i.d.	148	i.d.	.	.	202
Kadaň	2 145	i.d.	268	94	i.d.	.	467	216	i.d.	679	188
Litoměřice	2 412	106	384	i.d.	i.d.	i.d.	81	656	87	477	255
Litvínov	433	.	i.d.	.	.	.	103	.	.	i.d.	234
Louny	395	.	i.d.	.	.	.	i.d.	.	i.d.	.	i.d.
Lovosice	330	.	i.d.	.	.	.	89	.	.	140	i.d.
Most	623	.	449	i.d.	.	.	i.d.	.	.	.	.
Podbořany	371	.	.	.	.	.	.	i.d.	.	i.d.	i.d.
Roudnice nad Labem	524	i.d.	i.d.	.	.	.	i.d.	i.d.	i.d.	i.d.	i.d.
Rumburk	1 105	.	i.d.	.	.	.	303	i.d.	.	193	356
Teplice	2 596	201	i.d.	i.d.	.	.	420	.	.	.	1 278
Ústí nad Labem	1 206	292	i.d.	i.d.	i.d.	.	191	299	.	.	122
Varnsdorf	760	.	.	i.d.	.	.	197	.	i.d.	197	146
Žatec	154	i.d.	i.d.	.	.	.	i.d.	.	.	i.d.	.

Zdroj: VDB ČSÚ (2012)

Pozn.: V Ústeckém kraji se v r. 2010 nenacházel žádný ***** hotel. Zkratka i.d. znamená „důvěrný údaj“, tedy nemožnost zveřejnění údaje kvůli ochraně obchodního tajemství.

Tabulka 42: Počet příjezdů hostů podle SO ORP a kategorie HUZ v r. 2010

	Hromadná ubytovací zařízení celkem	Hotel, motel, botel ****	Hotel, motel, botel ***	Hotel, motel, botel **	Hotel, motel, botel *	Hotel garni ****,***,* *,*	Penzion	Kemp	Chatová osada	Turistická ubytovna	Ostatní hromadná ubytovací zařízení
Česká republika	12 211 878	3 583 365	3 557 451	392 531	166 108	243 516	959 536	813 464	126 221	245 993	1 236 273
Bílina	i.d.	.	i.d.	.	.	.	i.d.	i.d.	.	.	.
Děčín	41 472	i.d.	17 222	4 257	i.d.	.	7 392	i.d.	i.d.	i.d.	1 161
Chomutov	20 312	i.d.	4 856	i.d.	i.d.	i.d.	i.d.	i.d.	.	i.d.	860
Kadaň	29 615	i.d.	8 660	i.d.	i.d.	.	i.d.	i.d.	i.d.	i.d.	666
Litoměřice	35 033	4 622	i.d.	i.d.	i.d.	i.d.	2 101	i.d.	938	i.d.	i.d.
Litvínov	9 563	.	i.d.	.	.	.	6 116	.	.	i.d.	1 900
Louny	4 480	.	i.d.	.	.	.	i.d.	.	i.d.	.	i.d.
Lovosice	4 643	.	i.d.	.	.	.	i.d.	.	.	1 317	i.d.
Most	18 737	.	14 412	i.d.	.	.	i.d.	.	.	i.d.	.
Podbořany	2 022	.	.	i.d.	.	.	.	i.d.	.	i.d.	i.d.
Roudnice nad Labem	12 520	i.d.	i.d.	.	.	.	i.d.	i.d.	i.d.	i.d.	i.d.
Rumburk	9 607	.	i.d.	.	.	i.d.	i.d.	i.d.	.	918	3 210
Teplice	52 914	i.d.	i.d.	i.d.	.	.	i.d.	.	.	i.d.	16 652
Ústí nad Labem	35 802	14 510	i.d.	i.d.	i.d.	.	i.d.	i.d.	.	i.d.	i.d.
Varnsdorf	7 378	.	.	i.d.	i.d.	.	i.d.	i.d.	i.d.	2 030	1 506
Žatec	3 350	i.d.	i.d.	.	.	i.d.	i.d.	.	.	i.d.	.

Zdroj: VDB ČSÚ (2012)

Tabulka 43: Počet přenocování podle SO ORP a kategorie HUZ v r. 2010

	Hromadná ubytovací zařízení celkem	Hotel, motel, botel ****	Hotel, motel, botel ***	Hotel, motel, botel **	Hotel, motel, botel *	Hotel garni ****,***,* *,*	Penzion	Kemp	Chatová osada	Turistická ubytovna	Ostatní hromadná ubytovací zařízení
Česká republika	36 908 811	9 842 084	9 476 178	1 073 813	430 219	653 609	2 812 387	2 089 470	614 746	831 672	7 014 448
Bílina	i.d.	.	i.d.	.	.	.	i.d.	i.d.	.	.	.
Děčín	95 444	i.d.	39 975	10 313	i.d.	.	13 554	i.d.	i.d.	i.d.	3 619
Chomutov	47 754	i.d.	7 961	i.d.	i.d.	i.d.	i.d.	i.d.	.	i.d.	2 183
Kadaň	85 543	i.d.	29 449	i.d.	i.d.	.	i.d.	i.d.	i.d.	i.d.	2 429
Litoměřice	77 009	7 155	i.d.	i.d.	i.d.	i.d.	3 841	i.d.	3 709	i.d.	i.d.
Litvínov	27 938	.	i.d.	.	.	.	15 061	.	.	i.d.	9 951
Louny	11 604	.	i.d.	.	.	.	i.d.	.	i.d.	.	i.d.
Lovosice	7 983	.	i.d.	.	.	.	i.d.	.	.	2 344	i.d.
Most	33 624	.	26 424	i.d.	.	.	i.d.	.	.	i.d.	.
Podbořany	9 558	.	.	i.d.	.	.	.	i.d.	.	i.d.	i.d.
Roudnice nad Labem	66 461	i.d.	i.d.	.	.	.	i.d.	i.d.	i.d.	i.d.	i.d.
Rumburk	26 971	.	i.d.	.	.	i.d.	i.d.	i.d.	.	3 494	9 951
Teplice	290 377	i.d.	i.d.	i.d.	.	.	i.d.	.	.	i.d.	214 885
Ústí nad Labem	63 701	22 833	i.d.	i.d.	i.d.	.	i.d.	i.d.	.	i.d.	i.d.
Varnsdorf	21 114	.	.	i.d.	i.d.	.	i.d.	i.d.	i.d.	4 160	4 377
Žatec	6 964	i.d.	i.d.	.	.	i.d.	i.d.	.	.	i.d.	.

Zdroj: VDB ČSÚ (2012)

Tabulka 44: Bilance půdy v krajích v roce 2010

	Celková výměra území	orná půda	zahrady	sady	chmelnice	vinice	v tom trvalé travní porosty	lesní pozemky	vodní plochy	zastavěné plochy a nádvoří	ostatní plochy
Česká republika	7 886 537	3 008 090	163 010	46 556	10 552	19 434	985 859	2 657 376	163 144	131 366	701 151
Hlavní město Praha	49 613	14 857	3 973	629	-	10	874	5 089	1 074	5 037	18 070
Středočeský kraj	1 101 531	551 096	26 829	11 059	3 220	341	70 978	305 902	20 869	21 444	89 792
Jihočeský kraj	1 005 689	315 188	12 398	2 264	-	-	161 903	377 489	43 986	10 592	81 869
Plzeňský kraj	756 093	259 172	11 537	1 794	12	-	107 815	299 739	11 642	9 684	54 699
Karlovarský kraj	331 437	53 970	3 002	627	-	-	66 357	143 652	7 071	3 197	53 560
Ústecký kraj	533 456	182 497	8 908	6 020	6 267	394	71 835	161 019	10 292	9 369	76 856
Liberecký kraj	316 304	66 142	7 569	1 392	27	-	64 882	140 402	4 776	5 239	25 874
Královéhradecký kraj	475 861	191 591	11 590	4 415	-	1	70 566	147 635	7 434	9 240	33 390
Pardubický kraj	451 875	198 403	11 245	1 907	-	-	60 624	133 692	6 345	7 285	32 375
Vysočina	679 554	317 455	10 187	631	-	3	82 114	206 723	11 784	8 673	41 985
Jihomoravský kraj	719 463	354 248	16 241	9 199	-	17 681	30 042	201 675	15 478	14 179	60 720
Olomoucký kraj	526 664	207 878	12 095	2 845	1 027	16	56 268	183 497	5 855	8 310	48 874
Zlínský kraj	396 315	123 606	9 897	3 041	-	986	56 600	157 486	5 068	7 213	32 418
Moravskoslezský kraj	542 683	171 988	17 540	732	-	-	85 000	193 379	11 469	11 904	50 670

Zdroj: VDB ČSÚ (2012)